

**POVÍDKY
A HUMORESKY**

Eduard Just

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Povídky a humoresky

Eduard Just

Znění tohoto textu vychází z díla [Povídky a humoresky](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Steinhauser a Novák v Praze v roce 1865.

Text díla (Eduard Just: Povídky a humoresky), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 18. 10. 2024.

OBSAH

Pomněnky	6
Z cestopisu starého študenta	13
Pan strýc a paní teta	39
O dvou zamilovaných	60
Panna Lenorka	68
Zaživa pohřben	81
Překvapení	95
Muzikanti	105
Pan Adam	122
Baron Lejka	176
Sokové	196
Matějíček	208
V hotelu	237
Ve zbrojnici	252
Dům chudoby	276
Ediční poznámka	296

Pomněnky

Bublavý potůček, jehož břehy zdobí modrá kvítka - avšak ne, nikoliv! Takovou sentimentálností bych se konečně rozplynul jako vosk nad hořící svíčkou a vám by podobné plačtivé rozjímání nebylo třeba po chuti. Ostatně jsou mé pomněnky prajiného druhu než ony obyčejné: vyrůstají mně v hlavě v celých skupeninách, jako houby po dešti, a já, sedě pod besídkou v zahradě u Tří pivoněk, zalévám je pilně ječmínkovým. Dnes mi zvláště pěkně rozkvétají: nebe se dalo do strašlivého pláče, hostinská zahrada je nadobro prázdná - či není, abych pravdu pověděl. V koutě dřímá sklepník v melancholickém zadumání a u protějščího stolu patří mé oko párek ukrutně zamilovaných lidí: *on* má černé boty, modré kalhoty, bílý kabát se zelenými výložkami a na těchto se běhají dvě hvězdičky po každé straně okravatlovaného krku; *ona* má obstojnou krinolínu, černou manšestrovou šněrovačku a dle celého zevnějšku, zvláště pak dle šátku, pokrývajícího černovlasou hlávku, lze v ní seznati venkovanku a páně kaprálovu milenku. K poslednímu výroku přivádí mne již onen láskyplný pohled, jakým oba na sebe pozírají.

„Poslouchej, Mates! Sousedova Dorotka měla předešlý týden křtiny.“

„To je pěkná věc, Kačenko!“ odvětil vojín, kroutě sobě kníry konopné barvy. „Což až my budeme mít nějakou maličkost!“

Kačenka se zarděla jako jedna ze tří pivoněk nad vraty u hostince a pan kaprál, aby jí pomohl z nesnází, přiblížil se svým obličejem k jejím lícím a vlepil jí - nevím, či na tvář, či na ústa - tak jadrnou hubičku, že mlasknutí i sklepníka, chrupajícího sen spravedlivých, z dřímot vyrvalo.

Božíčku! – myslím si – jsou někteří lidé přece jen kapitálně na světě blaženi. Kéž jsem na místě milujícího a milovaného kaprála se zelenými výložkami! – A sotva že tato myšlénka byla v hlavě mé vznikla, počala se z ní vylupovati tak roztomilá pomněnka, že jsem neopomenul notným douškem nahořklého napomáhati k jejímu vzrůstu. Poté mi klesla hlava k prsoum, oharek doutníkový svezl se mně z úst do písku pod nohama, a ruce maje nábožně sepnuté, obíral jsem se – ovšem že jen v duchu – s dívčicí, s níž jsem byl druhdy po několik let společně mačkával lavici školní. Stáلتě opět přede mnou starý náš kantor s pleší do týlu sahající, s ohromnými okuláry na ušňupaném nose a se svižnou rákoskou, které nepouštěl z ruky, pokud se mu bylo obíratí s ovečkami, svěřenými jeho pečlivosti. I odbila jedenáctá, stádo nadějně mládeže vyhrnulo se na ulici a ve světnici zůstalo několik vyvolenců s partesy v rukou, aby se vycvičili v „Kyrie“, v němž Terezka příští neděli desítitaktové sólo míti bude. Terezka zpívala jako andílek a já namísto do partesů zíral jsem s otevřenými ústy jí do úst, nemoha sobě vysvětliti, odkud se jí v hrdle běře tolik zvuků, až mne konečně zlopověstný rákos důtklivě upamatoval, že se blíží desátý takt a jeho ukončením že pro mne nastává úloha, abych se v sólové partii vyznamenal. Zapomenuv si odkašlati, vypustím z hrdla svého nelibý zvuk, jaký všeobecnou veselost u zpěváků vzbudil a v muzikantském uchu pana kantora jaksi nepříjemně zašimral; aspoň mi to dala ruka s vlasy mými se spřátelující dosti makavě najevo.

„Ty, kluku, nebudeš jaktěživ zpěvákem,“ zazněl krutý výrok, slzy mi vyhrkly z očí a malá ruka Terezčina zatahala mne vzadu za šos jakoby k připomenutí, abych na to pranic nedbal, že mám tak dusné hrdlo. Dvě modrých očí setkalo se s mýma kočičíma očima, dvojí úsměv pohrával na čtveru zdravých lící, nad hlavami všech

zavévodila zhoubná rákoska a Kyrie započalo znovu. Sólo moje po Terezce dostalo se Babulovic Frantíkovi. – –

„Ale, Mates, dej pokoj!“

„I já bych tě, Kačenko, samou láskou sněd,“ zatoužil rozháraný kaprál poněkud hlasitěji a ruka má chopila se maně cínového džbánku, aby vadnoucímu kvítku vlašičky dopřála. „Pomysli jen, rozmilá Kačenčičko! Za čtyry neděle dostanu ‚obšit‘, za druhé čtyry neděle bude první ohláška, po ohláškách svatba a pak...“ Nahnuv se k uchu dívčinu, šeptal jí něco a Kačenka jen hořela. – Ještě jeden lok z nádoby a – druhá pomněnka počíná se vyvíjeti.

Bylo prvního srpna a já jsem statně sobě vykročoval k dosti dalekému domovu. V jedné kapse orleánového kabátu vězel mi atestát s třemi perně dobytými „eminenci“ a druhá kapsa skrývala v útrobách svých šajnový dvougrošák – moje *viaticum*! Slunéčko mně pralo do zad nemilosrdně, ač jsem byl teprv tři míle za Prahou, a pomnění, že ještě celých devět mil mně bude cupati k domovině, snad by bylo leckoho zastrašilo, kdyby se byl nalezal v mém stavu; ale u mne bylo vše v pořádku. Eminence a dvougrošák, ošumělý kabát a popraskané boty – vše to vytratilo se mi z paměti a všechno myšlení mé ovládala Terezka a její – aspoň jsem se domníval, že – božský zpěv. Po dvou dnech byl jsem doma a sedě u okna, vzdychal jsem bolestí pro puchýře na nohou, vzdychal jsem však též blažeností, neboť u protějšího okna seděla ona a zpívala; já jsem naslouchal a láska má rostla jako trám. Sešli jsme se, pověděli jsme si ledacos pěkného a při rozloučení svěřila se mi Terezka s tajemstvím, že za nějaký čas se dostane k divadlu za zpěvačku. Ovšem že jsem nesměl o tom nikomu špetnouti, poněvadž by se jí u nás byli smáli, že se stane komediantkou. Takový to předsudek u těch našich lidí; já však jako študent s třemi eminenci měl jsem o tom prajiné ponětí. – Ona bude umělkyně, – mudroval jsem v noci

v posteli, - a ty? - Snad nanejvýše třístazlatovým auškultantem aneb ještě menším zvířetem. Ne, to nejde! - zvolal jsem hlasitě a v hlavě mi uzrál prazvláštní úmysl, k jehož vyvedení již druhého dne jsem počal pracovati. Chtěl jsem totiž státi se také umělcem, a nemaje schopností ku zpěvu, chytil jsem se hudby. Soused náš byl šumařem a za dvacetník měsíčně cvičil mne na klarinet. Na zpáteční cestě ku Praze dovedl jsem už pískati dva marše a jednu árii - nevím již, z které - opery. - - -

„Ty, Mates! Až se kráva otelí, dá mně táta do hospodářství jalo-
vici.“

„Kdyby dal dvě, také by neškodilo,“ odvětil velemoudře Kačen-
čin ženich, přetrhnuv nakrátko pásmo mých myšlének.

„Už jsou tři hodiny, - teď by měl táta brzy přijít,“ rozumovala
Kačenka.

„Pak s ním ještě o tom promluvíme,“ dodal kaprál v zelených
výložkách.

A opět se zabrali šťastní lidé do jakési tajné rozprávky, šeptajíce
sobě do uší. Mně vyrůstala v hlavě třetí pomněnka.

Měsíc svítil jako rybí oko a já, leže za městečkem na drnu, psal
jsem tužkou na sněhobílém papíru milostnou báseň - v hexamet-
řích! Při každém daktylu vyronila se mi z oka slza a aspoň kopa
krůpějí potu vylila se mi z pracující hlavy. - Nastávala doba roz-
loučení a po ránu měla se odebrati Tereзка, zpívající už jako sla-
vík, - aneb jak jsem to ve své hexametrové básni napsané měl: jako
filomela - měla mi tedy ujeti do Němec, kde byla v jakémisi větším
městě angažována k divadlu, a odtud můj žal, odtud namáhání mé
fantazie! - Rozloučili jsme se: já jí dal svou elegii, opsanou čistě na
papíře se zlatou obřízkou, ona mně věnovala asi půl kopy svých
kaštanových vlasů, spletených v něžný prsten co talisman naší ne-
hynoucí lásky a věrnosti, a poté rozešly se cesty naše. Ona do Němec,

já do Prahy, abych si vyvolil dráhu pro budoucí život svůj. Nemůžeš být umělcem, – zamudroval jsem, prohlížeje klarinet, ve kterém sobě pavouci byli hnízda upravili a na který jsem už i ony dva marše a árii pískati zapomněl, – s Terezkou se snad už do smrti neshledáš, a proto jdi do kláštera! – A jak umíněno, tak vyvedeno! Za čtrnácte dní byl jsem mnichem. Romantika však, o které jsem snil, mne oklamala. Chtěl jsem mezi zděmi klášterními stále jen se postit, modlit, bičovat a nešťastnou lásku svou oplakávat, až by vychudlý obličej můj čtyřsvazkový román představoval, a zatím šlo mně k duhu tak, že jsem měl tváře po osmiletých studentských postech v dosti krátkém čase jako melounky; ale melounky ty vypadaly – dle slov navštívivšího mne přítele – hrozně prozaicky. Po roce opustil jsem klášter v úmyslu, že půjdu Terezku do Němec hledat. Došel jsem až do Krkonoš a pak mi bylo cválati domů. Štěstí ještě, že švestky u silnic ve kraji už dozrávaly a hlídači příliš pozornými nebyli! –

„No, sousede, rozmyslete si to! Až přijdu s ‚obšitem‘, praštím do toho ženidla, a přidáte-li Kačence tu straku –“

„Není možná, Mates!“ odporoval příšlý zatím tatík Kačenčin. „Špatné jsou teď časy a kontribuce po čertech veliká.“

„Však vy si to rozvážíte, až přijedete domů,“ vece Mates, tahaje se za kníry.

„Dost možná,“ přisvědčil rozvážně tatík. „Teď však si dejme natočit čerstvého, abychom se toho pražského pivka také jednou dosyta nabumbali!“

Bumbali jako do důchodu, a já, následuje jejich příkladu, přihýbnul jsem sobě též z plného, aby mi nevadly moje pomněnky. Záhy mi rozkvetla čtvrtá.

Uplynuly tři roky a po celý tento čas neviděl jsem svého rodiště. Pak ale zmocnila se mne touha, abych tam zabrousil, a možno-li, též nějakých zpráv o Terezce – na kterou jsem posud nebyl zapomněl –

se dopídil. Rozžehnav se s klarinetem a prsten z kaštanových vlasů uschovav do tobolečky, sedl jsem na železnici a za několik hodin byl jsem na místě. Procházím se ulicemi, dívám se všelijakým novotám, mluvím tu a tam se známými osobami, ale na Terezku se pozeptati, k tomu jsem se nemohl odhodlati. Proč? – Kdož to ví! – Nevěda ničeho o osudech zbožňované *filomely*, ulehhl jsem na lože, abych aspoň ve snu se s ní shledal, sobě přeje. A stalo se! – Octnul jsem se kdesi v divadle, dávala se opera a primadonou byla – Terezka! Kterak zpívala! – Ty má umučená dobroto! Potleskem div se strop nerozbořil, věnců a básní házeno jí ze všech stran, ve mně tajil se dech a láska mi křečovitě svírala srdce. To si tě ani nevšimne! – zahořekoval jsem v pocitu své nicoty, a když byla hra ukončena, vymačkal jsem se šťastně z přeplněného divadla. Před budovou stál kočár, na místě koňů zapřáhají se módní lvové v glazírkách, a již táhne ji to přepodivné spřežení k jejímu paláci. – Ty můj božíčku! A to je tatáž Terezka, které jsem druhdy do úst tak pilně civěl, když zpívala Kyrie?! – Druhého dne dal jsem se u ní ohlásiti, a hle! Byl jsem k ní připuštěn. Vletěli jsme si do náručí, dali jsme si po hubičce a usednuvše do lenošky, zabrali jsme se do hovoru. Ona mi ukázala hexametrovou báseň, já jsem se vytasil s prstenem z kaštanových vlasů, tím talismanem věčné lásky a věrnosti, i chystám se právě, abych se jí k nohous vrhnul a proud svých rozháraných citů v její duši vlil, když se tu náhle – probudím a v udivení kolem sebe zírám, nemoha se hned vzpamatovati. Byl to ovšem jen sen, ale jím jsem nabýval jistoty, že se věc ve skutečnosti asi taktéž míti bude a že Terezka v těch Němcích ke štěstí přišla. Přioděv se, loudám se po ránu opět městem, zanedlouho octnul jsem se v trhu a opět zanedlouho octnul jsem – nebesa! toť snad pouhý přelud! – ano, mýlím se zajisté, mysle, že ona ženština, smlouvající libru tvarohu, je Terezka, sladce pějící *filomela* z hexametru! –

„Jářku, paní Budilová!“ – obrátil jsem se k známé sousedce. „Kdo je ona panička, která právě tvaroh do košíku strká?“

„Aj, aj! Což neznáte Terezku?“ smála se potutelně oslovená.

„Tak?!“ – vyjelo mi překvapením z úst.

„Ano, tak!“ vykládala Budilová. „Abych vám to krátce pověděla, – poněvadž nemám dnes pokdy, – bylo to takhle: Terezka se dala k divadlu, ale asi za půl druhého roka se těžce roznemohla, ztratila hlas a vrátila se domů. Vloni provdala se za mladého Broučka, mydláře, a teď prodává mýdlo a svíčky.“

„Děkuju vám, paničko!“ narychlo jsem propověděl a již uháním z trhu do sousední ulice, kamž byla Terezka zmizela. Dohonil jsem ji.

„Pozdrav tě bůh, Terezko!“

„Ah! – to je tentononc –“

„Ját' myslil, že jsi zpěvačka.“

„Ba nejsem; jsem mydlářkou.“

„Pamatuješ se na báseň v hexametřích a na prsten z vlasů, ty nevěrnice?“

„Ale dej mi svatý pokoj s takovým křápáním!“

A rychle odešla.

„Ó *filomelo!*“ zašeptal jsem. „Já jsem byl přece jen osel, že jsem kvůli tobě na klarinet se pachtil a do kláštera šel a za tebou do Němec se vydat chtěl, ač jsem jen do Krkonoš přišel.“ – – –

„Ujednáno tedy, pantáto!“ zvolal Mates a plácnul si s tatínkem.

„Ano, ujednáno! Kačenka dostane tu straku,“ přisvědčil tento a Kačence vzplanuly líce do ruda, bezpochyby samou radostí. –

Nebe se zatím vyjasnilo, snoubenci s pantatínkem pilně zapíjeli a já – inu, já jsem si zase pomyslel: „Kéž jsem na místě milujícího a milovaného kaprála se zelenými výložkami...!“

Z cestopisu starého študenta

*Heslo: My jsme chudí vandrovníci,
vandrujeme ve dne, v noci.*

Slunce pralo do kůže, pot se lil v potůčkách. Svléknuv kabát a přehodiv jej přes rameno, stíním obličej a jazykem vymetám koutky úst. Žízeň pekelná, vody nikde ani na lžíci, a byla-li, přešla na ni chuť. Ve vsích studně prázdné, vyschlé, a do nejbližšího městečka prý dobré dvě hodiny cesty – pěkné to vyražení! Namítnete mi, že byly po cestě hospody, kde se pivo točilo, že jsem v některé z nich vyschlé hrdlo svlažiti mohl, není-li pravda? – Inu ovšem, hospod jsem minul od rána do poledne celou řadu, ale krčma a prázdný měšec – to jsou nebe a dudy, a v kapse mé bylo jako po vyhoření. Což cestovati, má-li člověk peněz nazbyt aneb aspoň tolik, aby bylo právě dost, to není těžko; ale vyjítí sobě na procházku po Čechách s několika málo zlatými, za týden s nimi býti hotov, a na deset mil od domova bez groše mezi samými neznámými tvářemi v duchu přemítati, jak by bylo nejsnáze domů se dostat – to zkuste, a nevypráví-li vám jazyk ze služby, můžete sobě pak zapěti:

„Ó radostné cestování!“ –

Jak tedy dotčeno, byl v kapse mé hrozný suchopár; žízeň rostla každým okamžením, v širém poli, kamkoli oko pohledlo, nikde kusa stínu, i myslil jsem: Nepřijde-li záhy pomoc, že leknu jako kapr na suchu a že bude konec celému cestování. Svaliv se do příkopu podle silnice, hryžu do trávy, abych úlevy zjednal zprahlému jícnu; marné však namáhání! Kdybych byl do otepě slámy zuby

zatíнал, rovněž tak bych byl okřál. Vida nakonec, že mi v příkopě spása nevzejde, zvednul jsem se a loudavým krokem ubírám se dále, mudruje, jaká by to byla pěkná věc, kdyby tak dle cest byly stromy vysázeny a milým chládkem příchozího cestovníka vítaly. Sklopiv hlavu, zabral jsem se do uvažování tak, že mi na chvíli i na žízeň zapomenouti bylo. Vyčerpav vše dokonale, vzdechnu sobě z hlubokosti své žíznivé a potem prosáklé těžkosti, pozvednu hlavy a aj! jako na odměnu kmitá se mi před očima dlouhé stromořadí! Okřál jsem mžikem, a urychliv kroků, co nevidět jsem sebou mrštil jak široký, tak dlouhý do stínu prvního stromu.

Ležím naznak, patřím do výše a začervenalé slívy usmívají se na mne tak lahodně, s takovým citem, že se mi až mžitky před očima dělaly, i usmíval jsem se na ně právě tak rozkošně jako ony na mne. Slunéčko se dralo listím, pohrávalo světlem svým na švestkách, a tyto čím dále tím svůdněji mi kynou, jako by chtěly říci: „Bloude, nekoukej, že je uprostřed stromořadí slaměná bouda a v boudě hlídač a v hlídačově ruce sukovitá bandaska! Jen si nás uškubni, my ti neublížíme!“

Takovou měrou zdály se mršinky ke mně mluvit, obrazotvornost vypodobnila mi je záhy co tklivé prosebnice, volající na mne sepjatýma rukama, abych jim pomohl do ráje žaludkového, a jaký div, že, nemoha odolati takovému pokušení, jsem povstal a slívě nejníže visící konec života učinil?! Svezla se mi do krku i s peckou, a blahý pocit rozkoše projel mi celým tělem. Svaliv se opět naznak do trávy, přimhouřil jsem oči, bych pokušitelkám v ruměnitě tváře patřiti nemusil.

Nebylo však možná!

Za pět minut usmívám se opět na ně a druhá slíva kráčela touž cestou jako první do temností Orkusových. Za druhou šla třetí a po té celé množství. Odhodiv kabát na drn, postavil jsem se pod

strom a za chvíli nebylo, jak daleko jsem rukou dosáhl, po švestkách památky. Zvednu tedy hůl, kývám slívám, které se výše klátily, aby navštívily sester svých, a poněvadž se k tomu neměly a já je co sirotky zde zůstat nechťel, použil jsem přísných prostředků. Klepnul jsem každou přes štopku, a co nechťely po dobrém činiti, činily po zlém. Sklepal jsem jich takovým způsobem hezkou hromádku, i klepal jsem tak dlouho, až mne něco vzadu za límec u košile popadlo a klepání netušený konec udělalo.

„Počkej, chlape, já ti dám slívy česat!“

Tato slova vyburcovala mne z mého švestkového snu, a po zádech se mi něco svezlo, co tak nechutnalo jako slívy. Vynaloživ všech sil svých, trhám se hlídači z rukou, ale práce snadná to nebyla. Železná levice držela se mé košile, jak by byla k ní přirostla, a obandaskovaná pravice přeměřila mi ještě několikrát záda. Konečně jsem sebou zoufale škubnul – a límec z košile bělal se v křečovitě zaťatých prstech rozdurděného Argusa.

Hledím jej uchlácholiti, řka, že se švestky samy na mne smály a obrazotvornost že mi je uváděla co stydlivé panenky, které na mne, abych je trhal, kývaly; člověk ten ale neměl dle všeho o vzletu básnickém pražádných pojmů, a potřásaje ustavičně holí, těšil mne, že mi nasolí obrazotvornost a namaluje stydlivé panenky na záda. Nevěda sobě pomoci, pohlížel jsem na něho zkroušeně, tak zkroušeně, že by snad kámen se byl ustrnul; on ale nic – jen rukou klátil a po čertech vlídně na mne koukal.

A můj kabát s jedinou útěchou mojí v kapse: s dýmkou a s pytlíkem, naplněným míchaninou tříkrálového se sprostým, za posledních několik krejcarů koupenu, tento můj kabát válel se mu pod nohama, i obával jsem se dlouhou dobu přivlastniti ho sobě. Nedbaje posléze nebezpečí, shybnu se a rychle po svém drahém jedináčku sahám. Hlídač však sledoval každý můj krok a předešel

mne v mém počínání. Sebrav kabát a ušklíbnuv se, kráčel k svému slaměnému paláci. Já za ním: prosím, namítám mu, že mi nelze deset mil bez kabátu a v košili bez límce jíti, leč tvrdé jeho srdce nechtělo se obměkčiti.

„Dostanete pěknou dýmku a pytlík plný tabáku!“ – zvolal jsem konečně, a to jej pohnulo k milosrdenství. Natáhl ruku, a „z ručky do ručky“ byla jediná slova, jež mi bylo zaslechnouti. Pravím mu, že je dýmka v kabátě, by mi jej dříve dal. Rozhalil ho, prohmatával všechny kapsy, a prohlédnuv pak chladnokrevně moji druhou porculánku a pytlík, který mně přerozkošná Bety k svátku byla darovala, bez okolků sobě nacpal, zapálil a přívětivě se usmívaje, doručil mi kabát, přičemž, od fouknuv plná ústa zamodralého vonného dýmu, ke mně pravil, že si teď mohu, chci-li, ještě trochu slív načesati. Mně však přešla všechna chuť. Obléknuv kabát, vrátil jsem se pod nešťastný strom pro hůl, načež jsem se odebral k slaměné boudě, kde ukrutník z mojí porculánky prášil, že ho pro oblaka dýmu ani spatřiti nebylo.

Žádám jej, aby mi na rozloučenou několikrát bafnout dovolil. Strčil mi troubel do úst – oběma rukama ale dýmku držel, přičemž z pytlíku, povalujícího se mu mezi nohama, ani oči nespustil.

V takovém postavení dleli jsme krátkou dobu: on seděl, já před ním klečel a s bolestným citem se svými drahými se loučil. Byloť mi v tom okamžení, jako bych poslední hodinku očekával, a ta míchanina tříkrálového se sprostým zdála se mně býti vonnou ambrou a přesladkou manou; plnými ústy jsem ji sál a v kotoučích do vzduchu vypouštěl.

„Nu, jen mně nevykuřte všechn můj tabák!“ ozval se krutý člověk, vytáhl mně dýmku z úst a sám sobě pochutnával na mém – či na svém nyní tabáku. –

„Loučení, loučení,
což jest to těžká věc,
když se musí rozloučiti
s pytlíkem a porculánkou mládenec,“

šeptal jsem, mrknuv na své miláčky, a nohy mne nesly dále. Kráčel jsem, co noha nohu mine, ohlížeje se přes tu chvíli v očekávání, že moje poklady z rukou surových násilně se vytrhnou a za mnou přikvapí, by se mi na prsa uvrhly: marné však čekání! Hlídač zmizel mně znenáhla z očí, již jsem byl i kus cesty za stromořadím a posud jsem se domníval, že patřím vysoko ve vzduchu vznášející se kotouče dýmu – dýmu to mého druhdy tříkrálového se sprostým!

Bez vindry, bez dýmky, bez tabáku, bez límce u košile, deset mil od domova –

ó, radostné cestování!

Rychlým krokem, jako bych osudnému místu co nejdříve ujíti chtěl, ženu se po silnici, a za chvíli bylo mi opět jako v příkopě, kde jsem do drnu hryzal: pot se mi lil z obličeje a hlad se žízní počaly opět nehezky se ozývati. Nedbaje ale ničeho a umíniv sobě, že v spěchu neustanu, pokud budu moci nohama vládnouti, statně sobě dále vykračuju, obávaje se, by nešťastnou nějakou náhodou opět se neoctnul v cizích rukou můj kabát, jež jsem na sobě nechal, ačkoliv snad nebylo suché niti na mně. Neb čím bych jej byl nyní vykoupil? – „Snad abych musil nakonec boty zouti a někomu darovati a bos se přihnal domů – dostanu-li se vůbec domů!“ Takové myšlénky kolovaly mi v hlavě, a proto pevně tisknu kabát na tělo.

Asi za hodinu spatřil jsem nablízku řady červených střech, a v jejich středu vypínala se do výšky chrámová věž. Zvonili právě poledne a na mne přicházely mráčky. Na paměť vstoupily mně plné mísy: knedlíky a brambory, chléb a maso, lžíce, nože a vidličky co příšerné obludy se mně kmitaly před očima, mezi nimi poskakoval bachratý džbán a bílá pěna stříkala z něho, jak sebou zmítal...

Došel jsem na lávku, a pode mnou šuměly vlny čistým tokem přes hladké kameny. Zelené vrboví vroubilo po obou stranách potok. Neotáleje, přeběhnu lávku a již jsem měl plný klobouk čisté vody. Vstrčím do ní obličej a hltavě se napájím. Trochu vody vyteklo, ale nejvíce se jí octnulo ve mně. Oddechnuv sobě zhluboka, opakuju totéž svlažování se a kochám se v chladícím nápoji.

„Ha ha ha! Vy musíte mít mordijánskou žízeň!“ ozval se pojednou tlustý hlas nad mou hlavou, a já pustil jsem překvapením klobouk z ruky. Patřím nad sebe. Červený, vykrmený obličej usmíval se na mne z lávky a ruka hladila okrouhlé břicho. Musil jsem dosti hloupě vypadati; neboť tlustý pán se dal opět do hlasitého smíchu, a zavolav na mne, že mi klobouk odnese voda, bral se dále. Byloť se mi nyní bot zprostiti, abych dostal klobouk, který mně voda kus cesty odplavila, až se na protějším břehu mezi vrbovím zapletl a tam ve víru do kolečka se točil. Potok byl na témž místě dost široký, prošel jsem jej asi do polovice, tu chybný krok, zavadění o hranatý kámen – a lázeň byla hotova! Byl-li jsem dříve mokrý potem, byl jsem nyní nadobro prosáklý vodou. Klna v duchu všemu cestování, a nalokav se bezděky po tipec vody, sebral jsem se, vytáhl klobouk a na břeh jsem na suchou půdu vystoupil. Z oděvu mi srkal dešť. Nebylo jiné pomoci leč se svléknouti. Vyždímav každý jednotlivý kousek, rozvěsil jsem košili a podvlékačky na vrboví, aby vedro sluneční ostatek dokonalo. Sám jsem zalezl do houští a v adamitském kroji odříkávám v duchu plačtivé jeremiády. Trnu

ouzkostí, by mne zase nějaký hlídač luk nepřepadl a výkupného nepožádal.

Za nějakou chvíli slyším hlasitý hovor, a – spaste duši! – blíží se to ke mně.

„Koukni, Anno! Někdo je na bělidle,“ vece ženský hlásek.

„A nikdo prádla nehlídá,“ odpovídal druhý hlas.

„Já bych se vsadila o nevím co, že to patří staré Kudrnové.“

„Je to neopatrná baba! Aby jí to někdo takhle ukradl!“

„Počkej, naženeme jí strachu! Vezmeme prádlo a zejtra jí je teprv dodáme, aby si dala podruhé lepší pozor.“

Zaslechl jsem tajený smích, kroky docela blízko u sebe a duše mi schla v těle strachem. Seznal jsem, že to jsou děvčata, a pro starou Kudrnovou nebylo by to třeba nemilým překvapením, kdyby se jí mého prádla dostalo – tak přemýšlím, aniž sobě vím v tuto chvíli porady. Smích se vzmáhal a rázem zmizelo prádlo z vrboví. Úzkost má dosáhla nejvyššího stupně: vyskočiv do výšky, volám hřmotným hlasem: „To je moje – nechte toho!“ a už jsem zase seděl na bobku v houštině.

Děvčata vykřikla zděšeně a jako vítr uháněla přes luka k městečku, ani se neohlédajíce. Pak zabočila na silnici a byla mi z očí. Opatrně vystrčím hlavu z houští, zdali není nikoho nablízku, a po čtyrech lezu na luka, kde se moje prádlo povalovalo. Bohužel! Byla tu toliko košile; podvlíkačky zapomnělo snad děvče překvapením pustiti.

„Takovou měrou bys přišel pomalu, brachu, o celou garderobu!“ – mním a rychle do mokrých šatů se navlékám. Parno bylo posud a mile mne to chladilo; ostatně jsem věděl, že za chvíli vše na mně uschne, a v duchu jsem se vyplísnil, že jsem hned dříve mokrý oděv po vyždímání na sebe nevzal. Než po účinku zlá rada! Šel jsem volným krokem k městečku. Na silnici potkám žebráka, an prachem obalené podvlíkačky prohlíží.

„To je moje vlastní věc!“ – díím k němu a chápu se poctivic. Utrhl ruku a schoval za záda. Pak se mne vyptával, jak ty podvlékačky vypadají.

„Inu, jako každé jiné,“ odvětil jsem. „Jsou mokré a děvče mi je ztratilo.“

„Tintili vantili!“ – šklebil se žebrák. „Tolik ví o nich každý, když se dřív na ně koukne. He he! Panáček by mě chtěl obalamutit, ale já se nedám. To jsou moje vlastní podvlékačky.“

S tou mne opustil. Stál jsem tu jako z nebe spadlý, aniž se dále pokoušel, abych svého se domohl.

Když se mi žebrák z očí ztratil, loudám se k městečku. Žízeň byla ta tam, ale neuprositelný hlad svíral mi vnitřnosti. Přemýšlím, vymýšlím, kterak pomoci. Prošel jsem v myšlénkách celou řadu strýců, tetek, kmotrů a kmoter i jiných přátel krevních a nekrevních, ale že by byl kdo známý v tomto kraji, nechtělo mi přijít na paměť. Konečně se mi rozbřesklo v kotrbě.

„Chudý studiosus – v městečku fara!“ – a bylo rozhodnuto.

Usednuv podle silnice, dávám se sluncem osušovati a na myslí přemítám slova, která mně na prvním studentském „syčení“ mluvíti bude. Že to nutno po latinsku vystrnadit, nepochyboval jsem ani na okamžení. Nepozná-li té po latině, že jsi z plemene učenců – tak mudruju – po zevnějšíku nemůže a nebude také nikdo do nejdelší smrti na to souditi. Ostatně bylo mi v nejhorším pádu pro potěchu vysvědčení; sáhnu pro ně do kapsy, ale prsty mně zkoprněly, když jsem je na světlo sluneční vytáhl. Nebohé vysvědčení! Ždímáním bylo zkroucené a vodou napité, že jsem se vpravdě bál je rozbaliti, nevěda, zdali by se to bez porušení stalo.

Zastrčiv papírový ten rulík opět do kapsy, přemýšlím o své latinské prosbě. „*Reverendissime!*“ že bude počátek, bylo mi zjevno, ale dále nemohl jsem živou mocí nic kalého na svět přivésti,

zrovna jako by mně byl mozek vyschl a paměť na uhel se byla zpražila.

Zároveň se mnou ubíral se po silnici četník a jaksi podivně na mne pohlížel. Vlasy se mi pod kloboukem ježily, a maně něco o postřku se mi zdálo.

„Tohle by byla laciná cesta domů!“ – tanulo mi na mysli a zrak se svezl z četníka na mou postavu. Panebože! Vypadal jsem, vypadal! Boty posud mokré byly obaleny prachem a spodky po kolena nejinou ozdobou se honosily. K tomu všecko pomačkané, zkroucené, a klobouk – kdybych nebyl býval přesvědčen, že to klobouk, ani nevím, zač bych byl věc na své hlavě považoval. Zvednu oči – četník byl už na sto kroků ode mne.

Ulevilo se mi a znovu skládám latinskou prosbu. Po dlouhém, trpkém namáhání, rušeném každou chvílí upomínkami na přestálá utrpení, dostal jsem dohromady něco, co se latině podobalo. Zvednuv se, vracím se pak k potoku, abych se poněkud do pořádku uvedl. Mimo boty byl jsem už celý suchý. Usednuv na břeh, vyhrnu spodky, namočím bílý šátek do vody a umývám teletiny. Dřel jsem je dost a dost, ale leštit se nechtěly nižádnou měrou. Upustiv od marných pokusů, stírám prach z poctivic, natahuju je i kabát, aby uhlazenější podoby nabyly, a konečně i klobouku na koleně jakéhosi rázu dodávám. Přičísnuv ještě vlasy a šátek na krku urovnáv, zapjal jsem kabát až po bradu a zamířil do městečka.

Stojím před farou. Počítám na knoflíkách: „Mám – nemám – mám – nemám –“

Poslední knoflík byl „mám“, osud rozhodnul a již jsem i zatřhl za zvonec. Ve dveřích se odšouplo prkénko a v zakulaceném kukátku zjevil se nos, na jehož konci přilepen byl zelený koneček okůrky.

„Naděľ pánbůh! – My sami nic nemáme!“ –

Nos s okůrkou zmizel, prkénko se přišoupló a mne jako by polil vřelou vodou. Což bylo na čele mém napsáno, že jdu do prosa? – Tlakoměr mých bujných nadějí klesl pod nulu a za chvíli stál jsem opět za městečkem. Oči mi přecházely do mol a žaludek šel s procesím. A to je cestování pro vyražení! Slíbil jsem si svatosvatě, že se nikdy, nikdy více bez peněz na cestu nevydám, a kráčím dále.

„Jak daleko do nejbližšího města?“ ptám se babičky, nesoucí v ruce plný košík mrkve.

„Malou hodinku,“ odvětila tázaná.

„Ach, to je krásná mrkev!“ zvolal jsem jako u vytržení a oči moje se popásaly v koši.

„A sladká jako cukr – jen okuste!“ pobízela babka, i nedal jsem se dvakrát nutit. Sáhnuv do koše, osvojil jsem si tři z nejtlustších mrkví, a poděkovav ženě, která na takové okušení jaksi ustrnule patřila, upaluju dále.

Netrpěl jsem odjakživa na slabý žaludek, ale jako ona mrkev nechutnaly mi nikdy ani nejlepší pamlsky, jakých jsem kdy jen seznal. Ještě po čtvrt hodině jsem se oblizoval. Blahoslavená babička s mrkví! Za tu se budu do smrti modliti, aby se jí a jejím potomkům tak sladká mrkev každým rokem rodila a ona ji cestujícím studentům hody poskytovala.

Jako znovuzrozen pílil jsem dále. Netrvalo dlouho a octnul jsem se opět v městečku. Na první pohled bylo mi faru rozeznati, ale přestrašen jsa, netroufal jsem sobě, bych podruhé zvonce se chopil.

„Ale kam půjdeš bez peněz na noc?“ – ozval se mocně hlas ve mně, a přeříkav si šeptem latinskou prosbičku, zazvoním.

Tenkrát se otevřely celé dvěře. Stála přede mnou hospodyně – s nosem bez okůrky přeměřila mne od hlavy k patě, potom zase od paty k hlavě, a co bych rád, nakonec z ní vyhrklo.

„Ach! – soused – tento – soused má křtiny,“ koktal jsem.

„Bezpochyby jsou oni od pana krejčovského mistra Konopáska?“

„Ano – ano, od Konopáska!“ svědčil jsem ochotně.

„Copak má, chlapečka nebo holčičku?“

„Má – má – dvojčata má, dva Konopásky.“

„A oni jsou jeho nový tovaryš, ne?“

„Ano, nový tovaryš. – Jest velebný pán doma?“

„Velebný pan není doma, ale milostpán.“

„Nic nedělá, já mám – pan mistr něco vzkazuje.“

„Jen jdou nahoru! – Vpravo dvěře –“

Ustoupila stranou a já spěchal jsem po schodech. Zaklepám na dvěře – uvnitř se ozvalo: „Vstupte!“

Vstoupím, klobouk mačkaje v rukou a smyslové se mi mátlí. Vzpomínám, vzpomínám – latinská prosbička byla u všech všudy, jen „*Reverendissime!*“ kmitalo se mi před očima a „*Reverendissime!*“ třesoucím se hlasem opakuju několikrát po sobě.

„Co dobrého?“ ozval se vlídný hlas, a tím jsem poněkud nabyl srdnatosti.

„*Reverendissime!* Chudý študiosus... bez límce a podvlékaček... mrkev... prosím... prosím...!“

Dech se mi zatajil a více jsem nemohl ze sebe vypraviti. Jen: „*Reverendissime!*“ šeptám ještě mroucím hlasem.

Nevěda ani jakým způsobem, octnul jsem se před farou, třímaje v ruce – šestáček! Šesták! – Tenť pro mne celým pokladem, i ubíhám tedy přímo do hospody. Sklenici piva, za ostatek poručil jsem sobě chleba. Byl-li jsem po mrkvi blažen, bylo mi nyní jako v ráji; jen dýmka tabáku chyběla k dokonalé blaženosti. Upomněnka na porculánku kalila drobátko radost mou.

Napolo jsa zasycen, rozžehnal jsem se se šestákem, a vesele prozpěvuje, opustil jsem krčmu i městečko. Příroda nabyla pro mne nových vnaď a mohl bych se nyní směle pustiti do popisování

všeho, co jsem kolem sebe spatřil, jak se to v obyčejných cestopisech děje; leč to ponechám sobě pro budoucnost, a nechtěje vás zdržovati líčením naší české vlasti, kterouž beztoho, jste-li Češi, zrub i na líc znáte, podotýkám toliko, že jsem do večera notný kus cesty urazil. Slunce bylo již za horami a soumrak zahalil šedou tmou celý kraj, když jsem se do vsi dostal, přemítaje, kterak bych sobě k noclehu pomohl.

Stojím na návsi a křik jakýsi vráží mně do uší. Ubírám se v stranu, odkud hlasy zaznívaly, a za krátkou dobu stojím před hospodou. Nemyslíl jsem jinak, než že tu nějaká pračka, a pomysliv, že v nejhorším případě zánovní vestu na zaplacení útrat zde zanechám, vkročím do světnice.

Uprostřed stůl, kolem stolu deset rolníků. Rozmlouvali spolu, všichni najednou mluvíce - to byl ten křik. Utichli, když jsem s pozdravením k nim přistoupil, a srazivše se více v hromadu, přistavili mně židlici k stolu, vybízejíce mne, abych usednul. Hostinský přinesl pivo.

„Odkud, příteli?“ ptá se mne hlasů několik.

„Z Prahy,“ odvětil jsem, posilniv se notným douškem.

„Pan študent jistě - že ne?“

„Ano, študent!“

„A nač - tentoc - študujete?“

„Na paragrafy.“

„Snad just?“

„Ano, just!“

„Vida, to se nám zrovna dobře hodí, máme tu hádku!“ - smáli se kmotři, dávajíce mně připíjet.

Po mně šel lehounký mrazík; tušil jsem, že se zase vpletu do nějaké bryndy. Kterak paragraf vypadá, vím ovšem, ale co jest v právnických paragrafech, o tom se mně jakživo ani nezdálo.

Než co platno! Musil jsem vyslechnouti obě strany a rozsudek pronésti.

„Já mám pole,“ žaloval sedlák, „a jak je v knihách psáno, má ho být úplně po patnáct korců –“

„Ale ten cíp u rybníka patří vším právem mně!“ – vpadl mu do řeči půlláník. „Od nepamětných časů užívali ho moji dědkové, a vy, kmotře, jste mi neměl oves zorati, když vzešel.“

„Neměl, – to nebylo po právu!“ přisvědčovali druzí půlláníci.

„A to by bylo, abych nemohl se svým polem dělat, co chci!“ ozval se sedlák.

„Pravda, pravda!“ kývali hlavami přívrženci sedlákovi.

Všech deset hlasů ozvalo se poté najednou, až uši zaléhaly.

„Ticho!“ zahřměl sedlák. „Pan študent rozsoudí; ten tomu rozumí z fundamentu.“

Dvacatero očí utkvělo na mně.

Tru čelo, popíjím a stavím se, jako bych hrozně přemýšlel.

Kmotři se smáli a mrkali na sebe.

„Inu, sousedé!“ dím nakonec vážným hlasem. „Podle prvního a posledního paragrafu patří celých patnáct korců tomu, kdo je má do knih vtažené; neboť co je psáno, je psáno – litera platí!“

„Litera platí! Tak to je z fundamentu!“ libovali si sedláci a vítězně na půlláníky pohlíželi.

Tito mlčeli, zapíjejíce rozsudek kyselým pivem.

Bylo po soudu, a já byl rád, že jsem se tak snadno vypletl.

„Ale jářku, kmotře!“ ozval se sedlák. „Pro dobrou vůli vám ten cíp pole nechám a dostanete ode mne výsevku. Já vám chtěl jen ukázat, že podle fundamentu mám právo na své straně. – Rezku, nalej na můj řád!“

Jedenáct sklenic se naplnilo a rozmluva přešla na jiné věci. S toužebným zrakem patřil jsem na sousedy, kterak z dýmek sobě

pochutnávají, a pohled ten zpozoroval můj klient, jemuž jsem byl při vyhrál.

„Chcete si nacpat?“ ptal se, strkaje kožený měch přede mne, a ostatní podávali mně též tabáku.

„S radostí bych si zadýmal,“ dím lhostejně, „ale ztratil jsem porculánku.“

„Rezku, dej pánu ulmovku! Já ti koupím v městě jinou,“ ozval se sedlák, a za chvíli jsem odfukoval jak turecký paša.

Na návsí odtruboval ponocný dvanáctou hodinu a posud se nikdo nehýbal; kmotři měli jich už po desíti a více v sobě, a já načínal právě pátou. Chvílemi mne přicházelo na paměť, zdali vesta dostačí, a nebylo mi možná ubrániti se jakési trudnomyslnosti.

„Poslechněte, přítelínku!“ nahnul se ke mně můj klient. „Já jsem bývalý rychtář, vdovec, jářku, nechcete ke mně na noc? Na slámě je přece jenom špatné poležení.“

„I proč bych nechtěl?“ dím, a jedno břímě svalilo se mi ze srdce.

„A zejtra máme obžinky, jářku, to u nás zůstanete!“

„I zůstanu!“ rychle propovím, vyprázdňiv šťovíkový mok na dno.

„Nalej, Rezku, pánovi!“

Bránil jsem se, ale kmotr nedal sobě říci, řka, že to korečkem všechno zapraví, jen abych se nestaral. To byl balzám pro mou kapsu, a pil a upravoval jsem jak do důchodu.

Přišel ponocný, napil se ze všech sklenic, a poté musil domů pro svíčku, abych prý si v komoře před ulehnutím rozžehnouti mohl. Konečně asi ke druhé hodině počalo se platiti. Vytasím se s prázdným sáčkem a prorývám vyhladovělé vnitřnosti jeho.

„I to by bylo pěkné! – Jen nechte!“ dí bývalý rychtář, a já jsem se rychle schoval se svým bohatstvím. Vesta ušla pohromě.

Octli jsme se v komoře, rychtář rozsvítil, a abych prý se posilnil, pobízí mne, ukazuje na hromady koláčů. Poté mne opustil. I shodím kabát ze sebe, a v levici drže svíčku, pravíci ohmatávám pečivo, neklame-li mne opět nějaký prelud. Kousnu – opravdové koláče! Bez výběru tahám jeden po druhém a za chvíli byla v skupenině patrná prohlubeň. Dole v koutě povalovalo se vědérko a na stěně viselo několik bílých hrnčků i jiného nádobí. Pohnu soudkem – byl plný! Sejmuv ze stěny nádobu, natočím, a řízné pivko napájelo požité koláče.

Tužil jsem se, abych, co promeškáno, vynahradil, a měl jsem se k světu tak, že mi až čamrha od kalhot odletěla, jako by mne napomínala, abych neučinil ze sebe mrzáka. Odstrojiv se pak, ulehnu jsem do široké postele a asi tucet peřin nad i pode mnou přijalo mne ve svou náruč. O spánku nebylo však památky. Dařilo se mně právě jako se slívami, a přes tu chvíli patřím do kouta na koláče, na něž zrovna měsíc svítil. Vyskočiv z lože, navštívím kout a vybírám nejpěknější pečivo. Koláče s mákem byly odjakživa mými miláčky, a proto i nyní vyhlídl jsem sobě makováček. Navlaživ ještě jazyk nahořklým, by se koláč lehčeji do vnitra svezl, pustil jsem se pak do tance – bos a v košili!

Nevím, co by byla má koláči a pivem rozohněná obrazotvornost vyváděla, kdyby mne něco před okny k střízlivosti nebylo přivedlo. Po třikráte zazněl hlas rohu, při každém zatroubení selhalo trubači, a po každém zatroubení ozvalo se řehtání, představující lidský smích.

Skočiv do postele, nahrnul jsem na sebe peřin a s utajeným dechem naslouchám řehtání, které ani konce mítí nechtělo.

Za chvíli klepal někdo na okno.

„Jářku – povídám!“

Poznal jsem ponocného.

„Otevřete! Je to něco důležitého!“ volal, neustávaje v smíchu.

Rval jsem si vlasy z hlavy, že, dav se unésti citem rozkoše, takové hlouposti jsem vyváděl, nevšímaje sobě, že jde okno na náves a ve světnici že je světlo jako za dne. Vyskočiv z postele, loudám se k oknu, protíraje oči, jako bych se byl právě ze spánku probral. Otevřel jsem okno.

„He he he he!“ řehtal se ponocný. „Copak to děláte? Já z toho až řezání v břicho dostal.“

„Tak? Což jsem snad po střeše chodil?“ ptám se udiveně.

„I to to! Ale takové skoky –“

„Víte, milý příteli, já jsem náměsíčník, a je-li měsíc v úplňku jako dnes, vytáhne mne to časem až na věž,“ díím k němu tajemně.

„Ach, bože!“ divil se ponocný. „To jsem nevěděl, že náměsíčník takové rejdy provádí. Vždyť bych byl pomalu zapomněl třetí hodinu odtroubit, a musil jsem zuby do vydrovky zatnout, abych vás z těch kotrmelců nevytrhl.“

„Ba, je to neštěstí, když je člověk náměsíčníkem!“ vzdychnul jsem.

„Jářku, podejte mi nějakou placku, aby mne to hryzání přešlo!“

Dodal jsem mu koláč, a ten byl v něm mžiknutím.

„Ten Vaněk peče drobotinu,“ ozval se ponocný. „Člověk aby snědl celou kopy takových hňáciček, nežli je ucítí. Dejte jich sem několik, však on Vaněk ani necekne, jen až mu všechno povíme.“

Jako zmámený činil jsem, co ponocný velel, a několik koláčů maširovalo do vydrovky.

„Ty jsou safientsky dobré. Naplňte ještě vydrovici, náměsíčníku!“ ozval se po krátké době můj host, hlasitě mlaskaje.

Stalo se.

„Tak! Teď natočte do nějakého většího hrnce piva!“

I to jsem učinil.

„Nu, jezte také a pijte!“ napomínal mne ponocný. „O obžinkách nemá a nesmí se dát člověk pobízet. Jen jako doma u starého rychtáře!“

Nebylo mně po chuti. Strachoval jsem se, že se ráno hospodář za takové použití hostinství nepěkně poděkuje, i svěřil jsem se s tím ponocnému.

„Kýho-li výra!“ těšil mne. „To jsou samé hlouposti! Čím víc se kmotru Vaňkovi do živého sáhne, tím je radši. U něho se na nějakou tu placku nekouká. – Nahrňte mi jich ještě několik do vydrovky na cestu!“

Učinil jsem mu po vůli; dal mi dobrou noc a za chvíli ležel jsem zase v posteli. Venku se počalo pomalu dníti a před okny štěbetali ptáci.

Usnul jsem, ale děsivé sny rušily každým okamžením nepokojný spánek můj. Ve vsi bylo živo, když jsem se nadobro probudil. Prokouknu – v koutě stojí hospodář a pohlíží na spoustu v koláčích.

Privřel jsem oči, děláje, jako bych spal, krev ale se mi valila do obličeje. Očekávám hromobití a deset mil odtud přejou sobě býti.

„Takový kos se mi líbí, ten bere všechno z fundamentu!“ vece rychtář a ubírá se ke dveřím. „Tu je vidět paragrafy!“

Mně jako byl by svalil skálu z prsou.

„Dobré jitro!“ volám za ním, vztýčiv se na loži.

„I spěte ještě!“ pravil a byl ze dveří.

Obrátiv se na druhou stranu, záhy jsem opět spaní do náruče klesnul. Svědomí se mi vyčistilo a slunce již vysoko plálo, když jsem podruhé, pookřáv, povstal. Uvedl jsem dle možnosti šat svůj do pořádku, oprášil boty a oděl se.

Byla neděle a ve vsi slaveno obžinek. Jejích vypsání mi odpustíte; vždyť je beztoho znáte, a kdo nebyl jejich očitým svědkem, ať se

vydá do kraje; takovou měrou nejlépe učiní zadost své zvědavosti. Takhle k sedláku Vaňkovi, to by bylo něco, že ne? Ó holečkové, ves, kde býval Vaněk rychtářem, vám dle jména nemohu pověděti, sice by se konečně celá legie studentů po vyražení putujících tam nehkala, a to by kmotra Vaňka třeba také netěšilo. Kdo k němu maně zabloudí, však se přesvědčí o jeho hostinnosti. –

Ať tedy zkrátka dím, od rána nedělního do jitra pondělního slavil jsem v nekalené radosti obžinky, a s plným uzlem koláčů a rozmanitých pečení putoval jsem v pondělí dále. Ulmovka mi vězela v ústech a v hlavě veselosti plno. Byl svátek, ale vzdor nucení, bych zůstal u Vaňka do úterka, vydal jsem se na další pouť, nechtěje zneužívat pohostinského přístřeší.

Po celý den nenaskytlo se mi nic pamětihodného. Teprv odpoledne, když se blížím as na dvě hodiny cesty k Mladé Boleslavi – musímť aspoň jedno místo naznačiti, by se neřeklo, že píšu cestopis bez zeměpisných dat –, potkala mne příhoda, která, ač sama o sobě nepatrná, přece povšimnutí zasluhuje.

Jdu přes ves. Vtom se vyhrnou ze stavení dva junkové s lesklými trumpetkami, a přiloživše je k ústům, troubili, jeden prim, druhý sekund, melodii k světoznámé písni:

„Boleslav, Boleslav,
to krajské město!“

Poskočiv, vykračuju do taktu a při tom obírám poslední husí stehýnko. Skoro přes čtvrt hodiny zněla mi píseň v uších, a sám sobě jsem lichotil, že mladíkové zatroubili mně, poutníku, na přivítanou. Nakonec dal jsem se do zpěvu a „Boleslav, Boleslav!“ znělo z mých úst až k Boleslavi samé. Schylovalo se k večeru, když jsem města došel. Octnuv se na náměstí, procházím se po městě

křížem krážem a do pouhé noci bezstarostně prohlížím boleslavské krasotinky, ubírající se z vyražení i k vyražení. Teprv když v městě ticho nastalo a ulice se vyprázdnily, napadlo mi, že se mně chce jaksi spát. Celou noc jsem byl strávil v hospodě, a nyní nebylo, kam bych hlavy složil. Marně se namáhám, bych šťastnému nápadu na stopu přišel – pranic moudrého se nezrodilo v hlavě mé.

Obrátiv kroky, spěchám z města, drže se silnice, a asi za hodinu ozval se psí štěkot a hned nato skočná polka. Stojím ve vsi před hospodou, ale do ní vkročiti neodvážil jsem se. Kdož ví – přemýšlím – zdali by se mi zde tak dobře vedlo a dařilo jako předešlého dne? Vaňků se nenajde zhusta.

Opustiv své stanovisko, jdu k prvnímu stavení za hospodou. Na prahu v síni seděla žena. Pravím k ní, aby mně popřála noclehu a třeba otep slámy někde pod kolnou rozestlala, že dobře zaplatím. Odbyla mne, že prý pro to hospoda. Já na to, že bych v hospodě pro muziku oka nezamhouřil, ač jsem k umdlení ospalý; moje výmluva však nic neprospěla.

Nejinak se mně vedlo u druhých dveří, na něž jsem zaklepal. Všudy byl hlas můj oslyšán: tu že prý není místa, tam zas jinak mne vypuzeno. Nakonec mi poradila jakási babička, abych šel za ves k hlídači do boudy spat. Připomenul jsem sobě bandasky, která moje záda měřila, i svrběla mne kůže. Ale co naplat? – Nebylo jiné porady! Spěchám tedy za ves. Dle silnice jest stromořadí. Proběhl jsem je několikrát, ale boudy nebylo lze nalézt. Tma jako v pytli, obloha pokryta černými mraky a jednotlivé krůpěje padaly již k zemi. Úzkost moje rostla zároveň s deštěm. Vleza do příkopu, hmatám, zdali někde bouda, a již jsem se domníval, že mne babka obelhala, když dva rozprávějící hlasy mne jinak poučily. Jdu po hlase, a u posledního stavení ve vsi namakal jsem dřevěnou boudu. V ní dva chlapci chrastili ve slámě.

„Hoši!“ pravím, vstrčiv hlavu do boudy. „Nechte mne tu přes noc! Dostanete šesták.“

„My se tu sotva sami můžeme hnout!“ zněla odpověď.

„Dám vám dva šestáky.“

„Sem s nima!“ A jeden chlapec vyskočil z boudy.

„Napřed se v Čechách neplatí, až ráno,“ dím, maje se k zajmutí boudy.

„I to nejde!“ zvolal kluk, a odstrčiv mne, zaujal předešlého místa.

„Tamhle v bramborách hlídá Matěj, jděte tam!“ Tak zněla nová rada.

Šel jsem. Dešť se spustil a lilo se jak z konve. Hledám, klnu, zase hledám, ale kde nic, tu nic. Půda se pode mnou bořila, a sotva vleku nohy.

„Kdo to?“ ozval se vtom hlas blízko mne, a zvolav „Já!“ záhy lezu pod slaměný příkrov.

„Necháte mne zde, pane Matěji, do rána?“ tážu se, sklesnuv na slámu.

„I proč ne?“ mružel Matěj, a zahaliv se v houni, za chvíli už zas hlasitě chrápal.

Bouda byla ze dvou stran otevřená a krátká, hrozně krátká! Zkroutiv se v podobě velikého S, zaryl jsem se do slámy, přetáhl klobouk přes oči a zanedlouho nevěděl jsem ničeho víc o svízelných. Příjemní snové sladili mi spánek. Zdálo se mi o Bety, že dlím po jejím boku v pokojíku na koňském trhu, a objímal i líbal jsem Matěje.

„E, čert vás pořád bere!“ klel hlídač, vydíraje se z mého objetí, a citelný klofec přes prsty upamatoval mne, že jsem v bramborách na slámě pod slámou. Skrčiv se poznovu, abych se trochu ochránil před deštěm, jež necitelný vítr boudou hnal, záhy jsem opět ve spaní provozoval dřevní manévr s Matějem.

„Nedáte-li pokoje, vystrčím vás!“ zlobil se hlídač, a usednuv, chystal se, by přípověď svou uskutečnil.

„Pane Matěji, drahý pane Matěji!“ lkal jsem prosebně. „Odpustte mi, já za to nemohu, – Bety mne nechce nechat ani ve snu, jak mi je věrna. – Pane Matěji, tu máte ulmovku a nezlobte se!“

Lehce nabyl, lehce pozbyl! Však nebylo beztoho tabáku, a v té plískanici bych byl jistě do rána zahynul. Matěj vzal ulmovku a já jsem spal pokojně do rána. Nebylo jinak, leč jako by byl nepříznivý osud obět dýmky požadoval. Sotva jsem se ulmovky zprostil, opustila mne Bety a já ležel tiše jako snop, aniž bych více líbal a objímal Matěje. –

Probudiv se, byl jsem jako zkoprnělý: mokrý jako myš a zuby mi drkotaly hlasitě. Mraky byly ty tam a slunce se přívětivě usmívalo na jasně modrém blankytu – vše k mému štěstí. Neboť kdyby se bylo lilo celý den jako v noci, co bych si byl počal?

Před boudou seděl Matěj a prášil z ulmovky. Poděkovav se mu, ubíhám cvalem zpět do města, modle se cestou, aby mně tatíček nebeský nějakou pomoc seslal, bych tuto cestu pro vyrazení konanou nějak šťastně dokonal a bez pohromy domů se dostal. A hle! Prosba moje nezůstala oslyšena. Přišed do města, potkal jsem známou tvář svého spolužáka.

„Pepíku, půjč mně zlatku!“

Tím jsem ho pozdravil.

„A kde jsi se tu vzal?“ ptá se Josef, vytahuje tobolku.

„Sháním cestopis!“ odvětil jsem, a přijmuv zlatku, táhnu jej za sebou do hostince.

„Popisuješ hospody po Čechách, vid’?“ smál se kamarád.

„Ledacos, brachu, jak se mi namane!“ odpovídám, a za chvíli byl jsem opět starým, bezstarostným studentem. Vypravovali jsme, běhali sem tam, a když zvonili poledne, opouštěl jsem Mladou

Boleslav, máje v kapse ještě polovičku kapitálu. Kterak to v celku v městě tom vypadá, již se dobře nepamatuju, ale pivo tam bylo dobré. –

Za městem dohonil jsem pekařského tovaryše. Byl Němec z hor a šel do světa na zkušenou. Naučil jsem se také trochu německy, ale s tím človíčkem nemohli jsme sobě nijakou měrou porozuměti. Já jeho, on se mne musil na vše dvakrát ptát, a přece jsem sotva páté slovo zachytil. Ale nevadilo nic. Svorně kráčíme vedle sebe a navzájem sobě vypravujeme. Byl-li jeden s řečí hotov, řekl druhý „ano“ neb „ne“ a cvičil se chvíli sám v řečnění. Ale jak pravím, mnoho jsme si nepověděli, ač jsme toho dost namluvili a s chutí se tomu nasmáli.

Jdeme lesem, dlouhým lesem, a hovor umlkl. Na paměť mi vstupovali strašliví loupežníci, i kouknu šourem po svém soudruhu a jeho tlusté, železem kované bandasce, a mermomocí se mi vtírala domněnka, že to snad také nějaký loupežník, zakuklený v pekařského tovaryše. Vytáhnuv sáček, ukazuju mu, že je skoro prázdný. Pro pět šestáků, těšil jsem se nadějí, nesáhne přece na život, a abych si ho docela naklonil, hledím mu na srozuměnou dáti, že těch pět šestáků spolu propijeme. Pokynul hlavou, a vyndav z kapsy bandura, dal mně půlku. Slavili jsme smíření a uzavírali přátelství – tak aspoň se mně zdálo, když jsem do bandura kousal.

Stmívalo se už víc a více, a posud nebylo lesu konce. Mlčky chvátáme dále. Vtom zahrčel za námi kočár; pekař se postavil v pozici, a že to vpravdě loupežník, nabyl jsem přesvědčení. Teď oloupí kočár a bude téci krev – myslím a trnu. Pekař mi byl čím dál tím strašlivějším, i domníval jsem se, že mu čouhá z každé kapsy bambitka.

Kočár se zatím přiblížil až k nám, a já očekávám v ouzкости první útok na cestovníky. Chtěl jsem jim dáti výstrahu, ale co? –

Zbojník tě dříve skolí a nepořídíš přece ničeho, tak mysl, stojím tiše a pozoruju loupežnickovo počínání. On sáhl do kapsy pro smrtící zbraň, napřáhl hůl do výšky a skočiv – já zděšeně vykřikl – zachytil se vzadu kočáru a ujížděl, volaje na mne: „Adió!“ Z kapes mu při hrozném skoku zbraň vypadla; shýbnu se a držím v každé ruce – rohlík! To byly ty bambitky pekařského bandity!

Usmál jsem se spokojeně, a považuje rohlíky za odměnu vytrpěných strachů, pomohl jsem jim ze světa. Zvednuv pak hůl, která mi v úzkosti mé byla vypadla, opět se vydávám na další cestu nekonečným dle mého zdání lesem. Za chvíli, a opět byli loupežníci předmětem mých myšlének. Bylať již úplná tma a bázeň moje rostla každým okamžením. Opatrně obezírám vše strany, chvílemi stanu a naslouchám, zdali se nic podezřelého neozývá. Tu hrýz! – a ještě jednou hrýz! – V břiše mi počalo hryzati.

„Ten pekař byl bandita a otrávil tě bandurem a rohlíky!“ zvolal jsem hlasitě, a sotva byla slova tato z úst mých, zazněl mi za zády pekelný smích. Uskočil jsem stranou mezi stromy, a skrčiv se, poslouchám. Pot se mi lil z čela, hryzání rostlo.

„Nu, kde je kdo?“ vece tenounký hlásek. „Půjdem spolu, já jsem krejčí.“

Já ani muk.

„Však známe takové darebácké úskoky!“ myslím si, a sedím tiše na bobku.

„Když nechcete, půjdu sám. Za půl hodiny jste v městečku a z lesa!“ dí znovu hlas a kroky se ztrácely.

Přes čtvrt hodiny jsem čekal ve svém úkrytu, lekaje se každého otřesení listu; pak se dám do běhu, a seč mi síly stačily, uháním. Psí štěkot zastavil mé kročeje. Stál jsem před stavením, a sice před hospodou. Plaše vrazím do světnice a za stůl na lavici u dveří se povalím.

Přiběhla hospodská.

„Ach matičko!“ lkal jsem, kroutě sebou. „Honem něco pro jed – já jsem otráven!“

V okamžení se shrnuli kolem mne hosté. Hospodská přinesla láhev a hned nato lili mně do krku – řepkový olej! Polykal jsem, ale bylo mi při tom, jako by mně někdo vnitřnosti naruby obracel. Potom mi ještě dodali hrnec kozího mléka, a když jsem je do sebe vpravil, odvedla mne hospodská na stáj, kde jsem sebou na slámu mrštil a snad strachem – záhy usnul.

Když jsem se po ránu probudil, bylo mi dobře. V nose mi čpěla vůně – nikoli jako v lékárně; ale vždyť netrpím na slabé nervy, a proto jsem nepadl do mdlob. Umyv se u studnice, vešel jsem do světnice, kde hospodská právě metla.

„Jak je?“ ptala se mne.

„Dobře! Trochu bolení hlavy –“

„Kdepak jste se dostal k jedu?“

Co jsem měl odpovědět? Byl den, rozum se mi narovnal, a přesvědčen jsa, že bylo hryzání následek rozmanitých jídel, v hojně míře požitých, nechtěl jsem s pravdou ven, aby se mně nevysmála.

„Najedl jsem se v lese nějakých jahod, a bezpochyby byly jedovaté,“ – dím po krátkém rozmýšlení.

„Jen když je zase dobře!“ potěšila mne žena.

Bylo ovšem dobře, jenom že mi bylo za olej a kozí mléko celých pět šestáků vyklopiti, – a to nebylo dobře!

Vyraziv, neunaveně kráčím, a pomnění, že budu do večera doma, mne sílilo. Bez dalších příhod i nehod dostihl jsem k večeru domova. Vstoupím do světnice – u okna předla babička.

„Dobrý večer, babičko! Dejte mi honem něco jíst!“

„Ach, to jsi ty, dítě? Kde jsi se toulal tak dlouho?“ ptala se babička, povstávajíc a za chvíli mně přinesla mísu švestkových knedlíků. Necháváje všech otázek babiččiných bez odpovědí, oháním se

vidličkou a tepu do knedlíků. Babička si mne zatím prohlédla od paty až k hlavě, a křížujíc se, že prý vypadám jako nějaký lotr neb pacholek z křížové cesty, odvázala mně šátek z krku. Leknutím jej pustila, uzřevši mou bezlímcovou košili.

„Bože, dítě! Ty jsi se někde pral? Krk celý rozškrábaný –“

„Inu, babičko, vyrazí-li na někoho tolik chlapů, není divu!“

„Pro umučenou hodinu! Snad nevypadli na tebe zloději?“

„Ba že vypadli – v poděbradském lese – o půlnoci.“

„Tu se honem převlékni! Já doskočím zatím pro maminku.“

Babička odešla a já jsem se pustil do generální vizitace všech přihrádek, hledaje, kde by ještě bylo co k snědku, a co k snědku bylo, snědl jsem. Braniboři, Korutané a Švejdivé nemohli hůře v Čechách řídit, než já řádl v naší světnici. Smetana, uchystaná na kávu k snídání, padla co první oběť po knedlíkách. Poté přišla řada na hrnek sušeného ovoce. Poslal jsem je za smetanou. Nato ukrojiv krajíc chleba, namažu na prst máslem a k tomu přikusuju hrušky. Zkrátka, co kde bylo, neušlo pohromě. Tak mne byla vytrávila celodenní cesta!

Pak jsem se převléknul a radostí, že doma jsem, hupkoval po jizbě.

Zatím se vrátila babička, vedouc s sebou matku a celý pluk kmoter a tetek. Pustily se do prohlížení košile, a ze všech stran hrnuly se na mne otázky, jak jsem se bránil, kterak zlodějové vypadali, co mi ukradli a jiných a jiných otázek kůpa.

„Nevzali ti nic?“ ptala se mne matka, hladíc mi vlasy z čela.

„Nepřišel jsem o nic, matičko, jenom o gaťata,“ díím. „Zejtra vám to všechno povím.“

„A jak ti mohli vzít gaťata?“ ozvala se tetka sklenářka.

„Dobře! Svázal jsem je do uzlíčku, abych přece něco v ruce měl,“ odvětil jsem, dav se do smíchu.

„Vidíš, kterak je nebezpečno na cestu se vydat!“ rozkládala kmotra krupařka. „Můj starý to také zkusil, když šel poprvé do světa.“

„A jak jsi mohl snadno zahynout!“ připojila jiná teta.

„Ba - hlady!“ myslím si v duchu a přeju sobě, aby už byly tetky a kmotry u všech všudy. -

Z rána jsem povídal pravdu, ale již bylo po obci rozkřičeno, že jsem zardousil několik loupežníků, trochu jich zmrzačil, a alespoň jednou přišel každý se podívat na bezlímcovou košili mou. -

Slunce mne osmáhlo, hlídači se dostalo porculánky a pytlíku s míchaninou tříkrálového se sprostým a žebrák sobě osvojil moje podvlékačky - jiných zlých následků neměla tehdejší pro vyražení konaná cesta. Jen Bety se na mne rozhněvala, že jsem vázaného tak špatně bránil a v podobě Matěje ji objímal. Inu, co naplat! Co se stalo, stalo se!

Pan strýc a paní teta

Hodní to dva lidé, ten pan strýc s paní tetou, deset let bydlili už ve dvou pokojích podle sebe co sousedé, a po celý tento čas jen jednou se na sebe rozhněvali a od pondělka do středy spolu nemluvili. A zajisté by se nebylo stalo ani tehdy takovou měrou, kdyby jakási roztržitost páně strýcova nebyla paní tetu připravila o výhru, která jí vším právem patřila. Po starém zvyku prohrával v šachu vždy jednou on, jednou ona; pan strýc byl v onen nešťastný den již vítězem, nyní bylo povinností jeho, aby třeba i úmyslně špatněji hrál, a hle! Zapomene se a ve smíchu zvolá náhle: „Paní teto! – Mat!“

„A jak to, pane strýče?“ ptala se tato, jako by vlastnímu sluchu nevěřila.

„I dobře, docela dobře, paní teto!“ odpověděl a smál se. „Tu mám královnu, tam věž, zde koníka a onde dva sedláky, a paní teta nehne se mi s králem z místa.“

„Vida, vida!“ divila se poražená a pošoupla si bílý čepec krajkový až do týla. „Pravda to sice, svatá pravda, že jsem nevyhrála, ale pan strýc se bezpochyby někde zmýlil, a tudy je mou prohrou sám vinen.“

„Však jsem tahal dobře,“ odporoval pan strýc, klepaje na dotvrzení svého výroku dýmkou do stolu, „a aby se pravda ukázala, počneme hru znova.“

Přes dvě hodiny potýkali se pak oba na šachovnici a výsledek byl opět přízniv pro pana strýce k veliké mrzutosti tetině.

„Falešná to hra!“ zvolala ona.

„Spravedlivá to hra!“ zněla protivná odpověď.

„Není, nebyla a nebude! Rozumím tomu také trochu, pane strýče!“

„Je, byla a bude! Paní teta tomu nerozumí.“

A oheň byl na střeše. Pohádali se, pan strýc odešel do svého pokojíku, paní teta mu řekla, aby si šel a více nepřicházel, a nepřátelství trvalo až do středy. V pondělí se nepohodli, a z úterka po ránu obíhala v městě pověst, že jest pan strýc s paní tetou na kordech. Svíčková bába prorokovala z toho vojnu, kostelník jí přisvědčil, uváděje za znamení kruté války též kometu, která se byla před krátkou dobou na nebi ukázala, a žena kostelníkova připadla docela na myšlénku, že nejdéle za měsíc zatroubí anděl k poslednímu soudu, poněvadž prý se převrací svět naruby, čehož důkazem jest nesvornost mezi panem strýcem a paní tetou. Sousedky vyprávěly o tom v trhu, ženská honorace městská překlepala tuto událost při svačině, ku které byla mimořádně pozvána od paní měšťanostové, a všechny báby sázely tehdy stejná čísla do loterie.

Ne divem však to vše, povážíme-li poměr strýcův k tetě a tetin k strýcovi. On měl syna, ona měla dceru, a tito dva byli manželé. Bydlili v druhém křídle stavení, a staří ve dvou pokojích, do kterých ze společné předsíně dvoje dvěře vedly. Tam byli jako na výměnku a uvykli si říkati sobě: „Pane strýče! Paní teto!“, a názvy tyto zobecněly v městě tak, že jich každý užíval. Nikdo nejmenoval ho již vdovcem, panem starým Boučkem, a ji nikdo vdovou po kupci Vacovi. Oboje tato důstojnost přišla znenáhla v zapomenutí a zvláště pro mladé pokolení byli oba jen panem strýcem a paní tetou.

Před polednem hrávali obyčejně v šachy, po obědě si zdřímnuli vsedě a pak se ubírali za pěkného počasí na procházku za město. V zimě aneb v čas nepohody v přírodě trávivali odpůldne vypravováním a schvalováním starých dobrých časů a pohráváním s malými vnoučaty.

„Jinak teď ve světě, paní teto, jinak, než bývalo za mého mládí,“ říkával pan strýc s povzdechnutím.

„Máte pravdu, pane strýče! Všecko je teď horší, ani ty krajky na čepci nejsou, jako bývaly, pokud jsem byla mladou,“ přisvědčila mu paní teta.

„Což o krajky by nebylo, ale sukno na kabáty je teď jako pavučina, a jindy – ó to bývala sukna jako prkna a člověk se nemohl šatstva dotrhat.“

„Ach ovšem, pane strýče! Vzpomenu-li tak na domácí naše plátna, skoro mi až do pláče. Přádaly jsme celé zimní večery, po jaru přišla příze ku tkalci, v létě se dalo hotové plátno na bělidlo, a pak – ach, ty svatý bože! – srdce poskakovalo v těle člověku při pohledu na ty kopy, uložené v květovaných truhlicích. Teď však je všecko jinak a holky se stydí za kolovraty a vřetena.“

„A pivo, paní teto! Jaké to teď pivo! – Holé patoky vaří ten můj Tomášek u porovnání s pivečkem, jaké bývalo mým výrobkem, čítá o tom v celých haldách knih a já bez knih jsem byl jinačím na to kosem. Hojně chmele, dost sladu – to je to pravé, aby se stal člověk daleko široko vyhlášeným sládkem, jakým býval pan starý, Tomáš Bouček. Napijte se, paní teto, těch patok mého Tomáška!“

A pan strýc podával jí plný džbánec, který vzdor vší haně obsahu jeho několikrát denně se musil naplniti.

„Věříte-li pak, pane strýče, že jsem jako holka ani neznala, co to káva? A lepší to byly časy, pokud jsme snídávali úkrop a pražené polévky,“ libovala si vždy paní teta, a přece nemohla oželiti kávy ani k snídání, ani k svačině.

„A jaký to teď všelijaký nemrav u té mládeže, paní teto! Samý šperk, samá zábava, na boha pomyslí sotva jednou za dlouhý čas, a k tomu aby je ještě doháněl. Našinec býval rád, mohl-li jednou za čtyry neděle k muzice, aby se potěšil nějakým tím rejdovákem neb strašákem, a nynější mladý svět navštěvuje hospodu pilněji nežli chrám Páně.“

„Všecko teď horší, všecko, pane strýče!“

„Věru, věru, paní teta, a bůh sám ví, kam to s námi dojde!“

A potřásající šedivými hlavami, hovořivali mnohou hodinu podobným způsobem, vypravující sobě ledacos ze svého minulého života. Tak se dělo až po onu dobu, když dvoj- či raději trojnásobná výhra po sobě je rozkmotřila. –

„Však ona paní teta ještě ráda přijde,“ šeptal pan strýc onoho pondělku, ukládaje se večerem na lože.

„Nemusilo to být tak zlé,“ myslila si v tutéž asi dobu paní teta, „ale pan strýc se ráno přibatolí, jako by se nebylo nic stalo.“

A oba, jsouce konejšeni nadějí, že přijde zase všecko do starých kolejí, spali tuto noc pokojně.

Ledva že pan strýc po ránu se přioděl a nasnídal, zapálil si dýmku, a vyšed do předsíně, zamířil ke dveřím, jimiž se vcházelo k paní tetě. Náhle však se zarazil, poklepal si prstem na čelo a loudavým krokem vracel se do svého příbytku, kdežto usednuv v lenošce, upřeným okem na dvéře pohlížel, čekaje, brzy-li vstoupí paní teta.

Minula hodina a o šachu posud nižádné zmínky. Pan strýc zavolal služku.

„Co dělá paní teta, Kačenko?“ tázal se zdoluhavě.

„Je jaksi mrzuta a kdož ví, co se jí stalo!“ zněla odpověď.

„Aha!“ vece pan strýc a usmíval se spokojeně. „Však ji to už mrzí a za chvíli tu bude.“

Paní teta přebírala se zatím v starém nebeklíči, ale slova se jí kmitala před očima. Nepřečetla ničeho, želíc v duchu povstalého hněvu. Zívla každé okamžení, naslouchala u dveří, zdaž si to pan strýc nerozmyslil, a když nebylo všecko nic platno, chopila se téhož prostředku jako starý soused a poptávala se služky po něm.

„Pročpak asi pan strýc ke mně dnes nepřichází?“ začala zpytovat.

„Nevím, paní teto!“ odvětilo děvče. „Snad se mu něco nemilého přihodilo, že tak kysele pohlíží.“

„Nemínil se o mně starý čtverák?“

„Před chvílí vyzvídala, co paní teta dělá.“

„Inu, pak se nehněvá a přijde,“ těšila se paní teta a stanouc u okna, rovnala si na hlavě naškrobený čepec. Poté vyndala ze stolu šachovnici, rozestavěla figurky a usednouc, prohlížela je dlouho, velmi dlouho, – až ji to omrzelo. A to proto, poněvadž tvrdohlavý pan strýc si to nerozmyslil a nepřicházel.

Před obědem setkali se na pavlači a dávali si pozdravení.

„Jakpak, paní teta?“ zapomenul se pan strýc a chtěl jí podati ruku. Záhy však se vzpamatoval a další řeč uvízla mu v hrdle.

„A co chtěl pan strýc vědět?“ ptala se paní teta v domnění, že soused se chce udobřiti.

„I že to byla spravedlivá hra,“ odvětil tento polohlasně.

„Ba falešná byla,“ stála teta na svém, „sice by nebyl pan strýc třikrát po sobě vyhrál.“

„Dobře, dobře, paní teto!“

„Pan strýc chce mít vždy svrchu.“

Těchto několik slov na sebe promluvili a potom už celý den ničeho. Pan strýc se udělal nemocným, aby nemusil k mladým manželům k obědu, a v duchu se radoval, že napálil paní tetu, které se bude stýskati, až ho neuvidí při stole. Nešťastnou náhodou měla však paní teta tentýž nápad, a před večerem dověděli se oba, že úskok ten se nezdařil ani na té, ani na oné straně.

„A hle! Přišla liška na lišku,“ mrzel se on. „Celého půl dne sedím tu jako zabeďněný, mám úplnou jistotu, že jsem vyhrál, a chytrá paní teta nejde k obědu a pokazí mně všecku radost.“

„Škoda, že jsem to nevěděla!“ litovala ona. „Dřepím tu samotna, nedovolím ani těm malým broučkům, aby se přišli s babičkou

potěšit, samou mrzutostí nevím už co dělat a aj! – starý čtverák pan strýc se mně nakonec ještě vysměje.“

„Zlý to svět a nakazil už také paní tetu,“ hořekoval starý soused. „Hněval-li jsem se se svou nebožkou Liduškou, netrvalo to nikdy tak dlouho. Koukla na mne, usmála se, obejmula mne, řekla: ‚Tomášku! Hněváš se?‘ a byli jsme dobří. Ovšem žena jako slabší stvoření má se dřív poddat, ale paní teta zapomněla už na Písmo, ve kterém je psáno, že žena má být mužovi podřízena, a staví sobě hlavu – zlá paní teta!“

„Kusa svědomí ten pan strýc nemá,“ bědovala vedle stará sousedka a cípem zástěry vytírala si zarosené oči. „Můj nebožtík František, – dej mu bůh věčnou slávu! – byl sice časem prchlý, ale aby dva dni na mne nemluvil, to neučinil nikdy, a byl by si to také za smrtelný hřích pokládal. Ráno jsme si řekli někdy do pravdy a k večeru udobřil se František se mnou sám. A také se to spíše sluší pro muže, aby udělal mrzutosti konec. Ale panu strýcovi vytratila se z hlavy bible, kde stojí psáno, že se nemají dva do západu slunce na sebe horšit. Opuště mu to otec nebeský, že je takový bezbožník!“

Tak bědovali staří sousedé a málem by líčená churavost obou ve skutečnou nemoc se byla proměnila, jelikož panu strýcovi pivo nechutnalo a paní teta se při svačině kávy netkla, což se posud ani u jednoho, ani u druhého nestalo.

„Vy prý se hněváte na paní tetu?“ ptal se mladý Bouček otce, a tento, pouštěje větší než obvykle kotouče dýmu z pěnovky, odbýval ho, řka, že tomu jakožto syn nerozumí.

„Co je to s panem strýcem?“ tázala se mladá Boučková matky, a stařenka, neodpovídajíc, dala se do pláče.

„Hned ho sem přiveď, matičko!“ nabízela se dcera, ale tomu nechtěla paní teta dopustiti, řkouc, že to není tak nejhorší a že pan strýc sám přijde.

A stalo se po vůli každého z nich. –

„Šel bych tam k paní tetě,“ rozumoval starý Bouček, chystaje se večerem k ulehnutí, „ale stydím se, věru že se stydím.“

„Kdyby nebylo už tak pozdě, sama bych ukrutnému panu strýcovi na dvěře zaklepala,“ mudrovala stará Vacková, ukládajíc škrobený čepec do skříně, a jiný, noční, posadila na hlavu. „Není to ale slušná věc, abych pod večer tam šla, a zejtra je také den.“

Nehezké sny měli oba tuto noc. Panu strýcovi snilo se, že paní teta na smrtelné posteli leží a že jí nelze pokojně zesnouti, poněvadž se s ní nesmířil. A paní tetě zdálo se zase, že pan strýc pro zármutek nad její tvrdostí do světa se odebral, kde bloudí z místa na místo, nenalézaje nikde žádoucího pokoje.

„Sny prý pocházejí od boha,“ přemýšlel po ránu pan strýc, „a kdyby se mně vyjevil můj dnešní sen, co bych sobě zoufalstvím počal?“

„Utekl-li pan strýc v noci z domu, snad bych z toho smrt měla,“ zatoužila paní teta, a oblékajíc se, nechala v roztržitosti noční čepec na hlavě.

Polehoučku, aby dvěře nezavrzly, otevřel starý souseď svůj pokojík, a taje v sobě dech, loudal se po špičkách k příbytku své sousedky. Klíčnickou dírkou chtěl nahlédnouti dovnitř, co paní teta dělá, ale pohříchu vězel klíč v zámku a marným bylo všeliké napínání zraku. Uvnitř bylo ticho a nic se tam nehnuło.

„Můj sen! Můj sen!“ zabědoval stařeček potichu a zlá předtucha svírala mu srdce. Stál neodhodlaně přede dveřmi.

Teta se zatím pomodlila a v pouhých punčochách, chvějíc se a o zeď se opírajíc, kráčela ke dveřím, u kterých nepohnutě stála v tutéž dobu, když pan strýc se k nim blížil z venku.

„Není-li jeho postel rozcuchána, je pryč, ale pak to nepřechkám ani hodinu,“ přemýšlela, nemohouc se k tomu odhodlati, aby otevřela.

Několik minut dleli oba takto. Konečně cvakla klika, pan strýc padl leknutím do otevřených dveří, mezi kterými paní teta stála, a po delší dobu nepromluvili ani slova.

„Chvála bohu! Pan strýc neutekl,“ oddechla si pak stařena zhluboka a chopila se jeho ruky, je-li on to vpravdě a nezjevil-li se jí snad pouhý jeho duch.

„Toť se mi ulehčilo, že vidím paní tetu zdravu,“ vece pan strýc a tisknul vřele její třesoucí se pravici.

„Jak jsme to jen tak dlouho mohli vydržet, pane strýče!“

„Sám to nechápu, paní teto! Od pondělka – a dnes je už středa.“

„Zlý to svět, hrozně zlý, a nakazil už také nás dva.“

„Paní teto, máte pravdu: zlý to svět!“

„Což abychom po starém obyčeji se smířili, pane strýče?“

„I ovšem že po starém, paní teto!“ svědčil ochotně staroušek, a obejmuv stařenu, vtisknul jí políbení na zvadlé rty.

A takovým způsobem vrátili se oba k obvyklému pořádku. Zase se hrávalo dopoledne v šachy, při čemž býval vítězem jednou pan strýc, jednou paní teta, v poledne chodilo se opět k společnému obědu u mladého Boučka a odpoledne byla buď procházka, buď rozprávka doma jejich každodenním zaměstnáním.

Hodní to, jak patrně, dva lidé, požívali úcty po celém městě, a proto nelze jich nikterak pohaněti. Vždyť prorokovala kostelníkova žena poslední soud pro jejich rozdvojení, a to má ovšem velikou váhu...

* * *

V pokojíku paní tety visel na stěně prastarý obraz dosti hrubého objemu. Barvy byly vybledlé, rámeček jako síto červy provrtán, a pokud chtěl člověk zpozorovati, co malba představuje, bylo se

mu nedaleko postaviti, poněvadž zpovzdálí všecko v nejasný celek splývalo. Nablízku rozeznalo však oko po delším zkoumání ženskou postavu, jejíž kroj byl starodávný, ačkoliv jen ztěžka se daly naznačiti jeho podrobnosti, poněvadž byla podobizna během času zvláště na spodní části značného porušení utrpěla. Zato však byl hořejšek a zvláště hlava posud dosti zachovalá, a po delším pohlížení v začazený teď obličej maně se upamatoval člověk na jakousi známou tvář. A záhy nabyl přesvědčení, že rysy téhož obličeje co do podoby nemálo se srovnávají s oněmi paní tety, která v mladším věku tak mohla vyhlížeti.

„To jistě je paní teta namalována,“ hádal kdysi též pan strýc, maje na očích veliké okuláry.

„Chyba lávky, pane strýče!“

„Tedy někdo z příbuzenstva?“

„Moje prababička,“ odvětila paní teta a povzdechla si.

„A hle, co to?“ divil se pan strýc, rovnaje okuláry na nose. „Oči té podobizny se lesknou, jako by obživovaly, – hu! – paní teto, do mne se dává zima. – A teď uhasíná zase ten lesk.“

„Skutečně?“

„Jistě, má milá!“ tvrdil starý Bouček, couvaje od obrazu.

„Nevidím už dobře a denně mi slábne více zrak,“ vece polohlasitě paní teta; „ale jestli se má věc, jak povídá pan strýc, pak se spolu brzy rozloučíme – navždy.“

„Nedopouštějte nebesa!“

„Obraz naší prababičky oznamoval vždy dobře smrt některého potomka z její rodiny,“ pravila stařena, pohlížejíc k podobizně.

„Tuť bych jej na místě spálil, aby člověka daremně neděsil.“

„Oheň mu neuškodí.“

„Cože to pravíte, paní teto?“

„Přisedněte blíž, pane strýče! Chcete-li, budu vám vypravovat –“

„I ovšem že chci,“ přisvědčil stařec.

Paní teta, urovnávši sobě čepce na hlavě, jala se vyprávěti: „Obraz tento byl, pokud mně samotné sahá paměť a jak mi vypravovala moje matka, vždy v naší rodině, a kdykoliv nás měla nějaká nehoda potkati aneb když bylo někomu z nás zemřítí, věděli jsme to delší čas dle něho napřed.“

„Tomu bych skoro ani nevěřil,“ vrtěl pan strýc nedůvěrně hlavou.

„Matka má byla manželkou zámožného statkáře,“ uchopila se paní teta znovu slova, „a nás dětí bylo dvanáct –“

„Aj, aj! Dvanáct? Věřu to pěkný počet, a podle toho bychom mohli soudit, že bylo před námi ještě lépe ve světě, a poněvadž byli lidé hodnější, požeňoval jim bůh četnou rodinou. A my, paní teto, my měli jen po jednom, co to?“

„Bude-li mne pan strýc pořád vytrhovat, nebudeme ani hotovi.“

„I vždyť já už mlčím, paní teto!“

„Ze dvanácti dítek byla jsem nejmladší,“ pokračovala stařenka. „Obraz visíval nad mou postelí, ale jedné noci svalil se a rámec vbodnul se mi hranou do tváře, že mně zůstala památka v obličejí navždy. Pozorujete, pane strýče, na levé líci tu slabou modřinu?“

„Pravda, pravda, paní teto!“

„Bylo to zlé znamení: neboť v krátkém čase nato zemřela má matka.“

„Pouhá náhoda!“ šeptal pro sebe pan strýc.

„Rok sotva minul po smrti matčině a podruhé spadl obraz, ačkoliv hřebík pevně do zdi zaražen byl. Záhy nato vyhořel nám statek a ledva že jsme zachránili tehdy životy; neboť vzniknul požár v noci, a nežli jsme se nadáli, zůstala z něho pouhá zřícenina. Všecko lehlo popelem, a kterak obraz pohromě ušel, samo nebe

ví. Po ránu byl nalezen v sutinách neporušen, a když otec nové stavení zbudoval, bylo mu vykázáno místo v pokojíku, poněvadž tak zněla poslední vůle matčina, abychom si ho vážili co drahého dědictví po svých předcích.“

„Byla jste tehdy ještě dítě, paní teto?“

„I nikoliv, pane strýče! Byla jsem už holka na vdávání.“

„Tedy se na to posud pamatujete?“

„Velmi dobře,“ dí teta, „a sama bych tomu nepřidala víry, kdybych o tom nebyla přesvědčena.“

„Tedy to není náhoda,“ mudroval pan strýc pro sebe.

„Tak pokaždé se stalo, kdykoliv něco důležitého v naší rodině nastávalo, že podobizna nějakým znamením to předpověděla,“ mluvila paní teta dále. „Narodila se mi dceruška a tvář na obraze zdála se tehdy vlídně usmívati se, ba usmívala se skutečně a mého nebožtíka Františka věc ta k smrti polekala. A mohla bych panu strýcovi celý den vyprávět o podobizně, kdyby mne pozorně poslouchal a stále něco pro sebe nehučel.“

„Ach, paní teto!“ omlouval se roztržitý soused, pohlížeje nesměle na stěnu, kde obraz visel. „Pořád mně to v hlavě vrtá, proč asi ty oči se zaleskly.“

„To znamená smrt, pane strýče, a tak stalo se také, když měla sestra Ludmila na věčnost se odebrat,“ vykládala paní teta. „Inu, co platno! Jednou tam musíme, a proto ať se děje po vůli boží!“

„Což paní teta myslí, že –“

„Že nebudeme dlouho spolu v šachy hrát,“ dodala stařenka a slzy vyhrkly jí z očí.

„Ach, toť pověra, pouhá pověra, milá paní teto!“ těšil ji pan strýc, ač mu samému příliš valně u srdce nebylo. „Vždyť jsme oba, chvála bohu, posud dost zdraví, a myslit na konec, pokud toho není třeba, toť hříšné, paní teto! A bylo-li to nějaké znamení, soudil bych spíše,

že nás překvapí něco radostného, snad nové vnouče, a paní teta se dočká ještě mnohé utěšené chvíle.“

„Nedočká, pane strýče, nedočká! Však uvidíte,“ vece polohlasně stařena.

„A což bych si tu sám počal?“ zatoužil stařec, chápaje se ruky sousedčiny.

„Navštívíte mne každodenně na hřbitově a tam se pomodlíte na mém hrobě,“ radila mu ona. „Vidíte, že to uděláte, pane strýče?“

„Utrápím se, paní teto, za krátký čas a přijdu za vámi. Jakž bych to také snesl! Nemluvili jsme spolu dva dni a bylo mně strašně ouzko, což teprv, kdyby – ne, paní teto! To nemůže být, to se nestane, abychom se rozloučili; my půjdeme spolu k té veliké armádě.“

„Po vůli Páně!“ povzdechla si stařenka a mlčky dleli dlouhou dobu staří sousedé podle sebe, zanášejíce se v duchu svými myšlenkami. Pan strýc mrzel se sám na sebe, že mu připadlo na mysl, aby pomocí nových okulárů obraz prohlížeti začal, a přál si, aby aspoň tetě o ničem se nebyl zmiňoval. Hleděl se sice přemluvit, že jest vším nevinný, poněvadž nemohl ani dost málo tušiti, kterak slova jeho se obrátí k neblahému výsledku, ale přece si dělal výčitky a cítil, kterak mu chvílemi zavlhají oči při upomněnce, že by měl své dlouholeté společníce tak znenadání zbaven býti. Paní teta však přemítala na mysli svůj celý život, želíc každého chybnějšího kroku na své dlouhé pouti časné, a nejvíce ji hnětla ona doba, když se byla s panem strýcem pro maličkost rozhněvala na celé dva dni. Chopilať se pevně toho přesvědčení, že byla vina na její straně, a rozvažujíc, že vlastně soused sám přišel, aby se s ní smířil, nemohla se zbaviti vědomí, že tím valně pochybila, a proto že jí nebude možno klidně a spokojeně zesnouti, jak to bylo jejím přáním.

„Odpouští mně pan strýc?“ šeptala, nakloníc k němu hlavu.

„Staří přátelé, jako my, neublížili si nikdy a nemají sobě čeho odpouštět,“ pravil trudně starý Bouček.

„Ale ten hněv tehdy od pondělka do středy?“ namítala stařena.

„Ah! To už dávno je v pořádku, paní teto! Proč na to vzpomínat?“

„Tedy mám nadobro odpuštěno, pane strýče?“

„Věru, že nadobro!“ dí stařec a zase nastalo mlčení, jež nebylo už po celé půl dne přerušeno. Smutno bylo tenkrát v tom pokojíku paní tety: šachovnice byla sice na stolku a figurky stály na ní ve svém pořádku, jak to byla po ránu stará sousedka upravila, leč nehrálo se a ani hovor o bývalých lepších časech nechtěl na denní pořádek přijíti. Záhy zvěděli o všem též mladí manželé Boučkovští a marně se namáhali, aby vypudili starým tyto myšlenky z hlav. Roztrousila se o tom také pověst ve městě a nemluvalo se o ničem, než o divotvorném obraze, který napřed smrt ohlašuje. Posud o něm nikdo nevěděl, a nyní byl by každý rád se šel na něj podívat, ačkoli žádný sobě netroufal, aby svému přání skutkem vyhověl. Těšili se na to až po smrti paní tety a od hodiny k hodině čekalo se na zprávu, že stařenka je v pánu. Kostelník, který byl krejčím mimo svůj úřad ve chrámě, zanechal díla, ačkoliv měl právě toho dne napilno, a postaviv se u okna, vyhlížel, brzy-li přiběhne uplakaná služka od pana starého, aby dala za nebožku zvoniti umíráčkem. Když však se to nestalo vzdor čekání do pouhého večera, poškrábal se krejčí za ušima, a rozžehnuv lampičku, usednul k práci, huče mrzutě, že si paní teta dělá z lidí dobrý den.

Navštívila jej také společnice jeho v úřadování, svíčková bába, pozdním již večerem, poptávajíc se, co to, že paní teta je posud na živu, ač se byl hned zrána obraz paní prabáby s ukrutným šramotem ze zdi svalil, a proraziv podlahu, v dolejší světnici chůvu na hlavě poranil.

„Láry, fáry,“ zlobil se kostelník. „Pořád snášíte, babko, nějaké klepy, a není na tom za mák pravdy. Daremně promrhá člověk hrůza času pro ty klevety.“

„Víte-li pak, pane Vorlíčku, že obraz má padesát a pět? Což, nevsadíme do spolku?“ ptala se bába, vytahujíc z kapsy snář.

„I jděte mi ke všem všudy!“ odvětil zhurta nevrlý dnes kostelník. „Do večera měly být spodky hotovy, a rarach sám mne napálil, že celý den zahálím, jako by byl Hod boží.“

„Snad to bude v noci, že paní teta na věčnost se odebere,“ hádala svíčková baba, ubírajíc se ze dveří. –

Nebylo to však v této noci, ba ani v druhé neb třetí, a minul týden, uplynul měsíc celý, a posud byla paní teta mezi živými, takže se tomu sama již divila a ne jednou panu strýcovi vytýkala, že jí byl marně zastránil. A pan strýc ujišťoval ji na dobré svědomí, že se beze vší pochybnosti tehdy zmýlil, patře na obraz, a umínil si pevně, že nikdy více podobiznu prabábinu zblízka a pomocí okulárů prohlížeti nebude, aby sobě a sousedce své trudných dob ušetřil.

„Ale pravda je, co jsem o něm pravila,“ tvrdila paní teta, ukazujíc na obraz.

„Však tomu také věřím, jako slovu božímu,“ přisvědčil jí pan strýc a usmíval se pro sebe.

* * *

Slavily se jmeniny paní tety, a kolikáté již za jejího živobytí, sama najisto nevěděla. Zdálo se jí, že jsou asi osmdesáté. A neuhodla-li docela, mnoho zajisté k osmdesátce jí nechybělo, rovněž jako panu strýcovi. Shrbené byly už jejich hlavy k zemi a oba naříkali, že pro slabost zraku a třesení rukou nelze jim více v šachy hráti. Pan

strýc přestěhoval se do pokojíku paní tety, poněvadž mu chůze nyní zatěžko přicházela, a mimo dům nevidal jich nikdo více. Sedávali u kamen, ve kterých i za letního počasí se topovalo, a hleděli uhádnouti, kolik let spolu co sousedé bydlí. Že aspoň dvacet tomu roků, shodovali se, ale dobře vytknouti počet, nemohl ani pan strýc, ani paní teta.

„A jakž bych to věděl!“ říkával pan strýc. „Nepamatuju ani, co se událo včera a o čem jsme před chvílí rozprávěli, kterak bych znal, jak dlouho jsme nejlepší přátelé!“

„Pravdu má pan strýc,“ bývala řeč stařenina. „Už jsme oba jako staré hodiny: závaží dochází a zanedlouho zůstane stroj nadobro stát. A co pak, pane strýče, co pak!“

„Pak potáhneme rovnou cestou k nebi a u svatého Petra zaklepáme na dveře, abychom si mohli po časných trampotách řádně odpočinout na věčnosti.“

„Jen jestli nás tam ten svatý Petr pustí!“ namítala stařena.

„A proč by nepustil, paní teto? Vždyť jsme mu ničím neublížili, a mimo to je můj patron jeho dobrým přítelem, ten se jistě za nás přimluví,“ tvrdil pan strýc.

„Inu, dějž se vůle Páně!“ dokončila řeč paní teta a za krátkou dobu zněl jejich hovor v tentýž rozum, jak by nikdy o tom nebyli mluvili. –

V den dotčených jmenin litovala babička, že jí nelze do chrámu se odebrati, jak to byla posud činívala odjakživa. Ale za to odbývala doma tím delší ranní pobožnost, nedbajíc řečí pana strýce, který každým okamžením tichou modlitbu její přerušoval, poněvadž mu bylo smutno, pakli musil mlčeti. Brzy vyprávěl o své veselce, když si bral co čtyřicetiletý panic svou Lidušku, čině při tom poznámky, že za nynějších dob pouhé nedospělé děti se žení a vdávají, kdežto dříve prý usedlí a zralí mužové teprv po nevěstě se ohlíželi; brzy

zase přišel na pivo svého Tomáška, které prý se horší den ke dni, jelikož za celé odpůldne ani dva džbánky nevypije jako bývalý pan strýc, a až prý Tomáškův syn počne vařit, toužil, že bude docela zle a dob těch že ani si nepřeje, aby se dočkal. Nakonec vyzýval paní tetu, aby mu pověděla, co se jí dnešní nocí zdálo, a když se mu nedostalo odpovědi, nacpal si beze vší nevrlosti svou pěnovku a zadýmal si k snídani. Teprv když byla paní teta s modlitbami hotova, zahovořili si oba, a sedíce v měkkých lenoškách, očekávali služku, která byla pro kávu k mladým Boučkovům odešla. Na jmeniny pozapomenuli však oba jako na smrt, a teprv příchod svátečně oděných vnoučat a Tomáška s jeho chotí, jakož i veškeré čeládky a chasy z pivováru uvedl paní tetě na paměť, že je dnes její svátek i dcery Pepičky, a bezmála by se byla mrzela, že po celé ráno o tom ničeho nevěděla, kdyby naštěstí pan strýc, jemuž se posud nevytratila z hlavy její dnešní sváteční pobožnost, ji nebyl ujistil, že už jí přál a že byla o jmeninách dlouhá rozprava, na kterou se však dobře teď nepamatuje. To paní tetu upokojilo a radostí dala se do pláče, že všichni v domě od největšího až do nejmenšího takovým způsobem ji překvapili. A pan strýc, souhlase s ní, blaženě se usmíval pro poctu, jaká se udílela jeho družce. Vypτάval se syna Tomáška na hostinu, která se bude odbývati, a byl náležitě spokojen, že celý dům slaví tento den a práce že odpočívá; ale přes srdce nemohl přece přenést, aby nedal Tomáškovu poučení o lepším vaření piva.

Opuštěn byl tentokráte pokojík paní tety; neboť oba starouškové byli odvedeni do bytu syna sládka, kde četná rodina oslavovala jmeniny. Ale stýskalo se jim tam uprostřed hluku po tichém onom útulku, a nezřídka šeptal pan strýc paní tetě do ucha, že u jeho Tomáška je všechno nohama vzhůru a že ty děti pranic nedbají na starý zděděný pořádek, jaký býval druhdy u něho. Paní teta byla

s tím docela srozuměna a přála si jenom, aby byla zase doma, kde prý je mnohem lépe.

„Hledte, paní teto!“ ukazoval jí stařec. „Tuhle vpravo stávala skříň po nebožtíku mém otci a nad ní visívala jeho a má podobizna. A co tam je teď? Holá stěna!“

„I není,“ pravil mladý Tomáš Bouček, zaslechnuv ona slova. „Všecko je ve starém pořádku a dědeček i vy posud jste a zůstanete vždy na svém místě.“

„Ale nevidím tam ničeho,“ namítal pan strýc.

Syn, sejmuv obrazy, podal je starci, který poceloval tvář otce svého a ukazoval je paní tetě, aby posoudila, zdaž malíř jeho podobu dobře na plátno přenesl.

„Bývali to jiní malíři,“ liboval si pak, když mu byla paní teta řekla, že to celý pan strýc na obraze, jak by byl živ. „Celý měsíc pracoval ten můj na malbě a za to jsem mu také přál. Byl u mne v bytu, piva si mohl dát dosyta natočit, a když byl s prací hotov, zaplatil jsem mu jako nějaký baron, aby se neřeklo, že pan starý Tomáš je skrblík. – Jářku, Tomášku,“ obrátil se náhle k synovi, sedícímu po jeho straně. „Dal jsi chace vyvalit sud piva, aby si připila za zdraví paní tety?“

„Dal jsem celý sud,“ odvětil mladý Bouček.

„Tak to dobře!“ vece stařec spokojeně. „Přej a bude ti přáno, a neublížíš-li čeládce, neublížíš sobě. To si pamatuj, Tomášku, a vař lepší pivo, abys nevalil hanu na náš rod!“

„Boučkové se nedají zahanbit,“ propověděl pan starý v hrdém vědomí, a když byl starému otci přislíbil, že budoucí várka ještě lépe musí dopadnout, vzdáváno od přítomných hostů pochvaly panu strýcovi za jeho napomenutí synovi.

Takovou měrou strávil se v kruhu společenském celý den, ale jakmile se počínalo smrákati, přicházely dřímoty na pana strýce

i na paní tetu, a proto jsou oba na pohovkách odnešeni do zamilovaného jejich příbytku, kde unavení nezvyklým již prodléváním při hlučné hostině záhy klidnému spánku v moc se dali...

* * *

Za postelí paní tety stála dubová, hojnými květinami omalovaná truhlice, do které mimo důvěrníka, pana strýce, posud snad nikomu nebylo popřáno nahlédnouti. Tam bylo nějakých věcí v té truhlici! Pestrá směs rozmanitých větších i menších, starších i novějších předmětů skrývala se v ní, ale víc bylo ve vzorném pořádku uloženo a rozestaveno, a paní teta našla zamhouřenýma očima každou maličkost ve své pokladnici. Nelze dopodrobna vypočísti všeho, co tam měla, ale čelnější věci byly především zlaté a stříbrné čepce, na kterých lpěla mnohá blahá upomněnka minulých dnů. Nebyly však tyto čepce uloženy v truhlici k věčnému odpočinku, nýbrž často, ba dříve, pokud paní teta z domu chodívala, denně zdobily její hlavu. Ve všední den brávala stříbrný, poněkud již chatrnější, v neděli jiný stříbrný zachovalý a na veliké svátky a boží hody zlatý, pěkně se třpytící čepec. Mimo čepce, jichž mohlo býti k desíti, skrývala v sobě truhlice hedbávný šat svatební, který snad celé půlstoletí klidně tam odpočíval, nejsa ze spánku svého rušen, leda když tak někdy po dlouhém čase paní tetě na mysl připadlo, aby jej na několik minut z jeho skrýše vytáhla a rozbalila, dílem aby pohledem na něj se potěšila, dílem aby popatřila, zdali se do něho nenasadili moli. Dále bylo v truhlici množství vyšíváných i jednoduchých šněrovaček, několik modlitebních knih, uvadlý věnec, který druhy zdobil hlavu paní tetě, když co nevěsta se brala k oltáři, pak tlustý nebeklič s několika kronikami, jejichž obsah stařena již doslovně znala z paměti a nejednou panu

strýcovi vypravovala, a mimo jiné a jiné ještě věci také tvrdými dolary a dukáty naplněná punčocha, která v nejtajnějším koutku dubové truhly před zvědavými zraky se skrývala. Jen několikrát za rok spatřila tato bavlněná pokladnice božího světla a několik běloušků vyletělo z ní, aby se nikdy více nevrátily. Stávalo se to buď o svátcích božíchodvních, na Nový rok, v den narozenin paní, aneb když slavila jmeniny a za přání vnoučata penězi podílela, aneb také když na svátek některého vnoučete všecy podobným způsobem obdařila. Množství let prázdnila se již takovou měrou naditá punčocha, ale v den dotčených, asi osmdesátých jmenin paní tety byla ještě aspoň z polovice plna, a pan strýc omakáváje její obsah, poptával se, kam se všemi těmi penězi, aby jich bylo dobře upotřebeno?

„Což abyste jich aspoň třetinu dala chudým, paní teto?“ navrhol stařeně, potěžkáváje pokladnici.

„Pan strýc má pravdu,“ odvětila stařenka. „Dlouho zde už beztoho nebudeme, a proto uděláme teď poslední vůli.“

I jsou bělouši a žluťáčky vysypány na stůl a na tři stejné díly rozvrženy. Jedna část byla proměněna na drobné peníze a ostatkem byly poděleny děti mladého Boučka a dostalo se každému značného podílu, ačkoliv jich bylo šest. V pátek nato vyzváni jsou chudí města, aby se sešli k paní tetě, a ona sama rozdávala almužnu mezi chudinu, a rozdala vše až do posledního haléře.

„A teď, pane strýče, mohla bych už pokojně oči zamhouřit,“ pravila potom, ukládajíc vyprázdňenou punčochu na místo její do truhlice.

„Já s vámi, paní teto, já s vámi,“ zněla řeč starého Boučka. „Pokladů nemám, ale Tomášek bude na mém místě bídě pomáhati, jako jsem činíval já. – Co ale dáme těm dětem budoucně vázaného, paní teto? – Něco jsme si přece měli nechat pro všelijakou příhodu.“

„Ba zdá se mi, že už toho nebudeme potřebovat, pane strýče!“ odvětila paní teta.

„Pravda, pravda! Vždyť už nevypiju denně ani džbáněk těch patok svého Tomáška, a podle toho je vidět, že záhy odtud půjdeme,“ přisvědčil stařec.

„Inu, dějž se vůle Páně!“ končila rozprávku tuto jak obyčejně paní teta, a o pokladu z truhlice nebylo od těch dob učiněno zmínky. Ale dobře předzvídali oba starouškové, že již čas, aby udělali poslední svou vůli. Neboť uplynulo málo dob a v tentýž den rozloučili se oba v tutéž skoro dobu se světem časným. Klidná byla smrt jejich a poslední slovo, jež zašeptali rtové paní tety, bylo: „Pane strýče!“ A pan strýc, jako by byl zaslechl volání věrné společnice své, usmál se a se slovy: „Už jdu, paní teto!“ usnul na věčnost.

Poslední červánky zapadajícího slunce ozařovaly pokojík, v němž právě se ukončila časná pouť dvou šlechetných lidí, pohrávaly na bledých lících zesnulých a blednouce, tratily se více a více, až nadobro zanikly. Nastalo šero v pokojíku a ozývalo se v něm toliko štkání rodiny Boučkovské a čeládky i chasy z pivováru, která slzami žehнала památce pana strýce a paní tety...

* * *

„Pan strýc a paní teta jsou v pánu! – Byli to dva dobrosrdeční lidé, plní upřímnosti a dobroty ke každému bez rozdílu, a jak milá byla ta jejich nelíčená prostota! Přece vychovával dřevní čas lepší lid, a až pochováme tyto dva, nezbude nám nikdo z toho starého věku.“

Tak zněla řeč po celém městě, a když vezeni jsou pan strýc s paní tetou do společného hrobu, nebylo oka, které by nebylo zavlhlo. A nejen z města, ale i z okolních vsí sešel se lid četně, aby poslední

úctu vzdal daleko široko známému panu strýci a jeho společníci, paní tetě. Nebylo pamětníka takového pohřbu, ačkoliv dosti slavným byl před několika roky průvod bohatého pána, jemuž patřilo několik panství; ale takovým nebyl přece nižádnou měrou. Aspoň tvrdila tak svíčková bába, která každého nebožtíka k hrobu doprovázela a o každém mimo chválu též hanu některé, byť i sebemenší, vady jeho věděla. Leč o panu strýci a o paní tetě nepovídala než vše dobré a ani se jich nemohla dost vynachválit. A slova svíčkové báby požívala aspoň u rovných jí vážnosti a věřeno jim od každého. Však nejen slovem ctíla ona památku starého Boučka a staré Vaccové, ale i skutkem; neboť den co den obětovala svíčičku za pokoj jejich duší, což posud nikomu neučinila. A jakž by také byla mohla učiniti? – Nebylo než jednoho pana strýce a jedné paní tety...!

O dvou zamilovaných

I

„A co vám schází, pane Vencl? Když jste k nám přijel, kvetly vám tváře jako růže, a teď jste celý ubledlý, obličej máte vpadlý a vaše oči jako by byly neustále naladěny k pláči. – Což se vám snad stýská u mého starého? – Bloudku! Člověk přivykne všemu na světě a pro vás, tak švarného učitelského mládence, nesluší se pranic, abyste chodil jako zmoklá slepice.“

„Paní principálko! – Ach!“ odpověděl pan Václav a pravici svou položil na prsa.

„Snad nechcete tím říci, že máte u nás hlad?“ ptala se paní učitelka ostřejším hlasem.

Václav zavrtěl hlavou.

„To si také myslím, že se můžete u nás najíst dosyta; a abyste neřekl, že skrbím, dostanete dnes k obědu o dva lívance více,“ pokračovala mírněji paní principálka, míchajíc vařečkou těsto v drátovaném hrnci.

Druhé, ještě žalostnější „ach!“ bylo odpovědí Václavovou na toto dobrotivé nabídnutí.

„A teď mi rozštípejte, pane Vencl, v dřevníku ještě jedno poleno, aby mně nevyhasnul oheň!“ velela paní učitelka a Václav mlčky vyšel ze dveří. –

„Mně neporozuměl a neporozumí nikdo, snad ani – ona,“ šepтал ztrápený mládenec učitelský, bera sekeru do ruky, a při tom pozřel na plot sousední zahrady, kdežto se v témž okamžení objevila červoblasá hlávka mladého, kvetoucího děvčete. Leknutím

či překvapením vypadl Václavu drvoštěpský nástroj z prstů, ruka se mu křečovitě zařala a v obličejí zarděl se mladík až po uši.

„Lizinka byla zase u plotu a viděla, kterak se zanáším nádenickou prací,“ zaúpěl Václav v nevýslovném žalu a v oku se mu zatřpytila slza. „Co tomu jen řekne? – Zajisté se mně vysměje. – Ó Lizinko, rajské dítě, ideále mého bdění i snění, kéž bych ti mohl vyjeviti, kterak tě miluju a zbožňuju! – Pak bych umřel rád – třeba hned!“ A Václav, usednuv na špalek, podepřel hlavu o poleno a zabral se do myšlének.

„Dříví! – Pane Vencl, dříví!“ zazněl v síni hlas paní principálky, leč marné bylo její volání. Václav neviděl a neslyšel ničeho a duch jeho se všemi pěti smysly zaletěl přes plot do sousední zahrady a odtud do stavení bohatého pekaře Vacka k jeho černovlasé a černoooké dceři Lizince.

„I ty umučená dobroto!“ podivila se paní učitelka a spráskla ruce nad hlavou, vidouc v dřevníku zamilovaného mládence v jeho bezcitném stavu. „Pod plotnou tma jako v pytli a pan Vencl si tu vyspává, jako by neměl na to dost času v noci. – Ne, ne, pane Vencl, já vás mohu sice dobře vystát, ale budete-li mne dopalovat svými hloupostmi, navedu starého, aby vás propustil, a bude po komedii. Rozumíte tomu?“

„Ach! – Rozumím,“ vzdechnul Václav, probuzený ze svého snění.

„Tedy štípejte, lenochu!“

A Václav štípal, až se mu pot vyrážel na čele. Pomnění, že by mu bylo opustiti školu a tak vzdáliti se od Lizinky, dodalo mu nové horlivosti v službě u pana principála i paní principálky, a od té doby byl zvláště této poslední ve všem povolným.

II

Bylo pod večer za jasného, letního dne. Slunce se sklánělo zvolna za hory a v hájku za městečkem procházel se náš Václav, vzdychaje a rozumuje, kterak by klenotu srdce svého vyjevil svou nesmírnou lásku. Již byl sobě vymyslel lecjakou cestu, po kteréž by mu bylo lze dojítí cíle svých tužeb; leč vždy upustil zase od svého zámyslu, pozoruje překážky, jaké se mu při tom naskytovaly. Vrozená jakási nesmělost byla též jednou z hlavních příčin, že se nemohl na ničem jistém ustanoviti.

„Seberu svých pět švestek a odejdu do světa,“ umínil sobě Václav nakonec a maje pevný úmysl, že ještě téhož dne dá výpověď panu principálovi, obrátil svých kroků k městečku. Ještě však nebyl z hájku vyšel, a již se počal kolísati ve svém zámyslu. Lizinka připadala mu čím dále tím půvabnější, zakrátko se rozhodnul, že zůstane pomocníkem tam, kde byl, a kdyby nedošel u milostenky žádoucího vyslyšení, že si od souseda řezníka vypůjčí starou dvojku a že se zastřelí.

„Ano, tak učiním a na takový způsob budu v okamžení prost všeho trápení,“ šeptal bolestně, pozíraje k modrému blankytu nebeskému; náhle však umlknul, stanul a s planoucími tvářemi a jasným okem hleděl před sebe.

„Toť ona, ideál mého bdění a snění!“ A byla to skutečně pekařovic Lizinka, beroucí se volným krokem po pěšince k hájku. Zanedlouho musila býti u Václava, čímž se mohlo vyplniti tříměsíčné přání zamilovaného jinocha, aby se totiž sám a sám sešel s dívkou černovlasou a černoookou. V nynějším okamžení strachoval se však skoro této šťastné náhody a nevěděl, má-li vyčkati chvíle, kdy Lizinka až k němu dojde, či má-li jí pospíšiti v ústrety, či snad ustoupiti zpět do hájku a v něm se ukrýti mezi stromovím. Po-

slední cesta zdála se mu býti nejlákavější a snad by se byl po ní dal, kdyby děva již nebyla stála na dva kroky u něho.

„Dobrý večer, pane učiteli!“ pozdravila ztrápeného mládence.

Václav zůstal jako zkamenělý a hlas se mu zajíknul, když chtěl poděkovati.

„Škytáte? – Snad na vás někdo vzpomíná?“

Srdce rozrývající „ach!“ bylo odpovědí na tato slova.

„Jste snad churav, pane učiteli?“ vyzvíдалa Lizinka, upírajíc své jiskrnaté oči v tvář Václavovu.

„Jsem,“ odvětil Václav šeptem a ruka se mu octla na srdci, u něhož ho valně bodlo.

„Co je vám?“

„Láska – ach!“ dí mladík a sebrav všecku svou zmužilost, uchoopil se ruky dívčiny.

„Láska?“ opětovala Lizinka, klopíc oči a zardívajíc se v obličeji.

„Miluju –“

„Vy? – A koho?“

„Vás, ano vás,“ vyhrklo Václavovi z úst. Poté nastalo na chvíli mlčení.

„A vy, Lizinko?“ ptal se pak mladík.

„Já vás také,“ šeptala černoooká dívka.

Na blízkém kmenu tloukl slavík svou něžnou píseň, měsíček ukázal se na nebi a na zemi bylo o dva šťastné lidi více. Jemu bylo tehdy dvacet a jí šestnáct let...

III

„Kdybych dostal školu a byl samostatným učitelem, hned bych se oženil a Lizinka by byla navěky mou. Pak by starý Vacek zajis-

té se nevzpouzel mně ji dáti; teď ale... Hm! Co není, může býti, a osudem-li nám souzeno, abychom byli svoji, nezabrání nám toho nikdo. – Šest hodin odbilo, musím do hájku.“

Takto sám k sobě mluvě, popadl kvetoucí už zase v obličeji Václav klobouk a hůl a vyšel ze dveří své světničky. Na síni setkal se s paní principálkou, která jaksi neobyčejně se dnes mračila.

„Kampak, pane Venci?“ tázala se ostrým hlasem, a Václava jako by opařil vřelou vodou. Tušiltě, že není všecko v pořádku a nějaká bouře že se mu vznáší nad hlavou.

„Jdu na procházku, paní principálko!“ odpověděl nesměle.

„Aj, na procházku? – Vida mladého pána, kterak umí hrát na nevinného! Stále se stavěl, jako by neznal ani pět napočítat a najednou – ne, ani z úst mně to nechce vyjít, – najednou se na něho pronese, že je to prohnaný svůdník, který by o čest a poctivost chtěl oloupit a zmařit každé pořádné děvče. – Ano, ano, jen se červenejte, vy pokrytče, vy lichometníku, vy zrádný kazisvětě, – vy – vy –!“ křičela paní učitelka, přicházejíc čím dále tím do většího proudu výmluvnosti. „Což myslíte, že zůstane pod božím sluncem nějaká nepravost neodkryta? – Nezůstane! – Hanba, styďte se, a abyste věděl, že našinec dbá o dobré jméno, dávám vám ve jménu svého starého do zejtrka výpověď. – Seberte svůj raneček a odtáhněte od nás!“

„Ale prosím, paní principálko!“ volal za ní Václav; leč paní principálka byla již zmizela.

„Světě, zboř se nade mnou!“ zalkal zoufale vypovězený pomocník a ubíhal do hájku. Poznatť, že vyzrazeno jest jeho a Lizinčino dvouměsíčné sladké tajemství a takovou měrou že zničeno jest celé blaho jeho. Až do pouhého večera čekal Václav v hájku a čekal nadarmo. – Lizinka nepřišla! Tisícero myšlének rojilo se v hlavě nešťastnému milenci, bloudícímu z místa na místo. Nakonec, když

se ochladila poněkud rozproušená krev, umínil sobě, že rovnou cestou se odebere k pekaři Vackovi a že se mu svěří se vším.

Učinil tak. Došel ku dveřím příbytku pekařova, stanul tiše, jelikož zaslechl uvnitř rozzlobený hlas starého Vacka a pláč Lizinčin.

„Pravím ti naposled, že z toho nebude nic, abych přijal za zetě takového vychrtlého školometa, který je rád, že může na světě být živ z milosti jiných lidí,“ huboval pekař.

„Ale já ho mám ráda,“ ozval se plačtivý hlas Lizinčin.

„A já ji ještě víc,“ šeptal přede dveřmi milovník, vytíraje si šátkem oči.

„Potajmu se s ním scházet každodenně v hájku –“

„To nebylo každodenně,“ upírala dívka.

„Uvádět sebe a mne v pomluvu u lidí –“

„Láska všecko snese,“ tvrdila Lizinka.

„Nemíti citu pro zachovalý mrav, je to také v pořádku, co?“ pokračoval ve své řeči pekař. „Hajný se křížoval, vypravuje, že vás viděl, kterak jste se objímali –“

„Já ho neobjímala,“ bránila se Lizinka.

„Mně to nedalo, abych jí neobejmul,“ šeptal žalně Václav přede dveřmi.

„Kterak jste se hubičkovali –“

„Poněvadž jsme se milovali,“ odůvodnila děva hubičky.

„Milovali či nemilovali, vše jedno! – Ty sobě vezmeš sládku Smetanu za muže a dost! – Smetana je zámožný, řádný člověk –“

„Ale starý,“ bědovala Lizinka.

„Usedlý měšťan –“

„Já ho nechci.“

„Ó, jaká to věrnost!“ divil se učitelský pomocník.

„Ty budeš a od nynější chvíle už jsi jeho nevěstou.“

„Raději půjdu do kláštera –“

„A já se dám na vojnu,“ šeptal Václav.

„Hlouposti, nerozum –“

„Otrávím se –“

„A já se zastřelím,“ souhlasil s Lizinkou nešťastný milenec.

„Ano, tatínku, usmrtím se –“

„E, mlč mi, huso!“ durdil se pekař a poté nastalo ve světnici ticho. Václav, rozmáčknuv v oku slzu, vykradl se ze stavení. Bloudiv ještě asi tři hodiny v polích, odešel pak domů a psal skoro až do rána Lizince list, v němž ji ujistil o své věrné lásce, zapřísahaje ji, aby mu zůstala též věrnou...

IV

Minulo celé čtvrtstoletí od oné chvíle, kdy zamilovanému učitelskému pomocníku bylo opustiti zamilovanou pekařovu dceru. Mnoho se změnilo za tak drahý čas, toliko Václav se nezměnil, aspoň co do povolání svého, jsa posud v podruží, a tolikéž Lizinka se nestala ničím jiným, jsouc posud pannou a tudy věrnou svému Václavovi, ač nevěděla ani, zdali vůbec a kde asi žije.

V týž čas uprázdnilo se místo učitele na škole v J., a Václav, dověděv se o tom, bez prodlení odjel tam, aby se o ně ucházel. Navštívil patrona, který měl rozsouditi v dotčené záležitosti.

„Jste ženat?“ ptal se ho mimo jiné starý svobodný šlechtic.

„Prosím, nejsem,“ zněla odpověď Václavova.

„Chtěl byste se oženit?“

„Kdyby to musilo být –,“ vece Václav a v duchu přemýšlel, kterou z dívek ve svém posavadním bydlišti by sobě měl vyvoliti za družku svého života.

„Vezmete si mou hospodyni Lizi?“ vyzvídal dále pan baron.

„Lizi?“ podivil se Václav, vzpomněl si na svou lásku před pětadvacíti lety, i hrklo v něm jako ve starých hodinách.

„Jen tak může býti zdejší škola vaše,“ znělo konečné rozhodnutí.

„Vezmu si ji,“ zvolal Václav kvapně, strachuje se, aby mu tak drahně čekané samostatné postavení nevyklouzlo z ruky.

V témž okamžiku vstoupila hospodyně do pokoje.

„Zasnubuju vás tedy, pane učiteli Václave Kaňko, s pannou Lizinkou Vackovou,“ dí velmož povýšeným hlasem, zasnoubení lidé podívali se na sebe, jako by vlastnímu sluchu nevěřili, nevěsta pak padla ženichovi na prsa a ženich vypustil z úst svých podlouhlé „ah!“, které však se nezdálo přicházeti z příliš zamilovaného srdce.

Podepsala se smlouva svatební a Václav s dekretem v kapse opustil zámek.

„Čert ví, co se to stalo, že Lizinka se nestala Smetanovou ženou,“ rozmýšlel po cestě. „Kdyby se nejednalo o školu, věru bych si neuvázal na krk tak starého břemene, avšak co platno! – Co komu souzeno, tomu neujde, a pravdivým jest přísloví, že stará láska nezrzaví. – Možná, že ji budu mít zase rád...“

Že Lizinka se nebyla provdala, toho byla jednoduchá příčina ta, poněvadž sládek Smetana před svatbou náhle zemřel, starý Vacek udělal bankrot a dcera jeho se pak dostala za hospodyni na zámek, kdežto po dlouhém čase šťastná náhoda ji svedla s milencem.

Jemu bylo tehdy pětáctyrcet let a jí o čtyry roky méně. Měli-li se oba tak rádi, jako tehdy, když ona chtěla jít do kláštera aneb se otrávit, a on se dát na vojnu nebo se zastřelit řezníkovou dvojkou, kdož to ví? Možná to vždy věc...

Panna Lenorka

Rov napolo zapadlý v koutě hřbitovním a věnec uvadlý v jeho hlavách. Zavál svěží větřík v jeseni a rozmetal suché listí a květy na vše strany, takže zalétaly až přes chatrnou zídku, na níž bylo usedlo hejno čápů, táhnoucích do teplejších krajů. Po delší dobu již tam dleli, jako by zatěžko jim připadalo rozloučiti se s dědinou, která jim byla po jaru poskytla pohostinského přístřeší a kterou mnohým ze shromáždění bylo považovati za jejich rodnou domovinu. Ano, tam dole pod návrším vyčnívaly do vzduchu bělavé komíny prostého městyse a za leckterým z nich byla z proutí upletená kolébka celé rodiny čápvské. A proto tak toužebně pozíralo zvláště mladé pokolení na své rodiště. Vždyť trudno u srdce a na mysli i samým čápům, mají-li poprvé se vydati na dalekou pouť do ciziny. Kdož ví, zdaž jim tam bude tak blaze jako ve vlasti! A potom pomnění, že mnohý z nich se více nevrátí, pomnění takové za pošmourného rána na podzim nemůže nijakým způsobem býti utěšené. – Než co platno! – Záhy se jim bude vznášeti širou prostorou nebeskou dále a dále přes města a dědiny, až k rozsáhlé hladině mořské, za níž teprv jim kyne chvíle odpočinku. A snad by již nedleli na sešlé zdi hřbitovní, kdyby jejich patriarcha a vůdce celého sboru tak dlouho neprotahoval dobu rozloučení. Ach, kterak podivno dnes tomu starému čápu! Před chvílí teprv opustila jeho manželka časný svět, sešlá jsouc věkem, a ubohému vdovci bylo nyní tak krušno, tak teskno – až k pláči! Matným okem pohlížel na konec městečka, kde na střeše nepatrného domku prožil tak blahých chvil se svou nebožkou, kde odchoval s věrnou družkou několik pokolení synů a dcer, kde i otec jeho, pohřbený ve vodách

posvátného Nilu, byl sídlil a mnoho, velmi mnoho mu vypravoval o obyvatelích té nepatrné budovy. Po celých dvacet let bylo tam sídlo jeho rodiny a teď – kdož ví, jak bude v budoucnosti! Jiný čas – jiný tam lid, a již ne tak laskavý, jako býval druhy. Bude se tam chtít uhnízditi nejstarší patriarchův potomek a snad nebudou ho tak vítati, jako před dvaceti roky jeho děda. I zavrtěl opeřený stařec povážlivě hlavou a pomyslel sobě v duchu: „Dobře, že toho nedočkám a záhy jako tatík že ve vodách posvátné řeky uložím zemdlené tělo své. – Zde by mně zajisté puklo srdce žalostí. Ale synka svého nejstaršího musím poučiti, aby věděl, kterak se chovat, až se vrátí zase sem.“

A dříve, než se vydal na cestu, vypravoval šedivý čáp své družině osudy několika lidí z klidného městyse. Pozorně poslouchali všichni a kroucením hlav i hlasitým klokotem dávali chvílemi najevo svou libost i nevrlost. Však to bylo pro ně dosti zajímavé a zvláště těm mladým kvetoucím mládencům a pannám i novomanželům připadalo vypravování starcovo jako pohádka.

Ano, pravdu měl ten zkušený čáp. Před dvaceti roky bylo živo v domku, v němž bydlil mistr Mikula, jeho žena Klára a panna Lenorka, sestra této poslední. Tenkrát – bylo právě po jaru – vyvolil sobě čapí páreček své sídlo za komínem řečené budovy a mistr Mikula sám jim tam dopravil staré, nepotřebné kolo od vozu, aby si mohli svůj nový příbytek co nejpohodlněji upravit. A kterak ho těšila tehdejší návštěva opeřených hostů! Vždyť se mu tudy naskytla příležitost, aby po nějaký čas se starou pannou Lenorkou se hádal strany toho, kdo bude dříve otcem: zdali čáp na střeše, či on sám, totiž mistr Mikula, pod střechou? – Spor v této záležitosti byl ovšem zcela přirozený, poněvadž míval mistr odjakživa ve zvyku, že odporoval všemu, co vyšlo z úst Lenorčiných, nedada se přesvědčiti nijakými důvody, pokud konečný výsledek ho nepo-

učil o jiném. A tak stalo se i tehdy, že nevyšel z boje co vítěz; neboť když Lenorka jednou po ránu mu zvěstovala, že jest otcem roztočilého klučiny, ačkoliv čápi na střeše teprv jsou s hnízdem hotovi, zatvářil se mistr Mikula při vši radosti své poněkud kysele, řka: „Inu, vlastně by to nemělo ještě být, abych měl rodinu, poněvadž čápům příslušela přednost: ale koho pánbůh miluje, tomu i před časem – rozumíte-li, panno Lenorko! – i před časem mu nějaké překvapení připravuje. Tak je to přísně podle logiky.“ A při tom vzal mistr z okrouhlé tabatěrky řádný šňupek jako na potvrzení svého výroku.

„Nerouhejte se, Vojtěše!“ kárala ho Lenorka. „Tohle nebylo pranic předčasného.“

„Aj, že nebylo? He, he!“ smál se Mikula, jsa potěšen, že panna Lenorka s ním nesouhlasí. „Toť bych rád věděl, kterak vy co panna můžete rozhodovat v této věci.“

„I ty umučená dobroto! Já, vlastní sestra vaší manželky, a proto její nejbližší příbuzná –“

„Ah, co! Však vy mne nepřemluvíte,“ bránil mistr. „Muž je přednější než celá kopa sester, a proto musí být spíše zasvěcen v manželčina tajemství. Tak to bylo už u Adama a Evy a tak je to také u ševcovského mistra Mikuly a jeho ženy Kláry, – zcela přísně podle logiky.“

„Toho vám nikdo neupírá –“

„Že neupírá?“ uleknul se Mikula, pozoruje, že Lenorčin náhled jest totožný s jeho výrokiem. „Ale podle logiky byste měla vlastně říci, že to není takové.“

„Ano, kdybych vyhledávala marných sporů jako vy.“

„Hm! Toť vypadá skoro, jako bych byl poražen, ač mám přísnou logiku na své straně,“ bručel mistr nevrle pro sebe, načež dodal hlasitě: „Ostatně kdož ví, co je na vaší řeči pravdivého!“

„I ty věčná spáso!“ zabědovala Lenorka, stahujíc bílý krajkový čepec přes čelo, což činívala, kdykoliv se jí chápala zlost neb nevrlost „Vojtěše! Vy neznabohu! Já a lhát na svá stará kolena? – No, odpust' vám to nebe, ale mějte se na pozoru, aby vás za to nepotkala nějaká pohroma!“ A bolestí jsouc přemožena, dala se panna Lenorka do pláče.

„Inu, vždyť snad není tak zle,“ chlácholil ji Mikula. „Vlastně jsem to ani tak zle nemyslel, jak mi to vyklouzlo z úst, ač bylo všecko přísně podle logiky, ale – no, odpust' si a smiřme se!“

Panna Lenorka nedala se dvakrát vybízeti, a usušivši nakvap slzy, spřátelila se s mistrem, aby co možná nejdříve v novou hádku s ním se spustila – z pouhého již zvyku.

„Tak, a teď jděte raději podívat se na malého Mikulku, vy necitelníku!“ vybízela pak mistra, jenž skoro již želel, že několika slzami dav se obměkčiti tak krutou porážku utrpěl. „Já zatím půjdu do kostela a pomodlím se za to robátko, jemuž bych přála, aby nebylo takovým tvrdohlavcem, jakým jste vy, Vojtěše!“

„Špatná to logika, ukrutně špatná,“ dorážel Mikula znovu na pannu Lenorku. Tato však, nedbajíc ve svém vítězství jeho řeči, ubírala se ze stavení k lochovickému chrámu Páně.

„He, he! Nepřítel se dává na útěk,“ posmíval se jí na rozloučenou mistr. „Logika ji přemohla, a proto mně teď ukazuje paty. – Ó, však já se nedám tak snadno porazit, a abych se přesvědčil, kterak je to s těmi čápy na střeše, půjdu se podívat.“

To dopověděv, vyšel Mikula na dvůr a pátravě se ohlížel vzhůru ke komínu, před nímž čáp hlasitě klekotal, snad v tušení svého brzkého otcovského úřadu, čápice seděla v hnízdě.

Mistr, potřásaje hlavou a bera z tabatěrky šňupec za šňupcem, vrátil se do stavení. –

V městysi panovalo v tutěž dobu sváteční ticho. Zanedlouho však zrušilo tento mír hejno vlaštovek, vrátivších se nedávno z daleké

cesty své a oblétajících budovu mistra Mikuly. S hlasitým písoktem dorážely chvílemi vlašťovice na drzého vrabce, který sobě po zlodějsku byl osvojil staré hnízdo jednoho párku z nich, nedbaje, že tudy se dopouští nepravosti. Marné však bylo usilování malých štěbetalek, aby zahájily svého domovského práva. Vrabčíkovi v novém jeho paláci se jaksi přί liš dobře líbilo a potměšile pozoruje počínání bývalých domácích pánů v průvodu jejich přátel, nejevil ani dosti málo chuti, aby opustil příbytek svůj. Vlašťovky, vidouce nakonec, že po dobrém ničeho nevyřídí s flegmatickým vedralcem, uchopily se proti němu vážnějšího prostředku. Ztrativše se na chvíli, vrátily se záhy v mnohem větším počtu a potrestaly krutě smělého darebu tím, že zalepily otvor, jímž se vcházelo do hnízda. Poté rozprchly se do všech končin světa.

Několik chlapců, sešlých se v tutéž dobu před domkem Mikulovým, napnutě pozorovalo tuto popravu. I čáp na střeše všimnul sobě toho, co se dělo nedaleko pod ním, a kýval spokojeně hlavou na dosvědčenou, že souhlasí s trestem, který stihnul lenivého zlosyna pro jeho darebáctví.

Opačně smýšleli přítomni hoši, litující vrabčíka zaživa zazděného.

„Kdybych se nebál mistra Mikuly,“ ozval se z nich jeden, „přistavil bych žebřík ku zdi a toho ubožáka bych vysvobodil.“

„Jen se pokus o to!“ dodával mu smělosti druhý chlapec, krče se k zemi.

„Ano, učiň tak!“ zaznělo ze všech úst, a první hoch již se chystal, aby vyvedl úmysl svůj, když v tomtéž okamžení ve vikýři na střeše se ukázala hlava Mikulova, což dostačilo, aby mládež upustila od svého počínání. Mistr pohrozil na ně rukou a hoši rozutíkali se po městy si. Teprv za nějakou chvíli sešli se zase na druhém konci Lochovic, kdežto znovu se dali do rokování o neblahém osudu vrabcovu.

Mistr Mikula přesvědčil se, že čápí hnízdo jest posud prázdné, a stoupal z půdy do svého příbytku, mudruje hlasitě o tom, kterak po vši své přísné logice se mohl klamati. –

Lenorka byla zatím vykonala pobožnost svou a plna utěšeného rozmaru vracela se k domovu. Na poloviční však cestě zastavila ji tlupa dětí, z nichž jedno přes druhé vyvolávalo, že u mistra Mikuly jest vrabec v hnízdě zalepený. Z počátku nemohla panna Lenorka tomu rozuměti; když však konečně ze souvislého vypravování jednoho z chlapců seznala, co se za její nepřítomnosti bylo stalo, zalomila rukama a zachvěla se na celém těle.

„Ó, vy nešťastní poslové!“ vece celá ustrašená k dětem. „Víte-li pak, že to znamená smrt toho malého stvořeníčka ve stavení?“ A neohlížejíc se již ani vpravo, ani vlevo, ubíhala, seč jí nohy stačily, domů, aby pokud možná vrabce osvobodila, a tak domnělému neštěstí předešla. Volky nevolky musil mistr Mikula otvor vlašťovčího hnízda propíchnouti, a když odtamtud vytáhl chladnou mrtvolu vrabcovu, leknutím panna div neomdlela.

Od těch dob den po dni čekala Lenorka, kdy se uskuteční její zlovestné proroctví, a každodenně vzývala boha, aby na místě malého Václava Mikuly ji samotnou povolal k sobě. Než minul týden, uplynul měsíc, i rok se byl potopil v moři časovém, a prorokovaná smrt nechtěla zavítati pod krov mistra Mikuly, jemuž okolnost ta byla vodou na jeho mlýn, poněvadž pannu Lenorku škádliti mohl pro její pověřivost.

„Jen se nesmějte! – Ještě nemáme vyhráno,“ odpovídala vždy s povzdechem stará panna a měla skoro pravdu. Neboť když čápí potřetí se usídlili ve svém kole za komínem, počal mistr chřádnouti a zanedlouho doprovodili ho Lochovičtí za městečko na návrší k věčnému odpočinku.

„Ach! Já jsem věděla, že ten vrabec neznamená nic dobrého,“ šeptala Lenorka, klečíc vedle sestry Kláry na čerstvě naházeném

rově, a bohaté krůpěje slz kanuly jí přes ubledlé líce. Dlouho, velmi dlouho nemohla zapomenouti na mistra Mikulu, a kdyby nebylo bývalo malého Václava, k němuž srdce její přilnulo nejvroucnější láskou, snad by ji bylo hoře také brzy utrápilo. Smrt Vojtěchova byla pro ni krutou ranou, krutější však ještě předčasná smrt Klářina. Za dosti krátký čas uloženo též manželky Mikulovy na hřbitově podle muže a od těch dob zastávala Lenorka místo otcevo i matčino u mladistvého sirotka. Ošetřovalať ho dnem i nocí a pohledem na svěžího chlapce okřívalo raněné její srdce. Jedinou chmurou na blankytu její spokojenosti bývalo pomnění, aby nelítostný osud ji nepřipravil o jedinou tuto útěchu v jejím stáří. Avšak čím dále tím více bledla tato strastiplná myšlenka a konečně se vytratila nadobro z paměti Lenorčiny.

Malý klučina rostl jako dříví v lese a teta jeho mládla při něm. Však jí bylo také třeba vždy více síly, aby mladého rozpustu udržela v mezích slušné mírnosti. Jako šídlo vrtíval sebou neposeda a panně Lenorce bylo nejednou se zapotiti, chtěla-li s ním co svéstí. A přece byla k němu vždy tak laskava, že sám čáp na střeše toho nechápal a své družce vypravoval, stará panna Lenorka že by neměla tak se mazlíti s potomkem nebožtíka mistra. Ostatně měl ten čáp svatou pravdu. Patřilť také k domácím lidem a byl se všemi ve stavení v dobrém srozumění mimo s Václavíčkem, s kterým sice se miloval, od kterého však přes to víc mu bývalo zakoušeti všelikého příkoří. Brzy ho rozpusta polil vodou, brzy mu vecpal do zobáku něco nezáživného, čímž ubožák by se bezmála byl udávil, ano kdysi mu svázal též křídla, když, netušíc nic zlého, po dvoře se procházel, a tak bylo mu přes hodinu dlíti v zajetí s hrozným nepokojem v mysli, co as dělá nahoře jeho manželka s rodinou. Po dlouhé teprv chvíli, která se mu zdála býti věčností, nahodila se k tomu panna Lenorka, a pohladivši starostlivého tatíka po

zádech, zprostita ho jeho vazby. Poté usednuv na pokraji střechy, pozoroval čáp, jakého trestu se dostane klučinovi za jeho svévoli. Ale zlostí se odvrátil, vida, že panna Lenorka ke všemu všudy ho ještě celuje!

„Takového něco bych netrpěl ani svému synovi,“ pomyslí sobě tehdy čáp a hněval se na pannu Lenorku a jejího mazánka několik dní...

Poslední rok před svou smrtí procházel se jednou čáp ze střechy domu mikulovského se svou polovicí za městysem na louce. Byloť krátce před odchodem jich z Lochovic.

„Co myslíš, má milá?“ uchopil se manžel slova, spolknuv před tím tučnou žábu a utřev si zobák o jednu ze svých vysokých nohou. „Bude-li pak přece něco z toho synka našeho bývalého hospodáře?“

„Inu, já nevím,“ odpověděla čápace a zívla velmi po panskou. „Ondyno jsem z dlouhé chvíle strčila hlavu do komína a tu jsem zaslechla, kterak panna Lenorka dole ve světnici pravila, že by z něho ráda měla pana pátera. Víš, co je to, můj drahý?“

„Hm! Víím, ale zcela jasně ti to nedovedu vysvětlit. Což abychom se zeptali tamto našeho strýce, jenž bydlel nablízku zdejšího velebníka?“

„Máš pravdu,“ přisvědčila čápace a oba se ubírali k nedalekému příbuznému, jenž právě několika soudruhům svým velmi vážně cosi vykládal.

„Jářku, pane strýče! Můžete nám říci, kterak se člověk stane panem páterem?“ vyzvíдалa čápace zvědavě.

„Ach, ovšemže mohu,“ odvětil tento důstojně, načež se jal vyprávěti, že musí člověk, aby dosáhnul téhož úřadu, strávit několik let ve velikém městě, přes něž čápi táhnou vždy po jaru a na podzim, a ve kterém nějakou chvíli, časem i přes noc odpočívají, aby se pobavili pohledem na to množství budov a lidí.

„Pravda, pravda!“ přisvědčovalo celé shromáždění, vzdávajíc chválu řečníkovu výkladu a kloníce se na vše strany, rozcházejí se pak čápi po širé louce, aby honbou na žabky se potěšili. Jediný z nich zůstal na témž místě nepohnutě státi. Skloniv hlavu k prsoum, zadumal se hluboce. Byltě to syn našich manželů od Mikulů, tentýž, který seděl na zdi hřbitovní po několika letech co patriarcha, jak jsme viděli na počátku svého vypravování. O čem na té louce tehdy přemýšlel, kdož to ví! Nepochlubil se tím nikomu, ale možná skoro s jistotou tvrditi, že příčinou jeho trudnomyslnosti byla láska. Zamiloval se chudák do švarné mladice až po zobák, avšak posud byl tak nesmělým, že se nemohl odvážiti, aby svému pokladu vyjevil city svého srdce. Proto se byl zabral do přemýšlení a přišel konečně k úsudku, že lépe jest býti člověkem a státi se třeba panem páterem, než býti zamilovaným čápem bez milenky.

Tak ovšem byl tehdy přesvědčen, ale po roce již bylo jinak. Osiřev, zaujal po jaře otcovo místo na střeše posledního domku v Lochovicích a záhy byl též otcem několika spanilých dítek. Veselost zaujala potom jeho srdce, a kdyby nebyl dole pod komínem slýchal časté vzdechy panny Lenorky, byl by ještě spokojenějším býval.

Aby se dověděl příčinu Lenorčina žalu, navštívil ji jednou před večerem, když seděla na drnovém sedátku před stavením. Mělt se k ní důvěrně, a to pohnulo starou pannu tak, že se mu svěřila se vším, co ji tížilo.

„Hleď, drahoušku! Tenkrát bývalo zde veseleji, když jsi poprvé se zahrnul na střeše našeho domku,“ zapředla Lenorka hovor a čáp se usmíval, vida, že jest považován za svého otce, kterémuž jako by byl z oka vypadl. Neřekl však ničeho a pozorně naslouchal dalším slovům své hostitelky.

„Tenkrát byl Mikula živ, – dejž mu bůh lehké odpočinutí!“ pokračovala ve své řeči Lenorka. „A ačkoliv se mně dost natropil, byla

to přece jen poctivá duše. Vrabec připravil ho o život - no, jaká pomoc! Musíme tam všichni, často dříve, než se toho nadějeme, jako Klárka, matka mého milovaného Václava, který je nyní daleko od nás - až v Praze!“ A při tom si Lenorka žalostně povzdechla.

„Aha! Stýská se jí po něm,“ pomyslně sobě čáp a vznesl se rychle na střechu, aby ženě pověděl tyto noviny.

Lenorka zůstala dole na sedátku a přebírala zrnka růžencová...

Václav byl skutečně v Praze, aby se učil na pana pátera, a čápí lochovičtí se patrně o tom přesvědčili. Vyslaliť tam jednoho času ze svého středu soudruha, chromého to mládence, s nímž žádná pan-
na ani vdova čapí pro tuto jeho tělesnou vadu ničeho míti nechtěla, a který za tou příčinou si snadno mohl udělati takový výlet, nej-
sa nižádným svazkem poután k domovu. Tento poslanec po několi-
kadenním pobytu v hlavním městě vyslídil mladého Mikulu, načež
neotáleje se vrátil do Lochovic, aby všem čápům tamním i okolním
vypravoval všeliké osudy, které ho byly potkaly cestou i v Praze.
Navštěvovalť jednotlivé rodiny a bavil zvláště mladé paničky, jimž
se počaly líbiti jeho úlisné řeči tak, že pozapomínaly na jeho chro-
mou nohu a potají jakožto s domácím přítelem s ním koketovaly.
Dlouho však netrvalo toto štěstí jeho. Jeden z manželů vyslídil toto
počínání starého mládence, a žárlivostí jsa puzen poštvál na něho
veškeré sousedstvo. Nešťastník jest vyzván k soudu na obecní luka,
kdežto se mu vina jeho dokázala, načež byl odpraven. -

„Ó, láska je zlá věc a žárlivost ještě horší,“ pravil tehdy mikulov-
ský čáp své drahé polovici, pozoruje ji bystrým okem, zdaž snad
nebyla též v nějakém hříšném spojení s chromým záletníkem. Ta
však pohledla naň tak upřímně a nevinně, že v duchu se zastyděl
za své podezření, a tím větší láskou od té doby k ní přilnul.

Řečenou větu opakoval tentýž čáp zase po několika letech, když
v mladíka zatím dospělý Václav jednoho času k své tetě, či jak jí říkal,

matince, se vrátil do Lochovic. Kterak byla tehdy šedivá již stařenka potěšena a zároveň při tom zarmoucena! Zulíbala několikrátě obličej svého miláčka, kterého již po celé dva roky nebyla viděla, a třesoucí se rukou ohmatávala dlouhou dobu jeho líce. A ty líce, na kterých kvetly druhy růže, byly nyní ubledlé a vpadlé, a poloslepá stařena zajisté by se byla ještě více zděsila, kdyby je byla nadobro viděla. Ale i navzdor tomu zpozorovala, že s Václavem se stala strašná změna, a bylo jí při tom tak bolně, že nebyla nikdy pocítila takového žalu, ba ani tehdy, když mistra Mikulu a později Kláru doprovázela za město na hřbitov k věčnému odpočinku. Uvrhnouc se jinochovi na prsa, zaplakala usedavě, bědujíc: „Ó, ten vrabec – nešťastný vrabec! Vždyť jsem věděla, že jeho smrt neznamená nic dobrého.“ V bolu svém vypustila naň i kletbu, což nebyla již od paměti učinila, a to zajisté až dost svědčí o její lítosti.

V horním otvoru komínu byla při tomto výjevu pohroužena hlava čapí s celým hrdlem. Tak mocně poutala posluchače rozmluva staříčké panny Lenorky s jejím synovcem, jenž matinku svou těšil rozmanitým způsobem, přislubuje jí svatosvatě, že neumře a záhy že na venkovském vzduchu nabude zase dřívějšího zdraví.

Čáp kroutil při tom nedůvěřivě hlavou tak silně, že zarejdoval několikrátě do sazí, nasazených uvnitř po stěnách, čímž celé množství jich srazil dolů do světnice na krb a mimo to sám sobě počernil celou hlavu. Když pak se vrátil k své staré, nemohla ho tato zpočátku ani poznati. Pak ho ale hnala, aby okamžitě zaletěl k rybníku a tam se umyl.

„No, ten človíček nebude už ani tak dlouho živ jako já, ač jsem dost stár,“ započal čáp hovor, vrátiv se z koupele čist, a přitáhl levou nohu vzhůru k srdci, jako by byl hotov zpečetiti výrok svůj přísahou. „Známe toho příčinu, a kdyby mně nebylo té staré líto, jistě bych jí to řekl. – Ano, ano, tak to bývá s nešťastnou láskou,“

dodal vážným hlasem, upamatovav se na onu dobu, kdy co nezkušený mladík za městečkem o samotě na lukách dumal a kdy nabyl přesvědčení, že lépe jest býti člověkem a státi se třeba panem páterem, než býti zamilovaným čápem bez milenky.

„A proč je tak nešťastným?“ vyzvíдалa paní čápace, přistoupiv blíž k svému choti, aby jí neušlo ani jediné jeho slovo.

„Což jsi nezpозorovala, bloudku, když jsme vloni po jaru přes to veliké město letěli, našeho mladého hospodáře v širém poli po boku tak švarné panenky, jako jsi ty někdy před časy bývala?“

„A co dále?“ ptala se čápace, klopíc cudně hlavu pro toto pochlebenství.

„Aj, tyť jaksi pitomíš na svá stará kolena,“ durdil se manžel čáp pro nevšímavost své choti na povětrných cestách. „Na podzim shlédli jsme tutěž panenku, jak se s jiným vodila a v kočáře s ním jela –“

„Ó, ta hanebnice!“ ulehčila čápace své nevrlosti a přitulila se ještě blíže k svému manželovi.

„A když jsme letos na jaře – vždyť tomu nedávno – se ubírali sem toutěž cestou,“ pokračoval čáp ve svém vypravování, „spatřili jsme ji zase, ale v jakém stavu! – Byla celá sešlá a na ruku nesla malé robátko, zahalené v hadrech –“

„Ano, pravda! Už se pamatuju.“

„A když jsme na věži blízko vody u mostu přenocovali, probudilo nás ze spánku zoufalé vykřiknutí –“

„Zajisté!“

„A po ránu povídali sobě lidé, že v noci se utopila nějaká ženská s děckem – či neslyšela jsi to?“

„Ach, ovšem že slyšela.“

„A to byla našeho mladého hospodáře bývalá milenka, pro kterou on se nyní tak trápí.“

„Ubožák!“ litovala ho čápace. „Ale já na jeho místě bych byla jinak učinila.“

„Tak? – A jak tedy?“

„Byla bych si namluvila jinou holku.“

„I ty stará lehkomyšlnice!“ pokáral ji čáp a klofnul ji do hlavy. Nato oba odletěli do polí. –

Taková tedy byla příčina hlubokého bolu Václavova, jež jinoch, seč byl, před matinkou tajil, aby jí, pokud možná, ušetřil. A dobře činil; vždyť stařenka, majíc slabou paměť, záhy na to zapomněla a nablízku svého jedináčka po Mikulovi a jeho Kláře blaženou se cítila, ač ne na dlouho. Ještě téhož leta pochovali i ji v koutě na hřbitově, kde po roce na jejím rově ležel v jeseni uvadlý věnec, jehož listí a květy rozmetal větrník na vše strany. A o ní a ostatních třech osobách, nejmilejších jí v jejím životě, vypravoval na hřbitovní zídce patriarcha čáp své družině.

„A kam se poděl nešťastný mladík?“ ozvala se po ukončení vypravování zvědavá panna čápace.

„Před nějakým časem prodal svůj domek člověku nám nepříznivému,“ vysvětloval řečník, „a když se byl rozloučil s hrobem panny Lenorky, ozdobiv jej věncem, odešel do světa a dal prý se, jak tam dole povídají, na vojnu. Teď však je už čas, abychom nastoupili svoji cestu.“

Seřadivše se, vznesli se čápi do výše a putovali z Čech. Letěli také přes nivy italské a tam starému mikulovskému čápu se vydral z peří v křídle zvadlý lístek růžového květu, jež na hřbitově lochovickém mu tam vítr byl zavál. Pozvolna klesal list ten vzduchem dolů a padl na čerstvě naházený rov, pod nímž v cizině nalezlo míru srdce Václavovo. Byloť to pozdravení z dálné otčiny od Lenorky... Čápi vesele plouli dále.

Zaživa pohřben

U konárovskeho statkáře pana Václava Zarubala seděla četná společnost kolem stolu. Bylať tam shromážděna veškera honorace konárovská od pana purkmistra co hlavy obce až k městskému učiteli Kocourkovi, a skoro nesnadná pro nás věc určití, kdo zajímal prvního místa mezi hodovníky, jelikož byl stůl okrouhlý, a proto každý za neposledního se považovat mohl a bezpochyby také tak činil. Abychom však přece aspoň některé z hostů poznali, počneme řadu jejich nejpěknějším exemplářem: tlustou paní asesorkou, sedící uprostřed dvou svých dcerušek, které se náramně mrzely, kdykoliv matinka tabatěrku z kapsy vytáhla a beze všeho ostýchání notným šňupcem posilnila prahnoucí nos svůj. Za paní asesorkou zříme jejího manžela, pravý opak drahé polovice jeho: as o třetinu jsa sušší, byl aspoň dvakrát tak vysoký, zarytý nepřítel tabáku i kuřlavého, i šňupavého, zato však tím horlivější ctitel plné sklenky, ačkoliv obličej jeho čistě oholený nižádného o tom nedával svědectví. Významná to vpravdě tvář toho pana asesora: podlouhlá s vysokým čelem a nos její zvláštní úkaz přírodní, jelikož bez mála pravidelný trojúhelník z každé strany představoval. Dle dotčeného teď hosta hoví sobě jiný párek, který co do tělesné povahy v opačném poměru se jeví u porovnání s dřevními manžely. Máme tu slabounkou paní měšťanostovou s jejím chotěm, který patrný důkaz světu dává, že mysl jeho netíží žádná starost pozemská. Věčný on smíšek a všemu se hlasitě směje, aniž se potud podařilo jeho Helence, aby ho odnaučila tomuto, jak sama říkává, nemravu. Kolikráte již mu byla vyložila, že se nesluší pro pana purkmistra, aby se řehtal, až mu slzy přes líce do úst tekou, poněvadž se to nesnáší

s dobrým tónem, vypeskovala jej, hněvala se na něho třeba i dvě, tři neděle a neudobřila se, pokud jí svatosvatě nepřislíbil, že se nebude tak sprostě smáti: ale nic naplat! Smích byl pro měšťanostu konárovskeho něco nutného, přirozeného, a snad by za poklady celého světa bez něho nebyl obstál. Vydržel-li bez něho půl hodinky, přemáhaje se, bylo zajisté mnoho, pak ale vysmál se po chuti této vážnosti své. Jak patrně, byl to nemalý kříž pro jeho Helenku, aby jej aspoň ve vznešenější společnosti poněkud na uzdě držela, a proto ne divno, že jí dnes vidíme mající na klíně svém dlouhý šos modrého fraku se žlutými knoflíky, – úřední to, prosím, frak konárovskeho purkmistra Brejchy! – a na každou chvíli za tento cíp potahuje, uvádějíc manželi svému na paměť, že se neslušně chová.

„He, he, he, he! Vždyť mně utrhneš, Helenko, šos!“ smál se po každém takovém napomenutí pan Brejcha, Helenka jeho se až po uši zarděla, a nespouštějíc z ruky konce šosu, nahnula se k muži, aby mu zašeptala něco do ucha, co mělo divotvorný účinek, jelikož se zastavil, byť i nikoliv na dlouho, proud smíchu páně purkmistrova. Doba tato – totiž pokud se vážně tvářil pan měšťanosta – dvojnásobnila se, když na levici mu sedící nejstarší dcera jeho Eufrosina druhého šosu se chopila, aby podobným prostředkem jako matinka uváděla papírka v meze slušnosti. Tím však nedala se pranic vytrhovati z rozprávky se sousedem, penzionovaným důstojníkem, který kroutě sobě šedivé kníry, Eufrosině nepochybně líčil horoucí city panického srdce svého, jelikož panně vždy víc a více oči zářily a ňadra se dmula, jako by říci chtěla: „Ó, jak blaze osmadvacíletému a šestiměsíčnímu srdci mému, mám-li jen krapet naděje na čepec!“ –

S důstojníkem hraničilo několik mladších potomků pana purkmistra, kterým ač posud nedospělým přece místa u stolu popřáno

bylo, jelikož byli právě nadějní stoupenci hlavy obce. Řadu jejich končila druhá mladší dcera Helenčina, Roza, které zábavu poskytoval hovor s panem Fialkou, konároevským kupcem, švarným to človíčkem, jenž teprv před měsícem obchod si zařídil, vrátiv se z Prahy, odkud si s sebou přinesl značnou hojnost politury a bontonu. Seznamoval Rozu se životem velkoměstským, ujišťuje ji na svou čest, že takové perly jako ona jest věčná škoda v Konároevě, a v Praze že by učinila znamenitou kariéru. Roza naslouchala bedlivě slovům jeho, a co se jí na panu Fialkovi mimo jiné zvláště líbilo, bylo to, že tak roztomile zadržuje v češtině, a on svěřil se jí s tím, že v Praze nemluvil než francouzsky neb německy, poněvadž tam i každá služka podobným způsobem se zdokonaluje. To vše líbilo se Roze znamenitě, zatoužila po hlavním městě a prozatím se cvičila s Eufrosinou doma v zadržování v češtině, aby prý to v Konároevě vešlo do módy.

Po levici Fialkové seděla s panem radou Kotrčem paní radová. On nevyznamenával se nijakou zvláštností, leda že málo mluvil a nerad, leč udála-li se mu příležitost, že mohl rozprávěti o vyrábění škrobu z brambor, čímž se zanášel v myšlenkách dnem i nocí, hledaje již po několik let, kterakým způsobem by se zdokonalilo toto odvětví průmyslu. O jeho paničce sluší podotknouti, že byla družkou paní asesorky v šňupání, ač jen skrytě hověla této libůstce své. Nezamítala proto také, ač se dost upejpala, šňupeček z tabatěrky pana učitele Kocourka, vedle ní umístěného, který vyslechnul trpělivě paní radové výklad domácího hospodářství a spojených s tím obtíží, jakož i nářek její pro trpělivost, jakou míti musí člověk u vychovávání dětí, dáváje němým kýváním hlavy najevo, že nahlíží a uznává vše, co mu řečeno bylo. Několikráte se byl už sice pokusil, aby přisel k slovu, hodlaje něco promluvit o sobotálesu, ale mimo tento výraz nedostal se dále, poněvadž mu

vždy paní radová do řeči skočila a sama hovor svůj dále rozpřádala. Pan učitel se však nehoršil pro to, ale šňupnuv si, mlčel dále a poslouchal jako pravý mudrc. –

Dodáme-li nyní k uvedeným již hostům ještě několik paniček a jejich dcerušek, pak více pánů, jako: lékaře, sládku a jeho syna praktikanta, asi tři úředníky a bohatého pana Tausiga, majitele vinopalny, máme pohromadě celou společnost, shromážděnou u statkáře Zarubala.

Pohnutku k hostině této zavdalo několik zajíců a koroptví, které byl pan Václav ve spolku s konárovským sládkem zastřelil, a které se nyní řízným pivkem z pivováru schválně k tomu účelu dodaným, jakož i vyleželým vínem ze sklepa hospodáře Zarubala zapíjely. Vždy veselejšími stávali se hosté, a to právě vhod hostiteli, jenž rozjařenou společnost miloval a častěji k svému vyrazení, a jak snadno lze pochopiti nikoliv k mrzutosti pozvaných, dával podobné hostiny v domě svém.

„Za zdraví pana Václava!“ zvolal, pozvednuv sklenku, spolulovec sládek, a všickni pili vinný mok, mimo purkmistra Brejchu, který po starém obyčeji, bůh sám ví, čemu se směje, Helenku svou skoro k zoufalosti a šosy modrého fraku svého vždy do většího nebezpečství přiváděl.

„Teď bychom ještě měli připít na brzké ožení se pana Václava,“ ozvala se šňupcem okrávší paní asesorka a vpravo i vlevo se otáčejíc, přeměřila okem spokojeně rozkvetlé dcerušky své, což když zpozorovala paní purkmistrová, čelo zakabonila a Eufrosině pošeptala, že ta tlustá dryáčnice za nějaké panstvo se považuje a že by ráda některou tu husičku svou panu Václavovi na krk uvázala.

„He, he, he, he!“ smál se pan Brejcha, stíraje z tváří kapky slzí. „Paní asesorka má pravdu, že už je nejvyšší čas, abyste se, Zarubalku, do toho manželského stavu zapřáhnul, a kdyby se vám například

má Eufrosina nebo Roza líbila... he, he, he, he! Vždyť mně roztrháte frak na kusy! Jedna tahá sem, druhá tam, a... he, he, he, he!“

„Blíží-li se čtyřicítka, skoro již záhodno, abyste zanechal panictví, pane Václave!“ vece lékař, a nyní se hrnuly na hostitele otázky, proč se nechce ženiti?

„Prosím, slavná společnosti!“ zazněl hlas hospodářův. „Jednou už byl jsem skoro u cíle, ohlášky byly odbyty, ale dva dni před svatbou připravila mne o nevěstu smrt.“

„Umřela chudinka? – Ah! To škoda!“ želeno zevšad.

„Nevěsta neumřela,“ opravoval pan Václav všeobecné mínění, „ale já sám jsem před svatbou zemřel.“

„He he he he!“ smál se tomuto žertu měšťanosta, ostatní společnost pohlížela nedůvěrně na hostitele a ženským přítomným naskakovala již husí kůže při pomnění, že dlí pod krovem takového člověka. Nastalo pojednou hluboké ticho a sám purkmistr ustal v chechtotu svém.

„To je hrůza!“ odlehčila si paní asesorka.

„To není pravda!“ vece, drkotaje zuby, kupec Fialka a zapomenul tenkrát zadrhnouti.

„Ještě nemáme masopust, aby se lidem takové žerty za pravdu vydávaly,“ pravila polohlasně purkmistrová.

„Pan Václav přebral dnes,“ zašeptal učitel Kocourek sousedce své do ucha, a to byla první věta, jakou v souvislosti pronést se mu dnes podařilo.

„Hm, hm!“ divil se pan asesor, rovnaje brejle se zlatými obroučkami na trojúhelníku.

„Neškodilo by panu Václavovi sáhnouti na puls,“ myslil pro sebe lékař.

„Ve vojně by se něco podobného spíše mohlo přihodit,“ propověděl penzionovaný důstojník.

Pan rada Kotrč mlčel sice, ale z hlavy se mu vykourila myšlénka o škrobu bramborovém.

Ostatní nehlesnuli taktéž, pozorující tvář hostitele svého, jenž posilniv se douškem vína a zapáliv nový doutník, znovu se ujal slova.

„Libo-li, vypovím, kterak se stalo, že jsem zemřel a zaživa pohřben byl, ačkoliv posud živ a zdráv jsem na světě,“ nabízel se pan Václav, a hosté, pošoupnuvše židlice blíže k sobě a dále od vypravovatele, dávali najevo, že hotovi jsou, aby vyslechli rozluštění této hádanky.

„Bylo mi pětadvacet let,“ jal se hospodář vyprávěti, „když se mi bylo rozžehnati se světem časným, a právě tehdy kynula mi doba nového života, poněvadž jsem miloval a v lásce své šťastným se cítil. Brzký sňatek měl zakončiti a dovršiti blaho mé. Nebylo mi pranic závadou, co by bylo jakoukoliv měrou kalilo naděje mé na uskutečnění toho, co jsem očekával. Jsa samostatným už pánem nemalého po otci zděděného jmění, v nejlepším věku a při síle duševní i tělesné, rád jsem byl vídán u rodičů Boženčiných, a ochotně od nich bylo svoleno, když jsem požádal za ruku švarné, a jak jsem přesvědčen byl, též hodné a řádné dívky. Jak jsem už byl pravil, v rodišti nevěsty mé třikráte byl v chrámě ohlášen sňatek můj s Boženou, ještě dva dni, a pro celý život byl bych ji nazýval svojí, tu však jsem se náhle roznemohl a – umřel!“

Celá společnost při posledním slově sebou trhla, jak by elektrická jiskra jimi byla projela, a nikdo netroufal si skoro volně dýchat.

„Ležím večerem na pohovce, zabrán jsa v rozkošné sny o budoucnosti,“ pokračoval pan Václav, „a v zadumání tomto opomenul jsem, abych v pokoji rozžehnul světlo, venku nebylo právě příjemné počasí. Krůpěje dešťové šlehaly do oken a kolem domu zahučel

časem vítr tak děsně, že mne i ze snění mého na krátkou dobu vyburcoval. Temnost ve světnici rostla každým okamžením, v dáli zaznívalo chvílemi rachocení hromu, i zdálo se mi, jako by všechny ty hrůzy přírodní na prsa se mi kladly a tíží svou mne umačkati chtěly. Blahá spokojenost, jaká před nedávnem ještě celou duši mou ovládala, náhle se vytratila a místo její zaujal tak traplivý, posud nezakoušený cit, že do smrti naň nezapomenu. V hlavě pusto, krev jako by návaem se drala ze všech části tělesných ku srdci, život prchal, soustředě se na jediném místě v nejhlubších útrobach, – tak asi bylo mi v onom okamžení, ačkoliv posud jsem nemohl chápati, co by to vše bylo. Hleděl jsem vší silou se vzpamatovati, co se mnou se děje, namáhám se, abych povstal a světlo rozdělal, leč vše bylo marné! Neznámá moc jakási poutala mne k pohovce, a proto zanechav daremných pokusů, ležím nepohnutě, naslouchaje burácejícímu živlu v přírodě. Vždy hlasněji zněl hrom, rána stíhala ránu a okna pokoje, v němž jsem ležel, drnčela, jsouce šlehána hustým deštěm a provázejícím jej větrem. Čekaje konec bouře, doufal jsem, že potom prost budu mdloby své. Než zmýlil jsem se. Mír se uhostil kolem mne, bouře utichla, i tušil jsem, že venku nastala krásná noc. Leč posud ležel jsem bez vlády, nemoha jediným údem hnouti. Slyším klepání na dvěře, chci zavolati, a hle! Nemohl jsem sebenepatrnějšího hlásku ze sebe dostat. Namáhám se, bych hlavou hnul, bych oči pootevřel, a opět bez výsledku! Kočí můj Vojtěch vstoupil do pokoje, divil se, že už spím, a nechtě spánku mého rušiti, opět odešel. Slyšel jsem vše, ale vlády nebylo více v těle mém, a nemohl jsem nejskrovnějším znamením najevo dáti, že mi třeba pomoci. Byla to hrozná tehdy pro mne noc! Vůkol mne nic se nehýbalo, jen kapka vody spadla vždy po čase z okna na zemi a kyvadlo na stěně jednotvárně cvakalo v děsném tichu tom. Dlouhá doba, ba celá věčnost zdála se mi ona noc. O spaní nebylo tu ani řeči.

Konečně mínil jsem, že mi přišla hodina spásy. Slyším kolem sebe hlasy domácích lidí, šramot, běhání, pak pláč a hlasitý nářek. Poznal jsem i lékaře po řeči, ale větší hrůzy nemůže mítí pro zlo-syna ohlášení, že jest odsouzen k smrti, než měla pro mne slova lékařova. ‚Je mrtev, nadobro mrtev, milí lidé! Škoda pana Václava!‘ pravil, a nyní teprv seznal jsem, jaký můj stav.

‚Zaživa mrtev!‘ jiná myšlénka neovládala mysl mou. Nevím, co se dělo se mnou po celý ten čas příprav k pohřbení mému, ale po řečech, jaké se mluvily blízko mne, bylo mně pozorovati, že každým okamžením hrozí mně větší nebezpečnosti, že totiž co mrtvý zakopán budu, abych po svém procitnutí teprv v hrobě v těsné rakvi podruhé a navždy zemřel. Kterak mi při těchto a podobných myšlénkách bylo, nelze věru nijak vylíčiti. V očekávání, že se mi život vrátí do některého aspoň údu, bych nějakým znamením vyjevil, že posud živ jsa, pomoci potřebuji, marnou jsem se kojil nadějí. Jediný smysl, jenž mne k ukrutným děsným myšlénkám přiváděl, neopustiv mne, byl sluch, a tím seznával jsem též, co se stává s bezvládným tělem mým. Přátelé moji přicházeli mne navštívit, a želíce předčasné smrti mé, vypravovali si navzájem rozličné události ze života mého, jak kdo co věděl.

Po hlase seznal jsem i nevěstu svoji, když mi s pláčem dávala sbohem, slyšel jsem rodiče její, kterak se domácích lidí mých vyptávají, co se mně bylo přihodilo, že tak náhle, aniž kdo cosi tušiti mohl, se světem časným jsem se rozloučil, slyšel jsem též lékaře vypravujícího, že mne byla náhle mrtvice ranila a že jsem uvnitř zakrvácel. Poté nastalo kolem mne ticho a nikdo více se o mrtvolu mou nestaral. Jen klepot hodinového kyvadla vrážel mně posud v uši, ale záhy zaniknul i ten, jelikož nikdo stroj nenatáhnul. Jen jednou ještě zazpíval mi ptáček na okně, které bylo bezpochyby otevřeno, a zpěv ten, pro živého člověka tak lahodný, rozrýval mi

duši pekelnými mukami. ‚To má píseň pohřební!‘ tanulo mi na paměti a tesknota, jaké snad svět nezná, ovládla spoutanou duši mojí. Přál jsem si, abych jednu, jedinou jen slzu z uzamčeného oka vylouditi mohl k ulehčení pekelných strastí svých, avšak daremné toužení! Byloť tělo mé mrtvé, a žil jen duch ve mně, a ten nenalézal volného průchodu ze schránky své.“

„Panenko Maria!“ povzdechla paní asesorka, když nyní hospodář ustal na chvíli ve vypravování svém, a ostatní společnost netroufala si ani hlásku ze sebe vydati. Jeden se držel ruky druhého a bledost pokrývala líce zvláště přítomných ženských. Svíce na stole rozestavené hořely dušeným plamenem, jelikož se všichni báli rukou hnouti, aby knoty uhořelé utřeli, a polosvětlo toto množilo hrůzu, jaká v každém sídlila. Po krátké době jal se pan Václav dále vyprávěti:

„Konečně se ozvaly zase lidské hlasy u mne, a tudy jsem nabyl přesvědčení, že nejsem posud pod zemí. Přinášeli rakev a podle všeho, co se pak mluvilo, tušil jsem, že mne do ní ukládají. Tušení to přešlo v jistotu, když zvuky rozmlouvajících jen jako temné, nejasné hlaholy se dotýkaly sluchu mého, což dávalo svědectví, že víkem pokryt jest těsný příbytek můj. Tu zaduněly též rány a hřeby spojily svršek rakve se spodkem. Mrákota obestřela jasné doposud vědomí mé při pomnění, že záhy zmizí poslední naděje spásy, a nevěděl, neslyšel jsem pak ničeho, až poslední pocta mrtvole člověčí věnována, až zpěv a modlitby a hlasitý nářek lidu, doprovázejícího mne k hrobu, znovu mne probudily k strašlivým útrapám. Slyším slova: ‚*De profundis!*‘ a ‚*Requiescat in pace!*‘, pak píseň: ‚*Zdravas královno*‘, jejíhož konce však jsem se nedočkal, neboť rachocení nade mnou ukazovalo, že hrudy černé země již mne zasypávají, záhy zmizel všeliký hřmot, a právě hrobové ticho rozestřelo se kolem mne – byl jsem zaživa pohřben!“

„Ježíš Maria! Helenka omdlává!“ zvolal v tuto chvíli pan purkmistr Břejcha, avšak nikdo z hostů se nehnul, aby jí ku pomoci přispěl. Jediný Zarubal vyskočil, a popadnuv sklenici vody, omýval omdlelé skráně. Netrvalo dlouho a Helenka se vzpamatovala; poznavši však, kdo se dotýká obličeje jejího, vykřikla děsným hlasem a uskočila svému manželi na klín, aby ochrany nalezla před panem Václavem, který jí nyní připadal jako obluda z hrobu povstalá. Druzí hosté se tulili k sobě a seděli záhy v jediném chumáči, pozorující ve strachu hostitele svého. Tento však ustríhav knoty u svíček, aby jasněji hořely, usedl na místo své, a jako by nedbal o všeobecné ustrnutí, dal se do dalšího vypravování.

„Hustá, neproniknutelná tma obkličovala mne pod zemí, a po dlouhém, dlouhém čase počal jsem pozvolna cítiti, že život jako by soustředěný v jediném bodu srdce mého se šíří do ostatních části těla; hnul jsem rukou, hnul jsem též nohou a pootevřel oči, ale děsná tichost panovala ve skrovném příbytku – v rakvi mé. Volám, křičím, a hlas můj, jako by byl postrádal vší pružnosti své, neproniknul tlustou vrstvou, jaká mne dělila od povrchu zemského, zaniknul v zárodku svém a záhy opustila mne síla, bych marnými pokusy hleděl se zbaviti žaláře svého, bych dovolal se lidské pomoci. Utišila se poněkud pobouřená mysl má a v duchu modlil jsem se tak nábožně, jako nikdy v životě svém. Prosil jsem boha, aby brzkou smrtí mne zbavil muk, a tím jsem poněkud okřál, doufaje, že vyslyšena bude prosba má. Ni brvou nehýbaje, ležím v očekávání toužebného zahynutí, leč život jako by ještě jednou mocně se chtěl rozproudit v žilách mých, čím dále, tím více se mi zdál býti příjemným, úplná mladistvá síla vracela se mi do těla, hlad a žízeň počaly mne mučiti, krev ve mně kypěla, zatínám pěstě a zoufale hlavou tluku do tvrdých prken rakve, úpím, sténám, dech se mi krátí, klnu dni narození svého – a vše marně! Umdlení

mne posléze přinutilo, že jsem ustál v divokém počínání svém, plamen vzbouřeně vášně uhasl a opět nepohnuv sebou delší dobu, rozmyšlím o nešťastném osudu svém. Kojil jsem se lichou nadějí, že snad to vše byl pouhý sen, a proto, abych nabyl přesvědčení a jistoty, hmatám kolem sebe. Malý křížek spočíval mi na prsou, rubáš zahalující tělo mé rozpadal se, sotva že jsem se ho byl tknul, jsa již ztrouchnivělý, a bosé nohy mé opíraly se o zvadlé květiny, kterými ozdoben byl vnitřek rakve před mým pohobením.

Šílenost se mne zmocňovala v pozorování těchto věcí. Všecka krev hrnula se mi valem k hlavě, v oči jako by tisíce jehel mne bodaly, z úst mně sálal horoucí dech, dera se vším úsilím z ňader mých, a srdce ve mně tak hlasitě klepalo, že hrozilo na dvě rozpoliti prsa má. Svůdné obrazy stavěly se mi živě na oči, patřil jsem na širý svět a jeho vnady, volný větrík ovíval obličej můj, konejše kypící krev, volně běhal jsem po květoucích nivách, raduje se z jasné záře sluneční, pěl jsem hlasitě, jsa rozložen pod košatým stromem a hově ve chládku utrmáceným údům svým. Poté jsem opět seděl v pokojíku, v němž večerní stíny se rozkládaly, po boku nevěsty své, rozprávím s ní o budoucím blahu našem, až nás spojí nerozlučná páska obapolné lásky; a ona útulně se vine k ňadrům mým, ústa naše se setkávají, jediný vřelý polibek – a již zase mizí přelud rozčilené obrazotvornosti. Vidím se na pohovce za oné noci, když v přírodě bouře se vztekala, a umíraje co do tělesné části bytosti své, znova trpím všecka muka až k pohřbení svému. Slyším nad sebou zpěv a modlení, temné rachocení hrud na rakev, slyším – pane bože na nebi! – nejhroznější okamžik se pak pro mne přiblížil. Kolem sebe zaslechnul jsem volné hlodání do rakve, studení plazi se dotýkali tu a tam mého těla, hlodali do mne, že vřelá krev se vyřinula, a sám bez obrany, bez pohnutí musil jsem se v oběť dáti hnusným červům, popásajícím se na živé mrtvole mé.

Nesčíslné davy jich rojily se po mně a ve mně, život počal prchati a pevně se chopiv křížku na prsou mi spočívajícího, děkoval jsem věčnému slitovníku, že konečně přichází hodina spásy mé.“

Umlknuv na chvíli, pohlížel pan Václav na hosty své, kteří němě naslouchali jeho řeči.

„Prosím, pane Václave!“ promluvil po delším mlčení konárovský lékař. „Vylíčil jste nám traplivý stav zažíva pohřbeného, ale daremně jste ulekal pánů hostů, poněvadž podle všeho, zvláště podle konce svého vypravování, sotva jste sám cosi podobného zažil. Snad to kapitola z některého románu, jež jste četl, a teď nás tím bavíte neb raději strašíte. Aneb máte ještě v zásobě hlavní díl své povídky, totiž udání způsobu, kterak jste se zase dostal z hrobu na světlo boží?“

„Ovšem že mám, můj milý!“ odvětil Zarubal, a přec vážnou potud tvář jeho přeletěl slabý úsměch. „Což ale, kdybych konce nedělil?“

„Pak trvám při svém výroku, že to vše pouhá smyšlená bajka,“ zněla odpověď.

„Nikoliv, není; zažil jsem vpravdě vše, jak bylo, řečeno, ale –“

„Nu – ale?“ propověděl netrpělivě lékař.

„Ve snu!“ dodal, směje se, pan Václav.

„He he he he! To byl kapitální sen!“ ozval se jediným tímto slovem k obyčejnému rozmaru příšlý purkmistr, aniž se mu bylo tentokráte obávati, že šosy jeho modrého fraku vpravo neb vlevo taženy budou. Helenka dlela mu posud na klíně, objímajíc jej kolem krku, kdežto Eufrosina pevně se držela svého souseda, starého důstojníka.

„A co jsem se už naplakala za tu chvíli!“ stýskala paní asesorka, strkajíc dvojnásobný šňupec do nosu, a strnulé posud dvě dcerušky její nemrzely se pro tuto kolosální porci tabáku matinčina.

„Co ty tomu říkáš, Franc?“ obrátila se na pana asesora, jehož trojúhelník se dotýkal kraje stolního, jelikož hlava jeho hluboce byla k prsoum sklesla.

„Hm hm!“ mružel ze spánku vyburcovaný asesor, a nemoha se hned vzpamatovati, co se s ním děje, uchopil se plné sklenice a překlopil její obsah do sebe.

„Ať se do smrti neožením, nevěděl-li jsem, že to byl jen pouhý sen, ha ha ha!“ smál se kupec Fialka, když se Roza z náručí jeho vinula, a stíral si bohaté krupěje potu z čela.

„Ne, ten Zarubal je přece jen vtipná hlava a zná člověka do kostí zastrašit. Já posud celý trnu, milostpaní radová!“ pravil učitel Kocourek a zapíjel pilně svůj strach.

„He he he he! A Helenka omdlela, he he he he!“ koktal smíchem Brejcha. „To je – he he he he – k prasknutí!“

Šosy byly opět ve velikém nebezpečství.

„Teď ale ještě nenahlížím, kterak váš sen, pane Václave, o nevěstu vás připravit mohl,“ namítnul lékař, mna sobě spokojeně ruce, že Zarubala snad ve lži postihnul.

„I velmi snadno,“ odvětil tento. „Po ránu, právě když se mi zdálo, že podzemní červi mne mají za lahůdku, vstoupil Vojtěch ke mně do pokoje s vyřízenou, že je už zapraženo – chtěl jsem totiž časně z domova odjeti – a probudil mne, vyvaluje na mne oči pro zsinalost mého obličejce a vida potoky potu, v kterém na nešťastné lenošce jsem se koupal. Dlouhou dobu nemohl jsem jasného vědomí nabýti a uděšen pohlížím kolem sebe. První paprsky vycházejícího slunce ozařovaly světnici a před okny štěbetali vesele ptáci. Marně sahám po sobě, nevězím-li v rubáši, leč byl jsem přioděn právě tak, jak večerem jsem se byl rozložil na pohovce. Nával nejrozmanitějších citů zmocnil se mé duše, slovo nevyšlo mi z úst, mlha udělala se mi před očima, paměť zmizela a mrákoty obestřely mysl mou.“

Dvouměsíční horečka byla následkem podivného snu, a mezi tím časem provdala se má Božena za jiného. Takovým způsobem přišel jsem o nevěstu, pane doktore! Chápete nyní?”

Neznámo, co na to lékař odpověděl, poněvadž nový, nekonečný chechtot pana Brejchy vše ohlušil. Vpravo však hnula se ruka Helenčina, švy zapraskaly a modrý šos rozloučil se s frakem - a byl to, prosím, úřední frak konárovskeho purkmistra blahé paměti!

„Tedy na brzku a šťastnější svatbu!“ vece paní asesorka s něžným pohledem na své dcerušky, a všichni připili mimo Helenku, která pro tu nestoudnost asesorčinu div z kůže nevyletěla, a omlouvajíc se, že je jí nanic, s celou svou rodinou domů se chystala, nedbajíc, že pan manžel posud nemá chuti odejít. Zároveň s ní zvedli se starý důstojník a Fialka, a ostatní, aby se neprohřešili proti bontonu, taktéž učinili, nedadouce se nižádnými důvody pana Václava zdržeti. Jen sládek a lékař co důvěrní přátelé Zaruhalovi zůstali.

„He he he he! Chcete-li, pane Václave, mou Eufrosinu -“, volal ve dveřích pan Brejcha, ale nelaskavé trknutí do zad přerušilo řeč jeho, a nevěda ani kterakým způsobem, octnul se na ulici. - - -

„Víte-li pak, doktore a sládku, že to, co jsem vypravoval, nebyl sen?“ dí pan Václav, načínaje novou láhev mělničiny.

„A co to tedy bylo?“ zaznělo jednohlasně z úst lékařových i sládkových.

„Byla to - lež!“

Smích a ťuknutí sklenic do sebe...

Překvapení

„Dnes tomu jsou právě tři měsíce, co jsme se vzali, vid' drahoušku?“ pravila mladá panička lichotivým hlasem a objala svého manžela kolem krku.

„To se mýlíš, Amálko!“ zněla poněkud chladnější odpověď drahouškova. „Třetího měsíce poslední den uplyne teprv zejtra.“

„Ah! Ty máš špatnou paměť,“ smála se Amálka. „Což nevíš, že to bylo dvacátého třetího?“

„Dvacátého čtvrtého to bylo, pravím já, a na tom zůstane, rozumíš-li?“ okřikl rozmrzelý jaksí dnes manžel svou drahou polovici, která při těchto příkrých slovech jeho krku se spustila a v ustrnutí naň pozírala.

„Myslíš to tak opravdu, muži?“ tázala se ho vážně a napolo uražena.

„Do žertu mně zajisté není, ženo!“ vece on a pošoupl se na pohovce dále od ní.

První mráčky k nastávající bouři domácí počaly se na obzoru manželského stavu ukazovati. Panička nakrátko se rozmýšlela, kterakým způsobem by se udobřila se svým posavadním drahouškem, aniž by sobě čeho zadala ze svého postavení co hospodyně, načež znovu se uchopila slova, řkouc: „Ne, ne, Toníčku, ty jsi dnes jaksí nevrlý, a proto vyhledáváš se mnou hádku, abys ochladil sobě svou zlost; ale vzdor tomu jsem, věř mi, nadobro přesvědčena, že právě dnes –“

„Prosím tě, ženo, nedopaluj mne!“ vykřikl Toníček a zamračil se – poprvé co Amalčin manžel – na svou sousedku.

„Ty chceš mít vždycky navrchu,“ zatoužila ona plačtivým hlasem. „Vždyť nejsem žádnou otrokyní tvou.“

„Teď ti poručím, abys mlčela, a dost! Zejtra tomu budou tři měsíce!“

„Ne, nebudou – dnes jsou tři měsíce,“ vece Amálka a dala se do pláče.

Toníček, zapáliv si doutník, vstal z pohovky a ostrým krokem přecházel po pokoji.

Po delší dobu bylo slyšeti jen utlumené štkání mladé paničky.

„Nepůjdeme dnes do divadla?“ tázala se konečně tato, nemo-
houc déle již snést tohoto hrobového klidu před bouřkou.

„Chceš-li, jdi si sama!“ dáno jí za odpověď nevlídným způsobem, čímž poslední struny paniččiny trpělivosti popraskaly. Narychlo usušila slzy, deroucí se jí z očí, povstala a odkvapila ku dveřím, vedoucím do kuchyně, jež napolo otevřela.

„Lizi!“ volala ven. „Doskoč pro fiakra – já pojedu do divadla.“

„Hned, milostpaninko!“ zaznělo to z kuchyně a Amálka vrátila se do pokoje. Stanouc před zrcadlem, upravila si vlasy, pozorujíc při tom zároveň počínání rozzlobeného mužička, který pražádné chuti míti se nezdál, aby vlídnějším způsobem zabočil do starých uhlazených kolejí se svou chotí, pak vzala na hlavu klobouk, přehodila přes sebe pláštík a loudavým krokem brala se z pokoje v průvodu psíčka Amidora.

Toníček dal jí odejít, nepromluviv ani slova a jen oblaky dýmu z úst vypouštěje.

„Tyrane!“ pronesla Amálka polohlasně na prahu a bouchla za sebou dveřmi. Urážlivý chechtot ze strany mladého pana manžela byl odpovědí na tuto oprávněnou nevrlost paniččinu.

Zanedlouho zahrčel dole kočár a stanul před vraty. Amálka sešla po schodech dolů, vstoupila do povozu a odjížděla k divadlu.

„Po desáté čekej na mne, Lizi, s klíčem domovním u vrat!“ velela dříve, než odjela, doprovázející ji služce, kterážto slova i Toníček, octnuvší se náhodou nahore u otevřeného okna, zaslechnul.

„Až bude paní doma, přineseš mi klíč k Zlatému anděli!“ přikazoval Lizince, když se byla opět v kuchyni octla, k odchodu přichystaný

Toníček, a zapáliv si nový doutník, zamířil z domu do hostince – po-
prvé po čtvrtletí zažitého nebe, jak si vždy liboval, bez svého andílka.

„Aspoň se zase jednou pobavím se svými starými kamarády,“ tě-
šil se cestou, když mu vzdor všemu přece jaksi teskno býti počalo.
„Ostatně nemůže to beztoho věčně věkův trvat, aby člověk od rána
do noci a od noci zase do rána neustále k ženě připoután byl. Však
ona se mně neztratí a já jí také ne...“

Takovými myšlenkami se zabýváje, došel až k dotčenému hos-
tinci a záhy seděl u stolu, maje plnou sklenici před sebou. Starých
soudruhů tam však posud nebylo a pivo také mu nechtělo jaksi
chutnati.

„Ale domů nepůjdu, kdybych zde dlouhou chvílí umíral,“ umínil
sobě a pustil se do čtení novin...

Sotva že byli Toníček a Amálka, rozhněvavše se na sebe, každý
v jinou stranu se odebrali, vyskytnul se před jejich domem vy-
čouhlý kyrysník, jenž drnkáním ostruh o dláždění a řinčením
těžkého palaše svou přítomnost najevo dávati se zdál.

Snaha jeho, aby se o něm vědělo, nezůstala bez výsledku.

Za malou chvíli objevila se v okně příbytku tříměsíčních man-
želů hlava Lizinčina s blahým úsměchem na tváři.

„Pst! – Honzíčku, pojd' nahoru!“ zavolala dolů, kývajíc prstem na
svého miláčka, a v krátké době držel ji v náručí sedmistřevícový
Honzíček se zrzavými vlasy a ještě zrzavějšími kníry.

„Má úcta, drahá Lizi!“ šeptal a vlepil jí na ústa mlaskavou hu-
bičku, sehnuv se na způsob oblouku k pětistřevícové milence.

„Máš hlad, Honzíčku?“ tázala se ho tato.

„Inu, kdyby bylo něco na zub –,“ odvětil on a našpulil ústa v tu-
šení brzké dobré večere.

Až posud rozmlouvali oba v kuchyni, kamž Lizinka mu přiběh-
la při shledání vstříc.

„Pojď do pokoje, Honzíčku!“ vybízela ho nyní a odepnula mu palaš, jež v koutě umístila nedaleko dveří, vedoucích do ozdobné komnaty.

„Což nemáš panstvo doma?“

„Rozhněvali se na sebe holoubkové a každý odletěl v jiný kraj světa,“ smála se kuchařinka. „Před desátou máme od nich svatý pokoj.“

A oba vešli do vkusně upraveného prostranství.

„Ah!“ vyjelo Honzíčkovi překvapením z úst „Tady to je jako v ráji – ještě pěknější než u našeho pana majora.“

„Kdyby to tak bylo naše!“ zatoužila Lizinka a obejmula kyrysníka u pátého knoflíku jeho bílého kabátu, kamž právě dosáhla.

„No, to by bylo skoro trochu mnoho na nás,“ odvětil on, rozhlížeje se kolem dokola a pozoruje nahromaděnou zde nádheru.

„Prozatím si, drahý Honzíčku, sedni na tuto pohovku!“ vybízela jej kuchařka a dovedla ho k ní. „Hned budeš mít prostříno a pak se můžeš napapat toho, co ti tvá věrná Lizinka uschovala.“

Kyrysník probořil se do měkké pohovky a Lizi odkvapila do kuchyně.

„Hm! Láska je přece jenom krásná věc a prospěšná – zvláště pro žaludek,“ rozumoval dlouhý zrzoun o samotě. „Kdyby neměl člověk pořádnou holku, ani by nevěděl, že mimo komisárek a tvrdý slavník je na světě také něco jiného, lepšího. Ano, ano, pěkná to věc, je-li kdo přece trochu onačejším chlapíkem, aby mohl ženským plést rozumy. Já například dobudu každého srdce, a kdož ví, zdali bych si nenaklonil také zdejší paničky, když se s mužem rozhněvala. Ženská bez mužského je jako ryba bez vody –“

Další proud těchto myšlének zastavil kus vepřoviny, kterou Lizi na talíři před svého miláčka postavila.

„Tak papej, Honzíčku!“ vybízela ho a on bez dlouhého rozmýšlení se do toho pustil s takovou chutí, že mu až dásně chrastěly. Lizi s patrným potěšením hleděla na jeho zdravý apetýt.

„Což takhle něco zapít bys neměla?“ ozval se kyrysník, olizuje poslední kůstku, a upřímný jeho pohled utkvěl pln horoucí něhy na obličejí kuchařčinu.

„Počkej, já doskočím do sklepa pro láhvičku vína,“ nabídla se tato, nemohouc tak ohnivému zraku odolati a odkvapila.

„Tedy za tvoji krásu a naši obapolnou lásku!“ zvolal Honzíček, drže zanedlouho plnou sklenku v ruce, a překlopiv rudý mok do úst, odměnil se za laskavost milenčinu několika až příliš vřelými polibky.

„Božíčku!“ vzdechla si roztoužená Lizinka. „Takové živobyť mít, to by byl na světě učiněný ráj a ti moji páni nedovedou si toho vážit a hašteří se spolu, ačkoliv jsou teprv krátký čas pohromadě.“

„Máš pravdu, klenote mého srdce!“ přisvědčil ji kyrysník, roz-táhnuv se pohodlně na lenošce a vytáhnuv z kapsy malou, komis-ním tabákem nacpanou lulku. Zapálil ji a srdnatě se dal do kouření. „Jestlipak jsi zavřela dvěře, aby nás tu nikdo nepřekvapil?“ ptal se po chvíli kuchařky.

„To víš, že jsem opatrná, ačkoliv se nemáme dnes čeho strachovat,“ zněla její odpověď. „A hled', Honzíčku, kdyby páni se dlouho tak hněvali, mohli bychom každodenně místo za vraty zde v tomto pokoji trochu se pobavit –“

„Ano, ano, učiníme tak,“ vece on; „já si vždycky zahraju na milostpána a ty na milostpaní. – Roztomilá žínko! řeknu ti pak vždycky, jakpak, kdybys mně teď uvařila trochu černé kávy? Po takové menáži dobrá to věc.“

„I stane se hned, drahý miláčku!“ odpověděla Lizinka a skutečně připravila na mašince pomoci líhu dobrou kávu, kterou Honzíček pln dobrého rozmaru do sebe srkal, dýmaje při tom tak udatně, že bylo v pokoji jako v udírně.

Takovým způsobem hodovalo se celou hodinu. Z nejlepšího vese-lí vytrhlo však milence opětované klepání na dvěře u kuchyně.

„Pro umučenou hodinu!“ zděsila se kuchařka. „Kdopak to asi může být?“

„Snad někdo ze sousedstva,“ šeptal Honzíček a ohlížel se po svém palaši.

„Lizi! Lizi! – Otevři!“ voláno venku přede dveřmi a znovu klepáno. Zároveň zaštěkal psík.

„To je paní!“ zabědovala Lizinka a zalomila zoufale rukama.

„Paní?!“ opakoval po ní kyrysník a zrzavé vousy ježily se mu jak hřebíky.

„Otevřeš-li pak přece?“ dorážel zvenčí hlas poznovu.

„Už jdu,“ ozvala se kuchařka, uklidila rychle nádobí ze stolu a svému miláčkově pošeptala, aby se rychle někam schoval.

„Copak děláš, že nejdeš?“ zlobila se mladá panička přede dveřmi.

„Jsem svlečena – hned budu oblečena,“ koktala Lizinka, šramotíc úmyslně v kuchyni, aby snad nenadálé zadrnčení Honzíčkových ostruh ho nevyzradilo. Ubožák, marně se sháněje delší dobu po nějakém úkrytu, vlezl konečně do široké postele v pokoji, přes kterou byl položen zelenou látkou pokrytý rámeček. Tam skrčen a ani nedýchaje čekal, co dále se dítí bude.

Konečně podařilo se Amálce, že se dostala do svého příbytku i s Amidorem.

„Fi! Zde je kouře,“ odplivla si mladá žínka, co zatím Amidorek, otíraje se kolem postele, hlasitým vrčením najevo dával, že zde není všecko v pořádku. „Prosím tě, Lizi, copak se to tu dělo?“

„Ach, milostpaničko!“ bědovala kuchařka, otáčeje se kolem psíka a nohou od lože ho odstrkávajíc. „Před půl hodinou rozbolely se mně tak zuby, že jsem si nemohla pomoci a trochu jsem si zakouřila, aby mně to přestalo. Při tom jsem tu uklízela a smetala prach.“

„Ubožátko!“ politovala ji panička. „A kdepak je můj pán?“

„Šel k Zlatému anděli,“ odpověděla kvapně Lizinka, které paprsek naděje svítati počal, že se snad přece ještě všechno dobře ukončí, „a vzkazuje milostpanince, abyste ráčila za ním přijít. Mám prý vás tam doprovodit.“

„Tedy se už nehněvá?“

„Učiněná teď je dobrota a bědoval tu až strach, že se přenáhli.“

„Ať se kaje za svou zlomyslnost! Beztoho myslí, že jsem posud v divadle –“

„A už je konec, milostpaninko?“

„Nevím, poněvadž jsem byla návštěvou u své přítelkyně.“

„Vrrr... haf!“ ozval se Amidor, poskakuje před postelí.

„Amidore, sem pojď!“ velela Amálka a odnesla psíka na pohovku, kamž sama také usedla. „Copak se pořád vztekáš, beruško?“ hladila svého čtyřnohého mazánka.

„Milostpaninka tedy nepůjde za pánem?“ tázala se Lizinka málomyslně.

„Nikam nepůjdu, a abych ho tím více potrestala, udělám se nemocnou,“ odvětila panička. „Rozžehni mně svíčku! Já budu chvíli ještě číst.“

Služka učinila, jak jí bylo veleno, ale ruka se jí třásla strašně, když svícen na stůl stavěla.

„Snad nejsi nemocna?“ ptala se jí Amálka a upřela oči na její strachem zsinalý obličej.

„Není mně příliš dobře,“ vece Lizinka a plna zoufalosti hleděla na Amidora, který máje hlavu k loži nataženou, neustálým vrčením do nových úzkostí ji přiváděl.

„Tedy si zase lehni a trochu se prospí!“ napomínala ji panička.

„Ale pán nemá klíč od vrat –“

„Mužeš mu jej tedy dříve ještě donést.“

Lizinka odběhla s klíčem k Zlatému anděli, a mladá hospodyňka dala se do čtení, z kterého ji chvílemi jen nepokoj psíkův vytrhoval.

„Ale Amidore! Cožpak nebudeš mlčet?“ zlobila se, strkajíc jej za svá záda.

„Haf! haf!“ bylo odpovědí Amidorovou na tato slova, a nejbaje na napomínání své velitelky, seskočil psík z pohovky a u postele započal znovu svůj manévr.

„Kteréhopak d'asa to tam má?“ pomyslila sobě konečně Amálka a přistoupíc k loži, odhrnula zelenou pokrývku. S hlasitým vykřiknutím uskočila však odtud, tetelíc se hrůzou.

„Šťastný, dobrý večer!“ zaznělo to tlustým basem v posteli, nejdříve svezla se na podlahu jedna noha, opatřena modrými spodky a ostruhami na botách, pak přišla za ní druhá noha, po té objevil se bílý kabát a nakonec zrzavý obličej dlouhého Honzíčka.

„Ježíš Maria! – Kyrysar v mé posteli!“ šeptala panička skoro bez ducha a couvala k oknu. Amidorek, vida před sebou takového Golíáše, pozbyl též srdnatosti a následoval příkladu své paní, vrče jen polohlasně více ze strachu než v zuřivosti.

„Milostpaní! Já za to nemohu,“ omlouval se Lizinčin miláček a vysekl Amálce neotesanou poklonu. „Když bylo nejhůř, nevěděl jsem, kudy kam, a vlezl jsem do postele. Ale strachem jsem se tam zapotil, že jsem jako myš mokrý, na mou milou duši!“

„Já celá trnu,“ šeptala panička dále, přicházejíc znenáhla k dechu. „Člověče! Kdepak jste se tu vzal?“ ozvala se pak hlasněji, tisknouc ruce k vlnícím se ňadrům.

„I přišel jsem z kasáren sem –“

„Lehnout si do mé postele?“

„No, to právě ne, he he he!“ šklebil se dlouhý Honzíček. „Ono by to nebylo sice nic špatného, líhat v takové pěkné světnici, kde bydlí tak krásný ženský tvor –“

A o krok postoupil blíže k paničce.

„Člověče, nehýbejte se! Já budu volat o pomoc,“ vykřikla tato celá zděšená.

Honzíček zase na krok ustoupil.

„Bože! Kdyby přišel můj muž a té obludy mne zprostil!“ zatoužila domácí hospodyňka v nejtajnějších útrokách své duše a třesoucíma se rukama držela se stolu, aby neklesla k zemi. Pokoušelyť se o ni mrákoty.

„Prosím vás, člověče, odejděte odtud!“ dodala pak hlasitě.

„Jsem k službám a prosím tisíckrát za odpuštění,“ odpověděl oslovený, a otočiv se na podpatku, odměřeným krokem odešel do kuchyně, kdežto palašem se opásal a se slovy: „Dobrou noc, milostpaní!“ ke dveřům zamířil. Sotva je však otevřel, setkal se s přicházejícím právě domů mladým pánem, za kterýmž Lizinka, několik kroků jsouc v pozadí, kráčela.

„Kdo to? Co tu pohledáváte?“ osopil se na Honzíčka domácí pán.

„Nic, nic, draný pane! Já jsem jen tento –,“ odpověděl kyrysník a otočiv se hbitě kolem příchozího, přeběhl chodbu a přes schody, a již byl z domu, jehož vrata našťstí ještě otevřena byla.

„Probůh! Kyryсар u mé ženy, když nejsem doma?“ pomyslil si Toníček a kvapně vrazil do pokoje.

„Toníčku! Drahý Toníčku!“ zalkala Amálka na pohovce a rozeštěla naproti manželci svých rukou.

Tento rozhlédl se především po komnatě a spatřiv pod zelenou pokryvkou rozčuchanou postel, popadl se za hlavu, volaje: „Ty tedy tak, nevinná holubičko? – A proto jsem byl v hostinci už jako na trní, maje dobrou předtuchu, že za zády se mně něco kuje. – Aj aj! Toť roztomilé překvapení, ha ha ha!“ zasmál se divoce.

Lizinka s utajeným dechem poslouchala za dveřmi.

„Ale, mužičku! Vždyť já za to nemohu, že byl v posteli kyrysar,“
lkala panička.

„Toť bezpochyby mohu já za to, že tam byl,“ posmíval se rozhořčený manžel.

„Spíše bych se byla smrti nadála –“

„Než že já přijdu domů, vid'?“

„Amidor ho vyzradil –“

„Koho to myslíš? Mne – –“

„Ach, bože! Ty mně nerozumíš,“ bědovala Amálka.

„Ba rozumím až příliš dobře a jsem tomu povděčen,“ propověděl mladý manžel trpce.

„Snad nemyslíš, že –?“ tázala se panička hrdě, prohlédnuvši jeho domnění a povstala.

„No, jen se nestav tak nevinnou!“ odbyl ji Toníček a znovu se dal do trpkého smíchu.

Vtom se rozevřely dvěře a Lizinka celá uplakaná vrhla se před manžely na kolena.

„Já jsem tím vinna,“ zvolala; „tenhle kyrysar je můj milovník.“

A nato jala se vyprávěti, kterakým způsobem sedmistřevícový Honzíček do postele se dostal.

Toníček s Amálkou, vyslechnuvše celou příhodu, padli si do náruče, žádajíce sebe vespolek za odpuštění a slibujíce sobě, že nikdy, nikdy více na sebe se nerozhněvají, byť náhledy jejich sebevíce od sebe se lišily. O tom, zdaž se za sebe dostali dvacátého třetího neb dvacátého čtvrtého, nebylo více zmínky.

Lizinka dostala však za trest pro překvapení, jež byla manželům připravila, výpověď ze služby a umínila si pro budoucnost, že raději za vraty si bude se svým Honzíčkem dávatí rendez-vous, než by to činila v pokoji svého panstva. „Nestojí prý to za strach, jaký člověk potom vystojí...“

Muzikanti

I

Bylo záhy po ránu a ticho ve světnici „dvou spanilých muzikantů“, jak vůbec se říkalo hrbatému harfenistu Urbánkovi a jednookému klarinetistu Krsákovi. V pozadí jizby na rozpukaných kamnech protahoval se veliký černý kocour a předl pořád jednu a tutéž svým jednotvárným hlasem. Na okně pak mezi květinovými hrnci stála zelená klec, ve které poskakoval žlutý kanárek, louskaje semenec a pohlížeje chvílemi vzhůru k jasně modré obloze, zdaž nezjevilo se na ní už zlaté oko nebeské. A když první paprsky sluneční se ukázaly v okně dvou muzikantů a květiny v hrncích rozevíraly své kalíšky, tu žlutý ptáček počal hlasitě pěti ranní píseň svou a kocour na kamnech ustál ve svém předení, aby naslouchal jeho zvukům.

Urbánek s Krsákem posud spali, nedajíce ničím se vytrhovati ze svých snů. Oba odpočívali na jednom loži, majíce pod hlavami koženou podušku, vycpanou žíněmi, a nad sebou jednoduchou, místy už nemálo vetchou pokryvku. Malá postava harfenistova oběma rukama objímala krk vyčouhlého klarinetisty, jehož rudý nos, jsa v tomtéž okamženi osloněn září sluneční, kolmo trčel ku stropu. Sám černý kocour na kamnech podivil se tomu karmínu mezi tvářemi Krsákovými, ač měl každodenně příležitost pozorovati jej až do omrzení. Než dotčeného rána vyzpytoval na něm, tuším, nových okras; neboť slezl z kamen a opíraje se předníma nohama o pelest, zcela z blízka si prohlížel klarinetistův podlouhlý nos. Předením pak dával najevo svou spokojenost s pokrokem, ježž byl učinil týž oud v obličejí Krsákovu.

Nedlouho však těšilo kocoura toto zpytování: neboť rozhlédnuv se po jizbě a nenalézaje nikde toho, čeho sobě přál k ukojení ozývajícího se v něm hladu, mrzutě zalezl zase za kamna a mručením ulevoval svému hoři i své zlosti pro nevšímavost svých pěstounů. Tito klidně spali až do bílého dne...

První se probudil Krsák a omakav sobě svůj „klarinet“ – jak nazýval obyčejně zarudlý svůj nos – obrátil se potom k Urbánkovi tváří v tvář. Harfenista posud se nebyl probral ze spánku, a pokud se dalo souditi z výrazu jeho vychudlého obličejce, právě o něčem snil. Krsák, vida úsměv na tvářích svého soudruha a pozoruje pohybuující se jeho rty, zvolna se vyvinul z objetí jeho a tiše se usadil na lože.

„Eliško!“ zašeptal v tomtéž okamžení Urbánek a klarinetista sebou trhnul, jako by jsa uštknut jedovatou zmijí. Mrzutě podrbal se pak za uchem, šňupnul si z poloprázdné tabatěrky a několik nerosumitelných slov vydralo se mu z úst. Poté lítostně pohlédnuv na spícího druha, vyndal z kapes u kabátu několik kůrek chlebových a kousek uzeniny a krmil jimi kocoura, který už s dychtivostí zdál se čekati na ono okamžení, až některý z jeho pánů vstane a o snídání se mu postará.

Nové hlasitější vyřčení dotčeného jmena přimělo po chvíli klarinetistu, že se slovy: „Netrap se, ubožáku!“ svého soudruha vzbudil. Urbánek, povzdechnuv žalně, chopil se oběma rukama Krsákovy pravice a veliké jeho modré oči upřely se v tvář klarinetistovu.

„Proč jsi mne probudil, klarinete?“ ptal se hlasem kárajícím. „Mně bylo tak blaze, a náhle zničeny jsou všechny ty krásné sny.“

„No, no! Jen neběduj tak neharmonicky, milá harfo!“ chlácholil jej Krsák. „Budeš-li považovati za blaženost to, co tě zvolna přivádí k hrobu, pak ovšem nejsem tvým přítelem a nejednám k tvému prospěchu. Ale poněvadž jsem najisto přesvědčen, že tvoje blouznění ti jenom škodí a o všecku duševní sílu tě připravuje bez naděje, že se kdy vyplní

tvoje přání, proto a právě jen proto jednám moudře, pakli zabraňuju, aby ses prodával takovému umořujícímu snění. Rozumíš tomu?“

„O roztomilý klarinete! Kdybysi věděl –“

„No, mlč jen, mlč! Však já vím, že jsi se po uši zbouchnul, což jest veliká hloupost od tebe, drahá harfo!“

Urbánek, neodpovídaje na tento výrok, po delší čas mlčel, a přítel jeho tímže způsobem prodléval vedle něho, vyprazdňuje hbitě svou tabatěrku.

„Ale pověz mi přece, hrbáčku!“ uchoпил se slova za chvíli zase klarinetista. „Co tě to jen napadlo, zamilovati se do takového andílka?“

„Vid', že je to anděl?“ ptal se kvapně Urbánek a úzkostlivě pohlízel svýma modrýma očima na rty přítelovy, jako by s odpovědí jeho byla spojena spása aneb věčné zatracení.

„Ovšem že je krásná jako nebešťanka,“ odvětil klarinetista s povzdechem, „ale ty, harfo, ty –“

„Já jsem mrzák, ale srdce mám na pravém místě,“ pravil duševným hlasem a více jako pro sebe harfenista. Soudruh jeho němým kynutím hlavy přisvědčil.

Opět nastalo na chvíli ticho.

„A já ji zachráním, kdybych měl při tom zahynout sám,“ šeptal pak hrbáček, jako by v něm byl uzrál úmysl na nějaký rozhodný čin.

„Což jí hrozí nebezpečství?“

„Ona mne zase musí milovat,“ pokračoval ve svém hovoru Urbánek, nevšímaje sobě otázky přítelovy, „a není-li, nechce-li už být takovou, jakou bývala, pak, klarinete, pak nezbyvá pro ni nic jiného než – smrt.“

„Václave!“ zděsil se Krsák pro tuto náruživost, kteréž posud nikdy nebyl upozoroval u svého soudruha. „Eliška tě nemůže mít ráda –“

„Musí!“ vykřikl hrbáček pronikavým hlasem. „Vždyť je moje – – Však ne, nic! Ty, Tomáši, nikdy by si mne nechápal, a proto mlčím

raději o této věci. Mně samojedinému jest jednati zde, a budou-li marné moje snahy, pak ať rozsoudí bůh sám!“

Klarinetista vrtěl hlavou, nemoha pochopiti řeči hrbáčkovy.

„Ty tedy nehodláš na ni zapomenout?“ ptal se, smetaje v tabatěrci poslední prášky tabáku. „Z ní se stane bohatá paní –“

„Nikdy!“ zněla určitá odpověď malého Urbánka, jehož jindy ubledlé líce mezi dotčenou rozprávku se byly pokryly slabým ruměncem, kdežto celé jeho tělo se chvělo křečovitě, jako by jím lomcovala zimnice.

„Tys nemocen,“ vece Krsák. „Ulehni ještě na chvíli!“

„Ne, nic mně nechybí,“ odpověděl hrbáček a dlaní přejel sobě přes obličej.

„Tedy si zahrajme! – To ti upokojí rozbouřenou krev.“

„Ano, zahrajeme si,“ přisvědčil Urbánek a oba chopili se svých hudebních nástrojů: Krsák klarinetu a hrbáček harfy, která byla zabalena stála v koutě za postelí.

Hráli, dlouho hráli, a před oknem tlupa mládeže napnutě naslouchala těmto zvukům. Kanár v okně byl též umlknul a kocour, ulehnuv u noh Krsákových, tiše pohlížel na oba jeho klarinety: i na ten, na nějž pískal, i na onen, jenž mu vyčníval z obličeje...

„Ó, božská muziko!“ zvolal Tomáš, když bylo po hře, a vřele obejmul svého soudruha. „Blaze každému, koho osud vyvolil za muzikanta, ať už své umění provozuje kdekoliv, – třeba po krčmách, jako my dva! – Není-li pravda, harfo?“

„Svatá pravda, klarinete!“ přisvědčil oslovený.

„Není přece jen nad českého muzikanta,“ pokračoval nadšeně Krsák, „neboť ten žije toliko pro své umění a zapomene při něm na všecko: na hlad i na žízeň. – Ó! Však bych já, Tomáš Krsák, nedával koncerty po pražských obyčejných krčmách, kdybych neměl tebe, rozkošná harfo hrbatá, pro kterou bych chodil od domu k domu, jakmile by toho kázala potřeba.“

„Vystup tedy veřejně, nelíbí-li se ti posavadní náš život!“ prohodil jaksi uraženě hrbáček. „Jdi do salonů, na divadlo! – Však se bez tebe také užívím.“

„No, no, jen se nezlob, harfo!“ chlácholil jej Tomáš. „Já se svým jedním okem a s tímto šafránovým klarinetem v obličejí hodím se nejlépe jen k tobě. – A teď se oblečeme, abychom se podívali, co dělá ten boží svět.“ – –

Za chvíli hrbáček po boku jednookého harfenisty vyšel z domu v Kateřinkách a oba se brali ulicemi rozsáhlého města, hovoříce znovu o Elišce.

„Kdybych jen věděl, kde ji hledat,“ započal Urbánek hovor a rozhlížel se kolem sebe, jakoby hledaje tu, kolem níž se točily všechny jeho myšlénky.

„Hm! Tys bloud, harfo, že ji máš stále na paměti,“ hučel Krsák nevrle, bera šňupec z plné teď tabatěrky. „Pálit za nevěstou –“

„Za jakou nevěstou?“

„No, což nepozoruješ oběma očima, co já jediným? Eliška je nevěstou nějakého bohatého pána –“

Křečovitý smích hrbáčkův zarazil jej na chvíli v řeči.

„Ty blázníš, Václave!“

„Poslouchej, ty poctivá duše!“ ozval se hrbáček a přiměl mnohem většího soudruha svého, aby se k němu naklonil, načež mu zašeptal do ucha: „Eliška není žádnou nevěstou, nýbrž – jen se příliš nelekej! – nevěstkou!“

„Tak?!“ vyhrklo klarinetistovi z úst. „To sličné děvče? – Hm hm!“

„A já mu ji vytrhnu z drápů, ať to již kdokoliv,“ dodal rozhodně Urbánek.

„Pak nemáš všech pět pohromadě,“ vece Krsák, potřásaje hlavou. „Taková holka, a kdyby byla hezká jako nejpěknější malovaný obrázek, není tebe hodna, a já bych zkrátka ji vytrousil z paměti.“

„A což kdybys ji miloval více než sebe?“

„Nic platno!“

„Jenom kde ji hledat!“ zaúpěl znovu hrbáček a stanuv, hleděl upřeným zrakem před sebe. Líce se mu pokryly náhle nachem a třesa se jako osika ukazoval prstem na kočár, jež dva bujní vrátníci tryskem táhli zrovna naproti našim muzikantům.

„Toť ona!“ zvolal Urbánek a dal se do běhu za povozem, jenž se byl sotva mihnul kolem nich. Marně pospíchal klarinetista za svým přítelem, chtěje jej dohoniti. Hrbáček zmizel záhy jeho očím, pádě jako divoký za kočárem. A Krsák, mruče cosi pro sebe, zašel si do hospody, aby v sklenici piva utopil své starosti o soudruha...

II

Mezi vraty panského domu stál přemovaný portýr s třírohým kloboukem na hlavě a s ohromnou, palicí zdobenou holí v ruce. Nohy máje roztažené, opíral si bradu o své vrátnické žezlo a z výše své důstojnosti hrdým okem měřil postavu našeho hrbáčka před sebou.

„Zde se nežebrá,“ pravil a zívnu, nezandav sobě ani dlaní úst.

„Prosím, já bych rád mluvil s pánem tohoto domu,“ ozval se nesmělým hlasem Urbánek a jasně modré jeho oči pohledly na zamračený obličej vrátníkův, aby se v okamžení sklopily k zemi.

„Není doma pán,“ zněla úsečná odpověď.

„Tedy bych snad mohl sobě vyžádati přístupu k oné dámě, která před chvílí sem vjela,“ doprošoval se hrbáček s očima stále k zemi sklopenýma.

„Ta s takovou žebrotou nemluví.“

„Že nemluví?“ vece Urbánek ostřejším hlasem a na krok přistoupil blíže k vrátníkovi. „Se mnou, jenž jsem pro vás žebrotou, musí Eliška mluvit. Rozumíte, vy hrubý necitelníku?“

„Vari, dotíravče!“ osopil se portýr, posud však nehnuv ani údem svého hřmotného těla.

„A kdybych zde měl do smrti čekat, neustoupím ani na krok, pokud mně nepopřeje sluchu,“ volal hrbáček, nabývaje čím dále tím větší smělosti.

Tato slova však dopálila vrátného tak silně, že pozvednul svého žezla do výše, zapomínaje při tom, že tudy se zbavuje podpory svého těla, i stala se mu za tou příčinou nehoda veliká. Neboť potrativ rovnováhy, svalil se se všemi odznaky svého důstojství k zemi a Urbánek stíží se vyhnul pádu velikánovu, odskočiv stranou.

Hlasitý smích před domem provázel dotčený výjev a jeden ze shromážděných tam chlapců vyvolával zcela hlasitě, že jest to živý obrázek ze Starého zákona, jelikož obr Goliáš poražen jest tu hrbatým Davidem.

Vrátník, sebrav se ze země, bouchnul zlostně vraty a tak se vyhnul všem dalším úsměškům rozpustilé mládeže.

Hrbáček, usednuv na patník protějšího domu, čekal zde dlouhou dobu a čekal marně. Vrata zůstala uzavřena a lichou byla též jeho naděje, že Eliška jej snad shlédne z okna a k sobě povolati dá.

„Ó bože! Bože! Což není pražádné pomoci?“ vzdechnul sobě nakonec a volným krokem ubíral se odtud, přemýšleje, na jaký způsob by mohl dosíci žádoucího cíle. Tisícero úmyslů křížilo se mu v hlavě, ale záhy upustil od každého z nich, a usnesl se konečně na tom, že písemně se obrátí k Elišce.

„Ano, napíšu list a pošlu jí ho do onoho domu,“ těšil se a obrátiv se, pozřel znovu na panskou budovu, jejíž vrata v témž okamžení se otevřela dokořán a z nich vyjel kočár, tažený dvěma vraníky.

„Ha! Teď nebo nikdy!“ šeptal Urbánek, vida, že povoz jede touž cestou, kudy sám se bral, a postaviv se uprostřed silnice, čekal, až se přiblíží.

„Z cesty!“ volal naň kočí, leč hrbáček chopil koně za otěže, vypnuv se, seč byl, na prsty u nohou a pronikavým hlasem zvolal: „Eliško!“

Dáma, sedící v kočáře, na toto zvolání zbledla a chystala se právě povstati a kočímu jakýsi rozkaz dáti, když povoz sebou hnul a koně v největším chvatu s ním dále pádili. Kočí byl totiž Urbánka šlehnul přes obličej, takže ubožák, jsa bolestí přemožen, bez ducha se svalil k zemi, a kočár hrčel těsně vedle něho, o čemž ale hrbáček již nevěděl.

Tlupa lidí nastavila se v okamžení kolem něho.

„Vodu sem!“ - „Omdle!“ volaly jednotlivé hlasy a jeden z přítomných, vytrhnuv kolemjdoucímu chlapci plnou nádobu vody, bez dlouhého rozmyšlení vylil ji všecku na zsinalý obličej hrbáčkův.

„Co se stalo?“ zazněl nyní hlas klarinetisty Krsáka, jenž náhodou se tudy ubíral, a prodrav se davem lidstva, spatřil Tomáš k svému největšímu úžasu omdlelého hrbáčka. Nerozmýšleje se ani na okamžik, sebral Urbánka do náručí a pílil s ním domů do Kateřinek.

Na místě dotčené nehody zůstalo jen několik lidí, rokujících ještě krátkou dobu o události, jejímiž svědky namnoze byli.

„Ano, já to říkám odjakživa, že tak je to na tom světě,“ vykládala tlustá překupnice s košem rohlíků na ruce. „Chudý člověk jako pes, a připraví-li ho takový halama z panské služby svévolně o život, ani kohout po chudákovi nezakokrhá.“

„Jestlipak jste si všimnuli krásných modrých očí toho hrbatého mužíka?“ ozval se jiný hlas ze shromáždění.

„Právě takové měla ta pávice v kočáře,“ vece předešlá řečnice, „a já bych vsadila celý tento koš rohlíků proti jedinkému banduru, že tento mrzák je nějakým vedlejším synem té naduté hrdopyšky.“

„Ale neblábonila bych, paničko!“ vpadl jí do řeči hranatý drvoštěp s pilou a sekerou na rameni. „Takový tulák a pouliční pobuda synem té mladice – ha ha ha! To jste se po čertech řízla, drahoušku!“

„No, tedy je ona jeho dcerou,“ bránila se překupnice, nechtíc se dát překonati.

„A vy obou prababičkou, ha ha ha!“ smál se drvoštěp, opouštěje shromáždění.

„Sprostáku!“ hučela předešlá a v nevoli odcházela v protivnou stranu.

Jejího místa zaujala hadrářka s nůši na zádech a pozdvihnuvši svůj pohrabáč do výše, hlásala, řkouc: „Já jsem zkušená žena a vím, co je příkoří. Kdo však je činí jinému, neujde trestu, a proto ta tvrdá panička upadne též v zaslouženou pokutu. To povídám já, a kdo tomu nevěří, je hlupák.“

„I s vámi, amen!“ dodal jakýsi smíšek a při všeobecném smíchu rozešla se společnost. O události s hrbáčkem se více nemluvilo veřejně.

III

Slunce se klonilo k západu a hustá tma rozložila se pak po celé Praze. Ve světlici dvou muzikantů v Kateřinkách hořel sporý kahánek, osvětluje svou září ubledlý obličej harfenisty Urbánka, jenž odpočíval na chudobném loži, maje tvář zavázanou červeným

šátkem. Podle něho na židlici seděl klarinetista Krsák a soucitně naslouchal těžkému oddychování chorého hrbáčka, který v nepokojném svém spánku šeptal nesouvislá slova.

Smutno bylo v té jizbě, ve které po kolik let bydlila ničím nepokalená spokojenost dvou lidí dobrých a poctivých.

Starý klarinetista nemohl sobě ovšem vysvětliti, čím oba zasloužili takové změny svého života, a přičítal vše slabému duchu svého mladšího soudruha, který pošetilou láskou zahořel k dívce, stojící dle domyslu Krsákova vysoko nad oběma. Ale poněvadž se stalo, co se nedalo více změnit, snášel dobrosrdečný klarinetista všecko a pečlivě ošetřoval nemocného, duševně sklíčeného přítele. Najmuv sobě prozatímně jiného harfenistu, chodil pak obyčejně hrát večerem po hospodách, a milerád sobě odepřel při té příležitosti každého kraptu piva, jen aby se dostávalo hrbáčkovi toho, čeho nejnutněji potřeboval. Také dotčeného večera klarinetista, urovnáv na hrbáčkovi pokrývku a přesvědčiv se, že blahodárny spánek se snesl na ubohého soudruha, tiše opustil pak světnici s klarinetem, svázaným v šátku pod pažďím, a chvatným krokem pílil na místo určené.

„Také by se nemusil trápit pro takovou panskou kůstku,“ mručel cestou sám pro sebe. „Dobrá to duše, až tuze dobrá, ale v lásce se nevyzná jako našinec. Já ovšem jsem býval u vojska a děvčata bývala na mne jako povzteklá, a proto jsem v tomto ohledu dost ostřílený kos; ale ‚harfa‘ – – inu, žádný to konečně div!“

A potřásaje hlavou, mudroval Krsák podobnou měrou, pokud nebyl na místě. –

Ve světnici u hrbáčka zatím kocour, nejsa spokojen s tím, že tak dlouho se svítí, vyskočil na stůl a převrhnul kahanec. Poté zamručev, spěšně opustil stůl a odebral se na své obyčejné místo

k odpočinku – za kamna. Než nechtělo se mu to tam dnes jaksi líbiti; neboť zanedlouho vyšel zase odtud a loudal se přes jizbu k loži Urbánkovu. Z černých mračen prodral se zatím měsíc a s přívětivou tváří pohlížel do řečeného příbytku v Kateřinkách. Bledá jeho záře utkvěla též na obličejích hrbáčkovu, jenž bledostí svou předstihnul i to světlo měsíčné. A aby zsinalost jeho byla tím patrnější, vyskočil si kocour na lože a ulehнул vedle domácího pána. Černá lesknavá jeho srst podivně se vyjímalala vedle bledosti lící Urbánkových. Temné vzdechnutí přerušilo pak ticho, panující po delší dobu v jizbě, a hrbáček, usednuv na posteli, zmateným zrakem požíral kolem sebe, jako by nemohl hned se vzpamatovati, kde jest a co vůbec se s ním stalo. Několikrát přešel si rukou přes čelo, a obrátiv se pak obličejem k oknu, pohlížel vzhůru k modrému blankytu, kde mezi nesčíslnými hvězdami plynul tiše měsíc, tento jediný svědek mnohých strastiplných chvil lidí nešťastných. Podivná touha zmocnila se hrbatého harfenisty, když se tak díval na jasné noční nebe a z velikých jeho modrých očí vyronila se slza trpkého bolu, která linouc se mu přes zchudlou tvář konečně ukápla na srst vedle ležícího kocoura.

„Ano, ty a klarinet – vy dva jste jediné poctivé duše, jež mne milují,“ šeptal hrbáček a objímal černého kocoura. „A já – já jsem tak nešťastným, že toho nemůžete oba pochopiti. Kdybych se aspoň mohl někomu úplně svěřiti; ale nesmí to být! – Kdyby klarinet všecko věděl, zajisté by na mne zanevřel a já – věř mi, Macku! – já bych za to nemohl. A přece musím – musím vyjevit, co mne tak souží. – Ano, tobě, Macku, vyjevíím své tajemství, ač slíbíš-li mně, že se nestaneš mým zrádcem a nepřipravíš mne o lásku klarinetovu. – Nuže, budeš mlčenlivým?“

Kocour, neodpovídaje, lichotil se k hrbáčkovu, který po chvíli se jal dále mluvit, řka: „Hleď, já jsem bídny mrzák odjakživa a nikdo

mne nemiloval mimo Elišku, která byla o celých deset let mladší než já a kterou jsem chovával, když byla maličká. Ó Macku! To byly nejbláženější chvíle mého života, a kdykoliv jsem tomu malému děvčátku pohleděl do jeho blankytných očí, zdávalo se mně o nebi a o jeho andělech. A dobrá byla, lepší než všichni ostatní, kteří pro ubohého hrbáčka neměli nic jiného než posměchů a ústrků, kdežto ona mne milovala, jak člověk vůbec jen může milovat. Čím více rostla, tím přítulnější se stávala ke mně a já – zapřísáhnout bych se ti mohl na to, Macku! – já každým okamžením bych byl pro ni obětoval všechno, i vlastní život svůj. Když osiřela, stal jsem se také já sirotkem, a pospolu plakali a modlili jsme se na hrobě, v němž odpočívala nejmilejší matka její i má. Rozumíš tomu?“

Macek předl polohlasně.

„Byla ještě děckem,“ pokračoval Urbánek ve svém vypravování, „a což jí zbývalo, poněvadž nikoho neměla, než aby se živila žebrotou? Ale ne, to se nesmělo stát! Vždyť jsem zde byl já a nejsvětější mou povinností bylo starat se o tu nevinnou duši. Bůh ví, že jsem podle svých sil dostál tomuto úkolu a pomocí harfy jí připravoval bezstarostné živobyčí. Dnem a noci chodil jsem po Praze, hrával jsem, až mne prsty brnivaly, vydělával jsem, a když pak jsem přišel domů a ona mne pohladila svou jemnou rukou po tvářích, tu, Macku, zapomínal jsem na svoje umdlení a vždy jsem cítil velmi dobře, že nejsem tak nešťastným, jak se podobalo. Kolik let žili jsme tak pospolu spokojeně v uzounké světničce na druhé straně řeky Vltavy, a skoro nikdo nevěděl, jaký klenot má pod ochranou neúhledný hrbáček harfenista. Já ve svém mrzáctví ode dne ku dni jsem se stával chatrnějším, Eliška však byla vždy sličnější a dříve, než jsem se toho byl nadál, vyvinula se z ní panna, jakéž by mohl pohledati po celé Praze. Snad bychom bydlili až podnes

spolu, kdyby nešťastná náhoda nás nebyla rozvedla. Pomysli si jen, Macku, co se mně nepříhodilo! Roznemohl jsem se ti na smrt a dlouhou – dlouhou dobu poutala mne nemoc k loži. Co jsme po drahý čas byli ušetřili, padlo na léky, a když jsem poprvé zase povstal, byli jsme žebráci, jako tehdy, když jsme osiřeli. Já ovšem nepotratil jsem dobré mysli a pomocí své harfy doufal jsem najisto pomoci sobě i Elišce na nohy; leč malomyslné děvče nechtělo toho nahlédnouti a s výmluvou, že mně nesmí být více břemenem, opustilo mne. – Ano, Eliška mne opustila!“

A pokryv sobě obličej dlaněma, zadumal se hrbáček na delší dobu. Kocour, jsa svinut v kotouči, klidně ležel podle něho, a ve světnici, ve které byla zatím se rozprostřela zase hustá tma, nebylo spatřiti nic určitého mimo dvě kočičích oči, jež v temnu zářily jako dva žhavé uhly.

„Nevděk vládne ve světě, hanebný nevděk,“ uchopil se pak Urbánek zase slova, „a nikdo snad nezakusil toho perněji než já. Po několik let neslyšel jsem ničeho o Elišce, ale vzdor tomu byl jsem přece spokojen; neboť jsem se těšival nadějí, že nás osud opět svede a potom že mi bude lze jí nablízku ukončiti svou pozemskou pouť. A proto ve společnosti s klarinetem, s tebou, Macku, a s kanárem trávil jsem zde svůj život dosti klidně. Ale náhle jako hrom z čista jasna svezla se mně na hlavu nehoda. Jen poslyš, Macku, a vyber si z toho dobré poučení pro život! – Před týdnem ti jdeme s klarinetem, jak obyčejně, před polednem po Praze a hle! – ani vlastnímu zraku jsem nechtěl věřiti, když tu najednou spatřím miláčka svého života několik kroků od sebe. Snad bych jí nebyl ani zpozoroval, poněvadž obyčejně hledívám k zemi, ale jednooký klarinet, jemuž nic zvláštního neujde, upozornil mne na ni, řka: ‚Hleď, harfo! Ona krásná dáma má právě takové oči modráčky jako ty.‘ – Popatřím,

dech se mně zatajil na okamžení v prsou a skoro mrákoty se o mne pokoušely; a jaký také div! Vždyť to byla Eliška, moje milovaná Eliška! Volám na ni jménem a v duchu se již raduju, kterak se asi každý podiví, až uvidí neúhlednou harfu po boku takového anděla; ale což myslíš, Macku, že se mně vyplnila moje touha? I uchovejž tě bůh! Eliška budťo neslyšela, nebo nechtěla slyšet, vsedla do blízkého kočáru a již byla ta tam. Já jsem zůstal stát jako kamenný sloup a od té doby bylo po mé spokojenosti. Dnem a nocí myslil jsem teď na Elišku, hledal jsem ji dlouho a marná byla všecka moje práce. Že to s ní není jaksi v pořádku, toho ovšem jsem se hned dovtípil, poněvadž znám svět a jeho osidla; ale kterak nezkušenou dívku vyrvat z té propasti, do jaké byla stržena, to ovšem nemohl jsem hned nalézt, a tak jsem jen stále o ní blouznil, kdežto nevědomý klarinet se domýšlel, že jsem teprv pohledem na Elišku se do ní zamiloval. Hm! Nezkušený to člověk, ten jednooký klarinet!“

A zase se zabral hrbáček na nějakou chvíli do myšlének.

Dole u vrat zarachotil klíč v zámku, vrata se otevřela a po dřevěných schodech stoupal Krsák k svému příbytku. Předě dveřmi zul se z bot a jako duch vkradl se do světnice, nechtěje vytrhovati ze spánku svého soudruha, jenž nyní dokončil své vypravování, netuše přítomnosti svého přítele v jizbě.

„Ano, Macku!“ hovořil hrbáček přidušeným hlasem. „Klarinet neví a nesmí ani vědět, že je Eliška mou sestrou, která úplně zapomenula na ubohého hrbáčka; klarinet by mne pak nemiloval už tak jako posud, poněvadž by seznal ve mně bídného, nehodného člověka, ježž opustila a kterého ho odřekla i ta jedinká duše na světě, která je s ním spojena poutem pokrevního přátelství a pro kterou on marně žil. – Tak, tak, milý Macku! Ty nic neprozradíš a já se svou nevyslyšenou láskou rád opustím tento svět, kde pro mne beztoho už nekvete pražádná blaženost...“

Vždy slabším hlasem rozmlouval Urbánek ke kocourovi, a konečně utichnuv, podal se spánku v moc. Aspoň se tak podobalo. Krsák nyní se svlekl a vedle lože ulehнул na podlahu.

* * *

Po ránu zvedl se jednooký klarinetista ze svého tvrdého lůžka a přistoupiv těsně k hrbáčkovi, patřil mu dlouho do jeho velikých modrých - v sloup obrácených očí.

„Dozvučela harfa,“ pravil pak tiše a rukávem u košile protřel si oči. -

IV

Známý nám portýr v třírohém klobouku a s ohromnou holí v ruce stál opět mezi vraty panského domu a pozornost jeho poutala rvačka dvou chlapců, kteří uprostřed ulice se byli popadli do křížku. Vhodného okamžení toho použil Krsák a za vrátníkovými zády vklouzl do domu. Byltě náhodou druhého dne po smrti hrbáčkově vyzvěděl, kde Eliška bydlí, a považoval to za svou svatou povinnost, aby dívce oznámil smrt jejího bratra.

V prvním poschodí vstoupil do pokoje, v němž ale nikoho nebylo. Chvilí zde čekal, nevěda, má-li se odvážit do protějších dveří, a zatím pilně cpal tabákem svůj karmínový klarinet. Lehké zakašláni v sousedním pokoji přimělo jej, že se odhodlal do něho vkročit. Zaklepal a záhy stál před tou, kterou byl hledal.

„Co se líbí?“ ptala se ho dáma ve vkusném hedvábném obleku a opřela oň své veliké modré oči - oči to hrbáčkovy.

„Prosím, ráčíte být panna Eliška Urbánková?“

Lehký ruměncem pokrýl tváře dívčiny.

„A kdybych jí byla, co pak?“ tázala se hrdě.

„Pak vám přináším poselství o smrti vašeho bratra Václava.“

„Umřel?“ vyklouzlo Elišce překvapením z úst a ruměncem v tváři ustoupil bledosti.

„Ano, umřel ubožák,“ dosvědčil Krsák, „a sice hořem a lítostí nad vámi –“

„Takové řeči si zapovídám,“ vykřikla dáma kvapně.

„Umřel na ránu, kterou mu snad vaším návodem zasadil pacholek z vaší služby, krásná, ale takového bratra, jako byla má milá harfa, nehodná dámo!“ pokračoval v řeči klarinetista, přicházející vždy do většího proudu zlosti a rozhorlenosti.

Eliška zazvonila a sluha vstoupil do pokoje.

„Vyvedte odtud tohoto pána!“ velela příchozímu.

„Nedělejte sobě zbytečné práce!“ volal vášnivě Krsák. „Snad dříve či později i vás, Eliško Urbánková, odtud vyvedou, a pak teprve poznáte, že jste měla bratra, mrzáka tělesného, ale sama že jste duševním mrzákem, jímž musí povrhovat každý poctivý člověk.“

Eliška omdlávala při těchto slovech a Krsáka doprovázel sluha až ke vratům, kdežto plísnil vrátníka, že takovýmto lidem povoluje vstoupiti dovnitř domu...

V

„Tak! A tady odpočívej, má drahá harfo, po svých časných utrpeních!“ šeptal Krsák, žehnaje čerstvě naházenému hrobu křížem, načež sebrav svůj klarinet, zamířil ze svatého pole do širého světa. Na zádech měl malý vak a sukovitou hůl v ruce. Opouštěl Prahu, kde každý krok by jej byl upomínal na zesnulého přítele, a v kraji,

doufal, že nalezne i obživy, i postrádaného namnoze poklidu po
trudných událostech posledních dnů. Statně sobě vykročoval po
silnici a každou chvíli vyklouzla mu z úst slova: „Škoda, věčná
škoda té dobré, poctivé harfy...!“

Pan Adam

I

V příjemném údolí blíže úpatí hor Krkonošských, obklopeném ze tří stran lesnatými vrchy, shledáváme asi půl třetí kopy vyšších i nižších stavení s pestrými, jelikož brzy červenými, brzy šedými, nezřídka i zelenými, totiž mechem porostlými střechami. Budovy tyto tvoří čtyry ulice, z nichž jedna slepou jest, a náměstí s velikou uprostřed kalužinou, v níž obyčejně za teplého počasí husy a kachny se koupávají, štěbetajíce jak o závod v koupeli své. Po jedné straně náměstí zříme kostelík, kolem kterého se vine asi sáh vysoký plot hřbitovní, a za tímto nalezáme vpravo faru se školou, kdežto nalevo radnice se starou, šindelem krytou věžičkou své stanovisko má. Po druhé straně náměstí stojí domky jednopatrové, patřící tamním honoracím. Přidáme-li k tomu nízké stavby z pobočných ulic, tu a tam dřevěné baráky, sídla to chudší třídy obyvatelstva, sady s boudami pro hlídače a jiná hospodářská stavení, jako jsou stodoly, kravíny a jiná druhu podobného, máme aspoň slabý nástin městečka, jemuž budiž dáno jméno Doubín a které od jiných českých městysů ničím jiným se neliší leda onou kalužinou, která mu jakéhosi rázu vesnického dodává. –

V Doubíně žil před několika roky, a žije snad posud, pan Adam Nožička, titulární rada a skutečný majitel tří výstavných, nezadlužených domků s celým množstvím polností, lučin a lesů. Za oněch dob byl pan Adam statný padesátník, člověk hřmotného rázu, že by byl mohl skály lámat, kdyby mu na závalu nebylo bývalo okrouhlé břicho, které patrně dosvědčovalo, že majitel jeho

není nepříznivcem dobrých krmí a zvláště barevných nápojů, pomocí kterých nos páně Adamův jaksi do fialova přecházel, což však celkem velmi dobře se hodilo k zevnějšku doubínského rady. Šest stop a pět palců měřilo tělo jeho od hlavy k patě, a s valným objemem tvořilo, jak snadno lze pomyslet, velmi vážnou postavu. Vzдор padesátce byl však náš pan Adam zachovalý posud na těle i na duši. Vlasy poněkud prořídle, ale po pleši neb šedivosti nebylo památky; obličej okrouhlý a plný jak měsíc v úplňku, a tváře boubelaté, rdící se jak obloha večerní při západu slunce.

Vše bylo v takové shodě, že až milo pohlédnouti na pana Adama, tento vzor všech starých mládenců v Doubíně i po okolí. Zdráv byl jak ryba v čerstvé vodě, k čemuž značně též přispíval čistý vzduch pohorský, ale pan Adam připisoval zdravotu tuto více tomu, že se až posud neoženil, trvaje v stavu mládeneckém vzdor napomínání všech přátel – a těch měl bohatý panic veliký počet –, aby většího oblažení hledal v stavu manželském. Pro takové a podobné řeči měl jen úsměch, za nímž však se skrývalo celé pásmo myšlének o záležitosti této.

„Starejte se o sebe, chamradiny chamradovité!“ – taková asi slova značil úsměch onen –, „a dejte pokoj se ženidlem starému Adamovi! Vydržel-li bez ženy padesát let, vydrží bez ní i déle, a páni bratři jsou mu tisíckrát milejší nežli celé pokolení ženské, k němuž beztoho odjakživa pramálo náklonnosti cítil.“

Tak myslíval pan Adam, netuše posud, že přijde doba, kdy i on podlehne vlivu mocného citu, jež láskou nazýváme, a o kterém jistý zkušený mudrc byl propověděl, že se mu nelze vyhnouti, kdyby člověk i do středu země se uschoval, ale že každý, ať je starý, ať je mladý, zamilovat se musí, ano, že tím více slabý pozemšťan se zbouchne, čím jest letitějším a čím krutějším býval odpůrcem všeoblažující lásky. Podobného náhledu nebyl ovšem pan Adam

a soudruhové jeho, páni bratři, o nichž záhy budeme slyšeti; ale neodolal starý a bohatý paníc osudnému kroku, a zapomenuv na vrozený, jak jej jmenoval, odpor proti pohlaví druhému, zapomenuv i na slovo, dané pánům bratrům, dal se unésti citem, a takovým způsobem vyplnilo se i na něm proroctví onoho mudrce.

Pan Adam Nožička, titulární rada – aj, víte-li pak, co to značí v Doubíně? Mnoho, velmi mnoho! Čest nazvánu býti radou titulárním dostala se jenom panu Adamovi, poněvadž byl nejbohatším v celém okolí, byť i nikoliv, jak zlí a utrhační jazykové sobě sdělovali, nejmoudřejším a nejpoctivějším. Leckdo říkal, že bohatý nyní rada před časem prachudým býval člověkem a že bůh sám ví, kterakým způsobem k takovému jmění přišel. Tak Doubínští sobě povídali, nemajíce nižádné jistoty, a proto kdož ví, co na tom pravdivého! Závist vymýšlí sobě ledažaké utrhačství, a klepům a pomluvám neunikne nikdo ve světě. Abychom však nezapomněli, vraťme se k titulárnímu radovi, a k objasnění věci nutno říci, že se čestného toho názvu dostalo panu Adamovi po návrhu městského holiče a ranhojiče, Jana Mydlinky, vůbec pana Johanna zvaného, který veškeré sousedstvo navedl, aby titul rady udělen byl Nožičkovi pro věčné časy již z ohledů důchodních, poněvadž takovou měrou bezplatný rada městu výloh nezpůsobí, nýbrž naopak ze svého přispěje ku zdaru obce. I stalo se po návrhu Mydlinkovu. –

Pan Adam, bohatý pan Adam, a nežení se? – To dělalo vrtochy mnohé krásotince doubínské, a leckterá z nich v soukromí lála spolku staromládeneckému, který již po několik let v Doubíně byl zaražen a kterému předsedal pro pohoršení mnohým titulární rada. Nedbal však na to a důstojenství toto bylo mu, jak se nejednou prohlásil, milejší než cokoliv jiného. Před desíti lety byl pan Pivoňka, plukovník na penzi, s několika kamarády spolek onen zarazil k nemalé mrzutosti všech doubínských matiček a dceru-

šek, které až do této doby na čtyřicetiletého Adama náramně braly a všelikými oklikami a zatáčkami v tenata svá jej vlákati hleděly nikoli bez naděje šťastného výsledku. Kdyby byl pan Adam jen mrknutím najevo dal, že by rád měl z té neb oné titulární paní radovou, ó! S otevřenou náručí byl by všady býval přijat. Než neměl se k tomu, kolísal se na rozcestí, až Pivoňka a páni bratři nejistotě té náhlý konec učinili, zvolivše u Zeleného raka starého panice za předsedu spolku. Tím zbavili ženské pokolení doubínské poslední naděje, a sami uvalili na sebe hněv jeho ve svrchované míře. Pan Adam se tomu smával, že jim všem zrak vytrěl, a den co den chvátal podvečer k Zelenému raku, kde s pány bratry, kteří by ho na rukou byli nosili, v důvěrném rokování při plných sklenkách všechny dobré vlastnosti stavu panického do nebe vychvalovati slýchal a rozličným veselým kouskům a anekdotám se těšil, naslouchaje jim s napnutou pozorností. U Raka bývaly po celých deset let nejblaženější okamžiky pro našeho panice. Tam se pilo, vypravovalo, v karty hrálo a dost a dost smávalo; a pan Adam byl toho všeho, zvláště ale smíchu veliký příznivec.

Šťastným tedy člověkem byl pan Adam, bez starostí a trudů míjel mu den po dni, i šlo mu denně více k duhu. Páni bratři říkali, že mládne a ušlechtlejšího rázu nabývá, což mu opět bylo pramenem nevýslovné rozkoše. Aby ale tomuto mládnutí svému žádných hrází nestavěl, umínil sobě, že se zbaví všeho, co by jakoukoliv měrou jej hnětlo, a proto rozpustiv čeládku, pronajal vše, co nazýval svým, ponechav si jediný domek na náměstí naproti radnici, a v něm trávil čas se starou hospodyní Barborou, která již znala každé mrknutí jeho a ve všem všudy mu vyhověla, takže se ho netkla ni nejmenší chmura strasti jakékoliv. Čas po čase přicházeli nájemníci s povinovaným nájmem, pan Adam uzavřel peníze do truhly a bylo po starosti. I dělo se tak po rok padesátý věku jeho.

Leč tu nastala změna, strašná změna, a osud, jako by se vymstítí chtěl, počal starému panici připravovati trapná muka. A příčinou muk těch byla – láska! Starý odpůrce její podlehnul, zamilovav se po uši, jak uvidíme dále.

II

Bylo po ránu letního dne a pod okny domku páně Adamova hemžily se celé tlupy doubínských hospodyň mladých i starých. Kupovalo se tam a prodávalo, a jak to už jinak býti nemůže, dělo se to hlučně jako vždy o trhu, byť i byl malý, třikráte za týden odbývaný, poskytující obyvatelům všední potřeby, jako jsou máslo s tvarohem, zeleniny a brambory i jiné podobné plodiny. Jindy koukával pan Adam z okna na tu směsici a radoval se, pakli ta neb ona sousedka s hokyní neb prodavačkou do živého se dostala, aneb jestli jinakým způsobem se jevil ruch takový. Dnes však nebylo ho viděti v zeleném hedbávném županu s aksamitovou čepičkou na hlavě a s mocnou pěnovkou v ústech. Marně pohlížely občanky doubínské do oken, a tudy připadly na domněnku, že snad pan Adam se rozstonal, což však byl veliký omyl, příčina, proč se neobjevil v okně, byla docela jiná.

Již záhy z rána byl pan Adam opustil lůžko, na němž dnes po celou noc o samých zamilovaných pletkách snil. Sedě v měkké lenošce a vyhaslou dýmku maje mezi zuby, prohlížel křestný list, zdali se snad nemýlí, a není-li, což by mu, tuším v nynějších okolnostech nebylo způsobilo velikých žalostí, o několik let mladší; než ať počítal tak či jinak, vždy mu vyšla úplná padesátka, i potřásaje vážně hlavou, několikrát po sobě oblíbené pořekadlo: „Chamradi-na – chamrad!“ z úst vypustil.

Hleděl se sice přemluvíti, že to nemožnou věcí, aby padesátileté srdce jeho mladistvým ohněm se vzňalo, ale nakonec bylo přece tak.

„Adame, Adame! Tys dětina, hrozný dětina. Což by tomu řekli...?“ a nedopověděv, postavil se pan Adam před zrcadlo, v němž po delší dobu jaksi se zalíbením se zhlížel. Urovnával vlasy, přešel dlaní přes čelo, omakal kulaté tváře a po delší dobu třel si nos, až mu zčervenal jak vařený rak.

„Ó ten nos, přenešťastný nos!“ vzdechnul, usednul v lenošce a svěsiv hlavu k prsoum, dal se do dumání. Ušlo mu i klepání na dvěře, a teprv jejich vrznutí a hlasité zároveň i trochu dlouhé pozdravení: „Jest mi k veliké rozkoši, váženému a ctihodnému milostpánu, titulárnímu radovi veselé a šťastné dobré jitro přáteli!“ přivedlo jej k životu.

„Eh, chamradino! Dobře, že přicházíte, Johannes; já mám tuto - tento -“ ukazoval na čelo, „a vy mně poradíte.“

„Snad vrtohlavost?“ ozval se Mydlinka, vytahuje z dlouhých šosů zrzavého fraku břitvy, mýdlo a jiné náčiní k holení vousů, načech tlustý krk pana Adama sněhobílým ubrusem podvázal.

„Řasa vrtohlavost!“ zlobil se Nožička a rudá červeň rozlila se mu po obličejí jako záplava červánků na večerním obzoru při západu slunce.

„Mám v hlavě roupy, rampouchy, strakatou chamradinu, rozumíte-li, Mydlinko?“ vysvětloval, těžce oddechaje a oběma rukama konejše okrouhlé břicho, které při zlosti se zmítalo jako vlny pobouřeného moře.

„Rozumím, milostpane Adame!“ dosvědčoval holič, přetahuje břitvu na řemenu. „Rampouchy tedy? Toť abychom pustili drobátko žilou, a rampouchy vylezou na světlo.“

„Čerta pustíme žilou,“ zlobil se panic. „Láska mně vlezla do hlavy, to jsou ty roupy, rampouchy. Láska - láska - ó, láska!“

„Láska!“ vykřiknul Mydlinka a leknutím vypadla mu břitva z ruky. „Náš milostpán, titulární rada doubínský a předseda spolku staromládeneckého –“

„Mlč, chamradino!“ zarazil udiveného holiče pan Adam a hluboké vrásky tvořily se mu na čele, což novou bouří znamenalo. „Ode dneška není Adam Nožička žádným předsedou spolku, ale dá-li tatíček nebeský, bude co nevidět řádným manželem a šťastným otcem celé půl kopy roztomilých dětiček. Rozumíš, chamradino?“

„Ó, nerozumím!“ odvětil holič, pozvedna oči ke stropu, jako by shůry očekával rozluštění tohoto pro něj záhadného výroku.

„Tedy bych mlčel a konal svou práci,“ rozkazoval pan Adam, přimhouřiv oči a vše ukazovalo, že nehodlá již ani slova o věci té promluvíti.

Mydlinka činil, jak mu veleno, ale každé škrabnutí břitvou svědčilo, že novina o lásce, šťastném manželu a půl kopě roztomilých dětiček zvědavost jeho na nejvyšší stupeň napnula. Ruka se mu chvěla – což ovšem div u té mnoholetou praktikou vycvičené ruky! – a rty se třásly, aniž se odvážily po delší čas hlasité slovo pronésti.

„Milostpane titulární rado!“ ozvalo se nakonec z úst holičových.

„Mlčet, chamradino!“

„Vím novou anekdotu.“

„Hm! Brr...!“ odplivnul pan Adam.

„Je z první pece, ještě vřelá.“

„Nic nechci!“ odolal panic pokušiteli.

To bylo pro Mydlinku něco docela neočekávaného. Anekdoty bývaly vždy zvláštní libůstkou titulárního pana rady, a po celých patnáct let, co Mydlinka bradu a podnosí jeho každodenně v pořádek uváděl, neoslyšel jedině, byť ji byl i tisíckrát už slyšel; ba třásl se v pravém významu slova na každou takovou historku,

zvláště byla-li novinkou, a hle! Dnes poprvé nechtěl ničeho věděti o anekdotě vřelé posud a z první pece vytažené. To přivedlo holiče na domnění, že se s panem Adamem od včerejška hrozná změna státi musila, o níž posud nikdo v Doubíně tušení neměl, poněvadž Johannes sám se jí byl nedomakal, a proto vida, že takovou měrou jazyk mu nerozváže, chopil se jiného prostředku. Odkášlav, začal poznovu hovor.

„Pan Pivoňka se uctivě poroučí.“

„Dobrá!“ zněla krátká odpověď.

„Dnes před polednem bude prý hlavní sezení.“

„Aťsi! Já budu sedět doma, aneb půjdu k ní raději, tam...“

„Kam, milostpane?“

„Však já vím!“

Mydlinka žalostně povzdechnul, že mu podruhé selhalo. Nedaje se však ještě zastrašiti, počal ihned poznovu útokem hnáti, řka:

„Náš pan titulární rada hodlá tedy stav svůj změnit?“

„Hm, chamradino zvědavá! Ožením se snad, a proč bych se neoženil, he?“ odvětil, oči otvíraje, pan Adam, a holič v duchu zajásal, že má vyhráno.

„Toť se ví, že ano!“ svědčil ochotně. „Takové bohatství, a náš milostpán Adam vyhlíží posud jako nějaký mladík, ba věru zrovna v nejlepších letech, a nemusí se báti, že by dostal někde košíčkem. He, he, he! Každá se této ručinky ráda chopí, a ty dětičky – i ty můj Eskulape! To bude nějakého vyražení!“

„Ale což ten nos, přenešťastný fialový nos!“

„Ó, ten uvedeme do pořádku, že bude jako mléčko bílý. Ale kdo je ta vyvolená, smím-li se milostivého pana rady optati?“ a stanuv v holení, upřel Mydlinka zvědavé oči na pana Adama.

„Hm, chamradino!“ usmíval se tento. „Až bude nos v pořádku, povím vám to. Posud je to tajemství, sladké tajemství.“

„Nu, co škodí? Ale bude to zlosti u těch pánů, myslím, starých paniců, že je pan předseda tak opálí, he, he!“ smál se nuceně v nadějích svých zklamaný Mydlinka, a když byl bradu a podnosí omyl, jal se náčiní své skládati a do hlubokých kapes zrzavého fraku strkati. Poté se uchopil opět slova, řka: „Tot se ví! Půl kopy dětiček – i ty můj Eskulape! – Neporoučí vašnost tu novou anekdotu?“

„Až podruhé, Johannýsku!“

„Jest mi tedy k veliké rozkoši, váženému a ctihodnému titulárnímu panu radovi, co nejuctivěji se poroučeti.“

A klaně se k zemi, ubíral se Mydlinka ze dveří.

Pan Adam se po jeho odchodu opět zamyslíl a teprv, když stará hospodyně, přinášející snídani, do pokoje vstoupila, zanechal mudrování a vrátil se k obyčejnému pořádku dennímu. Zasednuv za stůl, chopil se snídaně. Leč přepodivno! Sousta nemohl pojísti, a proto zavolav Barboru, dal vše odnésti. Hospodyně vrtěla hlavou, přeměřila pána svého od hlavy k patě, a mumlajíc něco, jala se uklízeti. Pan Adam se přioděl, vzal klobouk a hůl a skoro ubíhal za město na procházku.

Byl pěkný letní den, slunce až milo hřálo, ptáci prozpěvovali na stromech, v houštinách i v čistém vzduchu, jemný větřík províval celou krajinu, ohýbaje žluté klasy k zemi, a všeho toho nevšímal sobě náš panic, přemítaje na mysli svou padesátku a – lásku.

Ubohý pan Adam!

III

„A tohle je také pořádek, vy sovy!“ zlobil se doubínský dráb Pazourek, klátě pádnou lískovkou svou ve vzduchu a trochu vrávoraje

z místa na místo po těch několika kalíšcích, které byl k snídani u „Kobyly“ ze světa sprovedil. „Je to pořádek, ptám se ještě jednou, vy hluché pěnice! Což nevíte, že je už čtvrt na jedenáctou a že máte mít ty krámy u všech všudy rohatých, poněvadž je po trhu? Ptám se potřetí, je to také pořádek, vy - vy -“

„Poslechnete, pane Pazourku! Tlustý pan Adam má ode dneška o kolečko více v hlavě,“ ozvala se z tlupy hokyň a překupnic paní Kačenka, podávajíc drábovi ruku, kterou on vřele tisknul.

„Aj, aj, aj, aj! Co to pravíte, drahá paní Kačenko?“ divil se Pazourek a podepřel se oběma rukama o lískovku.

„Adam se bude ženit a v neděli už ho shodí z kazatelny; tak nám to svěřil před chvílí Mydlinkův Johannes,“ vysvětlovala paní Kačenka. „Není-li pravda, sousedky?“

„Pravda!“ zaznělo ze všech stran.

„Tohle musím ohlásit panu purkmistrovi, a vy se hýbejte, ať je po trhu nadobro! Sbohem, paní Kačenko!“ A dráb vrávoral přes náměstí k radnici. -

„Pan Adam se bude ženit!“

Tato novina jako blesk se roznesla po Doubíně, a bylo hluku a ruchu, že nelze ani uvěřiti. Všecky doubínské sousedky lámaly si hlavy, kdo by byla ona šťastná, kterou pan Adam rukou, a co více váhy mělo, třemi nezadluženými domy oblažiti míní. A což teprv údové spolku staromládeneckého! Hrom z čista jasna nemohl jich hůře postrašiti než zpráva, že jejich předseda nevěrným se stal zásadám svým. Pan Pivoňka, první sekretář, jakmile z úst Mydlinkových obdržel zlovolnou zvěst, ubíhal s napolo oholenou bradou k pánům bratrům, a sotva dechu popadaje, v nejhroznějších obrazech líčil jim záhuby, která hrozí a minouti nemůže, pakli všemi silami se nepřičiní, aby předsedovi vrtochy z hlavy vypudili.

Neminulo ani půl hodiny, a všech devět údů – ovšem bez hlavy své – sedělo ve svém pokojíku u Zeleného raka, kde v živé se dali rokování, zapíjejíce pilně úsudky své žernoseckým.

„Ať mne husa kopne, dopustím-li takovému škandálu!“ zařikal se Pivoňka, hladě si pleš, a za modrými okuláry svítilo mu dvě zlobou zářících očí.

„Nikoli, tomu nedopustíme, nesmíme dopustit!“ svědčili ostatní, a na potvrzení výroku toho vyzunkl každý půlžejdík jedním douškem.

„Adam se pobláznil, a proto není schopen zdravé rozvahy,“ pokračoval první sekretář a: „Není schopen!“ děli ostatní.

„Vidíte, páni bratři!“ ozval se Bláha, malý pihovatý človíček. „Já to vždycky říkával, že s Adamem nic není. Konec s koncem: teď to máte! Adam myslí, že nám může na krky tlapat, aniž bychom pískli. Ale nic, to mu tak zhola neprojde; ať jsem čertův syn, jestli se nezmýlil, strašlivě nezmýlil!“

„Což by bylo také ze světa, kdyby se sliby jakoby nic rušit mohly!“ ujal se po Bláhovi slova Topinka, vyčouhlý mládenec s orličím nosem, na němž při mluvení stále poklepával palcem pravé ruky. „Adam se dal k našemu spolku, a za zdraví téhož spolku tuto sklenku. Ať žije!“

„Vivat!“ přizvukovali druzí a pili.

„Povinností našeho spolku jest, abychom se o blaho každého jednotlivce z nás starali,“ řečnil po přípitku Topinka. „Kdo však jako Adam na ženidlo myslí, jedná na naši záhubu, je nezdárným zrádcem, a proto za zdraví – ne, za zhynutí zrádcovo dvě sklenky po sobě. Pereat!“

„Stokrát pereat!“ křičeli všichni a jak o závod – pili.

„Než, co si s ním počneme, se zrádným odpadlíkem?“ tázal se po chvíli sekretář Pivoňka, když rozhorlená společnost se byla utišila.

„Dáme ho zavřít – do šatlavy s ním!“

„Pošlete pro Pazourka, ať mu dá lískové masti!“

„Oběsíme toho křivopřísežníka.“

„Kolem bude lámán.“

„Na kůl nastrčen.“

„Zaživa upálen.“

„Na kusy rozsekán.“

„Z města vyhnán na věčné časy.“

„Amen!“ doložil Pivoňka jako na potvrzení všech těchto ortelů osmi starých mládenců. Poté nastalo po delší dobu hluboké ticho; jen cinkot láhví a sklenic při častějším nalévání bylo slyšeti.

„Ah!“ oddechnul si konečně první sekretář, bera šňupec, a častoval tabatěrkou soudruhy, kterým na důkaz soustrasti taktěž „Ah!“ z úst se hrnulo.

„Páni bratři!“ jal se nyní skoro plačtivě řečniti Topinka, svlaživ jazyk vinným mokem. „Už se podle všeho blíží soudný den. Ve světě panuje jen samý blud, nic jiného než blud a samý blud...! Kam to s námi dojde? Nevinnost zmizela z plačtivého údolí pozemského... zrada číhá ze všech koutů, a proto zle je, páni bratři, zle je...! Z Adamů se stávají Jidášové, z krotkých beránků draví lvové... Nebesa se tmí a zlaté slunéčko se nechce dívat na tu psotu ve světě... hvězdy pohasnou a obloha bude ronit krvavé slzy, a proto, páni bratři, zle je...! Víno, to zlaté víno promění se nám v kyselý šťovík... poctiví lidé budou žízni hynout... neznabohové, ancikristové, bludaři a kacíři budou jásat a poskakovat – ó, zle je, zle!“

A „zle je!“ v pláči odvětilo shromáždění, nevíme, zdaž pohnuto řečí Topinkovou, či následkem vína v hojně již míře požitého.

„Hled'te, páni bratři! Zde je to místo, kde sedával náš Adam Nožička, ubohý zaslepený Adam,“ ujal se slova, připiv, první sekretář, a slzy jako hrachy valily se mu po lících.

„Zaslepený Adam!“ bědovali ostatní a – plakali.

„Ne, já to nevydržím, já puknu jak zralý žalud,“ toužil ještě pláčtivěji Pivoňka. „V ráji svedl had Evu, a Eva svedla Adama, a našeho dobrého, hodného Adama, tu tichou ovci, ten vzor všech poctivých mládenců svedla také Eva, žena nějaká bezbožná. Páni bratři! To mně rozedere srdce nadranc.“

„Nadranc!“ zněl ohlas a Topinka, první řečník spolku, kázal:

„Samou bolestí umřeme všichni, a devět pohřbů, devět slavných funusů bude se odbývat najednou. Na rakve nám dají věnce z růží, to bude znamenat naši mládeneckou důstojnost... Budou bílé fá-bory... budou pentle a rozmarýna... budou nám vyzvánět všemi zvony... Celé město nás doprovodí k hrobu, bude pláče, bude naříkání, budou slzy... a my nic...! My nic...! Mezi lidstvem bude stát náš Adam, bude si rvát vlasy z hlavy, až bude mít pleš jako já a pan Bláha, pan Cvrček a pan Budil s panem Konopkou... Žalostí bude spínat ruce, že nás opustil, že nás před časem do hrobu připravil... rukama bude vyhrabávat pány bratry z černé země, bude nás chtít k životu vzkřísit, a my nic...! My nic...! My se ani nehne, i bude s námi navěky amen!“

„Amen!“ opakoval sbor a Topinka pokračoval, řka:

„Po smrti dostaneme se do nebe, ano, páni bratři! My všichni, jak zde sedíme, přijdeme do království nebeského: já, Mikuláš Topinka, penzionista, náš sekretář, pan Martin Pivoňka a vy všichni – no neplačte! Vždyť nám tam bude dobře a jen Adam, předseda spolku našeho, bude chybět. I zeptá se Pán: Kde jste nechali Adama Nožičku? A my, páni bratři, co odpovíme?“

Umlknul Topinka a ostatní mlčeli s ním.

„My budeme chvíli jako němí a teprv, až se vzpamatujeme z prvního leknutí, řekneme žalostně: „Pane, Adam je ten tam!““

„Adam je ten tam!“ opakoval celý sbor truchlivě.

„Škoda ho, věčná škoda, ale my mu odpustíme!“ hlasoval Pivoňka.

„A nedáme ho zavřít do šatlavy.“

„Pazourek mu nedá lískové masti.“

„Neoběsíme ho.“

„Nebude kolem lámán.“

„Ani na kůl nastrčen.“

„Ani zaživa upálen.“

„Nebude z města vyhnán na věčné časy.“

„Ani na kusy rozsekán.“

„Ať žije bývalý náš Adam!“ zvolal Pivoňka.

„Ať žije!“ hlasovali po něm druzi a chystali se na přípitek.

„Páni bratři!“ ozvalo se vtom hlasité zvolání v pozadí, a oči všech utkvěly na Adamovi, který upocen, upachtěn a uslzen ve dveřích stál, naslouchaje již po delší dobu tklivým řečem svých soudruhů.

„Adame! Náš drahý Adame!“ A osmnáctero ruk rozprostřelo se toužebně po panici, který každému jednotlivci na prsa padnul, řka pohnutým hlasem: „Jsem váš, navždy váš; ona... má... mladého... Adámka...“

Všichni byli jako znovuzrozeni a radovali se; jen sklepnice, naplňujíc láhve, smála se, že prý staří kocouři zase hlouposti tropí.

Pozdním teprv večerem rozešla se rozjařená společnost, a pan Adam byl posud dle jednomyslného uzavření předsedou spolku. Zdaž při tom na lásku zapomněl, neznámo, ale tušíme, že sotva. Vždyť, kutále se domů, po celé cestě pánům bratrům něco nesouvislého o mladém Adámkovi a Evičce vypravoval.

IV

„Hleď, Adame!“ přemýšlel náš panic, ubíraje se za město procházkou, na které jsme jej byli zanechali, a myšlenky mu přecházely v hlasitá slova, takže kdož jej potkávali, udiveně za ním pohlíželi, aniž si on toho všímal... „Hleď, Adame! Jaký jsi to bloud! Půl stovky máš na krku a chceš si počínati jako nějaký mladík, chceš hráti na zamilovaného. Eh, chamradina, chamrad! Vždyť jsi bohatý člověk a rozumný. Komu zůstanou po tobě peníze, domy, pole, luka, lesy? Chamradině, cizím lidem, a co jsi nastrádal po tolik let, prohejří třeba některý větroplach, hejsek za dost kratičkový čas. A to by tak na mou milou věru chybělo! Ne, to se nesmí stát, já se musím postarat o potomky. Jenom kdyby nebylo té nešťastné padesátky a tohoto...“ a pan Adam, stanuv, mnul si nos do krve.

„Chamradina nos,“ pokračoval, rozhoupav se k další cestě. „Před desíti roky ještě ušel, ale od té doby přijal na sebe takovou barvu, že bych ho hned ušmiknul, kdyby mohl člověk také bez nosu být. – Což kdyby tě tak někdo, Adame, potkal, co bys mu teď řekl, kam se hrneš? „No na námluvy, chamradino!“ odpověděl bych. On by se na mne podíval a pravil by: ‚S tím červeným nosem?‘ To by mne dopálilo i zarděl bych se jako můj červený nos, rozpřáhl bych se španělkou a: ‚Tu máš, chamradino!‘ vlepil bych posměváčkovi jednu, že by slyšel andělíčky v nebi zpívat. Potom bych si setřel z čela pot a šel bych dále k Evičce, k té roztomilé Evičce, která si mne musí vzít. – Že musí, Adame? I nemusí! Ale mohla by. No, chamradino Adame, copak jí dnes všechno povíš? Až k ní přijdeš, uděláš poklonu, takhle!“ A pan Adam klonil se jabloni, stojící podle silnice. „Potom se příjemně usměješ, abys ji hodně dojal, a řekneš: ‚Dobré jitro, spanilá dívčinko Evičko!‘ Ona mně zase řekne: ‚Pěkně děkuju, můj drahý pane!‘ A to bude slušný počátek rozprávky. Co teď ale,

co teď? Abych ji zrovna řekl: ‚Evičko, já si jdu pro tebe, buď moji ženuškou!‘, to nejde, a jiného mně dnes nechce nic připadnout. Totě jako by mne zařezal, a mezi pány bratry melu hubou, až se práší. – Můj patrone! Co tomu řekne slavný spolek? Hm! Hlouposti, samé hlouposti jsou takové spolky, a musí-li ten náš obstát, obstojí také beze mne. Vid', Adame Nožičko?“

„I ba, že ano!“ zaznělo mu zároveň s hlasitým smíchem za zády, a když se obrátil, uzřel klučíka ubíhajícího, seč mu síly stačily, do polí, aby za svou nepovolnanou odpověď na naivní otázku zpropitného neutržil.

„Eh, chamradino!“ durdil se pan Adam, hroze španělkou za chlapcem, načež se uvelebil pod strom do stínu, aby se poněkud ochladil. Slunce bylo již dosti vysoko a vyhánělo mu z těla celé potoky potu.

Okřáv, loudal se pan Adam ještě asi hodinu po silnici, ale již neodíval myšlenky své v hlasitá slova. Mlčky vykonal celou pouť, zabočil pak na stezník, který jej přivedl před skrovnou chatrč, stojící na počátku vsi dosti o samotě. Nadobro umdlen jsa, sklesnul náš panic na lavici, pod košatou lipou se nalézající, a odpočíval.

„Kdepak asi je?“ odvážil se opět pronésti a v obličejí značila se mu napnutost, spojená s jakousi blahou nespokojeností. Čekal Evičku, ale dlouho se jí nemohl dočkati, a do chatrče vstoupiti netroufal sobě, nevěda sám, proč jest tak nesmělým. Nad hlavou zapěl mu ptáček a pěl tak mile a sladce, že roztoužený panic tesknost posud netušenou pocítil, a oči přimhouřiv, snění se oddal, až konečně nadobro usnul. Blízkým ouvozem jel pacholek do polí, i švihal bičem a hulákal, že by byl mohl mrtvé z hrobů křísit; ale pana Adama to neprobudilo na lavici pod košatou lipou. Za chvíli kráčeli kolem něho dva občané ze vsi, a opodál něho stojíce, rokovali hlasitě o tom i onom, propověděli též něco o Evičce z baráku, a opět

nevyrvalo to našeho panice z náručí klidného spánku. Obrátivše se občané, shlédli jej teprv, mrkli na sebe významně očima a potom polohlasně sobě sdělivše, že to tlustý pan Adam z města, ubírali se dále. Ještě ledacos se dělo v okolí panicovu hlučně, ale nic, pranic nepřivedlo jej k životu. Teprv když se otevřely dvěře u síně baráku a asi osmnáctileté děvče se v nich objevilo, zdálo se, že panic i ve spaní tuší přítomnost té, která svou spanilostí jej celého očarovala. Rozpřáhnul ruce, usmíval se a „Evičko!“ šeptaly rty jeho. Však nebylo také divu, že Evička našeho Adama přejinačila! Vždyť to bylo poupě růžové v prvním vykvétání na růži a málokdo byl by, tuším, pod touto doškovou střechou hledal stvoření podobné krásy. Přívětivějšího obličejе nad její neviděl snad svět, a usmála-li se, jak se stalo nyní, když uviděla hosta svého, snadno bylo člověku o nebi a jeho andělíčkách sníti. A což ty oči, můj bože! Ty oči její! V těch spočívalo tolik kouzla, že i pana Adama probudily, a on se do nich tak zakoukal, že byl jako u vidění. Zapomenul i na pozdravení, nemoha takměř jazykem vládnouti, toliko: „Chamradina, chamrad!“ jako věčné strašidlo kmitalo se mu před očima.

„Pěkně vítám, drahý pane!“ vece Evička a blížila se k starému panici.

„Ah!“ vypravil tento namáhavě ze sebe.

„Přejete si zase sklenici smetany jako včera?“

„Přeju,“ odvětil pan Adam, stíraje si z čela bohaté krůpěje potu.

„Hned zde budu,“ a děvče odhopkovalo do chatrče.

Titulárního rady chápal se vztek, že jest tak neohebný, a ve zlosti té vyléval si vnitřní rozhořčenost na ubohém nose svém.

„Copak udělal, chudáček, že ho tak mučíte, ha, ha!“ smála se Evička, přinášejíc na kvítkovaném talíři sklenici plnou smetany, a do Adama jako by hrom udeřil.

„Chamradina nos!“ zlobil se. „Nechce dělat dobrotu, ale Mydlinka Johannes pomůže mu na nohy, že bude jako ta smetánka.“

„To bych mu přála z celého srdce.“

„Tomu nosu, chamradinko?“

„I ne, – panu Mydlinkovi, aby se mu takový pokus podařil.“

„A Evička je hodná, ty můj patrone! Tak hodná, že by zasloužila, aby –“

„Aby se brzy vdala,“ dodala čtveračivá dívčina.

„Ach, chamradinko! To mne bodlo tuhle u srdce,“ vzdechnul pan Adam.

„Tedy okuste brzy smetany, ta je proti píchání,“ napomínala Evička, a titulární rada doubínský pil nápoj, který se mu z ruky veské dívky té nektarem býti zdál. Vypil až na dno.

Evička odnesla pak nádobu, přijavši stříbrňák, a vrátila se opět záhy, prozpěvujíc – a v panu Adamovi se tajil dech – národní:

„Adámku náš!
Copak děláš?“

„Eh, chamradino!“ vyhrklo mu překvapením z úst a v hlavě počalo mu vířiti. „Ty víš, že jsem Adam?“

„Aj, pan Adam? Já jsem Eva, a Adam s Evou byl –“

„Párek v ráji!“ dodal rychle panic, s nímž se již celý svět točil.

„Toť budu mít s Adámkem také ráj?“

„Se mnou, chamradino?“ probleptnul pan Adam, nejsa už sebe mocen, a chystal se Evičku obejmouti.

„Prosím, já mám mladého Adámka,“ odpověděla v smíchu dívka a červeň rozlila se jí po milostných tvářinkách. Odběhla do chatrče.

„Mla-dé-ho A-dám-ka?“ – Více nemohl překvapený panic ze sebe dostat. Bylo mu střídavě teplo i zima, a ona dvě slova svrhla

jej z krajin nebeských do bezedné propasti malomyslnosti. Zvednuv se, potácel se k silnici zpět.

Jak s rozdílnými city vracel se odtud včera a dnes!

Včera zabloudil na procházce k chatrči té, by uhasil žízeň, uzřel zde děvku, kterou hlas zevnitř volající Evičkou byl jmenoval, a ačkoliv s ní sotva deset slov byl promluvil, přece se cítil blaženým. Poznalt, že se zamiloval, naděje jej sílila a vykouzčila mu v panické osamělosti jeho nejluznější obrazy po boku sličné děvy, které by byl dal vše a sebe nejraději. Dnes však keř u silnice svědčil o duševní rozervanosti jeho. V hoři svém tloukl do něho španělkou, až jej na samé drobounké kousky rozmlátil. Poté chvátal, nedbaje horka a potu, do města, ale co se dělo v duši jeho, kdož by to vyzpytoval! Snad ho jen padesátka zprostita zoufalého činu.

Přišel do Doubína, spěchal k Zelenému raku, kdež to stav se svědkem velikomyslného odpuštění ze strany staromládeneckého spolku, v bolesti své co kající syn do otevřeného jejich náručí klesl.

V

Druhého dne po ránu zastavil se dráb Pazourek na cestě od Kobyly u paní Kačenky, oprávněné hokyně doubínské. Pazourek byl vdovcem bez dětí, paní Kačenka byla vdova se třemi kluky a dvěma holkami, a jak zněla všeobecná po městečku pověst, měl se státi z drába hokynář a z hokyně drábová, to jest, Pazourek s paní Kačenkou měli býti v budoucím masopustě manželé, čímž ovšem by bylo splynulo oboje důstojenství. Směleji než pan Adam u Evičky počínal sobě dráb u své nejmilejší.

„Serbus, paní Kačenko!“ pozdravoval, vstoupiv do krámu, kde právě oslovená nadějného synka metlou častovala.

„Pěkně vítám – ty nezbedo kluku!“ hrozila za ubíhajícím chlapcem, načež sladce špulíc hubinku na Pazourka, ruku na přivítanou mu podávala.

„Járku, paní Kačenko, má nastávající drahocenná manželko, můj poklade, jak to stojí v krásné písničce, kterou jsem si o posledním jarmarce od toho halamy s červeným šátkem na krku za krejcar koupil, můj spanilý diamante a broušený granáte, má rozkošná Kačenko, dejte mně sklenku hořké!“ deklamoval následně Pazourek, a paní Kačenka, nalévajíc hořkou, tvářila se tak milostně, že patrně bylo poznati, kterak ji dojmula učená řeč milovníkova.

„Brrr!“ otrásal se dráb. „Taková medicína je lepší nežli dukát, a já, ouřední osoba doubínská, znám oceniti takovouto vzácnost právě tak, jako náš ctihodný purkmistr, moje pravá ruka, na jehož zdraví mně nalejte, rozkošná paní Kačenčičko, ještě jeden kalíšek, abych se posilnil do úřadu. Nejdříve snídanička, pak úřad, tak to žádá pořádek, a já jsem v Doubíně proto, abych pořádek ve všem a všudy zachovával.“

„Jakpak, pane Pazourku, bude něco –“

„Z naší kopulace? Ovšem že bude, ale dříve ne, než až o masopustě.“

„Já myslím, ohledem pana Adama, co?“

„Dovolíme-li mu my, totiž úřad, aby se ženil, mohlo by z toho něco být. Bude-li chtít purkmistrovic Stázinku –“

„Já slyšela, že si vezme řemenářovic Annu, a ta byla by také pro něho onačejší, nežli ta nadutá Stáza, která prý ani úkrop uvařit neumí,“ pravila paní Kačenka, podpírajíc ruce v boky.

„Pst! Nehaň úřad, můj klenote!“ napomínal Pazourek, pošilhávaje po baňce s hořkou. „Úřad a všechno, co patří k němu, mějme v uctivosti tak, jako se klaníme výborné hořké v krámě nastávající mé manželky, budoucí paní Kačenky Pazourkové, úřednice doubínské.“

„Ó, vy lichotníku!“ pravila hokyně, nalévajíc novou sklenku svému milovníku.

„Bonjour!“ zazněl na prahu hlas holičův. „Mně také něco pro ovlažení vnitřností.“

„Koho si vezme pan Adam?“ rychle se tázala hokyně příchozího.

„Pan Johannes,“ vskočil do řeči uštěpačně Pazourek, starý protivník holičův, „ví asi starého kozla o úředních věcech a záležitostech.“

„No, no, policajte Matěji Pazourku!“ prohodil taktéž uštěpačně Mydlinka, schovávaje ruce v hlubokých kapsách zrzavého fraku, a měřil tak opovržlivě zrakem postavu drábovu, že tomuto žluč v těle kypěla. „Kdybyste věděl tolik, co ví ranhojič Mydlinka, který sešel a prošel kus světa, nenosil byste tohle lískové péro, kterým píšete místo na papíře na zádech darebáků a zlodějů. Rozumíte mi, vy chamradino, jak říká náš titulární rada, ku kterému jsem dnes na snídání pozván.“

To řka, obrátil se holič a zaměřil kvapným krokem k domu Adama Nožičky.

„A s tímto oslem oslovatým můžete mluvit vy, paní Kačenko, vy, která mi děláte naději, že budete paní drábovou v Doubíně? Ne, takovým způsobem dostanete kvinde, a ten odřívous odsedí mi tuto urážku v šatlavě. Sice –,“ a lískovkou udeřiv několikrát do podlahy, opustil dráb krám paní Kačenky.

„Nevídáno!“ mrzela se tato. „Dáš-li kvinde, zaplatíš hořkou a bude po rámuse. Dnes tři sklenky, dělá dohromady dvě stě osmdesát pět... Panebože! Ten mně do masopustu vycucá té hořké! No, aťsi! Zato mně tak snadno neujde.“

* * *

Pan Adam hověl si posud na loži, když Mydlinka se svým sáhodlouhým pozdravením k němu do pokoje vkročil. Ale uleknul se nemálo holič, pozřev na panice, a měl příčinu, aby se zachvěl. Jediná noc změnila pana Adama k nepoznání. Kulatý plný obličej nabyl podlouhlejší podoby, oči byly vpadlé a oheň v nich, svědčící o úplné spokojenosti, vyhasl skoro nadobro. Vlasy byly sem tam prokvetlé stříbrnou šedivostí a vrásky se vryly v hladké dřívě čelo. A neblahá tato změna za jedinou, jedinkou noc! Ó, lásko, s tebou není radno žertovat!

„Ach, Johanes! Zle je, zle!“ ozval se panic slabým hlasem, podáváje holičovi třesoucí se pravici.

„I ty můj Eskulape!“ zalkal Mydlinka žalostně. „Pane rado! Vy nemocen před ohláškami? Před svatbou? – Ó, Eskulape!“

„Mlč, chamradino!“ sténal pan Adam. „Kterápak by chtěla takovou chamrad', jako já jsem? Můj nos, nešťastný nos! Kdyby to bylo před desíti roky, ale teď – v padesátce s červeným nosem...“

A ukrýváje obličej v poduškách, štkal náš panic hlasitě.

„Hm! Přece má v hlavě rampouchy, jak se včera ráno přiznal, a pustit žilou by neškodilo,“ mružel do sebe Mydlinka, omakávaje ruku nemocného, a stáhnuv obočí, dával tím najevo, že není vše v pořádku, jak by mělo býti.

„Tak jsem opuštěn na tom světě,“ šeptal pan Adam, „a každý čeká jen na mou smrt, aby moje mozoly projed a propil, a ona, kterou bych měl tak rád, má jiného, mladého Adámka bez červeného nosu. – Ta chamrad'! Čekají, brzy-li se odeberu k Abrahamu, ale ne, nedám jim to, jak si myslí. Já jsem pánem svého bohatství, a umřu-li, dostane třetinu spolek, a ostatní... Ano, Mydlinko...! Evičce z baráku dám ostatní, aby měla památku po starém Adamovi s červeným nosem.“

„Eskulape! Fantaz se ho chytá,“ hořekoval Mydlinka, vytahuje ze šosů náčiní na pouštění krve.

„Chamradino! Dojdi pro Pivoňku a pány bratry!“ A pan Adam přejel si dlaní přes ztrápený obličej. „Přived doktora!“

„Přivedu, a poradím se s panem kolegou,“ zvolal pohnutě holič.

„Nezapomeň také doskočit do Vejrova!“

„Tohle je notná horečka – officinalis tyfus,“ mudroval pro sebe Mydlinka.

„Ve Vejrově se poptej po Evičce a tu mi sem přiveď, nebo dej radš zapřáhnout a přivez ji sem!“

„Teď bude už třeba studených obkladků a potom uvidíme, co se dá dělat.“ A Johannes zazvonil na Barboru, která, plačíc a modlitbičky odříkávajíc, přikvapila, poslouchavši dříve za dveřmi, co se s pánem děje. Přinesla mísu studené vody a přikládala šátky namočené na skráně panu Adamovi.

„Teď mi přiveď Evičku!“ dodal tento ještě potichu a Mydlinka vykradl se po špičkách z pokoje.

* * *

„Honem, paní Kačenko, sklenku té hořké!“

Hokyně, posud nevrlá pro výstup Johanna s Pazourkem, pomalu se zvedala se svého hokynářského trůnu a jakoby nerada sahala po baňce s nahořklou.

„Popilte si, paničko! Nemám pokdy,“ nutil ji k většímu pospěchu Mydlinka, přešlapuje, jako by stál na žhavém uhlí. „Pan Adam nám umírá.“

„Cože?“ zvolala pojednou udobřená hokyně. „Tlustý Adam, který by se rád ženil, že dokonává?“

„Toť se ví, a kdyby nebylo mne a mé okamžité pomoci bývalo, už by mu vyzváněli hodinku,“ dí holič, klepaje na šosy zrzavého fraku, čímž ukazoval, že má v kapsách a v moci prostředky i k zahánění smrti.

„Ale prosím vás pro všechno ve světě, pane Johannes, neděláte si se mnou dobrý den?“ zpytovala paní Kačenka. „Vždyť to není ani možná!“

„Tomu vy dšasa rozumíte, abych vám to po česku řekl. Takové věci známe my doktoři, a poněvadž jsem viděl, že pan Adam do zejtrka nevydrží, běžím pro notára a svědky, abychom udělali testament. Jen považte, paní Kačenko! Polovici bohatství našeho titulárního rady, na jehož zdraví tuto sklenku hořké! – no, nalejte a netrubte na mne jako na nová vrata!“

Hokyně nalila.

„Br! Ještě jednu, má drahá! Jak jsem pravil, polovici jmění odkáže náš pan Adam zdejším chudým –“

„Ty můj pane na nebi!“

„A druhá půlka bude patřit – hádejte, komu?“

„No?“ táhlým hlasem pronesla paní Kačenka, a v slůvku tom byla soustředěna veškerá duševní její činnost.

„Ta připadne – no, paní Kačenko?“

„Barboře!“ odlehčila sobě tato.

„I nic, ale mně, Johannesu Mydlinkovi!“

To když byl propověděl, ubíhal holič z krámu. Paní Kačence vypadla leknutím baňka a hořká svlažovala podlahu.

* * *

„Pan Adam stůně! Pan Adam umírá!“

Tak zněla zpráva po Doubíně a mudrování o tomto neočekávaném případě nechtělo býti ani konce. Jedni to považovali za trest boží, že starý panic, zpronevěřiv se stavu mládeneckému, na ženidlo myslil – a to byl především spolek, pak oni, kdož majíce nadějně dcerky, očekávati se neodvážili, že by bohatý pan rada v jejich příbuzenstvo vstoupil; jiní opět jej litovali, že zlá nemoc právě v dobu nejlepších úmyslů jej překvapila – a to byli ti, kdož mínili, že panic zaklepe na jejich dvěře. Všichni ale zvědavostí se trásli, kterak dopadne poslední vůle a kdo zdědí tři domy, pole, luka, lesy a peníze.

A pan Adam?

Ten dříme, a ve snu bojuje boj krutý, stojí uprostřed mezi spolkem z jedné a Evičkou z druhé strany, a nevěda, ke komu z nich by se přidati měl. Tam jej váže dávnoletý zvyk, zde mu kyne švarná děva, ujišťujíc ho, že to byl pouhý žert s mladým Adámkem, a že si raději vezme starého, ale bohatého Adama Nožičku s červeným nosem.

VI

Schylovalo se k večeru a pan Adam posud spal a ve spaní blaženě se usmíval. Městský lékař byl celou nemoc za pouhou mdlobu prohlásil, a předepsav lék pro ochlazení pobouřené krve, rozkázal, by chorý ze spánku burcován nebyl, až sám posilněn se probudí.

Devět údů spolkových sedělo od rána nepohnutě v polokruhu kolem lože a pozorovalo každé hnutí předsedy svého.

V předním pokoji byl Mydlinka s Barborou na stráži, aby žádného k panu Adamovi nepouštěli. A účastenství poptávajících se, jak jest starému panici, bylo nemalé. Přes celý den navštěvovali

staří, mladí dům Nožičkův, aby hlavně zvěděli, jak dopadl testament, a každý odešel s jinou. Johannes, jak se chlubil, věšel bulíky rozmanitého druhu na nos, a městečko bylo plno pověstí všelikých a odporujících sobě.

„Evičko! Drahá Evičko!“ šeptal pan Adam, a všemi devíti panici to šklublo, jako by je jedovatá zmije byla uštkla.

„Blouzní, nebožák,“ vece Pivoňka potichu pánům bratrům, kteří kýváním hlavami mu přisvědčovali, že souhlasí s jeho náhledem.

„A potí se jako myška,“ dí Topinka.

„To je docela dobře,“ liboval si pan Bláha. „Tím mu vyjde z těla pokušení a Adam bude pak náš, docela náš, tělem i s duší náš.“

Aj, panicové doubínští, jste na omylu!

Sotva že byl pan Adam ze spánku se probral, první slovo jeho bylo, je-li zde už panna Evička.

Nikdo ani nehlesnul na otázku tuto.

„Zavolejte Mydlinku!“

Z paniců se žádný nehnul.

„Mydlinku chci, chamradiny!“ volal pan Adam, a když se opět k tomu žádný neměl, slézal z postele. Než osmnáctero ruk zabránilo mu v pokusu tom, a nemoha odolati přesile, sklesl náš panic zpět do podušek.

„Pomoc! Pomoc!“ volal, seč síly měl, a holič, přikvapiv s Barborou, vrhl se k ostatním na titulárního radu, nemysle jinak, než že horší fantaz nemocného zachvátila. I přivázal jej dvěma prostěradly k loži, že se ubohý ani hnouti nemohl, a jen láním a křikem sobě odlehčoval.

Dole pod okny stála na ulici paní Kačenka s několika dobrými přítelkyněmi, a jakmile zaslechla hlomoz ten, běžela po městě zvěstovat, že tlustý pan Adam zuří a dokonává.

Umdlení přimělo nakonec panice, že utichnul a po dobrém se vazeb zprostiti zkoušel.

„Drazí bratři! Páni bratři!“

„Už je dobře, rozum se vrací,“ jásal Mydlinka a radostí dal se do skákání po pokoji.

„Odvažte to! Sice se zalknu.“

„Mám?“ ptal se holič.

„Nic!“ velel Pivoňka. „Zuřivost by se mohla vrátit.“

Pan Adam zčervenal zlobou; přemohl se však a mírně mluvil: „Páni bratři! Jsem váš předseda, a hříchem to, protivit se představenému. Já jsem zdrav, a proto mne nemučte!“

„Není možná, Adámku! Tys těžce nemocen, aniž o tom sám víš,“ chlácholil jej Pivoňka, strkaje mu pro posilněnou šňupec do nosu.

„Ó, můj nos! Evička by se mnou tak trpce nenakládala.“

„Vždyť jsem to věděl,“ obrátil se Pivoňka vítězoslavně k ostatním, a pan Adam zůstal přivázan k loži celou noc, snad nejtraplivější v celém svém živobytí. Marné byly všechny prosby i sliby a vyhrůžky: staří mládenci zůstali nepohnuti jak tvrdé skály, ani žádost, by mu dovolili udělati poslední vůli, ve které spolek bohatě obdařiti sliboval, nepřiměla je k tomu, by Adama pout zbavili. Měl jim říkati testament do péra, čemuž však nechtěl, mluvě cosi o chamradině a Evičce se dovoláváje, čímž celý spolek i Mydlinku a Barboru v domnění utvrdil, že nemá zdravých smyslů.

Byla to hrozná noc pro pana Adama!

VII

Minul měsíc od událostí svrchu dotčených, a o svatbě pana Adama Nožičky posud ani zmínky. On sám po celý ten čas na krok z domu nevyšel, a nikdo nevěděl, co dělá, zdrav-li, či nemocen. Mydlinka a údové spolku neměli od té doby, kdy mu ve vlastním bytě

jeho takové násilí byli učinili, k němu přístupu, a ať kdo z nich klepal, zvonil a do domu se dobýval jakýmkoliv způsobem, vrata byla a zůstala zamčena, aniž se komu otevřelo. Nejspíš objevila se nahoře v kukátku tvář staré Barbory, hned ale zase zmizela, okénko se přivřelo a v stavení nehnula se ani noha, by čekajícího vpustila. Někdy se ukázal u okna též obličej páně Adamův, ale jen na chvíli, a dle toho věděli Doubínští, že starý panic posud jest na živě. Jinak by byli jistě neopominuli slavný úřad na to upozornit, aby mocí zákona do domu se vedral a se přesvědčil, zdali pana Adama nějaká pohroma potkala. Tak se však jen hlavy k sobě strkaly a ledacos bylo šeptáno o změně v živobyті bohatého souseda. Pravdě nemohl nikdo na stopu přijíti.

A co dělal pan Adam v poustevnické osamělosti své?

Krmil ptáky, jichž celé hejno v jednom pokoji choval, zaléval květiny v zahrádce a prohlížel čas po čase křestní list, zhlížeje se při tom v zrcadle. Nemluvil, nesmál se, málo jedl a pil jen vodu, čímž se spadal den co den více. Ani oblíbené pořekadlo své: „Chamradina, chamrad!“ neměl více na jazyku.

Minul měsíc od doby, když byl Mydlinku i pány bratry z domu vypověděl, což se stalo, když jej po ránu lékař navštívil a vazby zprostil, a pan Adam, obličej maje hustě vousy zarostlý, stál u okna, pohlížeje dolů na ulici, kde množství lidu se hemžilo. Bylať neděle a měšťáci i venkované z vůkolních vsí, chodící do Doubína na služby boží, procházeli se po náměstí v pestrém davu. Nejedno oko utkvělo též zvědavě na okně, u něhož titulární rada zamyšleně stál, nevšímaje si, co se dole děje, nepozoruje ani devět pánů bratrů, kteří obcházel a pokukovali, zdali se jejich předseda neudobřil a jim nepokyne, by jej návštěvou poctili. Než nepomyslíl na něco podobného pan Adam; jeho myšlenky těkaly jinde, dlely za Doubínem ve Vejrově u nízkého baráku, a v uších mu zněla slova:

„Adámku náš!
Copak děláš?“

Vstoupilo mu i na paměť vyřčení: „Prosím, já mám mladého Adámka,“ a bylo mu, jak by naň nalil studené vody. Opustiv stanovisko u okna, chopil se křestního listu. Chudák! Nechtěl písmu věriti, že jest tak stár, mrštil listinou o podlahu, a vyrvav z brady chomáček vousů, stanul před zrcadlem, v němž se až po pás zhlížel, aby stará muka obnovil. A jaký div, že tesknost pojala srdce jeho! Vždyť tu spatřil stín, pouhý stín bývalého Adama.

Hedbávný župan mohl dvakráte otočiti kolem těla svého, onoho těla, které se druhdy sotva do něho vměstnalo. A což ten vychudlý obličej! Dříve zářil a nyní po červenosti ani stopy. Pan Adam zastenal pláčem staromládeneckým a vytrhl z brady druhý chomáč vousů. Pak se chopil pěnovky, na které si byl tolik zakládal, a mrštil jí do zrcadla, že se oboje, i dýmka, i zrcadlo na kusy rozbilo.

„Tak si sešel, Adame!“ zaúpěl panic, a stanuv opět u okna, plachým okem přeměřil náměstí. Náhle se však zarazil a upřeně na jedno místo pohlížel, řka: „To je ona! Běda ti, Adame Nožičko!“

Uzřel Evičku, a sáhnuv si rychle k srdci, volal dosti zřetelně; „Evičko! Drahá Evičko!“ Po dlouhé době vyjasnil se mu opět obličej, mraky prchaly a slunko radosti objevilo se na obzoru zarostlých lící titulárního rady doubínského.

„Ale ne, nikoli, to není, nemůže být ona. Tamta je z baráku, a tahle nosí se jako nějaká dáma. Má klobouk, dlouhé šaty – hm! Buďto mě mámí zrak, aneb mám v hlavě nepořádek hotový. To se musí vysvětlit.“

Tak mudruje, uskočil pan Adam neobyčejně hbitě od okna, shodil župan a přioděv se, vyběhl před dům.

Na náměstí bylo množství lidu městského a všichni pozorovali titulárního radu, kam zaměří. Nepozřev ni vpravo, ni vlevo, spě-

chal tento rovnou cestou na místo, kde byl Evičku pozoroval. Mne si oči, ohlíží se – a kde nic, tu nic! Evička zmizela.

„Ztratilo se něco panu radovi?“ tázal se ho, tváře se vážně, dráb Pazourek, a prsty levé ruky držel u klobouku, podpíraje se pravicí o lískovku.

„Včerejší den,“ odvětil zhurta pan Adam a vracel se k domovu.

„Den? Aj, aj, aj! Mně ztratila se zase noc u Kobyly,“ bručel nevrle dráb a tepal holí do země.

Devatero bývalých nejlepších přátel nadešlo svému předsedovi, vítali jej, klaněli se mu, a jako hluchý a němý kráčel on mimo ně, nedbaje úcty, jaká se mu vzdávala.

„Jest mi k veliké rozkoši...,“ švitořil hbitě Mydlinka u vrat, a pan Adam zase nic! Holič mnul si ruce, usmíval se, chtěje za milostpánem do domu; než vrata se mu před hubou zamkla, i musil též s nepořízenou odejít.

Přišel do pokoje, uvrhl se rada do lenošky a oběma rukama chytiv se za hlavu, bědoval: „Můj rozum, můj nebohý rozum!“

Kdyby se byl aspoň zase z okna podíval, když už nezašel k Zelenému raku, kde by byl s Evičkou se sešel. Mohl ji uzříti, kterak vychází z hostince, do dostavníku sedá a potom kolem jeho příbytku za město ujíždí. Tak ale seděl nečinně, blouznil o baráku, smetaně, mladém Adámkovi a padesátiletém Adamovi s červeným nosem, co zatím černožlutá skříň poklad jeho odvážela, sám bůh ví kam?

Dole bylo řečí a rokování sousedů a sousedek, co to má znamenati, a dnešní chování se titulárního rady zdálo se jim ukazovati, že to přece jen pravda o té pomatenosti jeho. –

Sotva bylo slunce druhého dne nad hory vzešlo, již byl pan Adam na nohou, a z kouta do kouta přecházeje, zdál se o něčem hluboce přemýšleti. Chvillemi stanul, koukal na stěnu, kde visívalo zrcadlo, a opět pokračoval ve svém přecházení. Zdálo se, že mu zraje v hlavě

nějaký úmysl, k jehož provedení však se nemohl odhodlati, aneb se necítil dosti silným, by jej prorazil. Brzy se usmíval, brzy škaredil, pohrával prsty na čele a ve vousích a poté zase jako bez vlády na podlahu pohlížel, nehýbaje sebou.

„Hm! Učiním to – padni oko neb zub!“ rozmyslil se nakonec a zazvonil.

Barbora přišla.

„Teplou vodu a mýdlo!“ přikazoval rada.

Hospodyně odešla.

Adam vytáhl ze stolku břitvu a brousek a jal se brousiti. Jsa hotov s prací tou, vyňal okrouhlé zrcátko, postavil je před sebe na stůl a pustil se do stříhání vousů. Když byly z obličeje, strnul dvojnásobně, vida jamky na palec hluboké v tvářích svých.

Zatím přinesla Barbora žádané věci.

„Rozdělej na misce mydlinky!“

Hospodyně uposlechla.

„Tou mi natři obličej!“

I to se stalo.

„A teď vezmi břitvu a hol mne!“

„I pro pět ran, milostpane!“ bránila se ustrašená Barbora. „Vždyť se mi třese ruka a mohla bych svého dobrodinečka pořezat.“

„Alespoň by bylo po komedii,“ zabručel pan Adam a počal se sám holiti. Sotva však přiložil ostrý nůž k líci, vystříkla krev a hospodyně leknutím vykřikla.

„Běž pro Mydlinku!“ kázal panic, stavě proudící krev kouskem hubky.

Johannes byl zde jak na obrtlíku, ale mlčky vykonával dnes svou povinnost. Jsa oholen, umyl se náš panic, navlékl sváteční oděv, vzal španělku a klobouk, i kráčel touž cestou, kudy byl ondy šel. Opět hřálo slunce, ptáci vesele šveholili, ale nic nezajímalo mysl

jeho. Nehovořil sám se sebou, neodpočíval v stínu stromovém – a nebylo také třeba; vždyť to nebyl již tlustoučký pan Adam –, ale bez oddechu hnal se přímo pod lípu u baráku, kde na lavici se usadil. Několikrát se chystal zavolati na Evičku, ale pokaždé mu selhalo, malomyslnost se ho zmocnila, a již se chtěl zase s nepořízenou vrátiti, kdy se vtom na síni ukázala obstarožná žena.

„Není Evička doma?“ ptal se pan Adam dost ostýchavě.

„Ach, milý pane! Ta veselá holčička nás včera zase opustila. Odjela domů a teď je zde tak prázdná, že až strach,“ zněla odpověď ženina.

„Domů že odjela? Což to není vaše dcera?“

„To, to, milý pane! Kdež bych já vzala takové děvče?! Můj nebožtík Jakub – dejž mu bůh radost věčnou! – byl u pana otce naší Evičky v službě, a teprv když jsme se brali, usadili jsme se v tomto baráku, který můj Jakub dědil. Loňského roku zemřel mi muž, nemoc stála mnoho peněz, tím jsem přišla do dluhů, a poněvadž mně chtěli barák a kousek pole prodat, dala jsem Evičce napsat psaní, aby pana otce o nějakou pomoc pro churavou vdovu po nebožtíku Jakobovi poprosila. A vidíte, drahý pane! Hodní lidé posud ve světě nevymřeli. I mezi bohatými bývá někdy utrpné srdce. Panna Evička sama přijela, zapravila mi dluhy – zaplatí jí to otec nebeský! – a pomyslete, milý pane! I dvě kozy a kravičku mi koupila, takže jsem teď docela šťastnou. Včera odjela a já se v slzách div neutopila, když odtud šla. Ani vyprovodit jsem ji nemohla, protože mám ještě bolavou nohu, ale modlit se budu za ni do smrti, aby byla šťastná.“

Pan Adam byl při tomto vypravování hovorné ženy jako z nebe spadlý. Něčeho takového se nenadál, a přece se mu to počalo srovnávat v hlavě, že Evička v klobouku a v dlouhých šatech a veská dívka jedna osoba jsou. Pozvání vdovino, aby se šel do světnice posadit, vytrhlo jej z tohoto přemítání. Ubíral se za kulhající ženou do jizby, kde za stolem se usadil.

Vdova přinesla mu s pecnem plnou nádobu mléka, vybízejíc jej, by málem za vděk přijal, k čemuž se nedal titulární rada dvakrát nutit. Žena jej zatím bavila hovorem o Evičce, kterak po příchodu do Vejrova městský šat shodila a za selku se přestrojila; pak přešla i na rozličné veselé kousky, které dovádívá panenka provozovala, a konečně došlo i na tlustého pana Adama.

„To vám bylo smíchu, drahý pane!“ pravila vdova. „Pan Adam z Doubína byl zde po dvakrát a koupil od panny Evičky, na kterou jsem jen ‚Evičko!‘ volat směla, ač mne to dost krušně připadalo – toť si můžete myslet, můj milý pane! Já, taková sprostá osoba a musím tak vzácné panence říkat, jako by byla mojí vlastní holkou – jak jsem tedy pravila, pan Adam odkoupil od Evičky po dvakrát sklenici smetany, a vždy jí dal stříbrňák, ten hodný pán.“

Panu titulárnímu radovi vstupovala krev do hlavy při této chvalořeči.

„Evička mi pravila, kterak zamilovaně na ni koukal, a při tom se smála jen dost. Myslíla, že potřetí zase přijde, ale už se neukázal, i litovala panenka, že ho postrašila mladým Adámkem!“

„Postrašila? Neměla mladého Adámka?“ volal rada a husí kůže naskakovala mu po celém těle.

„Zde ovšem neměla –“

„Ó, já – já kriminální osel!“ bil se starý panic zoufale do čela. „Ona neměla mladého Adámka! A já – já – to mne připraví o ten krapet rozumu, který mně ještě zbyl. Ó, já pitomý Adam!“

„Adam? Vy jste ten tlustý pan Adam?“ ulekla se vdova.

„Ano, já jsem ten prahloupý Adam!“ dosvědčoval trpce panic.

„Ó, jemináčku! To jste sem měl přijít. Evička čekala denně a nedočkala se; přišlo psaní a musila jet domů. Ale ty dva dvacetníky schovala si na památku.“

„Na památku! No, chamradino! Teď je zase dobře,“ zajásal pan Adam, i byl by v radosti té hned ženu objímal a líbal.

„A pozdravení zde na vás nechala.“

„To mě připraví do nebe!“

„Přijdete-li do Prahy, máte ji navštívit.“

„Hned pojedu, hned!“

„Tuhle mi napsala dům, kde bydlí, a mám to také napsáno od nebožtíka Jakuba.“

„Dejte to sem, anděli! Chamradino! A tohle si prozatím vemte!“

A strčiv udivené vdově naplněný sáček do ruky, ubíhal blažený panic do města.

VIII

U Zeleného raka sedí doubínský titulární rada připraven na dalekou cestu. Žok naplněný a stříbrem kovaná španělka leží podle něho, a panic, omakávaje oboje, zapíjí veselý rozmar svůj. Již celou hodinu dlí v hostinci a netrpělivě pohlíží na hodiny, nemoha si vysvětliti, proč ty rafije dnes tak líně se pohybují. Odbila již devátá, ale což to platno! Teprv o desáté vyjede dostavník a pro pana Adama jest každý okamžik poloviční věčností. Již včera byl by se vydal na cestu, ale zmeškal, a musil do druhého rána sečkat. Samou mrzutostí mohl se v týž den utrápiti. Ale navzdor nevrlosti se opět spravil. Mnoho sice chybělo posud na bývalého, tlustoučkého pana Adama, důlky v tvářích posud nezmizely, i šedost uhlazených vlasů zůstala, ale oči zářily mu opět leskem mládeneckým a svědčily, že nový, a to bujarý život nastoupí na místě mdlé zmlátnělosti. Okrouhlé druhdy břicho bylo splasklé, ale zato ztratila se též neohebnost a liknavost, a panic náš byl čiperným, aniž mu

delší chůze namáhavou přicházela. Ba co více, mrtvice, kterou mu byl lékař co jisté zakončení časného života předpověděl, neměla na něho nároků, a tak mohl se kojiti nadějí, že po dlouhá léta žítí bude šťastně s rozmilou ženuškou a dítkami. Takovými luznými sny bavit se dnes pan Adam u Zeleného raka, když Pivoňka s pány bratry do hostince vstoupili a zrovna naproti panicovi se usadili. Ten shlédnuv jich, pocítil jakousi hořkost v nitru svém a mysl se mu zakalila, jako by předtuchou, že mu toto sejití se nic dobrého nezvěstuje. Soudil tak snad i pro ironický úsměch, pohrávající kolem rtů prvního sekretáře. Záhy však nakloniv hlavu k prsoum, opět se zabral v myšlénky.

„Prosím, milosti, o nějaký dáreček pro ubohého mrzáka.“

Slova ta platila panu Adamovi, a když vzezřel, uhlídal před sebou stojící postavu žebrákovu též a skoro větší velikosti, než byl sám. Zápach, vycházející z otrhance, svědčil, že oddán jest pití. Panic již ho chtěl odbýti, když mu přišla na paměť dobročinnost Evičky, která chudobné vdově z nouze pomohla a sama po delší čas i nemocnou tu ženu ošetřovala, a proto neleně a v duchu sám se káraje, že jsa boháčem na chudinu nepomyslí, vytáhl z kapsy sáček a podával peníz žebrákovu. Ten však bystře nazíraje ve tvář panicovu, nebral skytaného daru a zvolav: „Adame! Nožičko!“ chystal se uleknutému mládenci na prsa se vrhnouti.

Pan Adam sotva měl pokdy zdržeti ho neobyčejného toho důkazu náchylnosti, a v podivení hleděl na nestydatce, kterého, jak se domníval, přílišné požití lihovin k činu takovému pohnulo.

„Jděte mi ke všem všudy, nestydo!“ durdil se, uschovav peníz do kapsy, a vínem spláknul zlost mocně se vzrývající.

„Ale Adámku, obludičko! Což mne neznáš? Vždyť jsem já Vojtěch Dlouhý, aneb jak mi říkávali, Dlouhý Vojta. Slyšíš, Adame! Ten Vojta jsem, s kterým si roku tisícího...“

„Tu máš, žebroto!“ odbýval dotíravce náš panic, dáváje mu znova peníz a mrknul na něho, by umlknul; neboť pozoroval, že Pivoňka a páni bratři i ostatní hosté přítomní zlomyslně se usmívají, že bohatému panu radovi veřejně se dostává takového ponížení.

„Žebroto?“ opakoval, nechťeje aneb neznamenaje pokynutí onoho žebrák, a hladě si rozcuchané vousy, na krok přistoupil k panícovi. „Aj, aj! Adame Nožičko, tyť jsi jaksi zpyšněl od té doby, kdy jsme se posledně rozešli. Ha ha ha! Někdy jsi býval jiný Kubík, holečku, a nestyděl jsi se za Dlouhého Vojtu, který jako ty kudly a sirky prodával. Ano, pánové!“ obrátil se k hostům. „Před časy bylo líp ve světě a sirky byly vzácnější; jediný paklík stál dva groše, a já s Adamem měli jsme při každém tom paklíčku troník výdělku. I kudly šly na odbyt, jako když práší, a vydělávali jsme dost. Adam skrbílil a Vojta užíval světa. A tak, pánové, děje se ve světě! Čím kdo větší skrbílík a škrtil, tím šťastnější. Někdo si pomůže sirkami a kudlami na nohy, nadme se jako páv, vyšpoulí hubu, která někdy komisárek louskala, nastrčí si do panských šatů to tělo, které někdy na slámě se v hadrách povalovalo, a pána máte hotového, jako by vyloup. A ba, je to svět! Přijde-li chudás našinec a najde-li náhodou starého kamaráda, br! To je ošklíbání, že by poctivý člověk z kůže vyletěl. Inu, to máte přátelství! Pěkné přátelství! Nejlepší přítel je ta pálená, ta se člověka nespustí do smrti, ta je nevěrnější společnice. Ale Adam Nožička, ten Adam, který dřív kudly a sirky prodával a teď prsteny na ruce a zlatý řetízek u hodinek nosí, ten Adam zapomenul a zapírá svého kamaráda a dělá fouňu. No, přeji mnoho štěstí, novopečený milostpane! A bude-li libo s Dlouhým Vojtou někdy slovíčko promluvit, jsem vždy k službám.“

A na vše strany se kloně, ubíral se žebrák vítězoslavně ze dveří, nepouštěje oka z Adama, který tu seděl jako socha kamenná a jen v obličejí zračilo se mu, že v něm zuří hrozná bouře, nemohoucí

naléztí průchodu. Brzy se rděl, brzy smrtelná bledost polila líce jeho. Ohlášení hostinského, že už je zapraženo, zprostilo Adama muk těchto. Sebrav vak a španělku, mrštil zlostný pohled na přítomné hosty, a zaškarediv se, jakoby navzdor všemu, opouštěl hostinec, mruče: „Chamradina, chamrad!“, v čemž spočívalo věčné vypovídání nepřátelství celému Doubínu.

Pan Adam vystoupil do dostavníku, vozka prásknul bičem, archa se hnula a vyvážela pana radu z Doubína.

„A kdyby to celý svět věděl, že jsem prodával sirky a kudly, což na tom?“ mudroval ve voze náš panic. „Já jsem poctivý a zachovalý člověk a vlastním přičiněním pomohl jsem sobě k tomu, co mám. Kdybych byl neskrbilil a troník ke troníku neschraňoval, mohl bych chodit žebrotou jako ten ochlasta Dlouhý Vojta. Proklatá chamradina! Kde se tu jen vzal, a právě dnes mne musil dopadnout, když mně bylo tak volno! Hanebnost to je, postavit mě tak na pranýř, aby se o mne každý otřítí mohl jako o špinavou onuci. Ale nechtě! Nechtě! Chudoba mně nebyvala k necti a za pravdu proč bych se styděl? Jiní lidé nataškařili si jmění a lpí na něm pot i mozoly udřené chudiny, a já – já si toho získal vlastním potem. Ať se smějou, chamradiny! Však já jim vytrů zrak a neumru jako starý mládenec, té radosti jim nedopřeju, kdyby se na hlavy stavěli. Ožením se jim navzdor, a kdybych si měl vzít starou Barboru. Až si přivezu z Prahy žínku, ti budou oči otvírat a zlostí schnout.“

Takovými a podobnými myšlenkami hleděl pan Adam rozplašiti chmury, povstale nenadálým setkáním se s Dlouhým Vojtou. Druhého dne k poledni zastavil dostavník na Koňském trhu v Praze a z něho vystoupil náš panic, jsa osmnácte mil vzdálen od domova svého. Na tak dalekou cestu vypudila jej láska!

IX

„Tedy kudly prodával?“

„A sirky,“ dodal Pazourek. „Tak mi aspoň vypravoval u Kobyly ten dareba, kterého jsem před chvílí do díry strčil, aby mu přešla chuť k provozování dlouhoprstého řemesla. Odvolával se mi pořád lotr na pana Adama, který prý je nejlepší jeho kamarád.“

„Řekl jsi to už panu radovi?“

„Ten odejel dnes do Prahy.“

„Tak? A co bude v Praze dělat?“

„To snad ví nejlépe Zelený rak, myslím hospodský u Raka.“

„A ty jsi se ničeho nedomakal?“

„Inu, já bych něco věděl, panno Stázinko, ale je to tajemství, úřední tajemství.“

„Ach, pověz, Pazouřečku! Já to nevyzradím nikomu.“

„Pan Adam si jel pro nevěstu,“ propověděl tajemně dráb.

„Myslíš, že si ho která vezme, když kudly a sirky prodával?“

„No, každý na čest nehledí, jenom když tu jsou bělouškové, a těch má asi pan Adam několik korečků v zásobě. Možná, že dobře pořídí; vždyť jsou ty holky na vdávání jako posedlé, a příklad máme na paní Kačence, která by mne samou láskou zrovna polknout mohla.“

„Já bych aspoň nechtěla muže, který sirky prodával,“ vece, odhrnujíc pysky, přezrálá již panna Stázinka purkmistrovic.

„Já také ne! To je skvrna, které nesmažou ani miliony, na mou čest,“ přisvědčil Pazourek.

„To se čistě napálí, která si ho na krk uváže, ha, ha, ha!“ smála se jaksí zlostně Stázička. „Kudly a sirky prodávat, toť je škandál!“

„Však se už o tom mluví v celém Doubíně, a pan Adam má po vážnosti. Já aspoň bych za to nevzal celé české království, aby byl dlouhý Vojta mým kamarádem. Studem bych se propadl do země,

anebo bych se pověsil na nejbližším stromě. Člověk bez charakteru nestojí za šňupec tabáku, a na panu Adamovi vidíme, kterak každé pokrytství i po dlouhém čase na světlo přichází," vykládal Pazourek.

Pana Stázinka se jen usmívala, pletouc punčochu, a dráb vida, že ukončen jest výslech, opustil dům, míře k paní Kačence, která v růžovém rozmaru už jej očekávati se zdála, stojíc na prahu krámu svého, a zdaleka kývala na svého budoucího manžela, aby se snad neminul příbytku jejího.

„Pane Pazourku!“ vece hokyně vesele. „To je novina, že stojí za tisíc zlatých.“

„A za skleničku hořké,“ dodal dráb s posuňkem.

„Pan Adam – ne, to mužské pokolení nestojí přece za nic; jenom považte! Pan Adam se dopustil něčeho, čeho by se nikdo od něho byl nenadál; on vám něco udělal, že mi to je hanba vyslovit, on, pane Pazourku –“

„Prodával na ulici sirky a kudly; tak bych to vyhrkla bez velikých obřadů.“

„I což to? To by nebylo nic zlého,“ odpírala paní Kačenka.

„Pěkně děkuju, aby to nebylo nic zlého! Rada, a prodával někdy na ulici –“

„To já vím něco docela jiného, jen že mi to nechce přes zuby.“

„Tedy si to nechte za zuby a dejte radš hořké!“

„Jen počkejte, až se vzpamatuju, můj pane Pazourku! Víte-li pak, co má Adam?“

„Tři domy v Doubíně, ačkoli prodával –“

„Ale něco jiného má ještě, něco maličkého.“

„Maličký rozum!“

„Hi, hi! Vy čtveráku! Křičí to a je to v plenkách –“

„Dítě!“ trnul Pazourek.

„No, no, uhod jste; malého Adámka má starý Adam,“ ochotně pravila hokyně.

„Běda mu! Ale teď bych už rád tu hořkou.“

„Aby ušel hanbě, odejel a dal po městě vytroubit, že se chce ženit. To je to všechno,“ dí paní Kačenka, častujíc drába naplněnými kalíšky.

Mnoho, mnoho utrhačných zpráv obíhalo v Doubíně o panu Adamovi v jeho nepřítomnosti, a každý se zaříkal, že na setkání se mu vyhne, nechť s ním ničeho míti, poněvadž prý vzdor bohatství je prašpatný člověk. Jediný, kdo se ho statečně ujímal a proti pomluvám a klepům ho bránil, byl Mydlinka, ačkoliv neznámo, zdali to činil z přesvědčení, či jen proto, aby odporoval Pazourkovi, který všechny noviny podobného druhu z domu do domu donášel a na kterého holič odnepaměti svrchu měl. Slovem: zastával pana Adama u všech svých klientů a bylo mu dost krutých půtek podnikati ve prospěch starého panice.

Spolek staromládenecký rozdvojl se v tom čase; neboť nemohli se údové sjednotit o volbě nového předsedy, poněvadž by byl sám rád každý náčelníkem býval a při hlasování sobě hlas dával, čímž nastalo mnoho nesnází a řevnivosti.

Dlouhý Vojta byl mezitím vyslýchán a musil celý životopis Adamův vypravovati, z něhož ovšem jen tolik vysvítalo, že Nožička za mladších let obchodem v sirkách a v kudlách se živil a neúnavným přičiněním konečně zbohatnul, že i v Doubíně tři domy sobě zakoupiti mohl, aniž by kdo tušil, jakým způsobem se to bylo stalo.

Bez předsudků by byli Doubínští sobě vážiti mohli takového muže, ale dle líčení Dlouhého Vojty byli opačných náhledů a odsuzovali svého spoluobčana, jehož celé provinění bylo, že se narodil v přepychu, ale vlastním důmyslem z malého k velikému sobě pomohl. Byloť jmění páně Adamovo mnohému trnem v oku

a příležitost byla vítána, aby sobě žáhu zchladili. Výsledek všeho byl, že titulárnímu radovi odňata byla důstojnost tato, což měl Pazourek starému panici po jeho návratu bez prodlení oznámiti. Ostatně čekali všichni napnutě, s jakou se vrátí pomluvený pan Adam z Prahy, a každý hádal jinak. Jen v tom se nejvíce shodovali, že nemůže míti štěstí a že zahanben opět se octne v Doubíně.

X

„He, he! Chamradino! Dejte nalít! Zlatá husa v Praze má řízné pivo a náš Zelený rak měl by k ní jít do učení, he, he, he!“ rozmlouval pan Adam ve veselém rozmaru, zapaluje si doutník, ježž mu protější host podal. Ačkoli se oba v životě svém poprvé setkali, stál nový přítelinek na svém, že pana Nožičku velmi dobře zná a že hotov jest, aby mu ve všem posloužil, cokoliv by bylo přáním jeho, čemuž náš panic rád byl a se vším se svěřil, co jej hnětlo a tížilo. A což se teprv zaradoval, uslyšev, že Doubrava, jak se nazýval host, Evičku dobře zná a ráno pana Adama k ní uvede! Pili na bratrství a titulární rada doubínský platil jak starý. Doubrava, jenž se vydával za doktora práv, vzpouzel se sice, když chtěl Nožička zapravovat řád obou, ale to by si nebyl doubínský rada ani k hanbě udělal, aby se houžvičkou prokázal, a proto dávaje snášeti, co bylo nejlepšího, nakonec vysypal na stůl hezkou hromádku běloušků, z nichž nemalá část co oběť za hody padla. Opustivše pozdním večerem Zlatou husu, ubírali se oba do jiných a jiných hostinců, aby první den pobytu pana Adama v Praze řádně byl oslaven. O půlnoci, když se zavíraly už hospody i kavárny, bloudili noví přátelé rozsáhlým městem, a rada náš se necítil ani, jde-li po tvrdém dláždění, čili se vznáší ve vzduchu, prost jsa vši pozemské hmotnosti. Objímaje přítelinka,

vypravoval mu opět a opět o pánech bratřích, čemuž se Doubrava hlasitě smál, o svém seznámení se s Evičkou a o mukách, jichž mu bylo přetrpěti, nežli se odhodlal k osudnému kroku, aby barák navštívil; a přítelinek zase navzájem mu vyprávěl o Evičce, která často si na pana Adama vzpomínala, že prý byla celá nemocná při svém příjezdu do Prahy samou touhou po panu radovi, do kterého se byla po samičké uši prý zamilovala. A všemu tomu věřil Adam a ve víře byl šťastným.

„Byl jste už, zlatounký pane Nožičko, v naší slavné Praze?“ tázal se Doubrava po delším mlčení, veda pana Adama nějakými odlehými uličkami, kde každou chvíli tento klopýtal přes kostrbaté dláždění.

„Toť se rozumí, že byl, drahá chamradinko!“ odvětil titulární rada. „Ale tomu je už dávno, asi pětadvacet let, a tenkrát, no tenkrát jsem nebyl ještě ani z polovice tak zámožným, jako nyní jsem. Časy se mění, a člověk, chamradino, často neví, co na něho čeká. Tak například nepomyslel jsem, že by Evička –“

„Tuhle drnkají na harfu, pojďme na sklenici černého!“ vybízel Doubrava a vtáhl pana Adama do krčmy, ve které několik ošumělých chlapíků v karty hrálo. Při vstoupení nových hostů obrátili se všichni, a zanechavše hry, povstali, aby Doubravovi, který starým jejich známým se býti zdál, ruku na přivítanou podali.

„Pan Nožička, drazí přátelé!“ představoval jej Doubrava hostům, kteří v polokruhu oba obstoupili. „A toto jsou moji soudruhové, samí nastávající doktoři,“ ukazoval na ostatní.

„Má úcta vám, pánové“ klonil se pan Adam, nevšímaje si úsměšků, jakých ve všech tvářích při vyslovení doktorů pozorovati bylo.

„Dvě sklenice černého s rumem!“ rozkazoval Doubrava, nutě Nožičku k usednutí ke stolu, kde hráči znova se karet chopili.

„Není libo, hodit si?“ ptal se jeden z nich Adama, podáváje mu listy.

„Děkuju – já nehraju, chamradinky!“ bránil se tento.

„To je škoda, velká škoda; dnes tu je přesčas do rána otevřeno a při nevinné hře mohli bychom sobě chvíli ukrátit,“ znělo z vícero úst.

„Karty zavádějí,“ mluvil pan Adam, „a já se zařekl i do bulky s pány bratry se spouštět od těch dob, co jsem tu poslední nebral, ač jsem měl třicet v ruce. Je to chamrad', tyhle karty.“

„No, jak se pánu líbí,“ mrzeli se hráči a ujali se sami karet.

„Přítelinku!“ šeptal rada Doubravovi do ucha. „Půjdeme zase k Huse, na mne jde jaksi spaní. Tu máte a zaplaťte!“

Doubrava přijal sáček, a zapraviv povinnost, jaksi v roztržitosti jej strčil do své kapsy.

„To jsou moje peníze, chamradino!“ vece pan Adam, jemuž to neušlo.

„Mohl byste je potratit, zlatý Nožičko, a proto vám je schovám,“ odvětil tiše Doubrava, „U Husy vám je řádně a poctivě zaplatím.“

„Jak to myslíte: Zaplatím?“

„Inu odevzdám – a teď pojdme! Dobrou noc, přátelé!“

Opustivše krčmu, potloukali se oba nějakou dobu pokoutními uličkami mlčky, neboť utichl hovor, a pan Adam, kolísaje se jaksi mezi bděním a spaním, nepozoroval ani, že již delší čas kráčí samotěn a Doubrava že zmizel, pozorovav stav svého průvodčího.

„He, Doubravo! – Chamradino!“ volal rada doubínský, pojednou se vzpamatovav: ale o Doubravovi nikde zmínky.

„Zatrolený taškář, připravil mne o sáček. Adame! Tys hlupák a teď nenajdeš ani Husu, abysi sobě odpočinul. Adame! Hloupý Adame!“

A bloudě sem tam, procházel se pan Adam po Praze, až jej náhoda přivedla i na hradby, kde na lávce pod stromem se usadil, aby

pohověl umdleným údům svým. Měsíc, plyna uprostřed jasných hvězd, sesílal paprsky své na okolní krajinu a osvětloval skrze listy košatého stromu i tvář našeho panice, který vzhůru k nebi pozíral. Jemný větřík zchlazoval rozpálený obličej jeho, a pohrávaje v listech štěpu, ukolíbal panice pozvolna do klidného spánku.

* * *

Slunce stálo již dosti vysoko na obzoru, když se pan Adam na hradbách ze snění probral. Nad hlavou pěl mu ptáček ranní písničku, a jemu zdálo se, že okřídlený pěvec se mu posmívá, poněvadž se dal zavésti k nerozumným kouskům, které by jej zajisté o všechnu vážnost u spoluobčanů připravily, kdyby se tito o nich dověděli.

Tak asi přemítal na myslí náš panice, maje oči posud přivřené a boje se takměř prokouknouti, poněvadž zaslechl kolem sebe kroky a hlasy lidské; i nedomníval se jinak, než že každý z přítomných o něm mluví, jej pozoruje a noční událost na čele mu čte. V duchu se zastyděl, nemaje v tomtéž okamžení jiného přání, než aby co možná nepozorovaně odtud se dostal. Již se chystal povstati, an ženský hlásek nablízku – a panu Adamovi přicházel jaksi povědomý – k setrvání jej přiměl. S utajeným dechem naslouchal následujícímu hovoru:

„Jak ti pravím,“ dí tentýž hlas, „neotálej a hled' se přesvědčit, je-li on z tvého příbuzenstva! Podobu máš jeho až na tloušťku a ten červený nos, před kterým tě rač nebe opatrovat! Kdybych věděla, že budeš mít někdy též takový, do nejdělsí smrti bych tě nechtěla. S takovým nosem plodí člověk ve světě jen ostudu.“

Pan Adam byl jako na skřipci, slyše tuto hanu nosů zarudlých.

„A Adam že se nazýval?“ ptal se zvučný hlas mužský.

„Což mně nevěříš?“ rozmrzele odpovídal první hlásek.

„Věřím, ale z pouhého jména nelze soudit hned na pokrevní přátelství, poněvadž jest Adamů v Čechách více,“ zněla odpověď.

„Však i příjmení se shoduje, což jsem se teprv později dověděla, a kdyby mně bývalo popřáno potřetí s ním mluvit, jistě bych se ho byla optala, nemá-li přátel nějakých. Možná, že bych byla mohla k štěstí si dopomoci; neboť jest prý v tamějším kraji nejbohatší a posud starý mládenec. Jistě by se tě žárlivost byla chopila, kdybys byl viděl, kterak na mne bere, ačkoliv trochu nejapně, ha, ha, ha!“

„To je chamradina Evička!“ šeptal pan Adam malomyslně.

„Proč se tvůj otec tak vzpouzí našemu sňatku?“ vece po krátké přestávce mužský hlas. „Zdaliž nebudu mít záhy postavení, v kterém mi možno bude sebe i ženu uživit? Aneb myslí obchodnická mysl tvého pana otce, že nestává ve světě výživy mimo fabrikace a kupčení? Což nebudu lékařem –“

„Bez pacientů!“ vpadla mu do řeči dívka při hlasitém smíchu.

„Tropíš si žerty, aneb mluvíš vážně?“ dí zdlouhavě hlas hrubší.

„Oboje, Adámku! Ale proto nemusíš kabonit čelo; tatínek se dá uprosit, až jen uvidí, že to míníš doopravdy, a zmeškáno snad také není. Či se domníváš, že se již nemohu dočkat, abych byla paní doktorkou?“ rozmarně mluvil hlásek jemnější.

Panu Adamovi stály bohaté krůpěje potu na čele a celý svět se s ním točil kolem do kola. Nebylo mu jinak, leč že půda pod ním popouští a on se z vrcholu svých nadějí řítí do bezedné propasti, kde ustavičná panuje tma.

„Proč jen nejsem bohatým!“ vzdechnul hlas mužský.

„Poněvadž jsi chudým,“ odvětil hlásek ženský. „Ale jen nezoufej, Adámku! Snad umře nějaký bohatý strýček v Americe a mimo nadání zbohatne nastávající pan doktor, zapomene na Evičku, která se mu potom dost chudou zdáti bude, a Evička, nebude-li chtít zů-

stat starou pannou, musí se pak navrátit do Vejrova k chalupnici Božkové, aby prodávala smetanu a nějakého ženicha ulovila. Ach! Bude to krušné živobytí, nevezme-li si ji pan Adam s červeným nosem. Jinému ale ruku nepodám, budoucí můj manžel musí být Adam, jiný se nehodí k Evě; tak zní moje předsevzetí, rozumíš, Adámku?“

„Škoda, že nemám takovou též letoru, netížila by mne aspoň žádná starost,“ odvětil zádušně Eviččin společník.

„Poslechni, Evičko! Mně něco připadá,“ ujal se hned nato slova. „Nebožtík můj otec měl bratra Adama, a ten prý za mladých let opustil domov svůj a ztratil se, aniž bylo kdy více o něm co slyšet. Byl prý chlapec divoký, a strach, aby nebyl pro nějaký přestupek trestán, bezpochyby jej přinutil, že uběhl do světa. Co se s ním stalo, žádný nevěděl; otec naň vzpomínal a o něm vypravoval. Děd když opouštěl časný svět tento, měl do posledního okamžiku na paměti ztraceného syna, a poslední slovo, jež z úst vypustil, bylo: ‚Adame!‘ Žehnal mu v poslední hodině, a otec můj, nalezne-li kdy bratra svého, zavázal se, že požehnání ono co drahé dědictví mu sdělí. Však zemřel i on před několika roky a povinnost ta přešla na mne, ač sotva bylo naděje, že již na živě jest Adam Nožička!“

„Jsem!“ – šeptal pan Adam a slzy valily se mu přes líce. „Odpusť, otče na nebi, že tvůj syn, tvá krev na tebe zapomněl!“ A sepnuv ruce, dlel tu náš panic v zimničném chvění, nemoha se vzpamatovati pro nával citů, jaké se ho byly zmocnily.

„Tedy jest doubínský pan Adam ztracený tvůj strýc a nyní mu doneseš otcovského požehnání?“ pravila Evička.

„Přesvědčím se, je-li on tentýž, ač málo mám naděje.“

„Proč to?“

„Poněvadž nás došla hned po smrti mého otce zpráva, že Adam zahynul v cizině.“

„Kdož ví, nebyla-li zpráva ta vymyšlena!“

„Byla! Adam Nožička posud žije. Děti! Bůh vedl kroky mé, abych došel dědictví po drahém otci,“ zvolal náš panic, probрав se z ustrnutí svého, a obešev křoví, které jej bylo skrývalo zrakům milenců, stál před nimi, rozpřahuje rámě proti synovi bratra svého.

„Ach! To on, pan Adam!“ ulekla se Evička a tváře se jí zarděly – snad v pomnění, že se byla poněkud nešetrně vyjádřila o něm, který byl svědkem jejich rozprávký.

„Teď už nejsem osamotnělý na tom světě, bohu chvála!“ radoval se starý Adam Nožička, objímaje a celuje příbuzného svého. Lid, procházející se na hradbách, zvědavě pozoroval výstup tento. I ten ptáček na stromě umlknul, nemaje příčiny se posmívati panu Adamovi, který, veda se s Evičkou a s druhým Adamem, do města kráčel.

XI

„A nebudeš se za mne stydět, chamradinko?“ vece pan Adam, sedě na posteli mladého Nožičky v nedostatku měkké lenošky, kteréž byl v Doubíně uvykl, a maje v ústech sádrovou lulku s dlouhým troubelem, z které oblaka dýmu vypouštěl.

„Já, milý strýčku? Proč bych se styděl?“

„Inu, to víš, hochu! Svět je zlý a o pomluvu se nestarej, zvláště přijde-li do Doubína,“ odvětil starý Adam. „Člověk, zvláště jako já, starý mládenec, dá se někdy do bláznění, a potom ani neví, kdy by přestal. U nás ti tak ledacos budou hučet do uší, ale na to nesmíš dbát, můj hochu! Adam Nožička je poctivý člověk, třeba měl červený nos. No, co říkáš tomu mému nosu? Není to chlapík, že mu daleko široko rovného nenajdeš?“

„Vidíte, zlatý strýčku! Evička sice se o něm vyjádřila trochu nešetně, ale to nesmíte brát na přísnou váhu. Děvce je hodné a neublíží žádnému, ale v žertu nezná míry, a mimo to, kdož by se byl nadál, že –“

„Stará chamradina vás poslouchá, vid'?' Ha, ha! No, což na tom! Jenom když to tak dopadlo; nyní jsem teprv úplně šťastným. Ale v svědomí mně přece šimrá, že jsem tak jen o sebe dbal a své nejbližší –“

„Povězte mi ale, strýčku, jak se státi mohlo, že o vás po takový dlouhý čas ani vidu, ani slechu nebylo?“ přejal mu další slovo mladý Adam.

„Hned ti to povím, chamradinko! Dříve ale dej přinést láhev nějakého dobrého vína! Mně prahne v hrdle a těžko povídat, není-li čím svlažovat. Pro nos jest to ovšem zlá medicína, ale což? Červenějším už nemůže být a bledosti nenabude, kdybych jej v samé smetaně koupal, tu chamradinu,“ těšil se pan Adam rozmarně.

Záhy perlilo se víno ve sklenicích a starý panic jal se vyprávěti:

„Nejdřív – milý hochu! – živil jsem se žebrotou a několikráte mi připadlo, abych se vrátil domů; ale strach, že bych neušel přísné důtce, hnal mne dále a dále, až jsem se docela toho úmyslu zprostil. Sešel jsem se s Dlouhým Vojtou, nu a ten mne nadobro zradil, abych na domov pomýšlel. Vojta chodil po dědinách se sirkami a kudlami, a já se uchopil též takové živnosti, a vidíš, chlapče! Člověk se všudy užíví, jen když chce a se přičiní. Vydělával jsem, strádal maličkost k maličkosti a za několik let měl jsem pohromadě hezkých peněz. Potulovali jsme se tehdáž v cizině, a bůh sám ví, kterak se dalo, že nás nikde nezadrželi a nazpět nehnali. Ovšem za den jsme si hleděli obchodu a noclehy odbývali jsme leckdes na slámě v stodolách a na půdách ve vsích. Mimo to měl jsem

z domu naštěstí s sebou křestní list, jaký mi otec zaopatřil, když jsem měl jít na učení, a tu listinu dochoval jsem až do dnešního dne. Byl bych se měl také čím vykázat, kdyby bývalo zapotřebí, ale nedošlo na to nikde. Bylo mi osmnáct roků a měl jsem dost zachováno, když pomýšlím na návrat do otčiny; aby právě jsem se sešel tehdy s krajanem, a vidíš, co si lidé nespískají! Ten se mi svatosvatě zaříkal, že naši dědinu stihla pohroma a rod Nožičkův že vymřel docela. Zuřil prý v Čechách mor, a to mne odstrašilo, abych putoval nazpět. Vyplakav a pomodliv se za všechny a vida, že mně nezbývá ničeho, leč abych co sirotek opuštěný sám o sebe se staral, chopil jsem se s dvojnásobnou pílí kramaření, opustiv Vojtu, který se spustil, a u větší míře dal jsem se do provozování svého obchodu. Usadiv se nakonec ve Varšavě, zařídil jsem si tam krám s rozličným zbožím, dařilo se mi, a když jsem viděl, že netřeba se mi déle mozoliti, vrátil jsem se do Čech, abych zde v pokoji trávil ostatní věk. Do našeho rodiště jsem neměl chuti, poněvadž by mne bylo vše pamatovalo na zbloudilý krok mého chlapectví, a proto usídlil jsem se pod Krkonoši v Doubíně. Byl jsem svobodným a k ženění necítil jsem pražádné chuti, ačkoli by byl, hochu, bohatý Adam Nožička všudy vítán býval. No, zakrsal jsem při tom životě svém, až mne Evička tvá celého proměnila. Tak to máš v krátkosti všechno, a až jindy budu ti ještě vypravovat celé historie, že se podivíš, co všechno zakusil a prodělal Nožičkův Adam. Člověku se ve světě ledajak daří, a kdyby nebylo toho, nebylo by onoho, všecko má svou příčinu. Kdybych byl z domova neutekl, no – bylo mi tak souzeno, ale proto bych žádnému neradil, aby také takto činil. Svět je zlý a koho neprovází požehnání otcovo... ubohý můj otec!“

Skloniv hlavu do dlaní, zamyslíl se pan Adam.

„Inu, stalo se, stalo, když to zjinačí? Nalej, Adame!“ vece po chvíli. „A připijeme na památku všech našich, kteří jsou už v lepší vlasti.“

Povstavše, vypili Adamové na dno, starý i se slzami, které mu do sklenice nakapaly.

„Máš, hochu, bratry, setry, matku?“

„Jsem jediný syn chudobné vdovy,“ odvětil mladý Adam.

„No, chamradino! Ve mně budeš mít hodného tatíka a pro matku pojedeme ještě dnes a já si ji dovezu k staré Barboře do Doubína,“ dí starý Adam. „S Evičkou a s tebou to uvedeme také do pořádku, a při veselce budu ti dělat mládence. Či nechceš?“

„Dobrý strýče!“

„Jen nech! Chamradina s červeným nosem musí mít také nějakou radost ve světě, a už ji má v svrchované míře. Ale to ti pravím, hochu! Jinde nesmí být veselka než v Doubíně, aby se ty chamradiny tam notně pozlobily, že jim Adam tak čiperně zrak vytřel. A teď pij, chlapče doktore, potom se dáme na cestu pro matku.“

Po poledni, rozžehnavše se s Evičkou a jejím otcem, který se již neprotivil sňatku dcery své s mladým Adamem, a jak se nadíti bylo, s někdejším dědicem bohatství starého Adama, jeli Nožičkové k Šumavě, aby novou radost připravili ženě, která se nejméně asi nadála, co ji očekává. Náš panic nevěděl blahem ani co počítí, a proto neustále mnul si červený svůj nos.

XII

Doubínský dráb Pazourek měl již tři sta a několik kalíšků zaznamenáno v rejstříku paní Kačenky a posud se nebyl pan Adam vrátil, což ovšem pro každého věcí nevyzpytatelnou bylo a nemálo

tížilo mysli všech. I Mydlinku počalo nepokojiti, že pan rada – a jinak jej holič navzdory drábovi nepojmenoval – tak dlouho se nevrací, a den co den stavěl se u Zeleného raka, aby se pozeptal, nepřivezl-li dostavník očekávaného panice. Posud však o něm nebylo ani zmínky, ani hospodyně Barbora nevěděla o svém panicovi zprávy dáti, aneb nechtěla snad? – Ba nemohla; kdež by se byla čeho dopátrala! Kdyby byl přišel list, neopominul by zajisté doubínský listonoš Havrda občany a občanky o tom zpravit; ústní vzkázání taktéž nepřišlo po žádném, i zůstala zvědavost všeobecná neukojena až k oné neděli, když se konečně octnul náš panic opět v Doubíně.

Slunce se zhlíželo právě posledními paprsky v kalužině na doubínském náměstí, když dostavník u Raka zastavil, a z něho vylízal pan Adam, možná-li, více kvetoucí než kdykoliv jindy. Usmíval se a oči mu pohrávaly blahou spokojeností. Pomáhal nějaké ženštině vkusně oděné z vozu, ta se mu zavěsila rukou v ruku, a pyšně odfukuje dým z doutníku, obešel pan Adam se svou společnicí celé náměstí, nežli ji uvedl do svého domu. Tak se mstil starý panic! A jak pěkně to znal navléknout, aby zvědavost všech na nejvyšší stupeň napnul! Průvodkyně jeho měla tvář zastřenou hustým závojem, a žádné oko smrtelné by nebylo vyzpytovalo, jaký obličej se skrývá pod tím závojem. To však, aby takovou měrou se dělo, měl v úmyslu pan Adam. Jak snadno uhodnouti, byla ženština, vedoucí se s naším panicem, matka mladého Nožičky, a nechtěla-li pokaziti onomu všechnu radost, bylo jí dělati vznešenou dámu.

„Pane Pazourku!“ křižovala se paní Kačenka, vedoucí se s drábem na procházku, když potkali náš párek.

„Však já ho napálím,“ vece Pazourek, a pustiv svou budoucí polovici, vrátil se za panem Adamem, aby mu zvěstoval, že již není titulárním radou v Doubíně.

„Jářku, drahocenný pane Nožičko! Titul je tentam,“ hodně hlasitě pravil, tepaje dle zvyku svého holí do půdy, a škodolibě pozíral panu Adamovi v tvář.

„Neškodí nic, příteli, neškodí nic,“ zněla odpověď a panic vedl se dále s družkou svojí.

„Však bude škodit, tento, povídám já,“ bručel dráb a pospíchal k paní Kačence, aby jí vypověděl, kterak se zakabonil Adam, uslyšev výrok nešťastný.

I s pannou Stázinkou setkali se Adam a společnice jeho a zastavili se s ní k vystřídání několika slov.

„Ještě svobodná, panno Stázinko?“ pokoušel ji panic.

„Je-li pak to pravda,“ ptala se, nedbajíc oněch slov Stázinka, „že jste, pane Nožičko –“

„Se oženil?“

„To nemyslím, ale jak pravil onen darebák, nemýlím-li se, Dlouhý Vojta, že s panem Adamem kamarádil a –“

„Sirky a kudly prodával? Pravda, roztomilá Stázinko, pravda je to svatá; ale z toho si nebude má paní pranic dělat –,“ odvětil vesele pan Adam, a pokloniv se, kráčel dále.

Panna Stázinka kousla do rtů a šustila domů.

I bylo řečí mnoho o panu Adamovi, řečí na korce, jak pravil Johannes Mydlinka druhého dne po ránu, hole bradu a podnosí našeho panice, a pan Adam byl opět ten starý, veselý Nožička, naslouchaje všem anekdotám, jež měl holič dnes v zásobě, a směje se, až se ohýbal. Odměnil se štědře Mydlinkovi za to, že se ho tak vřele ujímal proti všem utrhačným jazykům; jenom méně byl sdílným a holičovi nepodařilo se ani tenkrát něco vylákati, kterak se dařilo panu radovi v Praze a jakou si byl nevěstu přivezl. Pan Adam byl mlčenlivý a skoupý na slova v ohledu tomto, odbýváje útoky Johannesovy chamradinou a smíchem.

Havrda donášel každý týden panu Adamovi listy a každé takové psaní bylo tomuto pravým zřídlem rozkoší; vždyť v každém bylo na konci několik laškových slov, psaných rukou ženskou, a paníc náš nemohl se zdržeti, by vždy po přečtení jich nezulíbal. Upamatoval se vždy na štípanou hubičku, jakéž se mu dostalo při odjezdu z Prahy od Evičky vzdor červenému nosu.

Míjel den po dni; a mimo údy rozpuštěného spolku staromládeneckého naklonil sobě pan Adam všechny doubínské obyvatele, i zapomělo se na sirky a kudly a každý přál bohatému panici, že vstoupí v stav manželský, byť i nebyla, jak se očekávalo, nevěsta jeho žádná mladice. Každý patřil totiž v matce mladého Adama budoucí paní Nožičkovou, a pan Adam nechal doubínské v bludu tomto, těše se na budoucnost, kdy Evičku jako mládenec povede k oltáři. I přišla doba tato.

Kalužina na náměstí byla až na dno zamrzlá a sníh pokrýval krajinu daleko široko, když zavítali do Doubína mladý Adam Nožička, městský lékař – byltě dřevník na podzim zemřel a na přímmluvu starého Adama dostalo se onomu úřadu toho – a Evička, nevěsta jeho, která před půl rokem zajisté sobě nebyla pomyslila, že na blízku Vejrova v Doubíně u pana tlustého Adama, jemuž smetanu prodávala, o masopustě se opět octne. Stará Barbora nevěděla ani, kde jí hlava stojí, když pojednou tichý druhdy dům oživnul a hostů v něm se jen hemžilo.

Byla svatba hlučná a nádherná, že podobné nebylo pamětníka v Doubíně, a pyšně kráčel pan Adam starší po boku švarné nevěsty do chrámu, z něhož tato vystoupila co choť mladého Nožičky. Vše se tenkrát radovalo, mimo pannu Stázinku, která nepřijavši pozvání, na pana Adama zanevřela, že jí nechtěl učiniti paní radovou. Mermomocně chtěla do kláštera. –

I z Pazourka a z paní Kačenky byl o masopustě tom páreček, čímž smazán jest dluh drábův v rejstříku, dosáhnuv již notného počtu kalíšků hořké.

* * *

V Doubíně – to jest v městečku pod Krkonoši, které jsme tak nazvali, ač jinak zní jméno jeho – žije bezpochyby posud pan Adam a posud je panicem.

„Nedostal jsem Evičku!“ bývala slova jeho. „A jiná se mně nehodí. Radš budu chovat mladinkého Adámka, abych světu něčím prospěl. Ostatně, kterápak by chtěla takového mrzouta s červeným nosem? Prabídný nos! Chamradina...!“

Baron Lejka

I

Byla žena krásná ve svém mládí a konečně zahynula v nejhorší psotě za plotem pod širou oblohou. Nikdo za ní tehdy nezaplakal, jen rosa noční pokryla její zsinálé líce drobnými krůpějemi vody, a když ji byli přede zdí hřbitovní zakopali, vyrostl jí v hlavách veliký bodlák, jediný to pomník na jejím osiřelém rově. Říkalo se, že sama si vzala život a že co samovražednice nesmí odpočívati v posvěcené zemi; vypravováno o ní jako o vzoru vši špatnosti, jejíž neblahý život prý byl nutný následek jejího zpustlého žití, i staveno ji mladým a nezkušeným za výstražný příklad; – a ona byla jen nešťastnou, velice nešťastnou! Svět však toho nechápal a odsuzoval ji; po dlouhá leta práchnivěla neoželena v tmavém lůně zemském, hrob její zapadl zároveň s ostatní půdou a nikdo nevzpomínal více nešťastnice. Ale po letech zulíbali jednou k večeru rtové mladého muže tento koutek země a ze srdce, vyslavšího před chvílí k nebesům modlitbu za lehké odpočinutí matčino, vycházela také touha, aby byla pomstěna zrazená láska nešťastné ženy. Po nedaleké silnici chodili a jezdili lidé kolem a mnohý v udivení patřil na otrhanou postavu, klečící před zdí hřbitovní. Kdož byli z blízkého města, poznávali ji a navzájem sobě sdíleli, že to nejhorší otrapa z celého okolí, známý pod jménem barona Lejky. Co však dělá na onom místě, nedovedl sobě každý vysvětliti; neboť lidé již zapomínali na hrob nešťastné matky, a snad by tehdy ani vlastní syn její nebyl u něho prodléval, kdyby starý hrobník Tomáš ho nebyl k tomu povzbudil. Naleznuv Lejku, vyspávajícího v příkopě u silnice svou opilost, pozastavil se a cosi hnulo

se v něm jako útrpnost s tímto mladým a již tak sešlým stvořením. On znal matku jeho v jejím rozkvětu i úpadku, upomenul se na její bídné konce, jakého snadno se mohl nadíti též u jejího potomka, a proto probudiv Lejku, počal mu prostými, ale jadrnými slovy mluvit do duše. „A nezanecháte-li chlastu, Lejko, octnete se pod oním bodláčím vedle své nebožky matky,“ pohrozil mu nakonec a tato slova probudila v mladém muži zvláštní cit. Svěsiv hlavu, přiloudal se k rovu a tam vstoupila mu náhle na paměť celá minulost, jejíž upomínku až posud pomocí ostrých nápojů hledíval v sobě udušiti. Dlouhá řada protivenství a úkorů zobrazila se mu před očima, a když sobě uvedl na paměť roditelku svou a její osudy, zachvěl se křečovitě na celém těle a do oka vstoupila mu slza, mírníc duševní jeho bol. Po drahých dobách zase jednou se pomodlil a zároveň klnul tomu, jenž oba: jej i matku jeho byl učinil tak nešťastnými. A člověk ten byl bohatý, mocný pán – byl to jeho otec...

„Ah! Jaká to sběř v této krajině!“ zvolala dáma, jedoucí kolem hřbitova v pěkném kočáře, a dvěma svým dcerám ukázala na klečícího Lejku. A slečny dcery, odhrnuvše si drobátko závoje z obličejů, přitiskly k nosům svým batistové šátky napuštěné voňavkami, aby pohled na otrhanou sběř neuškodil jejich citlivým nervům. Byly to velmi vznešené dámy: stará z nich byla manželkou onoho bohatého, mocného pána a druhé dvě byly jejich dcerami...

Za kočárem kráčeli dva sousedé z města a jeden z nich zhlédnuv Lejku, zvolal: „I hle! Copak to tam u hřbitova kutí ten kořala?“

„Aj, aj, totě baron Lejka!“ – usmál se druhý potupně, a oba, potřásající hlavami, vykládali sobě o zkaženosti nynější mládeže, pokud nedorazili do města. A tam zašli sobě k Modrému beránku na sklenici piva, aby shromážděným hostům vyprávěli, co byli viděli, netajíce své obavy, že by darebný Lejka mohl se provinit svatokrádeží a v noci hroby na hřbitově oloupiti.

„Nedopouštěj pánbůh!“ zděsil se tlustý hokynář Karabáček. „Má nebožka Madlenka má na krku dvě řady pravých perel a na levé ruce zlatý prsten s pěti granáty. Za to už by se mohlo několik grošů utržit.“

„A což teprv za atlasové šaty mé dcery!“ přizvukoval vychrtlý krejčí Konopka, drkotaje zuby, a na těle naskočila mu husí kůže. Aby jí je ten lotr takhle svléknul!

„Tuším, že by bylo záhodno, oznámit to u milostivé vrchnosti, aby se předešlo možným neplechám,“ vece starostlivý hlas zámeckého lokaje, a vše souhlasilo s tímto návrhem. I chystali se již vyvésti svůj úmysl, když Karabáček náhodou oknem na náměstí kouknul a barona Lejku spatřil, právě jak zahýbal k vinopalně. A byla to panská vinopalna, pronajatá židu Izákovi.

„Hm, hm! Ten kriminálník má jistě něco takového za lubem a jde se na to posilnit,“ pravil pan radní Kotrba a měřil sobě palcem a ukazováčkem pravé ruky vzdálenost nosu od hranic své ctihodné pleši, což dělával vždy, kdykoliv mluvil co radní, a tudy co úřední osoba. „Do toho měl by se vložit úřad.“

„Což abych doskočil k váženému panu purkmistrovi,“ nabízel se ochotně švec Vopršálek a namířil nohou ke dveřím.

„Bene, Vopršálku!“ pochválil ho pan radní, a švec hnul se chvatným krokem k hlavě obce. Cestou vrazil na policajta Bělinu a přikazoval mu co nedůtklivěji ve jménu zákona, aby neotálel s ním jíti a barona Lejku zatknouti, poněvadž prý je celé město v nebezpečení, že bude od onoho zlosyna vymordováno a vydrancováno. Policajt podivil se tomu sice, ale milerád uvěřil v možnost toho, řka: „Ten kořalečník je nejhorších věcí schopen a patří všim právem aspoň na šibenici. Věčná škoda, že ho páni neodsoudili nadosmrti, když tenkrát se pokoušel o zavraždění nynější naší vrchnosti, urozeného pana hraběte. Teď má celé město a zvláště

úřad s tím darebákem notný kříž. Já tak být soudcem –!“ A při tom chytil se policajt Bělina rukověti své šavle na důkaz, že by pak vlastnoručně ušmíknul hlavu takovému provinilci, aby od něho obec měla navždy pokoj.

U purkmistra, pana Vondráčka, dušovali se oba, Vopršálek i Bělina, jako o překot, že baron dnešní noci oloupí městský hřbitov, aby prý měl více peněz na kořalku.

„Ale toť není ani možná!“ pravila hlava obce nedůvěrně. „Je to ovšem prašpatný chlap, ale aby se toho dopustil –“

„Dopustí, excellence, jistě se dopustí,“ tvrdil policajt a jako vysloužilý voják pozdravil po vojansku. „Když jsme leželi v Netálii, stala se právě taková ohavnost, jenom že ten netaliánský Lejka trochu jinak se jmenoval a že se neopíjel kořalkou, nýbrž samým červeným vínem. Račte mým slovům přiložit víru, excellence, neboť je to svatosvatá pravda a stalo se to v Netálii!“

„Přiveďte tedy Lejku ke mně!“ rozhodnul se Vondráček a policajt, pozdraviv po vojansku, kvapil do panské vinopalny; Vopršálek vrátil se zatím do hospody, kdežto zvědavým sousedům oznámil, že ještě dnes se bude nad baronem Lejkou odbývati hrdelní soud a že co nevidět Bělina jej povede svázaného a se špejlem v ústech, aby prý nemohl křičeti, na úřad.

„Při tomhle musím já co radní také být,“ ozval se Kotrba, dopil pivo a spěchal pak rovnou cestou k hlavě obce. V patách za ním kráčeli ostatní hosté od Modrého beránka i se zámeckým lokajem, a stanuvše u vrat purkmistrova domu, čekali na delikventa, jehož policajt Bělina, ač bez špejlu v ústech, záhy přivedl a s vítězoslavným úsměchem do dveří k hlavě obce strčil.

Leč nemalé bylo podivení všech, když Lejka asi po půl hodině se octnul zase na svobodě místo v šatlavě, kde jej v duchu již každý viděl.

„Zle bude s námi,“ zahořekoval mistr Konopka, vraceje se s ostatními do hospody, kamž zanedlouho také pan radní s policajtem se dostavili.

„No, jak je?“ vyzvídali všichni a upřeli zraků svých na příchozí.

„Není dobře a bude ještě hůř,“ jal se Kotrba vykládati. „Lejka ovšem se zapřísáhnul, že nemá nic špatného v úmyslu a že prý se jen modlil na hrobě své nebožky matky – však se snad posud pamatujete na opilou Klárku –, ale čert aby věřil slovům takového člověka.“

„Ten v Netálii se také dušoval až do horoucích pekel, a přece to vyvedl,“ doložil policajt, nahýbaje si z plného plecháče.

„Kdybych já byl purkmistrem, už by Lejka dřepěl v šatlavě,“ pokračoval pan radní ve svém výkladu. – „Že v něm není ani zrnka dobroty, na to bych chtěl vsadit krk; vždyť to je Klárčin, a k tomu nemanželský kluk, a to víte beztoho, sousedé, že jablko od stromu daleko nepadne.“

„Zrovna jako nepadlo v Netálii,“ dodal policajt Bělina.

„Račte odpustit, pane radní!“ uchopil se slova tlustý hokynář Karabáček. „Ale rád bych přece věděl, jak se to s tou Klárou vlastně mělo a kdo přivedl Lejku na svět. Ono se sice sem tam povídá, že holka prý se docela zapomněla s nynější naší urozenou –“

„Ale, ale, pomalu, Karabáčku, a pozor na hubu!“ káral ho pan radní a počal silně pokašlávati, mrkaje při tom po lokaji zámeckém. Tento však, odfouknuv si v pocitu své důstojnosti, usmál se spokojeně a vybízel hokynáře v pokračování v řeči, říká: „Přede mnou netřeba se vám ostýchat, pane sousede! Vždyť jsme mezi svými, a co já slyším, to je tak, jako by hodil kámen do vody. Ostatně není to u panstva nic neobyčejného, že si rádi zažertujou s takovou kůstkou, ač je každá blázen, která jejich slovům věří. A stane-li se jí něco, je tím pak sama vinna, že se dala oblafnout; že ne, sousedé? He he he!“

„Inu, ano,“ odvětil Karabáček, a nahnuv se k ostatním kolem stolu, šeptal: „Abych se teď v krátkce vyslovil, lidé si povídají, neb aspoň povídávali, že Lejka je synem pana hraběte, a proto prý se mu také přezdívá baronů.“

„Klepy, nic jiného než klepy,“ podotknul švec Vopršálek. „Já pracuju už celých patnáct let pro milostivého pána a milostivý pán nesvěřil se mi posud ani slovem, že by tento – – slovem, ani se nezmínil o Kláře a o Lejkovi, ačkoliv nemá takto přede mnou žádných tajností.“

„I vy prazatrolený chlubko!“ osopil se na řečníka krejčí Konopka. „Což myslíte, že to vám někdo uvěří? Vida, vida, jak by mistr Vopršálek si chtěl zahrávat na kamaráda pana hraběte.“

„Nevídáno!“ bručel rozdurděný mistr. „Hrabě je člověk z masa a z kostí jako já a také si rád s našincem porozpráví, aby se dověděl něco z toho menšího světa. A abyste věděli: já znám vrchnost naší lépe než vy všichni – s odpuštěním, pane lokaji! – a dověděl jsem se o jejich kouscích z mládí více než zase vy všichni; ale už ze mne nedostanete ani slova o té věci.“

Od této chvíle neklap mistr Vopršálek skutečně ani ústy, hledě si zato tím pilněji svého džbánku. Ostatní však byli dost hovorní, rokující o Lejkovi, a policajt Bělina na dotvrzení všeho stále opakoval, že je to právě tak jako druhdy, když ležel v Netálii.

„Zejtra bude hřbitov oloupen, dost a basta, jak říkají v Netálii,“ zvolal na rozloučenou, potáčeje se z hospody, a sousedé, rozcházejíce se, tvrdili, že starostí nebudou moci spáti, ba ani oka zamhouřiti, ač se to vpravdě nestalo; neboť pivní výpary v hlavách daly jim záhy na barona zapomenouti a ukolébaly je v hluboký spánek.

A Lejka nedopustil se skutečně svatokrádeže, povaluje se přes celou noc nepokojně na slámě ve vinopalně, kde mu žid Izák co

pilnému hostu svému dopřával noclehů. Časně z rána se zvednul, a navštívil ještě jednou hrob matčin, opustil tuto krajinu...

II

„Baron Lejka se ztratil,“ povídali sobě staří i mladí ve městě a náhledy velmi se různily strany toho, kam by se byl vlastně poděl. Někteří soudili, že, opiv se na noc ve vinopalně, upadl do blízkého rybníka a tam se utopil; jiní opět se domýšleli, že zašel do hor a do lesů a odtamtud že bude vypadati na lidi, aby je olupoval. Ano, policajt Bělina věděl již najisto, že sobě utvořil loupežnickou bandu a že záhy přijde oddělení vojska do těchto míst, aby pásli po krvežíznivém náčelníku zlověstných lupičů.

„V Netálii,“ končival své zprávy, „bylo to právě tak, když já jsem byl vojákem, a jednou když jsme se za tím netaliánským Lejkou honili, byl bych bezmála přisel o život, kdyby mě kulka z pistole namísto do hlavy nebyla vjela do čáky. Ale nakonec dostali jsme ho přece do pasti a pak byl v jednom velkém městě dvakrát po sobě kolem lámán. Za týden, a nanejvýš za čtrnáct dní, stane se baronu Lejkovi pravě tak, jako tehdy v Netálii.“

Leč týden i čtrnáct dní uplynulo několikrát po sobě a o Lejkovi posud nebylo památky, takže konečně zvítězil náhled těch, kdož tvrdili, že se byl utopil v rybníku za městem. Věřilo se tomu tím spíše, poněvadž nedocházely žádné zprávy o vraždách a loupežích k nemalé mrzutosti policajta Běliny.

Po roce zjevil se však baron Lejka opět ve svém rodném městě. –

Bylo jednoho rána po službách božích a před kostelem stálo několik sousedek, pohroužených, jak se podobalo, ve velmi důležité rozmluvu.

„Jak jsem už řekla,“ pravila jedna z nich, tváříc se nadmíru vážně. „Baron Lejka je opět zde.“

„Není možná!“ děsily se druhé ženy.

„A k tomu je vám od hlavy až po patu celý nový a přijel sem v kočáře,“ vykládala předešlá řečnice. „Potkala jsem ho, když jsem šla do chrámu Páně, a ani svým vlastním očím nechtěla jsem uvěřit. Tak to bude přece jen pravda, že se stal loupežníkem, – odpusť mně pánbůh hříchy, že to tak tvrdím! – a jestliže drahý ten oděv někde neukrad, pak věru nevím, co se to s tím člověkem stalo. Můj muž dře se jako řemeslník od rána až do večera, ale aby si poctivě mohl vydělat na takový panský šat, toho věru nedovede.“

Všeobecné „hm hm!“ ostatních sousedek bylo výrazem udivení nad touto neslýchanou událostí.

„Po celou ranní vrtalo mně to mozkiem, takže jsem nemohla v božím kostelíčku ani poctivě se pomodlit otčenáš,“ uchopila se ona sousedka znovu slova. „Ale ať jsem přemýšlela tak či onak, na kloub jsem tomu přece nepřišla. Jen to uvažte! Hedbávný klobouk, černý soukenný kabát a atlasová vesta, k tomu čistě vyleštěné boty, – do toho všeho si myslíte tohoto bývalého otrapu zastrčeného, a pak na dobré svědomí mně povězte, zdaž tomu za mák rozumíte?“

„Inu, já bych tomu třeba rozuměla,“ zaznělo z úst jiné ženy, kdežto ostatní jen záporně hlavami kroutily.

„No, vidíte, paní Kropáčková, že to musil ukrást a že se zdržuje v horách jako bandita?“ tázala se kvapně sousedka, kteréž to bylo přes celou ranní mozkiem vrtalo.

„Ba neukrad a není banditou,“ usmívala se paní Kropáčková: „ale abych vám to krátce a dobře vysvětlila, vězte, že baron Lejka – z velké loterie vyhrál!“

„Ah!“ vyjelo překvapením ze všech úst; toliko první řečnice stála neústupně na svém, že je Lejka banditou a že poctivým způsobem nenabyl svého nového oděvu.

„A že by byl vyhrál, to je taková lež jako celá babylonská věž,“ zvolala na konci proudu své řeči.

„Nevěříte-li tomu, paní Vopršálková, zeptáme se ho samotného,“ bránila se zástupkyně cti Lejkovy, ukazujíc prstem na onoho, o němž se právě rozprávělo, a který volným krokem se blížil přes náměstí k shromážděným sousedkám.

„Na mou milou! To je on,“ zvolalo několik hlasů najednou.

„Koukejme na to, jak si pyšně vykračuje!“ vece pak jeden hlas.

„Člověk by v něm skoro ani nehledal bývalého barona Lejku,“ dodal druhý. „Celičkový je jako vymydlen.“

„A posud není ani dost málo opilý,“ divila se třetí sousedka.

„Poněvadž ho peníze na dobrou cestu přivedly,“ vysvětlovala Kropáčková.

„I vždyť se motá trochu, jestli se nemýlím,“ odporovala Vopršálková.

„Ba, ovšem že se motá, a sice pořádně,“ přisvědčovaly její vrstevnice, kdežto druhá strana s Kropáčkovou v čele tvrdila, že baron Lejka jde zrovna jako svíčka.

Spor tudy povstalý trval tak dlouho, pokud předmět jeho se neoctnul až u samých bojovnic.

„Na slovíčko, Lejko,“ zavolala naň Kropáčková, a Lejka, probrav se z dumných myšlének, v něž byl právě pohřížen, stanul u sousedek.

„Co dobrého?“ ptal se, přehlédnuv plachým zrakem celé shromáždění, jež se bylo zatím též o svíčkovou bábu rozmnožilo.

„Koukáme, jaký se z vás stal pán a jak vám nové tyto šaty dobře sluší,“ zapředla Kropáčková hovor, nemohouc ze statné nyní postavy bývalého kořaly ani oči spustiti.

„Na mou duši, je to baron Lejka,“ šeptala svíčková bába vedle stojící ženě, která taktéž šeptem pravila: „A vyhrál několik panství z velké loterie,“ což svíčkovou bábu tak dojmulo, že pustila všechny své svíčky do bláta samým leknutím.

„Teď vypadáte, Lejko, jako opravdový baron,“ pochlebovala mu druhá sousedka, a třetí, zapomenouc se, vece: „Kdož by teď ve vás poznal bývalého –“

„Opilce a darebu!“ vpadnul jí do řeči baron Lejka a usmál se zvláštním způsobem.

„I ty můj božíčku! Vždyť víme, že jste nebyl tak zlý, jak se o vás povídalo,“ vmíchala se do rozprávky svíčková bába, kteréž výhra z velké loterie nemálo krev pobouřila a mysl její k napravenému kořalovi naklonila. „A docela co se týče onoho útoku na pana hraběte, tu jsem vždycky říkávala, že jste se nedopustil takové hanebnosti a že jste byl skoro nevinně do kriminálu odsouzen. Páni jsou páni, a kdyby na ně zostra kouk, už aby toho pykal v žaláři! A proto jsem se za vás často modlívala a nejednu svíčičku jsem na vlastní útraty obětovala za pokoj a věčné blahoslavenství vaší nebožky matky. Ó, já jsem dobře znala Klárku a milovala jsem ji více než svou vlastní sestru, – tu ubohou, dobrou Klárku!“ A při tom zkroutila oči k nebesům.

„Myslíte to opravdu?“ ptal se Lejka zostra a oči mu vzplanuly neobyčejně živým ohněm.

„Jako že chci být spasena!“ zaříkala se svíčková bába.

„A což když z matky mé se stala žena opilství oddaná, když žebrotou chodila od domu k domu a když jako s povrhelem lidstva s ní bylo nakládáno?“

„Pak jsem ji litovala, a jak mi právě bylo možná, podporovala jsem ji,“ povzdechla bába zbožně.

„My všechny jsme ji litovaly a podporovaly,“ souhlasily ostatní ženy, jimž Kropáčkové zpráva o výhře barona Lejky jakési podstaty nabývati se zdála.

„A vy všechny lžete,“ zvolal Lejka, ustoupiv na krok. „Vy všechny nepodaly jste jí ani sousta chleba, když hlady mřela, vy všechny neposkytly jste jí ani na lžici vody, když žízní hynula, a nešťastná ta žena, zoufalstvím dohnána, oddala se pití, zatím co já jsem bez viny trpěl v žaláři. Kletba za to vám všem!“

A vyraziv ze sebe tato slova, kvapil Lejka dále. Ženy němě a v ustrnutí pohlížely za ním.

„On blázní!“ vypravila konečně svíčková bába ze sebe a Kropáčková dodala: „Peníze připravily ho o rozum.“

„Kdo že blázní, koho připravily peníze o rozum?“ ozval se v pozadí žen vysmolený hlas policajta Bělina.

„Barona Lejku!“ zvěstovaly všechny a jaly se jedna přes druhou vyprávěti o tom, čeho byly právě zažily, tak že policajt z této směsice hlasů ničemu dobře porozuměti nemohl.

„Ve jménu slavného úřadu městského, ticho!“ velel Bělina. „A vy, Bětuško!“ obrátil se k svíčkové bábě. „Povězte spravedlivě a na dobré svědomí, co se vlastně stalo!“

Oslovená vysvětlila na to až dopodrobna všechny události s baronem Lejkou.

„S tímhle musím hezky za tepla k panu purkmistrovi,“ vece policajt, vyslechnuv s vážnou tváří tyto neobyčejné věci a spěchal na úřad.

Za chvíli bylo město plno rozmanitých zpráv o baronu Lejkovi, jenž prý bude co náramný boháč zaveden do pražského blázince, aby ve svém šílenství nikomu neublížil. Matky nakvap se sháněly po svých dětech a uzavíraly je do světnic, aby se jim nic zlého nestalo. Ulice byly záhy jako po vymření a jen policajt Bělina s ně-

kolika občany vytloukali všechny kouty, aby se zmocnili domnělého nešťastníka a prozatímním uzavřením do šatlavy neškodným jej učinili.

Lejka zatím seděl na hrobě své matky a přepodivné myšlenky vířily mu v hlavě. Měltě vážné věci v úmyslu, a zdaž se mu zdaří, kdož mohl napřed vědět! – A přece mu tak velice na tom záleželo, aby dosáhnul svého cíle, aby v jediném onom okamžení, až touha jeho bude vyplněna, mohl říci: „Žil jsem dosti, nyní rád umřu.“ A nebylo to nic nesnadného, oč se zasazoval; byla to pomsta za všechna příkoří, jaká byla snéstí jeho matce i jemu. Nebyl to již onen otupělý, pro celý svět odumřelý člověk, jimž býval dříve; slova hrobníkova: „Nezanecháte-li chlastu, Lejko, octnete se pod oním bodláčím vedle své nebožky matky,“ byla z něho utvořila muže plného odvahy, který dovedl po celý rok sebe přemáhati, aby pak z jedné výstřednosti upadl do druhé. Celý svět byl mu již ničím a celé jeho smýšlení i konání směřovalo k jedinému, hroznému konci: postaviti se tváří v tvář naproti svému otci, který ho byl zapřel a trpkosti nasek na celou dráhu jeho pozemského žití, a vyzvati jej, aby se zodpovídal pro toto nelidské jednání. A když zde pod jasnou oblohou nebeskou uprostřed krásné přírody na to se upamatoval, že poskvrněné jméno jeho nemůže u lidí nikterak býti očištěno, když sobě vzpomněl na matku svou, nešťastnou tuto ženu, tu vstoupala mu krev k hlavě a chvílemi pokoušela se o něho skutečná šílenost. Ona zde ležela vyvržena ze společnosti svých mrtvých druhů, ani sebeprostší křížek nezdobil jejího rovu, žádná noha lidská nevyhnula se v úctyplné bázni onomu místu, kde byly uloženy její tělesné ostatky, – a vyhnul-li se mu kdo, činil to v pocitu, že kráčí přes hrob samovražednice! Zdaž toho zasluhovala...?

„Ne, matka má nebyla příčinou své předčasné smrti, nýbrž on – on jediný, a nyní přišla doba, kdy mu bude klásti účty ze svého jednání,“

šeptal mladý muž, a založiv si hlavu v ruce, zabral se do přemýšlení. Vyseděl celý den na zapadlém rově s bujně vyrostlým bodlákem v hlavách, a když slunce k západu se chýlilo, požehnal místu tomu a rychlým krokem bral se za město – k hraběcímu zámku.

Na silnici potkal kočár, v němž seděla stará dáma s dvěma dcerami. Všecky tři jely na procházku v podvečerní době. Mladší dcera všimla sobě statného muže s ubledlou, a přece tak významnou tvář, a oko její utkvělo se zálibou na jeho postavě. Netušilať chuděra, že to ona otrhaná sběh od loňska...

III

Na kyprém loži v nádherném pokoji hraběcího zámku svíjel se v bolestech bohatý a mocný pán této výstavné budovy. Tajemné šero rozkládalo se v komnatě, osvětlené jen napolo mdlou září svítilny, jež byla na klenutém stropu zavěšena. V koutě nedaleko postele stál, skoro ani nedýchaje, vyšňořený sluha, a sledoval každé hnutí svého pána. Chvillemi pohlížel na hodiny, zdaž se nepřiblížila ještě doba, kdy by mu měl podati lék.

„Kde je má paní?“ šeptal chorý, vzpřímiv se poněkud na svých poduškách, a vyhaslým zrakem hleděl k oknu, na jehož sklech počala pohrávati záře vycházejícího na blankyt nebeský měsíce.

„Prosím, milosti, odjela před malou chvílí na procházku,“ zněla odpověď sluhova na dotčenou otázku.

„A dcery moje?“

„Jsou s milostpaní.“

Hrabě, povzdechnuv jako hořem, že v tak vážné době od svých vlastních jest opuštěn, umlknul na chvíli a klesl zase zpět do načechraných od sluhy podušek.

„Nepřijel posud lékař z Prahy?“ ozval se pak poznovu.

„Čekáme ho každým okamžením,“ odvětil služebník, a přistoupiv tichým krokem k loži, dal panstvu užívati. V tutéž dobu vniknul do komnaty slabý zvuk zvonku.

„Bezpochyby bude už zde,“ oznamoval strážný duch a vyšel z pokoje, aby nahlédl, co se venku děje. Za několik minut vrátil se opět, veda s sebou mladého muže v černém oděvu a v bílé vestě. Příchozí pokynul v pokoji před ložnicí lokajovi, aby se vzdálil, načež dvěře za ním na závoru zavřel a do komnaty k nemocnému vstoupil. Rozhlédnuv se zde kolem, přiblížil se k loži, na němž vznešený churavec odpočíval.

„Znáte mne, pane hrabě?“ tázal se ho příchozí přidušeným hlasem, rozdíraje sobě pravicí pod kabátem prsa, ve kterých krutá bouře burácela.

„Tuším, že vyhlášený lékař z Prahy – –,“ šeptal nemocný.

„Ano, jsem lékař,“ usmál se cizinec mrazivě, načež chopiv se stolu s příručním zvonkem, stojícího vedle lože, doprostřed pokoje jej odnesl. Poté rozevřel ještě obě okna dokořán, odkud se mu zjevila vyhlídka do zámecké zahrady, a když to vše vykonal, usednul vedle nemocného tak, že mu mohl do obličeje pozírat. Několik okamžení panovalo v komnatě mrtvé ticho, rušené jen občas těžkým oddychováním churavcovým.

„Jste již zaopatřen, pane hrabě?“ ozval se pak domnělý lékař chladným hlasem.

„Zaopatřen?! – Jak to myslíte?“ vece hrabě a uleknutě nahlédl v zamračenou tvář toho, od něhož doufal zdraví nabýti.

„Myslím, jste-li připraven na věčnost?“ zněla vážná odpověď. „Nebýlo by vám to na škodu, neboť za málo okamžení musíte – umřítí.“

„Umřítí!“ zvolal nemocný pronikavým hlasem a usednul na loži. „Ach, ne, ne! Já budu opět zdrav – budu,“ pravil skoro prosebně,

vztahuje k lékaři svých vyschlých rukou. „Aspoň mne domácí můj doktor o tom ubezpečil, a vy –“

„Ano, já povídám, že zejtrějšího dne nedožijete,“ převzal mu cizinec slovo.

Hrabě klesl zpět na lože a studený pot vyvstával mu na čele. Místo utěšitele viděl před sebou zlověstného proroka, jehož bodavé zraky se mu vrážely do duše jako dvě ostré dýky.

„Zazvoňte na Jana, mého sluhu!“ šeptal v pocitu největší hrůzy. Cizinec se ani nehnu.

„Zazvoňte!“ vece nemocný úpěnlivým hlasem.

„Prozatím ho zde není třeba,“ uchopil se onen slova. „Leč utište se, pane hrabě, a vyslechněte pozorně, co vám budu pro útěchu na cestu do věčnosti vyprávěti. Jestliť to zábavná povídka a těší mne věru, že za nynějších okolností vám ji mohu sdělit. Jste připraven?“

Hrabě neodpovídal.

„Slyšte tedy! Před více než pětadvaceti roky, pokud byl ještě váš nebožtík otec živ, – vy sám těšil jste se tehdy bujnému, mladickému zdraví a nejlepší síle ve svém panském těle –, za tehdejších dob tedy sloužila v zdejším zámku mladistvá a sličná dívka dole z města. Jmenovala se Klára –“

Nemocný zimničně se zachvěl.

„Byla to,“ pokračoval druhý ve své řeči, „aspoň jak já se domýšlím, hodná a poctivá, ač chudá holka – jinak by zajisté nebyla sloužila –, a poněvadž byla též švarná, padla synu zemřelé vrchnosti do oka, což nebylo ostatně nic zlého. Neboť proč by se nemohlo děvče z chudého stavu také mladému hraběti zalíbiti? – Dobrá! Mladý pán si ji nadcházal, a poněvadž ji náviděl, postaral se o to, aby holce, pokud možná, dobře se dařilo. Dohodil ji u své urozené matinky místo za panskou a ona mohla si pak také chodit po

pansku. Byla ovšem bloud, že nezůstala ve své sprosté sukničce; ale marnivosti neodolá snad žádná mladá ženská a ona si též neodolala, tím méně, poněvadž mladý pán nebyl skoupým a přízně její lecjakým dárkem získati si hleděl. Šperky ty přišly jí ovšem draze, poněvadž je zaplatila svou poctivostí, ale což by konečně na tom sešlo? Vždyť je podobných případů ve světě na tisíce a ani kohout po tom nezakokrhá. Není-li pravda, pane hrabě?”

„Kdo jste?“ vece nemocný skoro bez ducha, stíraje si z čela krůpěje potu.

„Jen strpení! Dojde na to také. – Nabaživ se děvčete, vyjel si mladý pán, syn to vašeho nebožtíka otce, trochu na zkušenou do světa, a urozená paní hraběnka, vaše nebožka matka, pozorujíc, že to s holkou není jaksi v pořádku, propustila ji ze služby. Byla docela v právu; neboť proč by kolem sebe trpěla padlé ženštiny, pokud měla na vybrání mezi zachovalými pannami? – Svedená dívka odebrala se tedy z tohoto zámku dolů do města, kde ji vítali úšklebky a povrhováním, majíce z toho radost, že prý je pýcha její zlomena a že záhy její krása oprchá. Nevím, byla-li pyšnou, poněvadž sám toho nepamatuju, ale skoro bych se domníval, že to nebylo takové. Což ostatně na tom? – Mladý pán proháněl se zatím po světě a bývalá panská jeho matky stala se též matkou. Ačkoliv se nikomu nepochlubila, kdo je otcem jejího dítěte, přece si šeptali lidé o synovi staré vrchnosti a přezdívali klukovi baronů. Nemýlím-li se, je to míň než skutečný hrabě, a trochu víc než obyčejný člověk. Slušný to věru predikát pro toho, kdo má v sobě polovici panské a polovici sprosté krve. Či nemyslíte tak?”

„Ach! Ustaňte!“ úpěl nemocný. „Jene! Jene!“ volal, ale slabý jeho hlas sotva dozněl ke dveřím u ložnice a za těmi byla ještě jedna prázdná komnata.

„Prosím, abyste se šetřil; budu záhy u konce své povídky,“ mluvil příšerný cizinec dále. „Kluk baron rostl jako dříví v lese a šťastně dospěl až k svému patnáctému roku, nevěda ani nejmenšího, že se v něm skrývá také kus vrchnosti. Myslil hlupák, že mu říkají baron kvůli jeho pěkné, ušlechtilé postavě a jakési po tatíčkovi zděděné hrdosti. V této době svého života měl však nabýti jiné zkušenosti. Matka se mu roznemohla a krutá bída zavítala k nim do stavení. I potlačila v sobě nešťastná žena onu šlechetnou pýchu, která jí posud bránila u svého svůdníka za jakoukoliv pomoc žádati, a povolavši k sobě syna svého, svěřila se mu se svým tajemstvím. Poslala ho do zámku k mladému pánu, jenž se byl již z cest vrátil a několik roků v šťastném manželství žil, – poslala ho k němu, aby pro ubohou, nemocnou matku vyžebbral podporu v její útrapě, a víte, co on učinil, co učinil člověk ten, jemuž byla ona všecko – sebe samotnou obětovala?“ A cizinec povstal, vztáhnuv ruky své k nemocnému.

„On mne zavraždí!“ bědoval tento. „Jene! Jene!“

„Nezavraždí tě,“ zasmál se onen potupně, „ale poví ti, co se dále dělo.“ A znovu usednul v měkké lenošce. „Mladý pan hrabě pohrozil takzvanému baronu, že ho já vyhodit ze zámku, a kluk ve svém polopanském vzteku vytáhl na něho sprostou kudlu. Tenkrát byl syn nebožtíka pana hraběte ještě při síle, mrštil svým potomkem o podlahu, a zazvoniv, dal ho odvésti k soudu. A páni jej pro úkladný pokus vraždy odsoudili na osm let do kriminálu, ha ha ha! Bylo to tam kapitální živobytí a mladý baron mohl se tam ledačemu naučiti. Ale jsa po matce z hloupého, měšťanského rodu, byl takový pitomec, že jako beran trpěl a při tom zachovával přípověď matce danou, že o svém a jejím poměru k panu hraběti ani necekne. Vysloužil si tam svou kapitulaci a propuštěn vrátil se do svého rodného města, kde ovšem již nedoufal matku nalézt živou,

domnívaje se, že již tehdy před osmi roky těžká nemoc a zpráva o nehodě jejího syna ji byly dopravily na věčnost. Než nebylo to takové. Lidé z nízkého, zcela nepanského rodu mívají houževnatý život, a kdyby snad palicí tloukl do takového tvrdohlavce, ani člověku neudělá tu radost, aby odešel v bázni boží z tohoto světa. A také Klárka prý se vyklubala z náruče smrti a potom prý teprv počala, jak se patří, vesele života užívat. Za to jí říkali opilá Klárka a uličníci tropili si z ní posměch. Vydržela to tak celý rok a pak prý si vzala sama život; aspoň ji našli za plotem v širém poli již mrtvou a zakopali ji před hřbitovem, aby neplodila ostudu těm ostatním zachovalým hnátům. To vše slyšel její syn baron po svém návratu z kriminálu a ze samé radosti, že to tak šťastně s ním i s ní dopadlo, zamiloval si též plnou sklenku a stal se tak nejhorším otrapou, daleko a široko známým. Vstoupil věrně do šlépějí své matky, až na to, že neměl žádné chuti, aby si lehnul někde za plot a tam ducha ze sebe vypustil. Ne, on to vyvedl docela jinak, zanechal náhle pití, a odebrav se několik mil odtud, započal tam řádné živobytí, ač mu přicházelo dosti krušným; poněvadž však si byl pevně umínil, že ještě jednou navštíví svého drahého, urozeného otce, a poněvadž věděl, že ve svých hadrech by nižádným způsobem k němu připuštěn nebyl, proto se dřel jako mezek, skládal krejcar ke krejcaru a po roce mohl již své polopanské oudy do pěkných šatů zaobalit a do zdejšího zámku se odvážit. I učinil tak a náhoda usnadnila mu přístup k jeho milovanému papínkovi. U vrat tázali se ho, není-li panem doktorem z Prahy, a baron Lejka dlí teď jako doktor z Prahy u tohoto lože. Znáš mne nyní, milánku můj?“ zvolal ostrým hlasem a vztáhl rukou svých k nemocnému, jako by ho chtěl obejmouti.

Hrabě, vzpřímiv se napolo, odstrčil vši silou ruce ty od sebe a zaklav: „Odstup ode mne!“ svalil se zase do podušek, přimhouřiv oči.

„Ani teď mne tedy neuznáváš za svého, málomocné hrabátko?“ smál se Lejka. „No, což škodí! Ale až přijdeš na věčnost, pozdravuj tam ode mne opilou Klárku, mou matku, a vyříd' jí, že smrt její nezůstala bez pomsty! A teď se připrav na věčnost!“

„Milost!“ úpěl nemocný.

„Tys také nebyl milosrdným,“ zněla chladná odpověď.

„Jene! – Jene!“ zvolal hrabě, vymrštiv se náhle na loži, ale bylo to poslední zaplanutí životní jeho síly. Neboť škytnuv, vyvalil oči a smrtelná, příšerná bledost rozlila se mu po vychudlých lících. Byl mrtev!

„Dokonáno!“ zašeptal Lejka, a zavřev okna a přistaviv stolec se zvonečkem zase k loži, ubíral se z pokoje. V přední komnatě nařídil sluhovi, aby teď nechal pana hraběte asi hodinu samotného, poněvadž právě v klidný spánek se ukolébal. Poté odešel kvapným krokem a na smrt s ubledlou tváří ze zámku, doprovázen jsa poklonami služebnictva, které v něm znamenitého lékaře z Prahy vidělo. Jan, zproštěn jsa dohlídky, doskočil si ke komorné, své milé.

Před samým městem potkal Lejka kočár se známými nám třemi dámami, jež bujně dva vranci táhli k zámku. Lejka sám bral se kolem Modrého beránka, kde byla právě u piva shromážděna celá společnost i s panem radním, s policajtem Bělinou a se zámeckým lokajem, a zabočil do panské vinopalny. Několik ostrých hochů vítalo jáсотem svého bývalého kamaráda, a když slyšeli, že mají všichni pít na jeho účet, zaznělo hlasně: „Ať žije náš baron Lejka!“

Žid Izák mohl se potřhat, přinášeje láhev kořalky za láhví a vida u „milostivého pana barona Lejky“ tolik peněz, mnoho-li u něho nikdy dříve nebyl viděl. Byloť tehdy neobyčejně veselo v panské vinopalně a Lejka sám pil, jako by chtěl dohoniti, co byl po celý rok zameškal...

* * *

Po ránu roznesla se po městě zpráva o smrti urozené vrchnosti pana hraběte, kterého dle ohledání zámeckého lékaře prý mrtvice ranila. Místo znamenitého doktora pražského došlo téhož dne do zámku psaní, že lékař jest v lázních, a proto že nemůže přijeti. A služebnictvo zámecké, nemohouc sobě vysvětliti, kdo byl onen cizí pán, kterého na vlastní útraty bez vědomí panstva a domácího lékaře k nemocnému bylo připustilo, mlčelo o této události jako pěna. –

Barona Lejku našli týž den utopeného ve příkopě, naplněném vodou...

Sokové

I

„Hermíno!“ zatoužil švarný mladík a pokleknuv před dívkou na koleno, sepnul prosebně svých rukou. „Hermíno! Rci, zdaž mne miluješ? – Ó, kterak bych byl blažen, kdyby i tvé srdce ovládaly city, jaké vždy a vždy mně na paměť uvádějí obraz tvůj, připravující mi brzy rozkoš nebeskou, brzy muka pekelná! Dlouhou dobu ukrýval jsem je v nejtajnějších útrobách svých, ale déle nemohu a nesmím jich před tebou tajiti, pokud zoufalost se mne nemá zmocniti. Ó, rci, zdaž mně svítá dosti malý paprsek naděje, že nebude oslyšán hlas můj! – Anděli, ó, spáso mého života! Prosím, zapřísahám tě při všem, co ti svatého, abysi v nynějším okamžení rozhodla nad celou budoucností mou, a jediným slovem buďto v propast zkázy mně uvrhla, aneb v říši nezkalené blahosti mne povznesla. Drahá, vroucně milovaná Hermíno...!“

A skloniv hlavu k prsoum, umlknul roztoužený milenec. Hermína patřila na něho po delší dobu něžně a jako nerozhodnuta. Prsa se jí mocně dmula a rtové její se pohybovali, aniž by hlasité slovo bylo přes ně přešlo.

„Pane Štěpánku!“ zašeptala konečně chvějícím se hlasem.

„Nic Štěpánku! – Alfredem, svým Alfredem mne nazývej, jakož i já svou Hermínou tě chci jmenovati!“ zvolal prudce mladík a jiskrné oko jeho utkvělo jí na tváři, vbodajíc se mocně do její duše, jako by každou myšlenku tam vypátrati chtělo. „Miluješ, či nenávidíš mne?“

„Alfrede! Já vás –“

Vtom se rozevřely dvěře a děvečka vstoupila do pokoje.

Alfred byl okamžitě na nohou; Hermíniny líce pokryly se rudým nache, a příchozí služka s potutelným úsměvem pozorovala uprášené koleno mladíkovo.

„Co chceš, Baruško?“ tázala se zajímavým hlasem Hermína.

„Prosím, slečinko!“ odvětila oslovená, ždímajíc mezi prsty cíp své zástěry. „Přicházím se pozeptat, mám-li pro milostpána chystat večeri.“

„Ano, učiň tak!“ vece slečinka a Baruška odešla.

„Smím doufati?“ ozval se pak Alfred dojemným hlasem a chopiv se dívčiny pravice, přistoupil tak těsně k Hermíně, že tato sálající jeho dech na svém čele cítila. Tichounké „ano“ bylo její odpovědí, a sotva že je byla vyřkla, již rtové jeho se přiblížili ku svěžím jejím rtům, aby vroucím polibkem zpečetili obapolné toto vyznání lásky.

„Má Hermíno!“ zajásal šťastný milenec.

„Můj Alfred!“ zněl její ohlas a podruhé setkala se obou ústa.

Krásný to okamžik pro mladé dva lidi, když vespolek k sobě přilnou poutem dávno cítěné a dlouho tajené lásky. Tu zmizí narychlo všecka posavadní ostýchavost a v blažené této chvíli svěřují sobě navzájem mnohá sladká tajemství, jež až do nynější chvíle byla co nejpečlivěji tajena.

I Hermína s Alfredem zakoušeli této blaženosti v plné míře. On živými barvami jí líčil útrapy své od onoho okamžení, kdy poprvé ji byl seznal na plesu až k nynější době, ale že nikdy si netroufal vyjeviti jí své city, ač každý týden dvakráte na piano ji vyučoval; a ona jistila, že jí též nebyl lhostejným. Dlouhou dobu tak spolu hovořili, zapomínajíce na celý svět a jen sami sobě žijíce, až opětne vstoupení služčino z rozkošného toho sna je vytrhlo.

„Skopová pečené s brambory je hotova,“ oznamovala Baruška. „Mám pro milostpána k Zelené žábě doskočit?“

„Vždyť je dost času,“ mínila Hermína.

„Ale milostpán se bude hněvat, vystydne-li mu večere,“ namítala služka.

„Nech ji v troubě a přilož do kamen!“ velela slečinka.

Barunka odešla, potřásajíc hlavou, a miláckové znovu cukrovali o štěstí, jaké jim vykvete z jejich náklonnosti. Líčili si budoucnost co nejpříjemněji. On byl aktuárem a měl naději, že co nejdříve postoupí v službě, a ona byla jedinou dcerou domácího pána a pěkné věno nemohlo jí minouti.

„Tys navěky má a žádná moc světská neodloučí mne od tebe,“ zapřísahal se Alfred.

„Ale což, kdyby otec můj ti nepřál?“ vece jaksi zamyšleně Hermína. „On je tak přísný a říkává, že má pro mne za ženicha přichystaného uzenaře Dvořáka.“

„Toho vykrmeného vdovce s červeným nosem v obličejí a s velikou pleší na hlavě?“ vece Alfred a odplivnul si.

„Právě toho,“ přisvědčila dívka a povzdechla si.

„Já ho zavraždím, opováží-li se, aby o tebe se ucházel,“ hrozil mladý aktuár. „A kdyby bylo nejhůř, unesu tě a dáme se tajně oddati. Však on se otec tvůj obměkčí a odpustí nám.“

A nová hubička dosvědčila pravdivost této výpovědi.

„Teď však se musíme rozloučit, aby nás tatínek nepřekvapil,“ pravila Hermína, koukajíc na hodiny, na nichž rafije osmou hodinu večerní naznačovaly. „Sbohem, můj miláčku!“

I doprovodila ho až za dveře. Alfred za malou chvíli se octnul na ulici a Hermína rozkazovala v kuchyni služce, aby šla pro otce k Zelené žábě, o návštěvě pana aktuára Štěpánka však aby se nezmiňovala.

Se srdcem, překypujícím blahem a radostí, stál tento zatím před domem, nevěda, kam by zamířil, aby trochu klidu nabyl. Konečně

mu napadlo, aby se stavil u Zelené žáby na sklenici piva, a bude-li tam posud starý Veverka, nastávající jeho tchán, aby si ho hleděl nějakým způsobem nakloniti a tak všeliké překážky z této strany přemoci.

„Jsemť úředník,“ mudroval cestou do hostince, „miluju Hermínu, ona mne má též ráda, o budoucnost netřeba nám míti strachu, kdybychom měli i kopu dětí, a proto nevím, proč by Veverka se měl vzpouzet za svého zetě mne přijmout. Člověk od péra může mu být desetkrát milejším než taková uzenářská obluda.“

A než vstoupil do Zelené žáby, byl Alfred o tom přesvědčen, že z boje lásky s houževnatou ukrutností domácího pána a Hermínina otce co vítěz vyjde.

„Zvítězím!“ opakoval si ještě na prahu a bystrým zrakem rozhlédl se mezi shromážděnými hosty. Pan Veverka seděl posud u svého džbánu a rozkošný úsměch pohrával mu kolem jeho vyšpoulených rtů, rozprostíraje se až dolů k ušlechtilému laločku, kdykoliv na ječmínkové ve sklínce pozřel a zvolna je pak do svého domácně-panského žaludku spouštěl.

„Má nejpokornější úcta!“ pozdravil ho pan Alfred Štěpánek a chystal se nedaleko něho usednout!; leč vtom se uslyšel jmenovati a udiven se obrátil.

„Alfrede! – Bratře! Příteli!“ volal mladík asi v těchž letech jako aktuár, rozevíraje naproti němu svou náruč, a již si leželi oba na prsou.

„Viléme! – Kdepak jsi ty se zde vzal?“ vece Alfred, pozíraje druhému s nelíčenou radostí v tvář a tiskna mu vřele ruku. „Ját jsem se domníval, že tě Praha již ani neuzří mezi svými zděmi.“

„Venkov je mně ovšem desetkrát milejší než hlavní město,“ odvětil Vilém, nutě přítele, aby u jeho stolu – ve velmi blízkém sousedství pana Veverky – usednul a za šťastné shledání obou si přihrnul; „ale láska, rozumíš-li, miláčku můj, láska zažene člověka

třeba až do pekel, neřkuli sem, kde bije pro mne tak šlechetné srdce pozemského anděla.“

„Aj! Co to slyším?“ smál se Alfred. „Zamilován, a do Pražanky? Ty, odjakživa tak vroucí ctitel všeho venkovského, jsi nevěren svým zásadám?“

„Bohužel a bohudíky!“ povzdechnul si Vilém.

„Smím něco bližšího o tomto poměru věděti?“

„Ach! Všecko ti vyjevím –“

„Prosím, milostpane! Skopová s brambory je hotova a slečinka vzkazuje, abyste ráčil domů jít,“ zaznělo za Alfredovými zády a všecka krev vstoupila mladíku do hlavy, an pomněl, že dotčená slova jsou vzkázáním Hermíny – jeho milované i milující Hermíny.

„Hned půjdu, jen co dopiju,“ dal pan Veverka služce za odpověď, a když byla odešla, spustil se s obnoveným úsměchem do obsahu džbánku. –

„Kterak se tedy nazývá vyvolená tvého srdce?“ vyzvídal Alfred.

„Oh, ta má velmi krásné – poetické jméno,“ vece Vilém nadšeným hlasem. „Zdaliž pak bys je uhádnul?“

„Snad to nějaká Laura neb Mina, či Ofelie, aneb... Ale raději mne nemuč, a máš-li mne posud rád jako druhdy, kdy jsme věčné přátelství sobě přísahali, řekni mně to beze všeho obalu!“

„Zelená žábo! Budu platit,“ volal pan Veverka na hospodského, vytahuje z kapsy toboleku.

„Hned budu k službám,“ zaznělo z úst „Zelené žáby“, utírající nedaleko stůl.

„Nuže mluv! Jsem už jako na trní,“ vybízeli Alfred přítele.

„Drahý ten klenot mého srdce,“ deklamoval tento, „jediná naděje mého života a cíl všecy touhy mé sluje – Hermína!“

Alfreda bodlo při těchto slovech u srdce a jakýsi nepokoj počal se ho chápati.

Pan Veverka našpulil ústa, přeložil hlavu nejdříve na pravé, pak na levé rameno a utlumené „hm hm!“ vydralo se mu z hrdla.

„Hermína?!“ tázal se Alfred velmi zdlouhavě a domácímú panu Veverkovi napadlo, že má také Hermínu, za kteroužto příčinou hlavu z levého zase na pravé rameno přeložil, aby tím lépe vyslechnouti mohl hovor mladých přátel, který ho jaksi zajímati počal. Na místě, aby „Zelené žábě“ zaplatil, dal si ještě džbánek od čepu natočit.

„Hermína?!“ opětoval Alfred, když se mu hned odpovědi nedostalo, a svět počínal se s ním dokola točiti v pomnění, že by to mohla býti jeho – – „Však ne, nikoliv!“ přerušil v duchu pásmo těchto neutěšených domyslů. „Hermín je v Praze více, proč by i Vilémova milenka tak slouti neměla?!“ – „A kdo jest otcem tvé Hermíny?“ ptal se pak hlasitě a studený pot vyrážel mu na čele.

„Starý tyran je to, jak mi Hermína často psává,“ vysvětloval Vilém.

„Psává?“ šeptal po něm Alfred, a pan Veverka, napiv se, pomyslíl si též: „Že psává, ta husa?“

„Ale jeho jméno?“ zvolal Alfred za chvíli, zapomínaje, že domácí pán a otec Hermínin jest nablízku a že by přišel všemu na stopu, kdyby jeho a Vilémova Hermína toutéž osobou býti měla.

„On se jmenuje Veverka, ale měl prý by vlastně krokodýlem, leopardem, tygrem se nazývat,“ prohodil oslovený zlostně. Alfred vyskočil jako divoký ze stolice a starý pan Veverka zahučel trochu hlasitěji „hm, hm!“, polechtáváje se na svém laločku.

„Hermína Veverkova že je tvou milou?“ pravil Alfred důrazně, nevěda, má-li vlastnímu sluchu svému věřiti.

„A což na tom divného?“ ptal se Vilém, patře pln úžasu na svého rozjařeného přítele. „Stará to láska – ještě z právnických dob. Scházivali jsme se v tančírně.“

„Já se zblázním,“ zařičel z nebe svého stržený aktuár a klesl na židlici.

„Kdyby to slyšel soused uženář, bylo by po mé špekulaci,“ rozumoval zatím Hermínin otec a třetím „hm hm!“ zakončil řadu svých myšlének, načež dále naslouchal.

„Ale Alfred! Příteli!“

„Řekni raději: nepříteli! – až do nejdelší smrti!“ osopil se Alfred na bývalého druha. „Neboť věz, nešťastníku, že tvoje milá je i mou milou a teprv před chvílí že jsem jí učinil vyznání lásky, které nebylo zamítnuto!“

„Pane aktuáře Štěpánku z Prahy! Takové řeči si zapovídám,“ ozval se Vilém.

„Pane aktuáře Štěpničko z venkova! Nedělejte si pražádných nadějí na Veverkovu Hermínu!“ odsekl mu Alfred uštěpačně.

Pan Veverka zalechtal se znovu pod bradou, a zchytrale se usmívaje, šel sám „Zelené žábě“ zaplatit, načež chvátavým krokem k blízkému domovu pospíchal.

„Pane Štěpánku! – Račte se mírnit!“ napomínal Alfreda Vilém, třesa se zlostí. „Já se s Hermínou znám již celé čtyry roky –“

„A kdybyste ji znal padesát let, z toho mračna nebude dešť, he he he!“ chechtal se Alfred, a otočiv se, hledal zmizelého zatím Veverku, aby okamžitě stran této záležitosti s ním promluvil a v nepochybném vítězství svém co nejcitelněji na svém soku se pomstil. Nepřítomnost páně Veverkova nedala však tomuto úmyslu v skutek přejíti.

„No, uhlídáme zejtra,“ vece Štěpnička líčenou mírností. „Nedá-li mně ji ten starý krokodýl –“

„Takových nadávek svému nastávajícímu tchánu netrpím –“
„Pak ho probodnu a přišpejlím na vrata,“ dokončil Vilém svou řeč.

Zaplativše, rozešli se bývalí nejlepší přátelé jako nejkrutější dva sokové. –

II

Druhého dne po ránu zaklepal kdosi na dvěře páně Veverkova příbytku.

„Vstupte!“ zvolal domácí pán a do pokoje vkročil venkovský pan aktuár Vilém Štěpnička.

„Pěkně vítám,“ usmíval se Veverka vlídně na příchozího. „Co se ráčí, drahý pane?“

„Já jsem aktuár,“ jal se Štěpnička vykládati.

„Těší mne, velice mne těší,“ klonil se domácí pán.

„Jmenuju se Vilém Štěpnička –“

„Pěkné, velmi pěkné jméno!“

„Miluju dívku –“

„Jste švarný človíček a lásky hoden.“

„Dívka ta je vaší dcerou –“

„Aj aj aj! Totě podivno!“ usmíval se pan Veverka velmi po přátelsku, což Vilémovi tím více smělosti dodalo.

„Smím-li vás, drahý pane, o její ruku požádati –“

„I pročpak by ne?“

„Žádám tedy za ruku slečny Hermíny –“

„Jenže starý tyran, krokodýl, leopard, tygr vám ji nedá,“ dodal domácí pán se svým věrným, nehynoucím úsměchem.

Štěpničku jako by byl vřelou vodou spařil. Vzpamatovav se však, uchopil se zase slova a ohnivými barvami líčil svou lásku k Hermíně, vylouval své ve zlosti pronesené tituly na domácího pána ze všech sil svých, vyprávěl celý výstup u Zelené žáby co nejvěrněji, netaje své prchlivosti a prose tisíckrát za odpuštění, poněvadž byl o opaku povahy pana Veverky se přesvědčil, – a pan Veverka stále se jen usmíval, a když byl kandidát ženitby ukončil, dal mu přátelskou radu, aby se jinde po svém štěstí ohlédnul.

„To mne připraví do hrobu,“ povzdechnul si nešťastný milovník.

„Anebo k rozumu,“ vece domácí pán. „Abych vám krátce řekl, vězte, že moje Hermína už má ženicha –“

„Snad aktuára Štěpánka?“ děsil se Štěpnička.

„To to! Jejím ženichem je soused uzenář a Hermína bude uzenářkou,“ vysvětloval krutý otec.

„Štěpánek tedy nebude vaším zetěm?“

„Kdyby byl uzenářem, snad by jím mohl být.“

„A což kdybych já se stal uzenářem?“

„Máte právě tak velikou naději.“

„Ó díky, díky vám!“ zaplesal Štěpnička, a stisknuv panu Veverkovi ruku, odkvapil z pokoje. Na schodech vrazil na Štěpánka, který vyšňořen a uhlazen se bral na námluvy. Oba se zuřivě na sebe podívali a – rozešli se.

Zanedlouho stál Alfred před domácím pánem.

„Milý pane z Veverek!“ uchopil se slova, vstoupiv do pokoje.

„Ah, pěkně vítám, pane Štěpánku!“ dí oslovený a usmíval se.

„Jak vám již známo, jsem aktuár –“

„Ano, ano, aktuár. – Hezké to postavení.“

„Mohl bych i bez věna ženu uživit –“

„Dost možná, ač jsou teď špatné časy.“

„Miluju vaši Hermínu –“

„Které jste se před čtvrt rokem nabídnul za učitele na piano, když jsme se poznali na plesu v Konviktě?“

„Ano, velectěný pane z Veverek! – Včera jsem vyznal slečně Hermíně svou lásku a ona –“

„Řekla, že vás má také ráda, co?“

„Ano, uvedla mne do ráje –“

„Z kterého vás uzenář vypudí,“ doplnil s úsměchem řeč pan Veverka.

„Jak? Vy byste nechtěl – –?“

„Inu, ovšem že nechci. Abyste se ostatně nepřipravoval o svůj duševní poklid, oznamuju vám, že Hermína toho brnkání na piano zanechá, a proto neračte se více namáhat!“

„Ó, smilujte se, vážený pane z Veverek!“ úpěl Alfred a klesnul na koleno.

„I nebuďte dětinou!“ napomínal ho laskavě Herminin otec a pomáhal mu vstáti. „Pro jednu pannu klobouk na stranu, pane aktváře!“

„Dovolte aspoň, abych se s Hermínou rozloučil!“ doprošoval se Alfred.

„Ta odjela před hodinou na venkov, aby se jí tam zamilované tretky z hlavy vytratily,“ zněla odpověď domácího pána.

„Půjdu ji hledat po Čechách, až ji najdu,“ zvolal Štěpánek a vyletěl ze dveří – – –

* * *

„Přítel pryč, milenka pryč,“ hučel téhož dne před polednem Štěpnička, vsedaje na železnici, a usednuv v koutě, zadumal se. Uzenářství vrtalo mu celou cestu hlavou.

V tutěz asi dobu šel Štěpánek k obědu a povzdechnul si rovnou měrou: „Přítel ten tam a milenka dokonce ta tam. Aby tisíc láter

do toho starého krokodýla! Škoda holky s takovým bohatstvím pro tu uzenářskou obludu!“ – A při obědě točily se myšlenky jeho neustále kolem Hermíny a jejího neznámého úkrytu. „Kdyby bylo peněz na cestu!“ vzdechnul, polykaje poslední sousto...

III

Za půl léta po dotčených událostech obdržel aktuár Štěpnička na venkově od aktuára Štěpánka v Praze list tohoto obsahu:

„Milý Viléme!

Věz, že jsme byli oba blázni, a proto odpusťme si! Hermína dělala si z nás dobrý den a uvázala si skutečně tuho cerbulátníka na krk. Onehdy jsme se potkali na ulici, pozdravili jsme se a cosi jako bolestná upomínka ozvala se ve mně. Netrvalo to však dlouho a teď jsem již skoro nadobro vyhojen. Rozmlouvali jsme spolu o ledačems, jen ne o svém bývalém poměru. Takové máš to ženské pokolení! Člověk přijde z očí, přijde z mysli, a je po komedii. Věř, že se hned tak nenapálím, kdybych měl třeba do smrti starým mládencem zůstat. Ostatně buď zdráv a zůstaň, čím jsi vždy býval, věrným přítelem svému

Alfredu Štěpánkovi.“

Za týden nato přišla od Štěpničky tato odpověď:

„Drahý Alfrede!

Na venkově je přece jen ráj, ve kterém i já jsem svou Evu našel a z kterého žádný uzenář mne nevypudí. Chceš-li a mů-

žeš-li, přijed' z neděle v pondělí na mou veselku a přesvědč se osobně, že jsem posud tvým starým přítelem
Vilémem Štěpničkou.“

Od těch dob střídaly se častěji dopisy mezi udobřenými nyní soky. Jeden z nich zněl ku konci v tento rozum:

„... Hermína cítí ke mně posud byt' i ne lásku, přece přátelství, a já jsem jejím domácím přítelem. Uzenář sedává každodenně k večeru s Veverkou u Zelené žáby a já bavívám se zatím s jeho žínkou velmi dobře v jeho domácnosti. Vždyť by se chudince samotné doma stýskalo! Doufám, že proto se již nestaneme soky.

Tvůj
Alfred Štěpánek.“

Matějček

Měsíc jak rybí oko, hvězdy se jiskřily. Chladná rosa tvořila se ve vzduchu, padala k zemi na zelenou trávu i pestré kvítí, napájejíc je vlažičkou, padala i na dřevěné kříže veského hřbitova. Hrobník v nízké chatrči nařezal draček, zhasil louč, a pohlédnuv malým oknem na svou zahradu i na jasnou oblohu, svlékl se a ulehl. Dřevěné hodiny na stěně jednotvárně klapaly v hluboké ticho. Na polosesuté zdi hřbitovní zjevil se stín ponocného, obcházejícího volným krokem ves. Bílý plášť – koupil prý jej od hulána, když tudy jeli, odpáral výložky, a po kolik let již v létě v zimě na svých nočních procházkách ho užíval – bílý ten plášť ponocného zdál se při měsíčním svitu bělejší, než vpravdě byl, chlupatá vydrovka byla pokropena rosou a červený nos obrážel se v nočním tom světle jak rudá záře pochodně.

Odtroubil půlnoc, zahalil se těsněji v hulánský plášť a mlčky se bral kolem zdi veského hřbitova. „Odpočiňte v svatém pokoji!“ – šeptal jak vždy jindy, přelétl plachým okem černé kříže a „Amen“ uvízlo mu v hrdle. Stál tiše, ani sebou nehnul. Potom se skrčiv, na kus cesty se vzdálil od hřbitova, a došed první chalupy, narovnal se, ještě jednou na hřbitov pohlédl, a čelo křížem požehnav, ubíhal na náves. Zaštěkali psi, přeskákali ploty, a větríce kolem pobíhali. Poznávše bělopláštěníka, zalézali vrčíce do bud.

Ve vsi spalo už všecko. Jen na konci obce kmitalo světlo. Chudá vdova podřimovala u lože nemocného dítěte. Klepot na okno ji probudil, vyděsil, i vyskočila a málem by byla skrovnou lampičku převrhla. Koukla na chorého synáčka – ten pokojně snil a lahodný úsměv pohrával mu kolem namodralých rtíků.

„Jářku, kmotra!“ ozval se hlas před oknem, a znovu ťukání. „Otevřte na chvíli, já jsem to – ponocný.“

Otevřelo se okno, svěží vzduch ovanul nočním bděním ubledlou tvář vdovinu, k níž nablízko červený nos se dostal.

„Co se stalo?“ ptala se ulekaná žena.

„Je posud na živě váš Honzíček?“

„Pro umučení Páně!“ vykřikla vdova, a odskočíc od okna, nad kolébkou se nahnula.

Dítě posud klidně spalo, ručičkami okolo sebe hmatalo a usmívalo se. Oddechnouc si zhluboka, vrátila se žena k oknu.

„Neumřelo ještě?“ zněl opět hlas ponocného.

„Prosím vás, neděste nešťastnou matku! – Můj Honzíček je, bude zdrav; vždyť se směje jako andílek.“

„Poslyšte, kmotra, ale nelekejte se! – Na hřbitově straší – nějaký duch sedí na hrobě nebožky staré Markyty.“

„Bože můj!“ – zalomila žena rukama. „Mé dítě!“

„Deset let chodím v noci kolem hřbitova, ale nikdy jsem se tak nepoděsil jako právě před chvílí. Je to přece pravda, že duše posledního člověka pochovaného hroby hlídat musí, pokud ho nový mrtvý nevystřídá. Opatruj vás bůh, kmotra, i vašeho Honzíčka! Já si jen tak myslil, že – nu, dobrou noc!“

Odešel a na druhém konci vsi troubil.

Okno se přivřelo, a vdova, usednuvši u kolébky, pozorovala s utajeným dechem svého jedináčka.

* * *

Markyta byla v podruží u nejbohatšího sedláka ve vsi. Komůrka na srubu, kousek pole – záhon bramborů, záhon lnu – a Matějček – to bylo jejím bohatstvím. Chlapec čerstvý jak ryba ve studené

vodě a rostl jak řípa. Chvíli neposeděl, lezl do vrcholů nejvyšších topolů za vsí, a klátíval se tam, až Markytě strachem duše v těle schla. Zavolala – slezl dolů, lichotil se k ní a nebyla s to, aby ruky na něho vztáhla, by jej potrestala. Za humny hrával se sedlákovou Anežkou – byly děti – a na dvoře dělal hospodáře, ona hospodyni. Honili slepice a kuřata, krmili husy a kachny. Ve stájích se obírali s dobyt看kem – vůbec hráli na dospělé lidi.

Povyrostli. Ona šla ráno do školy, on na pole pást skoty. K večeru příběhla za ním. Polaškovali, podováděli si a pospolu pak domů hnali. Ona zasedla za stůl se sedlákem a selkou, namazali jí chléb na prst máslem. V druhém koutě světlice kolem dubového stolu čeled'. V koutku na zemi Matějček loupal brambory. Polovičku jich snědl, polovičku nastrkal do kapes pro maminku. Strkaje zemáky do úst, pohlížel na ni, smál se a kýval na ni. Nepovšimli si toho. Jen ona chvílemi se tam k němu obrátila, mrkla a jedla zase, jako by nic.

Bylo po večeri. Čeled' se pomodlila, řekla hospodáři: „Zaplat pánbůh!“ a uchopila se nějaké drobné práce. Čeledínové se chystali na zejtrék do polí, děvečky uklízely a s dobyt看kem se obíraly. Matějček se tiše vyklidil, vběhl do komůrky na srubu a sypal Markytě vystydlé brambory do klína. Netknul se jich více, řka, že má dost až po krk. Vsedl do kouta, provážeje očima každé sousto, které Markyta k ústům nesla. Dávala mu – nevzal.

Za chvíli se přikradla Anežka, nesoucí něco pod zástěrkou. Uvelebila se k němu do koutku a popostrčila mu kus chlebička s máslem na prst namazaným. Zavýskl, objal ji a s maminkou se dělil o pochoutku.

Vrátil se k Anežce a povídal jí pohádky. Uměl jich mnoho, a byl-li s nimi hotov, začal zase znovu, a ona poslouchala tak pozorně, jako by jí bylo vše neznámé, ač napřed věděla každé slovo, které Matějček pronese.

Na dvoře se po ní sháněli, volali: „Anežko!“

„Spánembohem, Matějčku! – Spánembohem, Markyto!“

Vyklouzla ze dveří, vběhla do komory, pomodlila se a ulehla. Ve snu se jí zdávalo o zlých čarodějkách, o zakleté princezce – to byla ona sama; jejím vysvoboditeli – to byl on; uprchli ze skleněného zámku, měnili se na útěku v rybníček a růžový keř, v kapličku a ubíhajícího zajíce, dostali se daleko, daleko, a tam žili spolu na věky.

Bohatý sedlák se radíval se selkou o rozmnožení svých statků, o věně a ženiších, až usnul.

Matějčkovi se zdávalo o Anežce a Markyta přebírala dlouho na noc zrnka růžence, vzpomínajíc nebožtíka svého Matěje, jež byl strom v lese při kácení o život připravil. Pro bohatého sedláka přišel Matěj o živobytí, za to se jí dostalo komůrky na srubu a kouska pole. Víčka jí zapadala, sem tam se jí kmitlo něco o budoucnosti Matějčkově, pustila růženec a usnula.

Vyšlo slunce, v sadě štěbetali ptáci a v statku zase živo.

Míjel den po dni, přešlo léto, jeseň, a zima se sněhem a mrazy uhostila se v zemi, pokryla bílým šatem pole, lesy i došky kryté střechy ve vsi. Práce polní odpočívala, nastal ruch v domácnosti. Krátké dny, dlouhé večery. Předlo se pilně a motalo, přadénko za přadénkem kladlo se do truhlic, tkadlec tkal kopu za kopou, rostla Anežka, rostlo i věno. Netěšilo ji, netušila toho, a byť byla tušila, nemohla se radovati. Musila sedati u matky a pomáhala peří dráti. Povídali pohádky, ale nelíbily se jí, ač zněly zrovna tak, jak jim ji učil Matějček – vždyť je nevyprávěl on!

Těšila se na jaro. Přišlo, chodila zase do školy a na poli s Matějčkem si vynahradili, oč je byla šeredná zima připravila.

* * *

Přišel krejčí, švec, přišla i švadlena. Brali míru dcerce nejbohatšího sedláka ve vsi. Točili s ní vpravo, vlevo, a přeměřili kříž křížem. Otec seděl za stolem, počítaje peníze. Matka stála před Anežkou, a ruce majíc na prsou složené, popásala zraků na dceři, která němě, uzardělá v rukou krejčího, ševče i švadleny se otáčela, jak jí kynuli.

V komůrce na srubu stál u okna Matějíček, a koukaje na to, smál se. Bylo mu do smíchu, že jeho Anežku – a kdož mu jí mohl upřítí? – z ruky v ruku sobě podávají. Možná, že měl také radost, že jeho Anežce o posvícení žádná děvče se nevyrovná. Opustiv své stanovisko, odebral se do kouta, otevřel truhlu a pozorně do ní patřil. Vytáhl kus oděvu – ryze nová kazajka; opět kus – nové spodky, vesta, šátek hedbávný na krk, zkrátka nové vše od hlavy do paty.

Utrhoval sobě sousto od úst, by se na posvícení ukázati mohl, až poprvé v hospodě co dospělý mladík si proskočí. Schraňoval tak dlouho, až bylo dost, a vřelé přání jeho bylo uskutečněno. Složiv vše opatrně, přivřel truhlu, zamkl a u okna se postavil.

Švec, krejčí a švadlena vycházeli ze statku. Sedlák a selka doprovázeli je před vrata.

Na síni se ukázala Anežka, kynula Matějíčkovu a zanedlouho shledali se za stodolou.

„Anežko!“

„Matějíčku!“

Objali, políbili se a chvíli ji držel v náruči.

„Anežko, půjdeš se mnou o posvícení první do kola?“ ptal se, pohlížeje jí do modrých očí.

Usmála se a těsněji k němu se přitulila. Měl dost na tom. Sklonil se k ní a opět ji políbil. Nebránila se; bylať mu od dětinství přivykla, a neohlížeje se na to, že on je čeledínem, ona bohatou dcerkou bohatého sedláka, měla jej ráda – toho Matějíčka, který jí tak pěkně pohádky povídal a vše činil, co jí jen na očích viděl.

„Anežko!“ volal hlas na dvoře. Odtrhli se a ona pospíšila k matce. Matějíček vzav kosu, zašel na luka, a vesele prozpěvuje, dal se do sečení otavy. Bujná tráva, zdálo se mu, že sama se klade, a práce šla od ruky jak hračka.

* * *

Byla sobota před posvícením. Husy a kachny křičely, slepice a kuřata zalézaly do kurníků. Z komínů se valily husté kotouče dýmu, pod kolnami štípáno dříví, v kuchyni vytápěno pece. Drůbeží zařezáváno krky, tvaroh a povidla rozdělávány, třel se mák a přebíraly rozinky.

Kynulo těsto, nosila se prkna, dělaly se koláče: z bílé mouky pro domácí a hosty, z černé pro žebráky, a do řad je staveno.

Ze všech stran hrnuli se ke vsi žebráci s mošnamy na zádech, s režnými žoky po bocích. Zdálo se jim bezpochyby o teplých koláčích. Zavítaly i kolovrátky v neobyčejné síle, a poslechněš-li, zaléhají uši pro neladné všech možných zvuků splývání. Komedianti sypali písek, zaráželi koly, natahovali provazy. Přicházeli a přijížděli hosté z města; z přespolních vsí byli tu již časně zrána a pomáhali v strojení. Mlád' vybíhala na náves, kdykoli zahrčel kočár neb vůz přes kameny, roztroušené po vsi. Civěli na cizí panáky a paničky se slečinkami. Vídaliť je v městě každou téměř neděli a o trhu, a dnes se jim zdáli býti docela jinačími. Ovšem na vsi se taková věc jinak vyjímá. Ukazovali prsty na ně a smáli se. Kdož ví, co těm selským dětem tak směšné bylo? – Smály se, vběhly pak do síně a popadnuvše vřelý koláč, hopkovaly a přehazovaly pečivo z ruky do ruky, aby nepálilo. Sem tam nějaký záhlavek nezbedovi od hospodyně, kluk utekl s koláčem na zahradu a za chvíli se přikradl znovu. Čas po čase vyběhla některá hospodyně sama před

vrátka, rozhlédla se, zdali její hosté ještě nejedou, a zas se vrátila, vypravujíc, že souseď ten a onen pány již má. Těšila se, že snad přijdou zrána, aneb že pošle pro ně vůz.

U nejbohatšího sedláka ve vsi všecko z rub na rub. Hospodyně samou starostí už neví, kde jí hlava stojí. Musí poroučeti čeládce, dohlížeti na vše a všudy, a přece se celá pec koláčů už přichytila. V světnici se čistí, myje, obrázky ze stěn snímány, otírá se prach a špína, staví se stoly k sobě, připravují židlice a lavice. Každým okamžením může tu býti Matějíček s kočárem, nedávno koupeným, a páni našli by všecko v nepořádku.

Anežka musila do sváteční jizby: nesmí dělati sprostou děvku, tak přikázal hospodář. Ustrojila se, ale nic v nový šat, ten určen pro zejtřek, toliko nedělně se přioděla. Stojí u okna, kouká do sadu a myslí – myslí na něco, co jí těší: usmívát se. Snad má radost z nových šatů, snad jí tane na mysli hospoda a muzika; možná také, že je Matějíček předmětem jejího přemýšlení. Kdož ví?

Sedlák zavolal selku do komory. Utrřela o zástěru ruce umoučené, setřela z čela pot, poručila, aby se na vše dávalo pozor, a pak pospíšila k hospodáři. Ten se byl právě dostrojil. Boty jak sklo vyleštěné, jelenice božíhodovní, opasek se stříbrnou přezkou a s hedbávným vyšíváním; košile se stříbrnými knoflíky a vpředu na prsou práce, na níž švadlena aspoň týden šití měla; přes černý hedbávný šátek na krku přeložen bílý límec. Domácí kazajka zahalovala hořejší část těla.

„Co to děláš, tatíku? Vždyť je dnes sobota,“ divila se hospodyně.

Vzal ji za ruku a polohlasitě s ní rozmlouval ve výklenku.

„Ančko! Za dva měsíce bude Anežce šestnáct let. Koukal jsem do starého kalendáře, kde zaznamenán den a rok jejího narození.“

„Bože, ten čas utíká!“ křižovala se hospodyně. „Anežka vyrostla jak z vody.“

„Sousedovic Dorotka je o týden mladší a co nevidět bude mít veselku.“

„A kdož ví, kterak se staří shodli!“

„Myslím, abychom hleděli Anežku také pod čepec dostat.“

„Což jsi zde neměl už ženichů, bůh sám ví mnoho-li, a každého zkrátka odbudeš? Ostatně je na Anežku dost času a za tři i čtyry léta bude každý rád, dostane-li bohatou dcerku naši.“

„To je pravda, ale ohlížet se musíme již teď.“

„Vondrákovic Václav –“

„Jdi mně s našimi hochy! Probral jsem je po pořádku od prvního do posledního a ani jeden se nehodí pro Anežku. Mimo to nechci, aby zůstalo dítě naše ve vsi – provdám je do města.“

„Bude-li jí někdo jen chtít!“ namítala selka.

„To by bylo zle!“ dí hospodář a vztyčil hlavu. „Tolik polností, takový statek a co vše jiného připadne Anežce! Na polovici cesty jsem už, Ančko!“

„Tak?!“

„Ba ovšem. Byl jsem včera v městě zvat a s jakýmsi starým pá-
nem – jsme staří známí, kupuje ode mne obilí – jsme se ve věci té shodli. Zaopatří prý nám řádného ženicha. Na rok dám Anežku do města k tomu pánovi, a uhlídáš, kterak se vycviká.“

„A kdo je ten pán?“

„Říkají, že prý je dohazovačem, ale pomluva to – nic jiného, než závist a pomluva. Uvidíš ho dnes; bezpochyby jsou už na cestě.“

„Mně se to nechce, Josefe, jaksi líbit.“

„Mlč, stará, a nezlob mne daremně! Až se přesvědčíš, zatočíš jinou.“

„Dej pánbůh, aby se to k dobrému zdařilo!“ vzdechla hospodyně a vyšla z komory.

Hospodář chvíli popocházel, oprášil si jelenice, urovnal šátek na krku a vyšel pak před stavení.

Za ním přiběhla Anežka.

* * *

Skoro dvě hodiny čekal už Matějček v městě a posud se páni nevypravili. Vraní valaši div si nohy nepřestáli. Potom přejížděl sem tam a rozmlouval s valachy. Ti jej upomenuli na domov, na posvícení a Anežku. Švihal bičem radostí, že zejtra Anežku provede, a srazil jakémusi pánovi klobouk z hlavy. Nadal mu pán mamlasů a něco o policajtu pronesl. Matějček se začervenel jako krocán, chtěl se omluvit, ale dříve než se mohl vzpamatovati, byl pán ten tam. Zastrčil bič, aby nevešel opět v pokušení tak makavě veselí své najevo dáti, připadlo mu, kterak ten klobouk v prachu se kutálel a přicházelo mu to k smíchu. Louskal prsty a na kolena rukama tleskal.

Zatím se vyhrnuli ze vrat očekávaní hosté. Byli dva: starý pán se stříbrnými brejlemi na nose, za nimiž dvě kočičích očí pukovalo; obličej měl trudovitý, nos jestřábí, ušňupaný a na prstech plno prstenů. Druhý nebyl ani starý, ani mladý, tak v prostředních letech. Na deset kroků páchl voňavkami. Vlasy kroucené, tváře vymydlené, bez vousů; na dvou místech přilepeny dva čtverhranné kousky nějakého černého plátna. Veliká jehlice na prsou leskla se na slunci, jako by byla zlatá, a kdož ví, nebylo-li to zlato? Sklíčka byla uvázána na tenounké šňůrce, přes krk přehozené. Prsty vězely v bílých jak sních rukavičkách. Vesta bílá, z kapsy visel řetízek od hodinek. Ostatně byl celý černý, podobně i starý pán.

Stáli u kočáru a žádný nechtěl přední vstoupiti. Nakonec si dal mladší říci, a opatrně vlézal do vozu. Vytáhl bílý šátek, oprášil sedadlo a zlehka se na ně spustil. Starý pán vytasil se dříve se stříbrnou

tabatěrkou a podával mladšímu. Děkoval tento, že prý nešňupe, a zapálil si cigáro. Starý pán dával Matějíčkově šňupati, aby jen vzal, že to zdravé pro oči. On tedy vstrčil do piksly prsty, palec a ukazovač, shrábl tabáku a nesl k nosu. Kýchal několikrát za sebou, až mu slzy z očí tekly. Páni ve voze se hlasitě smáli. Vytřev sobě pak rukávem zrak, zavolal na vraníky a klusem ujížděli tito z města.

Pěšky do vsi skoro dvě hodiny, jezdmu můžeš tam býti za tři čtvrti. Chvílemi popoháněl Matějíček vraníky k rychlému běhu, pak jim popustil uzdy a šlo to pomalu. Páni, aby prý polechtal koně na zádech bičem. Obrátil se k nim, pravě, že jedou do vrchu, a jim se zdála býti rovina. Řekli tak Matějíčkově. Usmál se, věda, že cesta rovná jak mlat, a přece stál na svém, že jedou do kopce, že by se rychlou jízdou kočár mohl zvrhnouti. Neodporovali páni, bojíce se překotění, a v rozmluvě pokračovali. Matějíček nahnul se dozadu, nastavoval uši a poslouchal. Mluvili chvílemi německy, chvílemi česky. Tam tomu nerozuměl, zato však chápal, co bylo po česku, a mrkal očima, že pány napálil.

„Bude to stát za to?“ ptal se mladší staršího.

„Pravím vám, kdybyste byl takto zařezán,“ – a ukázal na krk – „vylížete se, a ještě zbude až dost. Starý je do toho jak posedlý, a odmrštění se nemusíte báti.“

„Jsou pole?“

„Přes dvě stě korců výsevků a bratru stojí za veliké peníze. Mimo to statek, a co ve statku, převáží snad i polnosti. Jak pravím, do nejdelší smrti se nám cosi podobného nenahodí, a dáte-li příležitosti uklouznout, bude vaše vina.“

Mladší vypouštěl z úst oblaky dýmu, až Matějíčkově v nose čpělo.

„Kolik dětí na to?“ tázal se pak.

„Jediné děvče. Je prý krotké jako beránek, povídal mi starý, a dá se kolem prstu ovinouti. Tatík ji dá na nějaký čas ke mně do cviku,

a tak to půjde tím spíš. Jenom hleďte dnes a zejtra také se staré zalichotit. Dobrý počátek, poloviční práce.“

Zase mluvili po německu, a Matějíček nebyl s to, by slova srozuměl. Zlobil se, trhl v zlosti opratmi a jelo se klusem do vrchu. Na to český hovor. Jel pomalu, co noha nohu minula.

„Starého můžete pak na penzi dát, kdyby se v cestu stavěl.“

„Ať dělá kornouty!“ – smál se mladší.

„Černé na bílém musí všecko být – toť se rozumí!“

„Bude to kapitální žert s těmi chlu –“

„Pst!“ – varoval starší, ukazuje na Matějíčka.

Ten se obrátil a smál se. „Však oni vám chlupáči ukážou!“ – myslil v duchu a změřil pány od hlavy k patě.

„Proč se směješ, tulipánku?“ – dí starší, kroutě prsteny na prstech.

„Inu, mám radost, že je posvácení.“

Páni se smáli, Matějíček s nimi. Smáli se jemu, on jim.

„Nechceš šňupec?“ – pokoušel ho starší, vytahuje tabatěrku.

„Naděj pánbůh! Můj nos nemá hladu.“ Pobídnul koně a už jim neulevil.

Páni utichli. Starší hmatal v piksle, bral šňupce přes tu chvíli, a něco pro sebe šeptal. Mladší kouřil, potahoval bílé rukavičky, ohmatával jehlici v nákrčníku a koukal na hodinky.

* * *

Zvonili poledne, když dojeli do vsi. Zastavili. Sedlák otevřel dvířka u kočáru, pomáhaje pánům k zemi. Anežka se přitočila k vraníkům, mrkla na Matějíčka a hladila koně po hřbetě. Matějíček jí ukázal na hosty, jež přivezl, a tvářil se po nich na kozlíku. Dala se do hlasitého smíchu.

„Pěkně vítám na posvácení.“

„Děkujeme, pane Beneši!“ pravil starší, podáváje sedlákovi ruku.
„Zde pan Vališ!“ představoval mladšího.

„I vždyť my se známe takto od vidění. Kupoval jsem u toho pána koření na posvícení,“ dí Beneš, mačkaje mladšímu ruku tak jadrně, že se tomuto kudrlinky na hlavě ježily a krev do tváří hrnula.

„Pojďme dál!“ pobízela hospodář, otvíraje vrátka. Odvedl pány do světnice a přivolal Ančku. Sám se vrátil k Matějčíkovi, jenž s Anežkou rozprávěl.

„Anežko, přines Matějčíkovi několik placek, ať se posilní a zase do města jede! Jen si popil, hochu!“ – napomínal, vraceje se do statku.

Anežka odkvapila a zase přiběhla, nesouc ve fěrtoušku koláče. Podávala Matějčíkovi na kozlík.

„Ty jsou dobré, vid’?“

„Jako ty, Anežko!“ pravil, kousaje do koláče.

„Co jsi mně přivezl z města?“

„Pány,“ smál se, sbíraje drobty. – „Jsou jako na drátkách.“

„Br! Ten mladší má žluté zuby. Tomu bych nedala hubičku pro celý svět.“

Volali ji.

„Přijed’ brzy!“ – a odkvapila.

Matějčíček dojedl, mlaskl a vraníci klusali zpět ku městu.

* * *

Zazvučely zvony. V chrámě hlava dle hlavy, ani jablko by nepropadlo. Jsou tam domáci, přespolní – z města i ze vsi. Jen hospodyně a ženská čeled’ zůstaly doma, připravující oběd. Nevešly prý by se beztoho již do kostela a ráno časně již pobožnost svou vykonaly.

Hospodář Beneš s Anežkou a s hosty taktéž jsou na velké. Starý pán šnupe, přešlapuje – byl by rád, kdyby se to záhy ukončilo. Vališ

se rozhlédá po kostele. Použil by sklíček, ale zde ve vsi se přece ostýchá, kouká bez nich. Po čase mu zabloudí oči na Anežku, kteráž nový kabátek a suknice až milo sluší. Pohlíží na ni, ale z toho pohledu nevybral by si ničeho - mrtvý, mdlý až k hrůze.

Nedaleko stojí Matějíček v posvátných šatech. Mačká v ruce nový kašket a očima by probodl Vališe, kdykoli tento zraků upře na Anežku. Čeká, brzy-li se Anežka na kupce ohlédne, žárlí tak, že ani nevzpomene, že je na místě posvátném, a toliko pro soka tušeného má pozornost. Anežka klečí tiše, nepozvedá ni oči a čte pilně v modlitbách. To Matějíčka pokojí. Připomíná sobě, že jest v chrámu Páně a nutí se k zbožnosti. Nedlouho, a opět se obírá v myšlénkách s Anežkou, s pány, a v duchu si přeje, aby byli tito někde za horami.

Skončení bohoslužby oprostilo jej trapného stavu. U dveří se vše tlačí, dere ven, ve chrámě řídne shromážděný lid. Zvedl se i Beneš a Anežka, za nimi se berou hosté. V patách za těmi Matějíček.

Rád by se přidružil k Anežce, ale bojí se hospodáře. Připadá mu na mysl, že je jen chudý čeledín, a poprvé v svém živobytí je nespokojen sám se sebou.

Zasedli k stolu, čeled' dnes umístěna na síni. Rozprávějí ve světlici hlasitě, smějí se, a jej to hryže, nestrpí pod krovem. Vyběhl ven za stodolu do polí. Jest mu úzko, neví sobě porady, a těká z místa na místo. Tak se byl těšil na dnešní čas, a tak mu selhalo. Ráno musil jeti do města, a po tu dobu nepromluvil s Anežkou. Starý pán se stále kolem ní vrtěl i mladší, a něco jí povídali. Přišel hospodář, přišla hospodyně, dodávala jí smělosti. Patřil na to nepozorován Matějíček a srdce mu žalem usedalo. Pak se šlo do kostela, a tu se zlobil místo modlitby. Nakonec vyběhl za stodolu.

Volali na něho, by šel jíst, polévka že je už studená a stydlá. Ukryl se za plotem. Domnívali se bezpochyby, že někam odešel, a nestarali se dále o něho.

Markyta musila mýti nádobí. Vzpomenula na Matějčička, kouká – není ho mezi čeledí. Odběhla na srub – světnička prázdná. Zavolala ji hospodyně, Markyta pospíchala k dřezu.

Starý pán se stříbrnými brejlemi samá veselost. Dává šňupat všem, mužským i ženským, kýchání jest plná světnice a vše se směje. Vypravuje žertovné kousky a jdou mu od huby, jak by prášil. Mluví-li on, poslouchají všichni pozorně a zapomínají i na jídlo a pití. Hospodyně musí ustavičně pobízeti.

Anežka umístěna mezi otcem a Vališem. Otec jí časem potají zašeptá, aby se k mladému pánu jaksi měla, a zase poslouchá, co starý pán povídá. Kupec pohrává s řetízkem u hodinek. Dlouho nevěděl, kudy do toho, ač jindy mívá řeči nazbyt, ale nyní žvaní Anežce věci, kterým ona za mák nerozumí. Poslouchá ale; ptá-li se jí, řekne „ano“ neb „ne“ a zase mlčí. Myslí na Matějčička, stýská se jí, ráda by s ním promluvila. Vstala od stolu, vyšla na síň – nebylo ho tu. Vyběhla na sad, prolezla každý kout, pohlížela za stromy, a našla ho. I na srubu bylo marné hledání její. Běžela za humna.

Na mezi ležel Matějčiček a kabonil čelo. Nepozoroval ji ani, už když stála u něho a jménem naň zavolala. Pozvedl hlavy a trpce se usmál. Bylo jí ho líto, přinutila jej, aby povstal, i ptá se, co mu jest. Neodpovídal. Uvrhla se mu na prsa, objala jej kolem krku. Uvolnilo se mu, a zašeptal: „Anežko!“ Tiskl ji k sobě pevně, jako by se bál, že mu ji někdo z rukou vyrve.

Stáli tam chvíli a šeptali sobě. Chtěl jí dělat výčitky, a nemohl se k tomu odhodlati: jen na pána s kroucenými vlasy huboval a tak sobě ulehčoval. Domlouvala mu, aby se nezlobil, že prý odjedou hosté co nevidět a bude zase, jako dříve bylo. Dovedla jej na síň. Po cestě si svatosvatě slíbili, že první kolo u muziky provedou.

Přisedla zase ve světnici k otci.

Markyta ohřívala Matějíčkovu jídla; ale nejedl, nechtělo mu chutnat. Prosil matku, aby to odnesla na srub a sám tam šel také. Usedl k oknu, a podepřev hlavu do dlaní, zahloubil se do myšlének. Markyta přinášela jídlo za jídlem, jeho díl, svůj díl, stavěla vše na stůl, až místa nebylo, a ptala se ho, je-li mu nanic.

„I dobře mi je, maminko, ale nemám chuti!“ – odpověděl a zase přemýšlel.

Markyta vrtěla hlavou, neříkala nic, ale oči se jí kalily. Tušila snad, co se děje v duši jeho, a obávala se budoucnosti.

Ve světnici hlučno. Vědýrko z města přivezené musí se již nakloniti, má-li tenci, a jídel se nechce žádný dotknouti, a kamž by se také dělo!

Přeslechli i hlasy zvonů, vybízejících na požeňání. Jen Matějíček pospíšil do chrámu. Zdálo se mu, že to trest boží na něho, poněvadž byl ráno tak roztržitým, postavil se za dvěře chrámové a vroucně se modlil.

* * *

Pec svrchu ještě teplá, skoro žhavá, a děti na ní, jak by nabil. Smějí se, dovádějí a hlavami dávají do stropu takt k muzice.

Kolem pece lavice. Sedí na ní babičky, vypravují to i ono, a vzpomínají mladých dob, kdy se mohly také tak hbitě pohybovati. Těší se na sousedskou a posuzují, co jak na děvčatech. Mezi nimi jest také Markyta. Hovoří s kmotrou Matějíčkovou, a při tom přebírá v kapsáři růženec.

Podél stěn podlouhlé stoly, za nimi vážní hospodářové. Popíjí, cpou do dýmek a nutí hosty do piva: hloupé prý to upejpání, a sami jinde právě tak činí.

U dveří silná zácpa děvčat, za těmi junkové. Šeptají onyno, cupou na šatě a mrzí se, že se basista už před muzikou opil.

V koutě podle dveří hospodský dělá na černé tabuli čárky křídou, žena a dvě děvečky nalévají.

Mladíci, plné sklenice i plecháče v rukou, podávají děvčatům, vnucují jim křtěné pivo, až se ho tyto tknou. Mezi nimi Matějíček. Je vesel a oči mu jen hrají. Přes tu chvíli omakává kapsu, zdali nevylítali ustrádaní bělouškové.

Na síni bába s perníkem.

Před síní na dvoře opět děti. Koláče mají v rukou a bezúzdnu veselost v hlavě.

Přimotal se basista, sundal chřastí zelní z hlavy – dostal prý bolení hlavy – a zasedl k ostatním muzikantům. Posilniv se douškem, objal basu, nastrčil uši, shodují-li se tony, a pustili se do hraní. Kolo v okamžení plné až k umačkání. Toliko Matějíček zůstal u dveří státi – Anežky tu posud nebylo.

Ze statku Benešova vyšli hosté i domácí. Napřed Anežka s hospodyní a s druhými ženskými: byla tu jakási daleká příbuzná z města s dvěma odkvětými dcerami – v neděli zrána musil pro ně Matějíček –, byla zde i úřednice, která odbírala smetanu, tlustá hokyně, jíž se prodávalo ovoce, bylo více jiných měšek a celá tlupa tetek a kmoter z přespolečných vsí. Za těmi šli mužští: úředník, suchounký hokynář, několik chlapců a více jiných hostů. Nakonec hospodář, starý pán s trudovitým obličejem a Vališ.

V statku prázdno, jen psi, puštění z řetězů, prohánějí se po dvoře a v komoře se mračí nejmladší děvečka, že musí hlídat. Za nějakou chvíli vystřídá prý ji druhá, třetí a tak celá čeled' – ale co? Jsou-li jednou v hospodě, nedostane je odtamtud ani oheň na střeše, a špatné to vyražení, o posvěcení doma sedět. Však až se smrkne, podívá se tam také na krátký čas; vždyť neodnese na zádech statek nikdo, truhlice jsou uzavřeny na zámky, a hafani nedají cizí noze na dvůr kročit. Tak myslí děvečka a počíná se strojit.

Beneš na cestě si vzpomenu, že na něco zapomněl, vrátil se, a starý pán s mladším, zůstavše opodál za druhými, rozmlouvají.

„Jste spokojen?“ – ptal se starší, bera šňupec.

„Hm, kdyby nebylo toho bohatství –“

„V hospodě musíte s děvčetem zatančit.“

„Já?“ – divil se mladší a pohlížel na lakované botky své. – „Mezi těmi neotesanými chlapy dát si kuří oka roztlapat – to se snadno řekne.“

„Jak jste se vyrážel s mladou?“

„Ó, výborně! Myslíl jsem dlouhý čas, že je nemá.“

„Nesmělost venkovská, věřte mi! – Poddá se to časem. Až ji dostaneme do prádla, bude to jinačí. A až bude vaší, snad vám bude zase tuze mnoho mluvit,“ smál se starý pán, šňupaje.

Umlkli. Dohonil je hospodář. Vzali si jej do prostředku, starší dělal návrhy, mladší kýval hlavou na srozuměnou. Týkalo se to vdavek Anežky a bohatého kupce, který by s radostí podal Anežce ruku. Beneš rozpínal a zapínal podpasek a vypočítával jim, co do roka statek nese, a dluhů prý ani halěře.

Došli hospody. Couvala mládež u dveří, dělajíc místa hostům nejbohatšího sedláka ve vsi. Přikvapil hospodský, poklonil se, podal Benešovi ruku a uváděl je do menší světnice, kde ponejvíce měšťáci se byli usadili a bohatší sousedé. Přichystal pro ně zvláštní stůl a tam se usadili.

Přede dveřmi malé světnice Matějíček pokukuje dovnitř. Zvedla se Anežka, vyšla na síň, on v patách za ní.

Zapískal klarinet. Přikvapil Matějíček, hodil muzikantům stříbrňák do cimbálu, až to cinklo, zazpíval, co mu mají zahrát, a vykřikl: „Sólo!“, že to bylo v druhé světnici slyšet, ač hluku dost. Markytě se dělaly mžitky před očima, celá se třásla.

Chopil se Anežky a již byli v kole sami dva. Zvedli se sousedé od džbánek, sdělující sobě navzájem, že Benešův čeledín s hospodá-

řovou Anežkou poprvé v kole, a kroutili hlavami. Tiše stála mládež a sledovala je očima. U pece babičky, že prý to švarný párek; děvče jak lusk, chlapce jak by vymaloval. Škoda jen, pravily, že to chudý čeledín a ona dcerka bohatého sedláka. Na peci utichli chlapci, vystrkovali hlavy a pohlíželi dolů na ně.

Držel ji v náruči, zapomenul na vše kolem sebe, i na kudrnatého pána se žlutými zuby, který ve dveřích na vše koukal. Hlava mu šla již kolem, a přece se točil – nebyl by snad do rána pustil milou Anežku svou.

Přikvapil hospodář, zachytil Matějčka za rameno a mrštil jím stranou, že se junek jako opilý potácel. Umlkla muzika, vše se tlačilo kolem Anežky, která, úzkostí se chvějíc, s rukama sepnutýma před otcem stála. Beneš pohlížel na ni zamračeně, pěstě měl zaťaté a rty se mu trásly. Snad by byla pocítila zlosti otcovské, kdyby nebyla přiběhla hospodyně a Anežku do světnice odvedla. Hospodář se rozhlédl kolem, oči mu utkvěly na pacholku, který se sklopenou hlavou, na smrt bledý nepohnutě tu stál.

„Vyhodte kluka!“ zavolal Beneš, a přidalo se skoro vše na stranu bohatého sedláka. Markyta zděšeně vykřikla, když se Matějčka kolikeré ruce chopily a on ze dveří vyletěl. Vrazil čelem o roh zdi, a vřelá krev mu polila líce. Necítil toho. Vyběhl ze síně, přes dvůr a ubíhal do vsi. Markyta za ním – nedostihla ho. Staré nohy odřekly se služby, musila usednouti a hlasitě se modlila.

V hospodě plno řečí o drzém čeledínu – i muzika na delší dobu umlkla. Ve vedlejší světnici huboval, řádl hospodář. Chlácholila jej hospodyně, chlácholili hosté. Utišil se a dal do pití, aby spláchl zlost. Zahučela basa, zapomnělo se na výtržku a hemžili se zase v kole. Anežka skrývala obličej na prsou matčiných a plakala. Starý pán cpal tabák do nosu, vypravoval vtipy, ale nebylo žádnému do smíchu. Vališ načechrával si kudrlinky a pouštěl dým z cigára uměle nosem. Náhle

pokřik: „Hoří! Hoří!“ Vyběhli všichni z hospody. Rudá záře šlehala do výše, osvětlujíc temnou noc, dým se valil k oblakům. Děsně se rozléhalo po dědině zvonění na poplach. Statek Benešův stál v jednom plamenu. Bučení krav, říčení koňů a vytí psů mísilo se v pokřik lidu, kvapícího na místo požáru. Mihla se v tom postava, kvapící z hořícího stavení a rychle ubíhala přes ves. Pustili se za ní a přivedli ji. Byl to – Matějček, drže uzlík v rukou. Obličej měl zkrvácený, oči vpadlé, šat potřísněný. Svázali jej a hodili prozatím do příkopu. Mlčel, nebránil se, jen uděšeně na zmáhající se oheň pohlížel. Přijížděly stříkačky, nosila se voda, trhali a bořili vedlejší stavení, aby krutému živlu přítrž učinili. Pláč a nářek zaujal místa předešlé veselosti.

* * *

Byl odsouzen. Seděl, ale ne u Markyty ve světnici na srubu, seděl v městě v žaláři: říkají tomu kriminál. Vyslýchali jej dlouho – stál na svém, že je nevinný, že nezaložil, že sobě doběhl toliko pro všední šat a prádlo, aby opustil navždy ves, v níž se zrodil. Nevěřilo se mu, nebylo důkazů, vše svědčilo proti němu, že se chtěl pomstít a vpravdě že se vymstil.

Byl odsouzen na dvanáct let.

Svlékli mu nový jeho šat, na nějž byl tak dlouho hospodařil, a dali mu hrubou halenu, spodky i čepici, obě nohy spoutali železy a strčili Matějčka do společnosti vyvrhelů člověčenstva. Ti jej uvítali hrubými žerty a vtipy co svého soudruha, musil od nich slýchat klení a rouhání se, až mu vlasy na hlavě vstávaly. Vyptávali se ho káraci, ale podivně – nerozuměl jim za mák. Tropili si z něho žerty, nechali jej chvíli na pokoji, a vyprávěli sobě, kterak zchytrale svět okrádali a jiné hanebnosti páchali, a čím větší který dareba, tím u větší vážnosti byl mezi nimi.

Za dne musili pracovati, kdož byli řemeslníci, a kdo se práci nenaučil, metl, štípal dříví a jinak robotoval. Mezi posledními byl i Matějíček. Koně a pole tam neměli, a s jiným neuměl zacházet – dostalo se mu pometla. Netroufal sobě po celý čas ani oči pozvednouti studem, že se snad celý svět naň dívá a prstem na žháře ukazuje.

Přišla Markyta, prosila – směla s ním jednou, ale toliko jednou u přítomnosti strážce mluvíti. Zestárla za těch několik neděl k nepoznání, i on se změnil strašlivě – ani se nemohli poznati, ač byli po celých sedmnáct let pospolu žili.

„Jsem nevinen,“ – byla první slova, jež k ní promluvil, když ji k němu přivedli.

Matka neříkala nic – plakala. Myslíl, že mu nevěří, jako vůbec nikdo, vyhrkly mu slzy z očí a na režnou halenu kapaly. Strážník napomínal, aby sobě rychle pověděli, co si říci chtějí, že jím vyměřena lhůta k rozprávce. Stáli naproti sebe, mnoho jim na srdci leželo, a slovo nepřešlo rty. Markyta zacláněla sobě oči dlaněma – slábnul jí zrak – přistoupila k němu zcela nablízko a dlouho mu patřila do očí. Stál tiše, pokojně, ani brvou nehnul.

„Ano, Matějíčku, tys nevinen!“ – pravila polohlasitě, a tu svalila se mu tíže ze srdce. Tiskl jí vřele ruku a líbal tu sedřenou, mozoľovatou pravici.

„Matičko, čas prošel – musíte se rozloučit!“ – dí strážník a jemu samému chvěl se jaksi hlas.

Požehnala Matějíčka na čelo, vytáhla z kapsy růženec a jemu podala, napomínajíc, by nezapomínal na pánaboha, že odkryje nevinu jeho. Uschoval jej za ňadra, políbil jí ústa a ruku, prosil, aby pověděla též Anežce, že nevypálil statek hospodářův, a odvedli mu z očí matku Markytu. Byl opět mezi zlosyny, ale v duši se mu uhostil poklid a mír. Vzpomínal na starou matku i Anežku, a strčiv zvolna pravici za hrubou košili, tiskl k prsoum růženec.

Seděl dvě léta, světu odumřelý, neslyšel ničeho o svém domově, kulaté tváře jeho nabyly podlouhlé podoby, počaly se pokrývatí prořídlymi vousy, a Matějček za krátký ten čas zestárnul aspoň o deset roků. Po dvou letech byl puštěn na svobodu.

Byli chyceni zloději, celý spolek zlodějský. Přiznali se mezi jiným i na to, že před dvěma roky v J-icích o posvícení bohatého sedláka oloupili. Otrávil prý psy, dostali se do prázdné komory a sebrali, kde co bylo. Aby ušli pozornosti a stíhání, vhodili prý na slaměnou střechu kousek ohně. Povídali to vše chladně a pokojně, jak by byla maličkost, a cenili na soudce zuby.

Soudcům vzešlo světlo, pozdě sice – ale vzešlo. Seznali, že pobloudili, než co platno? Spravedlnost tak žádala, nebylo jinak možno. Celý svět – mimo Markytu – byl by tak soudil a odsoudil. Nešťastné okolnosti – kdož by se byl toho nadál?

Vyvedli Matějčka ze žaláře, sejmuli mu pouta a mohl ze sebe shoditi oděv trestníků. Dodány mu jeho šaty. Zkusil je – byly malé; vyrostl z nich. Dali mu ušítí šat jiný, městský; oblékl se, ale bylo mu v tom nevolně, nemohl se skoro pohybovati. Rozneslo se to po městě, navštěvovali, litovali jej a složili se, by mu nebylo trpěti nouzi. Neříkal nic, přijal peníze, jen se trpce pousmál. Obdržel listinu, nevěda, co s ní, neznaje čísti. Pravili mu, tím že se může vykázati, že jest nevinen, že není palič, zločinec. Schoval ji za řadra k růženci, aby ji neztratil. Otevřela se vrata a stál před trestnicí svobodný jak pták v povětří, moha zamířiti, kamkoli mu libo. Neohlédl se ani a kvapně ubíhal z města. Poptal se, kudy do J-ic, a rovnou cestou bez oddechu spěl do rodné vsi.

* * *

Schylovalo se k večeru, když ubohý došel domova. Zdaleka padly mu do očí červené střechy bílých domků po celé straně vesnice. Setkal se se známým podruhem. Ten mu přál dobrý večer, koukl na něho a krácel svou cestou – nepoznal Matějíčka.

Přišel do vsi. Všude známé tváře, ale žádný, žádný se k němu nepřihlásil. Pohlíželi na něho jak na cizince. Myslíl, že snad ten městský šat jej tak přejinačil.

Stál před statkem Benešovým. Vyšel hospodář a postavil se před vrata. Matějíček jej pozdravil, a hlas se mu zdál býti změněným, drsným. Chtěl mu říci, že je jeho čeledín Matějíček, ale přišly mu na paměť posvícení a hospoda, i spolkl slovo, jež měl na jazyku. Ohlížel se po srubu – stály tam stáje. Vše nové, změněné.

„Je posud u vás v podruží Markyta?“ ptal se Beneše.

„Není,“ odsekl krátce hospodář, a obrátiv se, odcházel do stavení.

„Není?“ šeptal Matějíček a zamířil k hospodě. Vstoupil do světnice – tam ani živé duše. Přiběhl hospodský, nalil a postavil sklenici před hosta.

„Jářku, příteli, copak dělá stará Markyta?“

„Myslíte tu, která měla toho nezvedeného Matěje?“

„Ano tu.“

„Ach, milý pane, ta leží už přes půl druhého roku v zemi,“ dí hospodský a přistoupil k hostu. „Vy jste ji bezpochyby znal, že se po ní poptáváte, není-li pravda? Byla to takto pořádná žena – dej jí bůh lehké odpočinutí! –, ale trochu slabá na svého synka. To bylo jen: Matějíčku sem, Matějíčku tam, a kluk myslil nakonec, že mu je všechno dovoleno. Jen pomyslete, drahý pane! Byl čeledín, chudý, sprostý čeledín, neměl ani, co by za nehet vlezlo, a dral se za dcerou hospodáře, který jej a matku jeho skoro z milosti živil od pouhého dětinství. Tu v té světnici prohlásil ji o posvícení za svou

holku – vedl ji co výrostek první do kola, a rozumíte-li, pane, to u nás tolik, jako by řekl: To je moje děvče, my se máme rádi. – Tedy, jak jsem pravil, tu na tom místě se s ní točil, a my všichni vám na to koukali jak z patra. Potrestal ho hospodář, kluk ze msty založil a polovice vsi lehla popelem.“

„Nezaložil!“ zvolal divoce Matějíček. „Pravím ještě jednou, že nezapálil.“

„Aj, aj, vy se ho ujímáte? Což to tak najisto víte?“

„Vím! – Dnes byl propuštěn a za nevinného prohlášen. Sám jsem byl u toho, a proto to vím. Rozumíte?“

„Ach, ty můj bože!“ divil se hospodský. „Kdo by to byl pomysll! Kdyby to tak věděla stará Markyta, v hrobě by se jí ulehčilo, ubohé ženě. Však zkusila chuděra, než ji pán k sobě povolal. Hospodář ji vyhnal z podruží a neměla, kam by hlavy složila. Nikdo ji nechtěl do stavení přijmout a musila se živit žebrotou. K práci nebyla, a kdyby nebylo bývalo Anežky, snad by byla musila časem hlady zahynout. Dcera hospodářova jí donášela, kde co mohla, a zkusila pro to holka od tatíka, až strach povídat. Časem líhala stará Mar-kyta u mne ve stáji přes noc a asi po půl letě nalezli jsme ji jednou zrána mrtvou. Sbili jsme rakev, dali vykropit mrtvolu a blízko velikého kříže na hřbitově pochovali jsme Markytu. Ani živá duše ji nevyprovodila k hrobu. U Beneše bylo toho dne křiku a svády, že strach povídat. Anežka chtěla mermomocí Markytu pochovat, a hospodář proklínal, že se vše třáslo. Musili nakonec holku dát do komory pod zámek, aby jim neutekla. – Vida! Vida! – A Matějíček nezapálil. To mi nejde ani na rozum.“

Mlčel chvíli, čekaje, že se mu snad dostane odpovědi od hosta. Ten však mlčel, ukrýváje obličej v dlaních a slzy mu crkaly skrze prsty na stůl. Ve světnici bylo šero, a nepozoroval pláče hospodský, pokračuje ve svém vypravování.

„Matějíček byl zavřen, a tak snad neví po dnešní den, že nemá matky. Překvapí ho to, tuším, nemálo. Inu, co platno? Musíme odtud všichni, jeden dříve, druhý později. Aspoň bude mít hoch útěchu, že Anežka Markyťe na hrob kříž postavila – jiný ho tam sotva dal. Půjďte-li, milý pane, na náš hřbitov, jen pohleďte nablízko velikého kříže. Je tam v zemi zastrčena březová sněť a druhá lejcím napříč přivázána na způsob kříže – tam je hrob staré Markyťy. – Je to ovšem sprostý kříž, ale lepší takový než žádný, než holý hrob.“

„Dobrá Anežka!“ ozval se host, utíraje si oči.

„Ba věru, že dobrá – však už má také odbyto, po starosti,“ vece hospodský.

„Anežka mrtva?“ děsil se Matějíček.

„Mrtva, mrtva, milý pane! – Byly to divné věci, a nepovídá se nadarmo, že se utrápila. Chtěli ji provdat do města za nějakého kupce – však tu byl také tenkrát o posvícení – a děvče se bránilo vší silou. Hospodář řádl zle, matka se jí ujímala, a nebylo v stavení pokojné chvíle. Nějaký starý pán – znám ho dobře, dělá dohazovače – jezdil a chodil sem skoro přes den, a kdykoli odešel, nastaly boží soudy. Hospodář na zlost pil, opíjel se a trýznil pak matku i dceru, až přivedl Anežku do hrobu. Chřadla víc a více, dostala souchotě a před měsícem jsme ji vynesli za Markyťou. Do Beneše jak by hrom z čista jasna udeřil – od té doby chodí jako bludná ovce a nemá pro nikoho přívětivého oka. Ovšem, jediné dítě dát pohřbít – toť by nemusil být otcem, aby se ho to netklo. Matka seschla, že člověku srdce puká, pohlédne-li na ni. Ale průvod měla, milý pane, že není pamětníka v naší vsi. Rakev přivezli z města – stála mnoho, velmi mnoho peněz – a rubáš jí dali ušít z bílého atlasu. A co pentlí a kvítí bylo, ani vám nepovím. Netrhly dvěře u Benešů, po celé dva dni chodili se na ni dívat, a každý plakal, kdo na ni popatřil. Ani jsme nechtěli uvěřit, že je mrtva. Zdálo se, že spí, pranic vám

nevyšla z podoby. Družiček a mládenců byla veliká síla. U hrobu Anežce zazpívali a země se sypala na rakev. Hospodář patřil na to zasmušile, stál jak sloup nepohnutě, a když hrob urovnán, svalil se nám k zemi. Měli jsme ho co křísit. Inu, smrt je smrt, smutná věc pro bohatého jako pro chudého. Vedle kapličky leží Anežka – najdete to snadno. Kolem hrobu dokola mřížky a v pozadí železný kříž s nápisem. – Ale, ale, samým vypravováním jsem ani nepozoroval, že je už tma jako v pytli. Ženo, přines světlo!“

„Jen nechte!“ pravil host, nechal sklenici s pivem netknutou státi, a vtlačiv hospodskému peníz do ruky, bral se ze dveří.

Hospodský prohlížel peníz při světle – byl stříbrný.

„Hm, hm!“ mružel, omakávaje stříbro – zdálo se mu, že jest jaksi zavhlhlé.

Na hrobě, v jehož hlavách břízový křížek ležícím svázaný, seděl za jasné noci Matějček. Vyšel měsíc na oblohu, prošel polovici své dráhy a posud dlel syn u rovu své matky. Šel okolo ponocný v bílém hulánském plášti, zahlédl jej, a míně, že to duch, poděsil vdovu, ponocující u lože chorého dítěte.

Vzešlo slunce nad hory, paprsky jeho odrážely se v lesklých krůpějích na bujně trávě duhovými barvami, zašveholili i ptáci ranní své písni. Zvedl se Matějček a opustil veský hřbitov.

* * *

Dostal se do vsi dopis úřední, svědčící, že Matěj Klenka, obviněný ze žhářství, nevinný a že se mu nesmí ublížiti. Litovali jej staří, mladí, vzpomínali staré Markyty, již nepřáli sousta chleba ani přístřeší – vždyť měli za to, že je matkou paličovou! – a zanevřeli hněvem na bohatého sedláka. Čekali Matějčka, chtěli mu vynahraditi, v čem staré matce ublížili, na rukou by jej byli nosili, a Matějček nepři-

cházel, aspoň ho žádný nespatrił a v noci se báli na hřbitov, kde prý obchází duch nebožky Markyty. Myslili, že je Matějček posud ten dřívější, s kulatými, červenými tvářemi, v zelené kazajce a žlutých spodkách, a mýlili se, nevědouce, že vzduch žalární člověka mění až k nepoznání.

Celý týden zdržoval se Matějček v dědině. Za dne se toulal po kraji, v noci hlídal hroby – matčin a Anežčin. Pak zmizel nadobro, aniž kdo byl tušil přítomnosti jeho.

Poslední noc dlal na hřbitově. Přišel hrobník zrána, aby kopal hrobek pro dítě. Uviděl cizího člověka, an pod velikým křížem spí, a leknutím mu vypadl rýč z ruky. Vzpamatoval se hrobník a usmáv se sám sobě, své bojácnosti, přistoupil k cizinci. Ten otevřel oči.

„Dej pánbůh dobré jitro!“

„Dejž to pánbůh!“ odpověděl cizinec.

Hrobník chtěl ještě něco pronésti, ale ostýchal se. Odešel stranou a dal se do kopání, pozoruje Matějčka. Ten, zvednuv z trávy růženec, matčino dědictví, poklekl u hrobu Markytina, požeňnal a políbil rov, taktéž i učinil u rovu Anežčina. Přistoupil pak k hrobníkovi.

„Nechtěl byste, Tomáši, dobrý skutek vykonat?“

Hrobník stál tu němě užasnutím, nechápaje, že pracizí člověk jménem jej zná.

„Nechcete?“ ptal se znova Matějček.

„I chci, pane! – Proč bych nechtěl?“ dí hrobník, obnaživ hlavu.

„Tedy vezměte tuto ty tři stříbrňáky. Jeden je určen na zádušní mši za nebožku Markytu Klenkovou, druhý za Anežku Benešovou, a třetí nechte pro sebe!“

Doručil hrobníku peníze a opouštěl hřbitov, ohlédaje se po hrobě matčinu. Před hřbitovem potkal ženu, nesoucí namodro barvenou rakvičku.

„Umřel vám Honzíček?“ vece k ní.

„Ach, umřel!“ odpověděla a dala se do pláče.

Vytáhl z kapsy hrst peněz a položil na rakvičku. Než se mohla vdova vzpamatovat, byl jí z očí.

* * *

Léta minula. Zapomenulo se v J-ích na Matějčíka, jen někdy došla řeč i na něho, a pravilo se, že se dostal do Ameriky a tam že mu štěstí přálo – je prý velikým pánem. Nevěděli, odkud se řeč ta do vsi dostala, ale pravilo se tak.

Lejčí na břízovém křížku zetlelo, spadla příční snět a kolmá uhníla, povalovala se taktéž na zemi. Přišel hrobník, mladý Tomáš – starý nemohl už pro starobu kopati a žil u syna –, vzal snětí a donesl do chatrče.

„Co to neseš, Tomášku?“ ptal se otec.

„I kříž z hrobu staré Markyty. Povaluje se v trávě, hodím to do pece, aby se brambory dřív uvařily. Bude to aspoň doutnat.“

„Necháš mi toho, chlapče!“ a odstrkoval syna od pece. „To bysi se s pěknou potázal, kříže z hrobů pálit. Víš-li pak, že by tě ty brambory i po smrti na svědomí pálily, poněvadž jsi oloupil příbytek zemřelých?“

„Ale vždyť je to dřevo celé ohnilé a zpráchnivělé.“

„Vezmi nůž, ořež a svaž snětí do kříže a hned mi ho postav na hrob, kde jsi ho vzal. – Ta mládež, můj bože, kusa svědomí teď nemá! Abych já to tak byl udělal nebožtíku otci! – Pěkně bych byl nahrabal.“

Mladý Tomáš ořezal dole snět, svázal kříž novým lýčím a zastrkával jej na vpadlý již hrob. Vtom zahrčel kočár, zastavil před vraty hřbitovními a páni dva blížili se ku hrobu staré Markyty. Jeden

z nich poklekl na rov, políbil jej; druhý stál mlčky opodál. Pak spolu tiše rozmlouvali, Tomáš dostal od nich zlatý peníz, a opustivše hřbitov, odejeli.

„Vidíš, Tomášku! Brambory se nám uvařily i bez kříže a dobrý skutek se ti hned odměnil. Ať mi něco podobného ještě jednou učiníš!“ káral starý Tomáš syna, prohlížeje zlato ze všech stran.

Asi měsíc nato – byla neděle a na hřbitově shromážděna celá obec. Světili náhrobek, postavený Markytě. Byli tam zase dva páni: jeden kleče na hrobě, modlil se; druhý rozdával mezi chudý lid almužmu, mnoho, velmi mnoho peněz. Odjeli potom oba, odešel duchovní, a vesničané shrnuli se kolem náhrobku. Hladili kámen jako sklo hladký a divili se, že tak pruho vaný. Věděl jeden z nich, že to mramor, a opakovali po něm, že to ten mramor, o němž slychali. Čtli nápis, slova pozlacená. Zněl:

Své milé matce
MARKYTĚ
vděčný syn
MATĚJÍČEK

„Ah! Matějíček!“ zvolali všichni a hádali se, který z obou pánů byl Matějíček, zdali ten, který klečel na hrobě, či který rozdával peníze chudině.

* * *

Opět po letech a opět byl lid J-ický na hřbitově. Bylo i pánů mnoho a pochovávali někoho do hrobu, v němž ležela Markyta. Rakev jednoduchá, navrchu ležel růženec. Spustili ji do hrobu a černé hrudy se na ni sypaly.

Na druhé straně mramorového náhrobku vyryta slova:

„Zde odpočívá v Pánu Matěj Klenka.“

Z daleka jej byli přivezli – tak žádal před smrtí – a na veském hřbitově v drahé otčině do hrobu matčina pohřbili. Otevřela se pak závěť – jmění po bohatém pánu odkázáno chudým J-ickým. Byl neženatý, věren zůstal své Anežce Matějček.

* * *

Za jasných noci plyne měsíc po modrém klenutí nebeském a světlo jeho pohrává na hrobech. Chladná rosa tvoří se ve vzduchu, padá na zelenou trávu a na dřevěné kříže veského hřbitova, svlažuje i mramorový náhrobek, pod nímž odpočívá dvě srdcí prostých, ale šlechetných, pod nímž spojen navěky s Markytou Matějček.

To má povídka, milý čtenáři! V J-ících podobně vypravoval šedivý hrobník.

V hotelu

Bylo o Silvestru a hlučno, veselo po Praze. Starý rok klonil se k hrobu a po krátké době měl zaujmouti vládu nový oddíl časový. Poslední okamžení onoho a první chvíle tohoto oslavují se hudbou, zpěvem, hrou a hovorem při plných sklenicích a džbánech, takovou měrou vítají lidé změnu časů; příroda sama neukazuje dnes příjemné tvářnosti. Šedé oblaky pokrývají obzor nebeský a ostrý vítr žene do oken sních, který taje a lesklé sklo světlými krůpějami pokrývá. Hodiny četných věží pražských ohlašují devátou večerní, a táhlé zvuky kovové vlní se přes krovy a v prostorách mezi skupeninami domů dále a dále, zalétají až za hradby městské, kde pozvolna zanikají v tichu, uhoštěném po kraji. Mír po okolí, ale pravý opak jeho tam v té spouště budov kamenných; onde jako by mdlé skonávání jedné kapky z věčnosti, zde život bujarý, čekající nejisté budoucnosti, radostné pro jednoho, žalné pro druhého, jak komu souzeno. Kdyby tak bylo věcí možnou odhaliti tajemnou roušku dnů příštích, což by tam bylo zřítí trudu a žalu! – Než co trud a žal! Dnes u veřejnosti se jeví bujná veselost a stesky ukryly se v prostorách, kam nevniká oko klidného pozorovatele.

Bylo o Silvestru a hlučno, veselo po staroslavné Praze. Hle tuto sprostá krčma – kořalna! Jaký to v ní hlasitý zpěv a hovor, že nelze ani zaslechnouti drnkání dvou dosti neladně zvučících harf! Ta krčma – ty můj bože! Jaká to sprostáčka! Nedbá pranic na svého aristokratického souseda a vede si svou, nestarajíc se ani dost málo, zdali kdo její nelíčený mrav tupiti a kárati bude. Což pak tomuto hluku v ní řekne blízký hotel se svým uhlazeným, panským zevnějškem? Zajisté se mrzí, ale okřiknouti nemůže huláka-

jící sousedku, krčmu-kořalnu. Vždyť by ani neporozuměla jemu, Franko-Němci, jehož čelo pokryté zlatoskvoucími literami makavý důkaz dává o zmrzačelém vlastenectví zpupného velikána. Ten hotel... no, nemáte-li právě nic nutného na práci, podíváme se do jeho vnitra. Tam kde rozlévají světlo dvě plynové lampy, jest vchod do salonu. Trochu si otřeme boty, střeseme sních a... jen vstupte! Což vás zaráží ticho, rušené toliko mile spořádanými zvuky celé bandy? – Ah, bandy! Totě opět slovo, pro které by nás hotel sprošťáky nazvati mohl. Banda, obyčejná banda s plechovými nástroji hodí se do leckterého pivováru, zde však, v hotelu, inu, zde provozuje umělecké skladby cizích a již proto také slavných mistrů celý orchestr. Vždyť to máte černé na bílém co ohlášení ve všech dnešních novinách domácích! Nevěříte-li, můžete si to snadno přečísti. Proč jste si toho za dne nepovšimnuli na rozích? Tam to bylo také, a sice na sáhodlouhých cedulích, které asi před hodinou hadrářka strhala a do koše uložila, aby měla novém roce hojnou zásobu zboží na prodej. Věru znamenitá to osoba ta hadrářka! Ať pomlčíme o jiném: v ní spatřujeme vzor zdařilé světoobčanky. Necht má na papíru mateřštinu čili němčinu, frančinu neb cokoliv jiného, jí vše jedno, všechno musí do koše, z toho do nůše a pak do fabriky, kde stoupa tu pestrotu v jedinou, jednotvárnou smíšeninu zdělá. A hadrnice nedbá, zdali se děje po právu, jen když dostane peníze na kus živobyť. Člověk by se mohl domnívati, že ta stařena otupěla a všecken cit i svědomí potratila při svém obchodu, kdyby nám její chování nedokazovalo, že to činí v pocitu svého světoobčanství podobnou měrou jako každý hadrník pařížský.

Již umlkla hudba a tleskot odměňuje zdařilé provedení. Ted tedy dovnitř, abychom nemrzli v průchodě, kde škodlivý průvan snadno by nám způsobiti mohl píchání v uších. Není-li to zde jako v ráji? – Zajisté! Teplo mile lahodí zkřehlým údům, a usedaje, boříš

se v měkké křeslo. A což teprv ta společnost! Zvědavý člověk by nechal oči na těchto postavách, kdyby poklony jedna druhou stíhající jeho pozornost na sebe neobrátily. To jsou poklony – věru důstojné povolání sklepnického v hotelu! Máme drobátko ošumělý kabát, a div že se nestydíme, vidouce, kterak ten mladík v ryze novém fraku s načechranou, vonnými mastmi napojenou hlavou, jejíž vlasy po přísném pořádku na dvě polovice rozděleny jsou, před námi poklony seká jako před nějakou vznešenou bytostí, rozháňe se při tom sněhobílým ubrusem v pravici, zdobené tlustým prstenem na ukazovateli a tenkým kroužkem na čtvrtém prstu. Zajisté jsou ty prsteny zlaté! – Vida, vida! Jaký to mladý pán ten sklepník, a kloní se před člověkem, který nemá na prstě ani kroužku olověného! Totě bezpříkladná skromnost a mohla by posloužit za příklad mnohému panáčku nadutému.

Plzeňského sklenice pění se tedy už před námi, a úslužná bytost sklepnická spěchá k druhému hostu, aby poznovu tělocvik prováděla. –

„Večeři?“

„Ne, neporoučíme ničeho.“

Druhý sluha ve fraku uskočil do protějšího kouta, kde naň voláno, podáváje slečince lístek, na němž byla celá litanie teplých i studených jídel. Což o chuť – o tu by nebylo! Ač jsme doma již povečeřeli, něco dobrého na zub by dnes o Silvestru neškodilo, jen kdyby toho bylo více a stálo to méně. Tak ale – inu, zapálíme si raději havanský doutník a přejde nám chuť na mlsání. Havanské – také dobrá věc a dnes o Silvestru by nebylo záhodno kouřiti sprosté cigáro. Člověk, pokud jest ve světě, musí sobě také přát!

A teď dýmající a popíjející, můžeme se rozhlédnouti po saloně. Nejbliže nás čtvero obstarožných, tlustých pánů hraje po němecu bulku, to jest českou bulku, ale s německou rozprávkou. Také

dobře! Aspoň se můžeme těšiti, že vzájemná láska víže i Nečechy, uvádějíc je k pramenu umění, z něhož rozkoš čerpají pro obveselení ducha. Ostatně kdož ví, zdali nejsou pánové tito jen okolnostmi nuceni, aby sobě o těch listech mínění sdíleli pomocí jiného jazyka, než jaký jim sama matička příroda v ústa vštěpila! Vždyť jsou v hotelu cizopasníka, a ten snad má také právo, aby od svých hostů nějakých obětí požadoval, aspoň na čas, pokud jim útulku a občerstvení skýtá v útrobách svých.

O něco dále – ah! Totě zajiště celá rodina kolem stolu. V čele papínek, po pravici matinka, po levici dceruška slečinka. Poslední dost švarná dívčinka, jen že trochu bledá. Snad to dělá pražské povětrí, možná, že té bledosti příčinou jsou také cukrlátka, jež pojídá a mladším sestřičkám a bratříčkům rozdává. Podle dcerušky slečinky sedí opět mužská podoba s černými kníry pod nosem, které dnes o Silvestru jako dva rampouchy v protivné strany míří; tak navoskované jsou vousy mladíka, švitořícího své sousedce jakési sladké řeči. A sladké jsou jistě, sladší nežli cukrlátka; neboť vyluzují slečince blažený úsměch na rty, a odměny dostává se dívčině nápadníku – a že to nápadník, kdož by pochyboval? – celé množství barvených papírků z cukrovinek, které on jako drahý poklad z ruky svého anděla do tobolky ukládá. A pak řekněte, že není posud ve světě idylické lásky! Něco subtilnějšího nenajdete ani v samé Arkádii mezi pastýři a pastýřkami, a nadaný člověk by z toho života naší rodiny v hotelu o Silvestru snadno celý román utvořiti mohl. Nechyběla by mu ani zlá teta, stará panna, která, sedíc matince po boku, přes ilustrované noviny závistným okem a ostražitě pokukuje, jak se romantická láska při plzeňském, cukrlatech a kořeněných karbanátkách rozvíjí.

Za dotčenou rodinou spatřujeme u malého stolku vyčouhlého pána, který si stále omakává bradu levicí, kdežto pravicí na po-

vrchu stolu poklepává. Veliká pleš, zelené okuláry – nevím, kdo to, ale vsadil bych se, o nevím co, že to nějaký soudce. Protokoly a soudy koukají z každého mrknutí jeho, i ze zlaté tabatěrky, která před ním na stole leží. Ostatně, co nám po něm! Většího povšimnutí zasluhuje střed salonu a tam především jedna neb raději dvě osoby, které podle sebe vyhlížejí jako černá noc a jasný den. Pakli jsme se nepřeslechli, jest to zrzavý Angličan a vedle něho děva, oslňující skoro krása při odznaku noční příšery sedící. Aj, ten Angličan – toté šereda vtělená, na mou milou věru! Vlasy – pouhý šafrán, a z dolíčkovatého obličejce vykukuje nestydatě zarudlý nos, podobný zahnutému zobáku dravého ptáka. Tím patrněji však vystupuje v popředí sličnost mladistvé sousedky jeho. Pyšná to asi kráska, a zdá se, že studená jako dnešní noc novoroční. Okouzlí člověka, ale nerozhřeje takováto spanilost, a kdyby na jejím místě seděla socha jí podobná, bezpochyby by dojem na pozorovatele byl tentýž. Skoro zajímavější jest pohled na zrzouna. Oko na něm maně utkvívá a lehounký mrazík prochvívá celým tělem. Proč? – Inu, pro odporný cit, jaký se člověka zmocňuje a jemuž se nelze ubrániti. Nedej bůh, aby poctivá duše takovou tvářnost někde o samotě a v noci potkala. Nevím, zdaž by každého nepojal strach v pomnění, že to nějaký – no, což jiného, než nějaký zlý duch sám! – –

„He, sklepníku, na slovo!“ pravil jsem zvědavě.

„K službám, pane!“ vece oslovený, přikvapiv.

„Kdo jest onen zrzavý pán?“

„Bohatý – ó, velmi bohatý Angličan.“

„A dívka vedle něho?“

„Nevěsta.“

„Toho zrzouna?“

„K službám, pane! – Ještě sklenici?“

„Třebas!“

Bohatý Angličan tedy? Aj, aj! A octnul se o Silvestru až v Praze v hotelu! Toť podivné, že tak daleko jezdí pro nevěstu. Což tam ve své mlhovité vlasti nenalezl žádné, která by volila býti průvodkyní jeho v životě? A kterak neohebně si v křesle hová, zrovna jako by byl prkenný! Ano, již se pamatuji, že mají bohatí ostrované flegmatické letory a v podivínství že se jim nevyrovná nikdo na světě. Hle! Ted' zívá a cení dlouhou dobu zuby, o kterých nelze říci, že by byly alabastrové. Ani si nezandá úst dlaní, aby mu nebylo viděti do hrdla – toť přece poněkud nearistokratické. Co škodí ostatně! Bohatí pánové mají zvláštní výsady na podobné věci.

To jen nepochopitelno, že ona pyšná kráska takového člověka milovati může. Beztoto jest Pražankou z některého nádherného domu, a vzdor tomu nudí se o Silvestru se svým nastávajícím chotěm v hotelu. Jakž by se také nenudila! Za čtvrt hodiny promluví k ní ženich její nějaké slovo... Vpravdě, rád bych věděl, zdali spolu hovoří po anglicku. A podobnou zvědavost mají, tuším, též ostatní hosté v středu salonu, pozírajíce čas po čase na podivný tento párek. Nejbližší sousedé snadno by mohli nějaké slovo zaslechnouti; jen kdybych se s některým do rozmluvy dostal, pověděl by mně. Nyní však to nemožné: právě spustil orchestr a vše naslouchá pozorně hudbě. Jenom vyčouhlý pán s pleší a zelenými okuláry bubnuje do stolu a prohlíží si ze strany Angličana. Nezdá se míti smyslu pro jiného než pro téhož člověka. Zajisté se mu ten zrzoun zvláště líbí, že se tak spokojeně usmívá. Anebo snad jej zaujala krása nevěsty jeho? –

Hudba umlkla, a když zanikl i tleskot, nastalo na okamžení hluboké ticho. Zpěv z blízké krčmy-kořalny zazníval v to jako hukot bouře.

„Basta!“ zvolal bulkář vedle, vysypal peníze z misky a bylo po hře. Sklepník přikvapil, přítlostlí pánové zaplatili a opustili hotel. Ted' zaujmeme jejich místo, abychom byli blíže u onoho pána,

v němž spatřujeme nějakého soudce. Aj, všimnul si nás dobře a zelené okuláry utkvěly na nás. Zajisté, nemýlíme se: takovému služebníku slepé spravedlnosti neujde nijaká podrobnost ani ve veřejné společnosti. A jak pichlavý jest pohled jeho! Kdo nemá čistého svědomí, snadno asi nesnese takovéto prohlídky. Což by se také podivně zatvářil zrzavý Angličan, kdyby pozoroval, že jest předmětem stálé pozornosti onoho! Ah! Právě se rozhlíží po komnatě a jistě nemine též nás a našeho nynějšího souseda. – Však hle! Studeně, ba skoro pitomě svezlo se mu oko z nás na blízkého soudce, a ani mrknutí nesvědčilo, že by jej zasáhl bodavý pohled. Teď věříme najisto, že to studený Angličan. –

„Dovolte, pane! Není-li to zvláštní zjev onen příruditelý cizozemec?“ oslovil jsem svého souseda.

Podivný, ba skoro zlomyslný úsměv pohrával při této otázce kolem jeho rtů.

„Jistě zvláštní!“ odvětil, rovnaje si zelená skla na nose.

„Kdyby nebyl pán ten zámožným Angličanem, domníval bych se čísti v jeho obličejích něco potutelného, darebáckého, soudě, že to nějaký uprchlý zlosyn.“

„He, he! Toť jsou tak zvláštní nápady.“

„Myslíte?“

„Což kdybych tomu pánovi řekl, že jej považujete za darebáka, který upláchnul ze žaláře? He, he!“

„Toť byste snad, pane, přece neučinil.“

„I třeba hned.“

„Ale prosím vás –“

„He, he!“ smál se soused, mna sobě dlaň o dlaň. „Tolik zde lidí a snad nikdo nepřipadl na podobný úsudek. – Vy tedy jste přesvědčeni, že to není Angličan?“

„Chraniž bůh! Nepochybuji o tom ani dost málo.“

„Ale já, příteli, já najisto vím, že se v onom zrzounu skrývá liška, která z pasti uklouzla. Nechtěli byste mu paruku stáhnout?“

„Hm, divné žerty! – Jest však již pozdě a musíme se odebrat domů. – Sklepníku!“ zavolal jsem.

Ten přikvapil.

„Natočte tomu pánovi ještě jednu!“ poroučel vedlejší host můj.

„Nikoliv!“ bránil jsem se, chtěje platiti.

„He, he! Počkejte ještě!“ šeptal mi soused do ucha. „Odejdete-li, připravíte se o zkušenost, jaké nenabudete snad až do smrti.“

„Naplňte!“ velím sklepníkovi, nevěda, jakou mocí mi bylo takměř poručeno prodlévati po boku souseda svého.

„Za hodinu nastane nová doba vůbec a nový život zvláště onomu zrzounu,“ pravil, poukázav hlavou na Angličana, který právě se svou sousedkou poněkud živěji se bavil.

Poklepáváje na stole, umlkl vedle sedící host, a jak se zdálo, neměl již mnoho chutí, aby rozprávku poznovu začal.

Rafije na hodinách naznačovaly jedenáctou, hodina ještě a navždy zmizel rok starý. Co nám přinesou první doby času nového?

Čím déle, tím více rostla veselost, tím více se rděly tváře a tím hlučnější byl hovor po celém prostranství vkusného hotelu. Vše si sdělovalo navzájem všelike důležité i malicherné noviny, neboť bylo rozvázalo pivo a jiné nápoje jazyky a pouta střízlivé etikety spadla, jako by čarovným prutem byla dotknuta. I ta teta, stará panna, odložila ilustrované noviny, pustila z očí milující párek a rozmlouvala nyní hbitě s nějakým starým důstojníkem na penzi, který, kroutě si šedivé kníry, kýváním hlavy najevo dává, že souhlasí s ní. A což teprv bledá slečinka se svým sladkým nápadníkem! Poslechněme drobátko, co si pospolu cukrují!

„Má přerozkošná Angelino!“

„Chceš cukrlátko?“

„Nejsem hoden, aby sladký tento čtverohránek se dotknul vnitřností mých, ale jako drahou upomínku na blažené chvíle s tebou, můj anděli, chci jej sobě uschovati i jako talisman naší obapolné lásky. Miluješ mne, Angelino?“

„Hi, hi, hi!“

„Ó, jak mne blaží tato odpověď!“

„Papínek dřímá.“

„Nalézá se v elysiu, a já v ráji, má milovaná Angelino!“

„Tu máš ještě cukrlátko.“

„Tys více než anděl, Angelino, tys, tys –“

Vskočila v to hudba a neznámo, jakého názvu se dostalo bledé slečince od rozkochaného nápadníka s navoskovanými vousy pod nosem.

Nový host přišel, usednuv blíže nás. Patrně bylo pozorovati, že již byl přes míru veselí se oddal. Vrávoraltě. Stíraje z čela bohaté krupěje potu, rozhlédl se po salonu, a když uviděl zrzavého Angličana a společníci jeho, rozlila se mu rudá červeň po ubledlém obličejí. Zataľ křečovité ruce a možno bylo i rozeznati v hluku skřípění zubů. Významná to vpravdě tvář mladého muže! I v té zlosti vášnivé nepozbývá rázu svého a vidno, že dívá bolest bouří v útrokách jeho, mající zaklad hluboký, jaký s to jest, aby podryl až kořeny života, pakli rána nenadálá jím zatřese.

„Hanebný padouch!“ ulehčil nakonec mladík stísněným prsoum, a skrýváje obličej v dlaně, zadumal se. Po chvíli zvednuv hlavu, oddechnul si a v oku zamáčknul slzu. Pozíral opět na průvodkyni člověka, kterého byl padouchem nazval.

„Což myslíte o té dívce tam?“ obrátil se náhle k nám.

„Krása to neobyčejná, ale mramorová – snad bez srdce,“ díme na to.

„Pravda jistá. Mne ale zasáhla ledovatost její, a záhy obrátí toto tělo, v němž horoucí nyní obíhá krev, ve studený trup.“

Divoká odhodlanost koukala mu z černých očí.

„Milujete ji?“

„Zbožňoval jsem ji, nyní opovrhám jí, jako ona povrhla mnou, zadavši se onomu ďáblu, který zhubí tělo i duši její.“

„Lákalo ji snad bohatství, slavné jméno –“

„A zastrašila ji poctivá chudoba má. Bohužel, že nemám mamou v hojnosti; měl bych i naději.“

„Zkuste štěstí ještě jednou!“

„Již je konec. Za půl hodiny –“

Nedomluvil, pozíraje na hodiny, na kterých ručičky půl dvanácté ohlašovaly. Starý rok blížil se ku konci. Mladík opouštěl volným krokem hostinec. –

„Neráčíte šňupeček!“ zaznělo vedle mne.

„Ah, děkuji!“

Zelená skla mířila mně opět v tvář, a na těle mi naskakovala v tomtéž okamžení husí kůže – tak pronikavý byl pohled souseda se zlatou tabatěrkou. Ruka bezděky se mi třásla, když jsem bral šňupec.

„Ještě dvacet pět minut a – víte-li, co se stane?“

„Jakž bych mohl vědět?“

„Až uhodí dvanáctá, prožene si onen mladík, který podle vás seděl, kulkou hlavu –“

„Probůh!“

„Proč jste ho nepřemluvil, aby zde očekával osudnou chvíli? Jeho zahynutí stane se částečně vaší vinou.“

Poslední slova byla vyřčena tak odměřeně a důrazně, že mi padala na prsa jako by žhoucí; znělať co výrok smrti odsouzenci.

„Přivedu nešťastníka zpět!“ zvolal jsem a skokem byl jsem ze dveří. Vyběhna na ulici, pozírám vůkol, ale nikde sledu po hledaném člověku. Hustě sypal se sníh ze šedých oblaků a v uši vrážely chraptivé

zpěvy z blízké krčmy. Připadaly mi jako sborová píseň, doprovázející násilnou smrt samovraha, který mou vinou chvátá k věčné záhubě.

„Ať žije Silvestr!“ volal vtom kdosi, a ze dveří u krčmy-kořalny vyběhl člověk. Za ním se ozýval smích, provázející kroky jeho.

„Ať žije!“ vřískal znovu, počínaje křepčiti v sněhu a blížil se ke mně, stojícímu ve vratech hotelu. Mráz mi pronikal kosti, když jsem seznal v opilci nešťastníka, který dle vyřčení souseda v saloně záhy chtěl se zbaviti násilně života.

„Příteli!“ volám na něj. „Příteli! Proč se spouštíte boha a dobrých lidí?“

„Ah co!

Pro jednu pannu,
klobouk na stranu -

ať žije ona a její milán! Já musím umřít, musím! Za čtvrt hodiny bude po starosti. Ichuchu!“

A v divokém víru točil se muž středem ulice dále a dále, výskaje a hlasitě propěvuje.

„Ztracen!“ zaúpěl jsem, vraceje se do salonu a usedaje k sousedu v zelených okulárech, který potměšile pohlížel na mne.

„Jest ztracen!“ více nebyl jsem s to k němu promluviti.

„Vaší vinou!“ smál se ďábelsky on, rovnaje skla na nose.

„Ochraňte ho!“ dím prosebně, vztahuje k němu rukou svých.

„Nemohu, nesmím!“

„Musíte, člověče ďábelský! Či vám to dělá rozkoš, když se ve světě množí strast a bída?“

„Ticho, nerozumný nedouku! Co souzeno komu, musí se státi, sice by se vymknul svět ze svých stěžejí a peklo by se rozprostřelo do nekonečna. - Slyš!“

Odbily tři čtvrtě.

„Za patnáct minut ukončí se kus času a temné mocnosti obdrží, co jim propadlo. Buď trpěliv!“

To řka, zamlčel se sousední host, poklepáváje tabatěrkou na stole.

Hluk po saloně množil se čím dále, tím více. Hudba v to hrála, zátky lítaly do stropu, pivo se pěnilo a vše se smálo a rozprávělo. Žádný, prazádný se nestaral, že záhy stane se osudný krok v životě člověka, kterýž byl dlel před chvílí pod toutéž střechou.

„Znáte pověst o hroznější a ptáku?“ obrátil se ke mně můj Me-fisto.

„Jakž bych neznal!“

„Pták jest onen zrzoun, a had –“

„Jste vy!“

„He, he! Dobře soudíte a moudře. Mohlo by z vás ještě něco býti, kdyby vám sídlilo v těle více ducha podnikavého a v oku více ohně, takového ale, který může očarovati, jak se děje u hroznější. Jediné mrknutí a uhraneš, očaruješ, zmámíš, popleteš – nejvíce zlé svědomí. Toto neujde podobnému oku, kdyby prchalo z hvězdy na hvězdu aneb se skrývalo v samém středu země. Svědomí – totě neobyčejný zjev, bez něho by člověk byl pouhým odznakem zvířete. Pamatujte si to pro budoucí časy, a očekávejte, až se stane, co se státi má!“

Po slovech těchto obrátil souseď zraky své na Angličana, i sledoval jsem očima tentýž směr. Angličan, zdálo se mně, že potratil z flegmatického mravu svého. Těkal očima z místa na místo a každou chvíli pozřel na okamžik na sousedního hosta mého, vždy však jako by nemile dotknut nepatrně se zachvěl a své společníci cosi vypravovati se jal. Pověst o ptáku a hadu hroznější zdála se mně nabývati podstaty.

Volným, ale jistým pohybováním blížily se rafije na hodinách ku dvanácté číslici, zaniklo náhle vše veselí a všech oči tkvěly na

hodinách, by udeřením dvanácté uvítán byl nový rok naplněnými sklenicemi. Ticho bylo, že vnikal do útrob velikána hotelu i hlas větru, jaký doprovázel chorý rok ku hrobu jeho; v tichu tom bylo též slyšeti zpěv z krčmy-kořalny, neladné to zvuky, vzbuzující v duši mé divné, předivné city. V zimničním rozechvění naslouchám hlasům těm, a mezi nimi domnívám se slyšeti i slova: „Já musím umřít, musím! Za dvě minuty a bude po starosti. Ichuchu!“

„Vaší vinou!“ zněla mi v uších slova z úst susedových.

Byly to chvíle traplivé v onom salonu o Silvestru.

„Má Angelino! Můj cukroušku!“ vzdychal mladík s voskovánými kníry, nedbaje v zápalu svém všeobecného klidu.

„Můj drahý Alfrede!“ zněla odpověď z úst bledé slečinky, již se však byly už tváře polily slabým ruměncem, snad v blahém pocitu, že jest tak horoucně milována, aneb pro jinou nám neznámou příčinu.

„Ach!“ dralo se z hrdla tety, staré panny, zakrývající líce ilustrovanými novinami, an šedivý důstojník, udeřiv se do prsa, hřmotně „ach!“ vypustil, jako na důkaz, že se vžil v doby mládí svého, kdy podobnými „ach!“ dobýval srdcí krasotinek.

„Ticho, velevážená společnosti!“ velel, povstav můj sused, a opět nastalo hluboké ticho.

Konečně: Jedna, dvě, tři...

„Dvanáct! Ať žije nový rok!“

„Ať žije!“ Všeobecné jásání a vše popíjí, a u všeobecném vítání doby nové rozléhá se po hotelu střelná rána, rozlítly se dvěře salonní, i hrne se do hostince tlupa vojínů.

„Co to? Sen či skutečnost?“

Rozhlížím se po okolí a především hledám hosta v zelených okulárech a zrzavého Angličana s jeho sličnou průvodkyní. Onen se usmíval, tento zamračeně do země koukal. Ostatní hosté v udivení mlčeli.

Náčelník tlupy vojanské přistoupil k zrzavému, řka zvučným hlasem: „Zatýkám vás ve jménu zákona.“

Oslovený neodporoval. Povstal a opustil s vojáky hostinec.

Společnice jeho padla do mdlob. Dlouho trvalo, než ji k životu vzkřísili.

„Což ta rána?“ ozvalo se několik hostů.

„Nějaký mladý muž se zastřelil,“ odvětil dosti chladně sklepník.

„Musím umřít!“ ozvalo se mi v duši a opět hledím na souseda, který ze zlaté tabatěrky šňupal, podáváje mi taktéž šňupec.

„Nesoudil jsem dobře, že v obličejí onoho zrzouna něco potutelného vězí, něco darebáckého?“ dím k němu.

„Soudil jste tak?“ vece, hladě sobě oholenou bradu.

„Vždyť jsem vám tak pravil.“

„Nevím o tom, bezpochyby se vám něco zdálo,“ odvětil chladně.

Mlčel jsem, nemoha sobě vysvětliti, zdaž vpravdě jsem snil, či skutečný život prožil.

Podivné věci dějí se časem ve světě!

* * *

O Novém roce přinesly noviny dvojí zprávu.

Jedna zněla: „Dnes po půlnoci zastřelil se v nádvoří hotelu S. mladík slušně oděný, aniž posud vědomo, co bylo příčinou samovraždy jeho. Jak se proslýchá, byl domácím učitelem v domě vznešené rodiny a po delší čas bylo pozorovati na něm zvláštní zádumčivost, která snad jej přivedla ke kroku nešťastnému.“

Druhá zpráva byla tato: „V tomtéž hotelu zatknut jest v tutéž dobu znamenitý zlosyn a padělatel bankovek, vydávající se za bohatého lorda anglického. Po delší čas již páslo se po něm bez

výsledku. Zajímavé bude asi přelíčení, o němž časem svým čtenářům vědomost dáme.“

Tak psaly listy.

A pyšná ona kráska, Angličanova nevěsta? –

Nevím, co se s ní dělo. Po půlnoci odvezl ji s nějakým příbuzným, slavícím v hotelu též Silvestra, kočár s lokajem napřed a s lokajem za ním. Kam? – Neznámo? V Praze dost těžko naléztí člověka, jež jsme byli kde náhodou viděli. Náhodou jen opět s ním se setkáme...

Ve zbrojnici

Poslyšte vypravování starého děla!

„Děla?“ Ano! Děla, opravdivého, skutečného děla. Což myslíte, že jen lidé mluví a vypravovati umí? I dělo má svou řeč. Ovšem se nenahodí každému příležitost, aby je slyšel, a možná, že by mu také každý neporozuměl. Ale pro to vše má dělo přece řeč. Což jste nikdy nepozorovali, že staří dělostřelci se svými děly se vyražejí a všelicos jim praví, je buďto chválí, nebo kárají a tupí? Domníváte se bezpochyby, že to jenom taková hračka. Já sám také vždy za to měl, jako by mrtvý kov byl pouhým necitelným kovem, ale...

Leč slyšte!

Byl jsem v pevnosti J. a zjednal sobě přístup do tamní zbrojnice. Důstojník, pod jehož dohlídkou zbrojnice byla, nemohl pro jistou příčinu mě doprovodit. Svěřiv mi klíče, nechal mne samotného jíti.

Vstoupím na dvůr. Tam jehlance železných kulí, velikých i malých, dutých i plných. Napadlo mi, kterak asi železo to v lidském těle řadí, dostane-li se mu na kůži, a polechtával mne lehounký mrazík.

Prohlédnuv ze všech stran hromady černých, vyleštěných kulí, vstoupil jsem dovnitř zbrojnice. Světnice za světnicí, a všude samá zbraň.

Po stěnách staré praporec, svědkové minulých dob a mnohých válek krutých. Kterak byly vybledlé, děravé, roztrženy! Skoro mně jich bylo líto, že v takovém úkrytu je jim zbytek života trávit. Z některých byl už šat nadobro opadal a holé žerdi čněly do vzduchu. Ubohé tyče! Někdy vodívaly celé tlupy k vítězství, a nyní...!

Nad i pod nimi na zdi připevněné štíty, zrzavé a přelámané meče, píky a kopí i jiné nástroje na proudění krve. V koutě u okna jednoho stáli na kamenném podstavci dva železní rytíři. Skoro jsem se jich až ulekl. Pološero bylo v rozsáhlé té komnatě a z čista jasna padnou mi do oka dva takoví lamželezové. Snad se mi vysmějete co bázlivci. Než vejděte samotni, jediný toliko, do takové zbrojnice, kde odevšad se zdá na vás smrt z černého kovu šklebiti, a bude-li komu do smíchu, statný to jonák! Kdybych byl měl někoho s sebou, snad bych se byl zasmál svému leknutí, ale tak... Jak pravím, nebylo mi do žertů.

Jdu dále, koukaje pokradmo, zdali černé postavy se nehýbají. Bylo mi, jako bych slyšel za sebou kročeje. Možná, že to byl ohlas mých vlastních kroků...

Podle zdí jednotlivé kusy brnění. Tu noha, tam ruka železná, onde přílba s hledím, tu bez něho, jinde poprsí, veliké rukavice. Osměliv se, potěžkal jsem jednu z nich. Panebože! – myslím si, na takovou rukavici patří už obrovská ruka a síla. Nynějších kožených futrálů vešlo by se co do váhy na jednu zajisté několik kop. Kladu ji opět zlehka na podlahu. Přece to kleplo a o stěny a klenbu se odráželo, rušíc jednotvárné ticho.

Dále mi bylo patřiti na ručnice, staré ručnice s dlouhými hlavněmi a se zámky, ve kterých byly křesací kameny. V kruhu jsou postaveny objímaly se svrchu svorně svými bodáky. Jednotlivci se povalovali po podlaze, jako by je to věčné stání bylo omrzelo a oni umdleným údům pohověti chtěli.

Avšak dlouho by mně bylo vyprávěti, co jsem ve zbrojnici všechno spatřil. Venku byl již soumrak a uvnitř budovy skoro úplná tma, a posud jsem tam dlel, těkaje z místa na místo, přecházeje ze světnice do světnice. Zvědavost je zlá věc!

Chci se již zpět ubírat v domněnce, že jsem byl vše prohlédl, když mi ještě jedny dveře do očí padly. Byly přivřeny. Otevru – za-

skřípaly. Vkročím dovnitř přes práh. Děla tam, samá děla – některá úzká a podlouhlá, druhá bachratá a krátká. Stanul jsem, domnívaje se, že slyším šepot. Pohlížím na děla. Měsíce svit dral se skrze okna, pokrytá pavučinami a prachem, a bledá, slabá záře pohrávala na kovu. Uprostřed ostatních leží na zemi ohromné dělo. Otvor mělo takový, že by dva lidé pohodlně najednou do něho vlézt mohli. Šourem mělo ránu, velikou ránu a rukou si ji hladilo. Mnu si oči, abych se přesvědčil, není-li to přelud nějaký. Pohlédnu tam opět, a ejhle! Patrně rozeznávám i hlavu, zcela lysou hlavu, – ani vlásku na ní nebylo. I obličej vidím špinavý a prachem pokrytý; ústa, veliká, hrozná ústa a v nich přiměřené zuby. Pane na nebi! Takových úst nespatriil jsem v celém svém životě a bylo mi leckdy hleděti na dost veliká ústa. Ale něco takového – nohy se pode mnou trásly jako osiky. Vtom dělo zívlo a mně vyrazil studený pot na čele. Takové zívnutí! Pomyslete si největší vrata největšího domu dokořán otevřená a máte malou skulinku v porovnání s touto zívající tlamou dělovou.

Kolem strašlivého velikána povalovalo se množství menších děl. Nejbliže u něho skrovná dělíčka, pouhá to děcka.

Za těmi řada vyčouhlých šviháků s uhlaženými obličejí. Šeptali si něco, ukazující na raněného veterána, a polohlasně se smáli. Divný to smích! Jako by na kov klepal!

V pozadí mladíků hovělo si několik dospělých, – mužové to stáří rozličného. Někteří suší, druzi tlustí s okrouhlými bříšky zrovna jako u lidí v životě.

Ustrašen chci se zpět bráti. Překročím práh, taje v sobě dech a nohama sotva se dotýkaje země. Leč hrůza hrůzoucí! Černí rytíři uprostřed jizby se potýkají. Meči na se kláli, že jiskry kolem lítaly. Železný šat jejich duněl, jak by perlíkem kovářským do něho se bušilo. Couvám zpět, a opět jsem se octnul ve světnici, kde děla

ležela. Co možná schoulím se do kouta, ukryv se napolo do výklenku. Bázlivě zírám na ten kovový lid.

„A-h!“ zívalo staré poraněné dělo, vztyčíc hlavu napolo ze země. „Zde je nudný čas, – nudný až k omrzení.“

Mlád' se dala do hlasitého smíchu, a dospělí, hladíce si brady, s úsměchem patřili na velikána.

„A-h!“ otvíralo dělo poznovu ukrutnou tlamu, až dásně chrasťely.

Hlasitější smích. Malá dělička dělají kotrmelce, a kdykoliv k zemi dopadnou, otřásá se tato. Ze mne lil se pot crkotem a dech se ve mně tajil úzkostí. Což kdyby tě tak zpozorovaly! – přemýšlím.

„Jen se smějte, neopeření pitomci!“ zlobil se velikán, hladě sobě lysou hlavu. „Však se nebudete smát, až budete tak stará jako já, a zkusíte, co jsem já zkusil. Tuhle popatřte na břicho, kterak mi je rozedrali, že snad hladem zahynouti musím, pakli se mi samo od sebe nezacelí. Je to odměna za tolikere služby? Zde se mi dát povalovat? – Takový je ale ten svět! Pokud mu sloužíš, hladí tě, a nemůžeš-li z místa, strčí starého vysloužilce mezi takovou skotačivou čeládku, aby jej zlobila!“

„Jen se nezlob, starý tatíku!“ ozval se v pozadí hlas vykrmeného děla.

„Nezlob se!“ volala ulízaná mládež.

„Nezlob se!“ hulákaly kanonky, točíce se na patách.

Mně zaléhaly uši. Hluk bouře byl šepot proti tomuto volání.

„Vypravuj nám něco!“ bylo slyšet zase prvý hlas.

„Vypravuj!“ přizvukovali ostatní.

„Tak, tak! Jenom nekřičte tuze, nezvedenci! Mám slabá prsa, a takového křiku nesnesu. Ještě mne připravíte o ten krapet života.“

Děla umlkla. Shluknuvše se kolem velikána, usedla na bobky a pozorně naslouchala.

„Vy jste ještě všichni pouzí nováčkové,“ začal stařec mluvit, odkašlav si dříve několikrát a vyplivnuv. „Jste staré děti a nevíte, co je život pravého děla starého rázu. Ti novotáři ovšem nestojí ani za špetku prachu. – Tak jako vy nelenošil já jsem v mladém věku svém. Sotva že jsem se narodil – hezká tomu již doba –, jak tedy pravím, sotva jsem se na svět dostal, už jsem musil do světa na zkušenou. Nejdříve však bylo mně podati důkaz mé síly a statečnosti. Vecpali mně do žaludku několik liber prachu. – Chutný věru to prach! Samou rozkoší olizoval jsem koutky a rád si vždy vzpomenu na tuto první pochoutku. Poté, abych se zasytil, strčili mně do úst tvrdou kouli, ale nechtěla do krku lézt. Inu ovšem, žaludek byl posud slabý a na takovou stravu nezvyklý. Násilně mně ji posléze do břicha dostali. Tlačila strašlivě. Mínilť jsem zpočátku, že snad se udávím. Později bylo ovšem jinak. Zvyk, pouhý to zvyk! – Nevím, měli-li strach, že budu křičet, slovem, nakonec zacpali mně ústa hadrem, takže jsem sotva dechu popadal. Ha ha ha! Byl jsem ještě nezkušený. Za chvíli se mně odlehčilo. Přiložili mi na hřbet kus doutnající koudele, a mžiknutím strávil jsem chutný prach. Zato však vydával jsem tvrdou kouli, nemoha jí snést. Vyletěla ze mne s takovým hřmotem, že jsem celým tělem škubnul a závrať dostával. Odkášlu, až se pode mnou země třásla. To se líbilo mým služebníkům. Abyste věděli, já byl slavný pán hned po svém narození. Okolo mne točilo se kolik sluhů a sloužili mně, že nikdo lepší obsluhy sobě přát nemůže. A což teprv, když jsem se vydal na cestu! Než o tom později!

Pravil jsem, že měli ze mne radost. Hladili mne, a starý jeden kanonýr, právě ten, který s tou koudelí mně tak ulevil, ten mne docela políbil. Nato mně vykartáčovali žaludek a byl jsem zase chlapík. Musil jsem se nyní sám své úzkosti zasmáti.

Po nějaké chvíli jsem osamotněl. Sním o své budoucnosti, nevěda, co dále se mnou se dítí bude. Bylo mi tak volno, tak blaze, že

bych se byl radostí do skoku dal, kdyby vážnost má tomu nebyla zbraňovala. Spočíval jsem na zcela novém voze v pozadí, hlavu maje k zemi nakloněnou. Prohlížím kola vozová. Líbila se mi věru. Všecko tak pěkné a pevné, že jsem pohodlně se mohl protáhnout beze strachu, že se to pode mnou zboří a já se na zemi pokálím. Potom pozoruju sám sebe. Byl jsem švarný chlapík. Vše se na mně jen lesklo a srdce rozkoší v těle poskakovalo.

První noc v mém živobytí bylo mi přespati pod širým nebem. U mne stál jeden ze služebníků mých na stráži, aby mně nikdo neublížil, ačkoliv bych se nebyl tak hned koho bál. Byl jsem notný silák a později se dověděl, že nikdo, pranikdo se mně nevyrovná.

Dlouho na noc nebylo mi lze usnout. Tak jsem byl rozčilen. Teprv k ránu jsem trochu zdřímnu. Šramot jakýsi mne záhy probudil. Prokouknu a radostí bych se do pláče byl dal, kdyby nám dělům bylo možno plakati. Jen to považte! Šest párů, pravím, šest párů koní zapřaženo do mého vozu. Taková čest se prokazuje jen největším pánům, vy holobrádkové! Podle toho sudte, jakým jsem byl slavným dělem! Moji sluhové sedli podle mne na vůz a vyjeli jsme. Za mnou celá řada kamarádů. Ale, jak jsem řekl, všichni praví pidimužáci v porovnání se mnou. Takový Kubík jako já nenajde se tak lehce. Šest párů koní! –

Jeli jsme daleko, daleko... Pěšky bych tam snad podnes nebyl. Všudy nám vybíhali v ústrety a vítali nás. Zvláště mně se divili a ruce nad hlavami spráskali, říkajíce: ‚No, tohle je už pořádný chlap!‘

Starý dělostřelec, který mně nejbližše seděl, skoro pořád mne po zádech hladil, a nevím ani, kterak se to stalo: já si ho nadmíru zamiloval. Dali jsme se spolu do hovoru. Ptám se ho, kam jedeme?

‚Drahoušku zlatý!‘ odpověděl mi. ‚Budeme mít mnoho práce, a vyznamenáš-li se, bude z tebe řádný chlapík.‘

Rád bych se byl radostí zasmál, ale nechtěl jsem svou rozkoš najevo dáti, aby neřekl, že jsem dětinský. Zůstal jsem vážný.

Ptám se dále, co budeme dělat?

„He, he! Můj miloušku!“ smál se. „Jen si nepokaž záhy žaloudeček! Nesmíš být tuze zvědavým. To mladému dělu především škodí.“

Mrzela mne jeho řeč, i umlkl jsem nadobro, nedávaje odpovědi, ať říkal, co říkal. Byla to ovšem pro mne urážka. Sluha má poslechnout pána a jak se patří mu odpovídat. Avšak tenkrát nebral jsem to ještě na přísnu váhu. Nyní bych mu to tak zhola neprominul.

Po dlouhé jízdě – byl jsem už všecek utrmácen – dorazili jsme na místo. Tam vám bylo podívání, děla! Div jsem si oči nevykoulal, pohlížeje z kopce na nepřehlednou sílu vojsk. Kamarádky ručnice – chudinky! – co jsou proti některému z nás, byť i bylo nejmenší? – Pouhé hračky; a přece se pyšnily, jako by na nich nevím co záleželo.

Vypřáhli koně od mého vozu a počali mne krmit. V očekávání věcí, které se dítí budou, ani mně příliš nechutnalo. Můj starý dělostřelec podepřel si bradu o můj zadek, usmíval se a více než dřív mně lichotil.

„To ti povídám, holoubku!“ napomínal mne. „Ať si dáš dobrý pozor a mně hanbu neděláš! – Dáš-li se chytit, zarazí se ti hřebík do zadečku, můj miloušku!“

Lekl jsem se těchto jeho slov a trochu sebou hnul.

„A pak ti ani čert nepomůže,“ pokračoval starý dělostřelec. – „He he! Jen se nestrachuj! My ti nedáme ublížit, a raději ať nás na kusy rozsekají, než bychom tebe pustili, ty náš hodný kanonku!“

A při tom mne políbil, takže zapomenuv na urážku, přívětivě jsem se na něho usmál. Málem bych ho byl obejmul.

Za chvíli počalo to dole prskati. Natáhnu krk, abych to lépe viděl, a vtom ze mne vyhrkne koule. Překvapilo mne to – ovšem, tak znenadání se to stalo, a mocně jsem postrčil vůz dozadu.

„Dej pozor, velbloudku!“ řval mi do ucha starý dělostřelec. Nežli jsem pomyslel, byl jsem zase plný a samým houkáním nebylo mi ani k oddechu přijít. Hřmotem stále se množícím zaléhaly mi uši, v očích cítím palčivý kouř i prach a nemohu ani poctivě prohlédnout. Bylo mi už horko. Svlažovali mně sice vyprahlý jícen, ale co to platno? V krátké době jsem zase jen jen hořel. Bez ustání cpou do mne prach, ale přesycen jsa, nemohl jsem ho už snést, vyprsknu, a sluha, který mně ho mocně do chřtánu cpal, musel jej sám snést. Byl to nějaký slaboch. Ten prach je přece tak chutná krmě a jemu se po ní udělalo tak nanic, že se mi k nohous povalil.

Lili pak do mne vodu, div že mne neutopili, a zase to šlo jako dříve. Do takového varu nedali mně ovšem už přijít, ale co platno! Dobře mi nebylo. Hlava mi brněla a každým okamžením hrozila, že pukne. Na štěstí učiněn tomu záhy konec a mně popřáno odpočinou. Rachot zanikl, dým se ztrácel a já mohl zase jasně prohlédnout. Kamarádi! To bylo něco pro podívanou. Já jsem sice tvrdé dělo, ale když jsem koukal dolů na rovinu, chvěly se mi všechny údy. To bylo křiku, pláče, klení a naříkání? Štěstí, že nám dělům plakat nelze. Snad by mne to bylo až k pláči pohnulo. Později jsem takovým věcem přivykl a chladně se na to díval, ale tenkrát bylo mně přece trochu ouzko. Ani líbání starého dělostřelce a chvála jeho, že jsem dobře, ba výborně se držel, že se mně dostane odměny, ani to mne netěšilo.

Bylo k večeru a umdlením jsem usnul. Zrána vezu se dále. Po delší čas bloudili jsme z místa na místo a při té příležitosti byl bych bezmála do zajetí se dostal. Jen s největší obtíží jsme vyvázli, a studem se posud zardívám, pomním-li, jak hanebně mi bylo utíkat. Já, takový obr, a musím prchnout! Ha! To probudilo ve mně mstu a od té doby byl jsem zatvrzelý jako pravé dělo.

Čím víc mně bylo houkat, tím více jsem se radoval, a starý dělostřelec byl by mne snad z lásky spolkl, kdyby to bylo možno bývalo.

Stále se vrtěl kolem mne. Hovořivali jsme spolu, ale za nějaký čas to už dobře nešlo. On byl už dříve trochu přihluchlý, a často, ba skoro vždy musil jsem mu všechno dvakrát do uší křičet, nežli mně porozuměl. – Nyní ohluchl nadobro jak pařez. Jenom když jsem si z plna hrdla houkal, zdálo se, že tuší neb trochu slyší můj hlas. Proto však zůstali jsme přece dobří kamarádi a přátelé. Jednou však, když nesl hořící doutnák k mému zadku, přiletěla nepřátelská kule a – hanebnice! – mému starému příteli dělostřelci utrhla hlavu. Svalil se jako snop. Ani mně už neposloužil. Kývám na něho, aby vstával, že odjedeme; ale ani sebou nehnu. Hlava uražená ležela mi u nohou a oči její na mne patřily. Čekám, brzy-li mně řekne: „Můj drahoušku!“ A hle! Ani úst svých neotevřela. Odjížděli jsme odtamtud a on tam zůstal. Stále jsem koukal, brzy-li se zvedne a za mnou přiběhne; leč nedočkal jsem se ho po dnešní den. Můj starý přítel dělostřelec mne opustil. Bylo mi teskno, když jsem ho neviděl kolem sebe, neslyšel jeho lichocení a necítil jeho líbánky. – Ti chlapi nás tam vytrhují. Okřikněte ty černé holomky!“

Mladé dělo blížilo se kolem mne ku dveřím.

Trnul jsem ouzkoostí. Zavolalo na rytíře, aby dali trochu pokoj, a přivřelo dvéře. Ty vrzaly ve svých stěžejích. Pak zaujalo předešlého místa svého a opět na bobek se usadilo.

Skrčil jsem se co nejvíce do kouta, přeje sobě, by den mne oprostil neblahé této společnosti. Mluvící děla, vypravující si v noci takové věci, nemohla mne ovšem těšiti, a strach, že v případě vyzrazení krk mně zakroutí, hnal mi všechnu krev do hlavy.

Zatím počalo dělo dále vyprávěti:

„Místo starého dělostřelce dostal jsem mladého dělostřelečka. Pouhé dítě to bylo. Tenký jako bidlo a po vousu v obličejí ani stopy. Zlostí jsem se třásl, kdykoli jsem naň pohlédl. Jen pomyslete, děla! Klučík se třásl jako list, měl-li mne na zádech polechtat, a mhouřil

vždy oči. Dopalovalo mne to nehezky. Tak se mnou zacházet, jako bych byl nějaký děložrout! Vlasy mu na hlavě vždy vstávaly jako bodláčí, a zkrátka řeknu, byl to špatný sluha pro mne, vznešeného pána. Jednou si na něho jakýsi vousáč houkl a nestydovi vyhrkly slzy z očí. Jáť myslil, že vztekem se propadnu. Ani patřit jsem na to nechtěl a stranou se obrátil. Žluč ve mně kypěla...

Leželi jsme před nějakým městem v poli, my děla na návrších. Byla noc. Měsíc svítil jak rybí oko a shlížel se ve mně jako v nějakém zrcadle. Kolem mne všude ticho. Jen stráže opodál čas po čase na sebe volaly. Bylo mi jaksi smutno. Ospale pohlížím na hradby městské a na vyčnívající za nimi střechy, na kterých komíny se bělaly. Přemýšlím, kterak je bořit budeme, a podivno! Ani to mne nechtělo rozveselit. Rosa padala mi na tělo, srážela se v kapky a tyto crkotem na zelenou trávu stékaly. Náhle se mi před očima kmitne stín. Postava vylezla tiše ze stanu, a na vše strany se ohlížejíc, přicházela lehkým krokem ke mně. Byl to můj bázlivý mladík. Zvědavostí jsem hořel, co asi dělat bude. Přiblíživ se až ke mně, položil mi rozpálené tváře na mé tělo. Plakal a polohlasně škytal. Bylo mně ho samému tenkrát jaksi líto. Což, vždyť to bylo přece jen děcko, a ke mně ho neměli vstrčit, k takovému tvrdému obru. Slzy jeho pálily mne na kůži, rosa chladila. Po chvíli vytáhl z kapsy kus papíru, šustělo to, a dle toho bylo mi poznati, že to papír. Položil si jej na můj hřbet a kusem olova – nemýlím-li se, byla to stará kulka z ručnice – psal na něm. Cítil jsem, kterak mi to jezdí sem a tam po zádech. Škoda, že těm čarám nerozumím; každé slovo bych byl rozeznal.

„Ubohá matička stará!“ šeptal mladík a slzy byly o papír.

Byl bych se ho rád zeptal, proč je tak smutný, ale co! Byl by se toho ulekl, vždyť byl bázlivec! – A byl bych přece ničeho se nedověděl. Mlčel jsem jako pěna.

„Pozdravuju tě, má drahá matičko, a svou dobrou Cilku také. Modlete se za mne, aby mne tu nezastřelili. Sbohem!“

Tak mluvil a při tom kulkou po papíře se oháněl. Pak složil papír, schoval jej za ňadra a dále hovořil: „Staré matce odpadla jediná podpora, Cilka se zarmoutila. Pomoz jim bůh! Já jen na ně myslit, za ně se modlit mohu. Ach, mé tušení! Ty ošklivé ručnice a ta šeredná děla...“

Škubnul jsem sebou, nemoha pohanění toho snést. Takové nadávky poctivým dělům! Ještě bych nebyl nic říkal, kdyby se to bylo jen ručnic týkalo. Ale nám nadávat... Hned jsem se však zase vzpamatoval, a nechtěje mladíka zastrašiti, stál jsem tiše. Byl bych rád věděl, co ještě hovořit bude, a zvědavě naslouchám. On však se náhle vzchopil a ve stanu zmizel.

Osamotněl jsem. „Matička – Cilka“ – to se mi stále motalo v mozkovici. Víte, co je to matička? – Nevíte a jakž byste věděli! My děla matiček nemáme, a vy jste posud ve světě nebyli a tak nemůžete znát matiček. Leč počkejte, já vám to povím! Já je viděl často, ty matičky.

Když jsme do boje táhli, přicházely matičky a provázely naše vojíny kus cesty. Krmily je, ale nic prachem. Nosily jiné věci. Říkají tomu buchty, placky, koláče, calty s medem, s mákem, s tvarohem neb s povidly. Ó, já mám posud dobrou paměť a všímal jsem si druhdy všeho, co se kolem mne dělo. Proto vám mohu také vypravovat, an jsem poznal, že zkušeností dělo moudrosti nabývá.“

Mne míjel v koutě strach a při posledních slovech byl bych se dal pomalu do hlasitého smíchu. Dělo pokračovalo:

„Vojínům tyto všelijaké věci dobře chutnaly. Omastili si je slzami, které jim z očí na ně kapaly, když je k ústům dávali, a sám jsem míval radost, když jim při tom pláči tak dobře chutnalo. Nakonec se s těmi matičkami líbali, říkali si: „Spánembohem!“ a rozloučili

se. Matičky, udělavše vojínům nějaké znaménko na čele, zůstaly pozadu, koukajíce za námi, pokud jsme jim z očí nepřišli. Já to nejlépe mohl vše pozorovat, poněvadž jsem na voze hlavou dozadu ležel, a tak vše viděl. Na nás děla málokdy koukly a všimnuly-li si nás, hned zase se obrátily, jako by se nás děsily. Já se často durdíval pro takovou nešetrnost. – Teď snad víte tedy, co je matička, stará, s vráskami ve tvářích. Těm mladým s hladkými obličejí a červenými tvářemi neříkalo se matičky: to bývaly Mariánky, Anežky, Kačenky, Lidušky a kdož to všechno může vědět. Tyto vám dělávaly větší hluk než ty staré. Staří vousáči se jim sice dost smáli, když se tak na ty junáky věšely: ale ony nic si toho nevšímaly. Snad by byly s námi až do vojny táhly, kdybychom jich nebyli mocně od sebe vypudili. Když byli mladí vojínové samotní, vytřeli si oči dlaněmi a dali se pak do zpěvu a výskání. Snad měli radost, že se těch plačtivých matiček i starých i mladých zprostili. Škoda, že jsem zapomněl starého dělostřelce se na to pozeptat! Ten by mně to byl jistě vysvětlil. Teď tedy také již víte, co ta Cilka byla, co?“

Ostatní děla kývala hlavami.

„Časně z rána – slunce ještě spalo – počali jsme do města bouchati. Můj mladík stál u mne s hořícím doutnákem, ale netrásl se. Byl jen bledý jako ty stěny zde. Druzí mne nadívali, on zapaloval. Činil to, na mou milou věru, s takovou lhostejností, že mi počal hněv na něho se tratiti. Dlouho, dlouho jsme prášili. Náhle se tu zjevila tlupa nepřátelských jezdců a na mne se hnala. Pálím do nich jak o závod. Za každou ranou se jich několik svalilo. Však odstrašit se nedali. Dotírali na mé služebníky, káceli je, a nežli jsem se nadál, byl jsem v jejich moci. K tomu jim přišla ještě pomoc, zapřáhli ke mně celou řadu koňů – ani spočítat jsem jich nemohl – a jako o překot jeli se mnou do města. Za nimi se hnali moji přátelé, ale neochránili mne již. Přešel jsem most, byl v bráně, most se vyzved-

nul a já se octnul – v zajetí. Rozhlížím se kolem a hle! Za mnou na voze ležel můj mladík. Měl jsem radost, že aspoň jednu známou tvář zde nalézám. Promluvím na něho – on nic, jako by neslyšel nebo mi nerozuměl. Pozvednu drobátko hlavy a strnul jsem. Čelo měl rozřáté, jako já břicho, a černá krev se mu valila přes tváře z hluboké rány. Ležel tiše, ani sebou nehýbal. Neměl jsem ho rád, ale tenkrát, to mi věřte, litoval jsem ho. Vždyť byl pouhé děcko! Nahrnula se kolem nás hromada lidstva, i musil jsem na to patřiti, kterak mu jeden do tváře naplil, druhý jej šavlí bodl, až na mne krev stříkala, a vůbec každý nějaké příkoří mu činil. Byl to tvrdý lid, věru tvrdý, tvrdší než já přetvrdé dělo. Zlost se mi rozlila po útrobách a již jsem se chtěl do té nevázané čeládky pustit, když pojednou všichni stanuli, a němě, se svěšenými hlavami do země koukali. Přistoupil škaredý vojín, notně jim vyhuboval a několika mužům pokynul, aby se mladíka chopili. Vzali jej na ramena a odnesli. Mou poslední útěchu mi odebrali. Bylo mně trudno, ouzko, a ani lichocením nepřátel mne nedojmulo. Stále jsem myslil na mladíka s krvavou ránou na čele, i přišla mi na paměť minulá noc s pláčem, s psaním, se starou matičkou a Cilkou. Tenkrát jsem si přál, braši, bych psátí uměl a něco staré té matičce a Cilce pro potěchu napsati mohl. Co platno! Dělo je dělo a nenaučí se psát ani do smrti.

Ještě týž den mne postavili na hradbu. Kouknu dolů do dálky: tam moji kamarádi, děla, ručnice i vojínové. Děla! Vy jste nezkušena až strach nezkušena, a proto si nemůžete pomyslit, kterak mně bylo na té hradbě. Smutno, smutno! Přál jsem si, abych byl ze světa. A což teprv, když mi prach v ústa cpátí počali! Vzpouzel jsem se, seč jsem byl, ale mnoho chrtů zaječí smrt, jak říkával můj starý přítel kanonýr. Přes moc vstrčili do mne prach i kouli, přiložili doutnák a já, dělo, musilo střílet do svých vlastních přá-

tel. Milá děla! Studem se mi zardívaly líce, že jsem div neshořel, a zrak se mi kalil. Byl jsem vám celý pitomý a dělal, cokoliv chtěli. Kdybych byl mohl aspoň puknouti. Ale to to! Silná přirozenost moje všemu odolala. A potom se mi ještě vysmáli, surovci, že prý jsem kamarádům svým tak dobře posloužil. Trpké upomínky, ale pravdivé!

Dlouhý čas byl jsem takto nucen, abych na své přátele koule vychrloval. Žalostí zbělela mi hlava jak sníh, chytla se mne špína i čmoud a druhdy švarného těla mého nebylo ani lze poznati. Zpusťl jsem jako nejhorší ničema. Konečně se mi dostalo jakési spásy. Pevnost byla dobyta, hradby se bořily a já horem pádem sletěl dolů do příkopu, strhnuv s sebou sílu svých trýznitelů. Tak aspoň částečně jsem se na nich vymstil, a byla to radost pro zkor-moucenou mysl mou. Moji přátelé zahnali krutý ten lid a v zbořeném městě se usadili. Chodívali kolem mne a nikdo nezpozoroval mne, ubohé, slitinami pokryté dělo. Jak rád bych je byl k srdci přivinul a jim naproti šel, ale kola se byla pode mnou polámala a pro tíži těla nebyl jsem s to, bych kroku učinil. Byl jsem jako dřevěný. Chtěl jsem na ně volati – marné namáhání, bych hlásku z hrdla vynutil. Na dlouhý čas se mi ztratila řeč, oněměl jsem jak pařez a ohluchl zároveň jako můj starý přítel dělostřelec. Děla! Trápení moje bylo ohromné, a ještě větší mi nastalo.

Nalezli mne konečně, a moji lidé mne nepoznali, netušili, že jsem jejich starý známý, neuvítali mne co svého. Proklínali mne, že jsem tak zle mezi nimi řádil, a já byl tak nevinný, ke všemu donucen. Tloukli do mne a rány ty bolely silně, poněvadž byly od přátel. A já musil ke všemu mlčeti, nemohl se ospravedlniti, nemohl jich uchlácholiti.

Zchladila se jejich zlost a popřáli mi pokoje. Namáhali se, by se mnou hnuli, ale marně. Já tu ležel jako mrtvý, nemoha se hnouti,

bych jim přispěl v dobročinném počínání, totiž na nohy mi pomoci, a oni – děla! – smyslové se mi matou, pomním-li na to, co mi moji přátelé učinili!

„Počkej, my tě naučíme, aby si nemohl škodit!“ pravili a – děla! Věřte, hrůza na to pomyslit a ještě větší, to vysloviti – oni vrazili mi do zadku hřebík. Dlouhý, ostrý hřebík, až se mi vnitřnosti sevřely, a k tomu si posměšky ze mne tropili – moji vlastní přátelé!

Napolo mrtev ležel jsem v příkopě. Kolem mne ticho. Vítězové opustili rozbořené město a dále odtáhli. Hmyz a pavouci zvolili sobě v břichu mém bydla, černá hlína kladla se mi na celé tělo, hladké druhy tváře pokryly se vráskami, hlava opelichala, slovem, stalo se ze mne bídné, prabídné dělo. Oči se zastřely mráčkou, a bezduchý, ve mdlobách dlel jsem tam, nevím, jak dlouho, a očekával každým okamžením svou poslední hodinku. Smrt zdála se mi býti dobrodiním po tolikerých nesnázích, po takovém utrpení a zohyzdění.“

Slavné dělo umlklo na chvíli, zakrývajíc si obličej rukama. Vida je tak ztrápené, sám jsem se cítil uvnitř pohnutým. Bože můj! Myslím u sebe, co i to dělo vše přetrpěti musí ve světě! Jest to s ním právě jako s mnohým člověkem. Trápí a souží chudáka jiní, trápí a souží se sám, strast a svízele provází jej v celém životě, od kolébky až do hrobu, vypudí jej v stáří v nějaký koutek a ubohý stařec jest rád, přijde-li smrt a zprostí-li jej všech těch nesnází.

Hlas děla přetrhl další pásmo mých myšlének. Přejelo si rukou lysinu, pohladilo ránu a mluvilo dále.

„Léta minula a posud jsem byl v příkopě. Jiskra života ještě mi doutnala v těle. Bylo již několikrát jaro, po něm léto a zima. Jednou mi pralo sluneční vedro do kůže, pronikajíc tlustou vrstvou, jaká mne byla pokryla; podruhé lila se na mne voda, naplnila celý příkop, zatopila mne a zase odpadla. Po takové lázni jsem vždy trochu

pookřál. Voda mě jakž takž opláchla, zrak se mi čistil, i mohl jsem zřetelněji prohlédati. Jaké to ale bylo procitnutí! Nová muka mi nastala. Koukám do vnitřností svých: vrabci si tam udělali hnízdo. Přiletěl jeden, druhý, přiletěla jich síla, usadili se mi na hřbet a o závod mi pískali do uší. Sluch se mi počal vraceti. Než po řeči a volném pohybování těla ani stopy, a tak jsem musil věc trpělivě nésti.

Rozpustilci křičivali jak povztekli, smáli se mně a ústipky mě jen jen zasejpalí. Ani uši jsem si nemohl zacpatí. Lepší byla ta hluchota. Tak hluboko jsem byl klesl, že i takoví trpaslíci ze mne, silného, bujarého velikána necudné žerty si tropit směli. Čas po čase vlezl mi některý do břicha, štěbetal tam se svou družkou, klubal mi do vnitřností a drápy mne polechtával ve vyhladovělém žaludku.

Napadlo sněhu, ten mne pokryl a zbavil šeredných dotěravců. V zimě mi bývalo nejvolněji. Pod sněhem bylo hezky teploučko a síla se mi vracela do mrtvých údů. Přišlo zase jaro, sních ztál a život se počal ve mně ozývati. Po několika zimách mohl jsem jednou na jaře již i hlavu drobátko pozvednouti. V krku mne ovšem píchalo, ale nedbal jsem na to. Kouknu kolem a hle! Kamkoli zraku obrátím, všude děla, poraněná děla. Byli to ovšem nepřátelé, ale co? Moji mě byli opustili, zradili, a tak jsem směle k nim se počítati mohl. Nejbliže u mne leželo malé dělíčko. Ubožátko, kterak bylo zhanobeno! Nožičky a ručičky u samého tělíčka uraženy. Holý to trup! Kývnu na ně hlavou – ovšem byl jsem posud němý a proto jen kývnouti mohl – ono nic. Pohlíželo nahoru a trudně se usmívalo. Blahé mládí nevinné! I v bolesti se může usmívati. Patřiv na ně, zapomněl jsem na vlastní bolest. Tak mne to dojmulo. – Po chvíli otočilo hlavičku ke mně a zle se poděsilo. Musil jsem hrozně vypadat, že se mne to děcko tak leklo. Obyčejně dodává stáří vážnosti, a já

působil nelibost. Zlé časy, zlé! Namáhám se, bych mu najevo dal, že se mne nemusí báti, i otevru ústa. Možno také, že jsem zívnuł, zkrátka, otevru hubu dokořán, až dásně chrupaly. Ubožátko bledé zbledlo ještě víc a úzkostí se chvělo. Rádo by bylo uteklo – viděl jsem to zjevně na něm – ale co? Bez ručiček si těžko pomoci na nohy, a bez nožiček těžko utíkat. Zabořil jsem se do země, abych ubohému červíčku daremných strachů nenaháněl.

Síla se mi vrátila tak, že mi bylo lze i usednouti. Kamkoli popatřím, tu mrtvoly děl, tam hynoucí děla. Málokteré se probudilo z mrákot a zesílilo jako já. Inu ovšem: byl jsem mezi všemi nejsilnější a největší, ač tam bylo dost velikých.

Hýbám sebou, protahuju se a první ‚ah!‘ vyjelo mi z úst. Na byl jsem řeči. Pode mnou však začala se země uvolňovati, viklati a nenadále letím z vršku, na němž jsem spočíval, kolik kroků dolů zrovna na zmrzačené dělíčko. Tíže má učinila konec jeho trápení. Bylo mrtvé, nadobro mrtvé. Očka mu zapadla, tělíčko splasklo a zkřivilo se. Byl jsem tomu rad, že je zbaveno všech útrap.

Přikutálel jsem se k podlouhlému dělu, které nepatrnou ranou pohromně bylo uniklo. Koukalo se na mne a dalo se na útěk. Volám za ním, by se nebálo, že mu neukřivdím. Stanulo a loudavě se ke mně blížilo.

‚Jen pojd' blíž, kamaráde!‘ díím k němu. ‚Poklábosíme spolu a povyrazíme se.‘

Usedli jsme podle sebe. Těšilo mě, že aspoň někoho, byť i nepřítel, jsem našel v té samotě.

‚Jak ti říkají?‘ začal jsem rozprávku.

‚Píšťala!‘ ozvalo se tenounkým hláskem. ‚A jak ty se jmenuješ, starý brumbáre?‘

‚Kotel! Jídal jsem pumy a granáty, prachem solené a sírou maštěné.‘

„Já polykala kartáče, kolik najednou, hi, hi! Byla to řádná strava a šla mi k duhu.“

„Nebolí tě rána, Píšťalo?“ tážu se, cítě soustrast s ní.

„E co, rána!“ odsekla vzpurným hlasem. „O ránu by bylo hej, ale že jsem těm kletým dělům nepřátelským a jejich sluhům více nezasolila, to mne podnes dopaluje. Dostanu-li se jim ještě jednou na kůži, běda jim!“

Mne to rozzlobilo. Že se o mně a mých přátelích tak hanebně mluví, nemohl jsem pokojně snést, i hryzl se do pysků. Ovšem mi učinili moji sluhové mnoho zlého, ale omluvil jsem je a odpustil jim; neboť mne neznali, když mě tak trýznili, a mimo to přivedli mě na svět – a vděčnost jest první ctností každého děla. Svůj k světu, říkával můj starý přítel dělostřelec a já s ním souhlasil. Proto jsem se ujal dobrodinců svých.

„Nemluv tak nelaskavě!“ kárám Píšťalu.

„Co? Ty se jich ujímáš, ty zrádče Kotli?“ osopila se na mne a jízlivě zraky na mne upřela.

„Že ti dám ránu, neumlkneš-li, hanebnice šeredná!“

„I ty obludo stará!“ kvičela Píšťala a povstavši, podepřela si boky, jako by mě k zápasu vyzývala.

Pozvednuv se též ze země, zachytil jsem ji za rameno tak důkladně, že se jí bolestí ústa zkřivila.

„Puť mě, hrubý, nečesaný Kotli!“ volala, marně se namáhajíc, by se mi z ruky vyprostila. „Proč se ujímáš nepřátel našich?“

„Protože jsem jejich dělem a tudy tvým odpůrcem!“ zahřměl jsem na Píšťalu, až se zdi otrásaly a polomrtvá děla hlav zvedala, by popatřila, co se děje.

„Ach, drahý, zlatý Kotli! Neubližuj raněné Píšťale!“ prosila, uvrhnuvši se přede mnou na kolena a rukou ke mně zvedala. – „Prosím tě, milý Kotli, nech mě na živě!“

Musil jsem se smáti babské její bojácnosti, i pustil jsem ji z klepet.

„Kdybych věděl, že byste se vy tak zachovali, všem bych vám krky zakroutil!“ obrátil se Kotel k dělům a oči se mu strašlivě v jamkách koulely.

Děla oslovená se krčila a žádné ani nehleslo.

Sotva se cítila Píšťala prosta rukou mých, „pokračovalo dělo mírnějším hlasem, „vyskočila a kvapně z příkopu ubíhala, tak kvapně, že sebou několikrát o půdu praštila, až to chrastělo. Kdybych byl chtěl – dva kroky – a veta po ní! Leč pomyslím si: Utíkej jen, utíkej si, zmrzačelá Píšťalo! A povaliv se na zemi jak dlouhý, tak široký, kutálel jsem se smíchy, až se mne závrať chytala. Nevím, jak dlouho bych se byl smál, kdyby mě lidské hlasy nebyly k umlknutí přivedly. Zůstanu tiše ležeti a naslouchám.

„Škoda, že nepřivezeme s sebou do vlasti to veliké, slavné dělo, byl to kus výborné práce!“ zaslechl jsem hlas a hlas ten zdál se mi jaksi povědomým býti.

Kroky se blížily ke mně. Popatřím, a ejhle! Můj vlastní služebník, který mně byl dříve žaludek kartáčoval, stojí s několika soudruhy přede mnou. Radostně bych se mu byl v náruč uvrhl, ale nenadálé shledání se tak mocně mě dojalo, že jsem sebou ani hnouti nemohl.

„Ah! Tu leží – nalezeno dělo ztracené, dělo slavné. – Vítám tě, ty starý Kotli! Tvoji sluhové jsou všichni ti tam, jen já zůstal,“ ozval se poznovu tentýž hlas, a všichni se shlukli kolem mne, prohlíželi a hladili mě. Byl jsem jako znovuzrozen a blaženým se cítil, že jsem přátel svých Píšťale neznadil.

„A hle! Hřebík do něho vrazili, do ubohého chlapíka!“ litoval mě druhý. „Aby tisíc kulí do těch nepřátel!“

Chtěl jsem jim vyjevit, že mi to sami byli učinili, ale nač jim připravovat zármutek a daremný stud? Mlčel jsem, jsa šťastným

a smířeným. V štěstí zapomínáme lehce na utrpené bezpráví a rádi odpouštíme.

Přivolali druhých a stálo jich kolem mne, že jsem jich ani přehlédnouti nemohl. Pomohli mi vstáti a šlo to lehce. Vždyť jsem skoro sám povstal. Připravili vůz, naložili mne naň, zapřáhli koně a jeli jsme domů, do vlasti.

Děla! To vám byla sláva, s jakou mne všude poctívali. Byla to nejkrásnější doba mého života, vrchol mého štěstí a blaha. Pentle na mne věšeli, květinami mne zdobili všudy a každý se na mne usmíval jako na starého známého. Byl to smích lahodný, tak lahodný, že na vše jiné zapomenu, kdykoli si naň vzpomenu.

Octli jsme se v místě, odkud jsme byli vyjeli. Sláva moje dosáhla největšího stupně. Ani vyprávět mi nelze vše, co se mnou se dělo. Jedeme ulicí mezi davem lidstva. Tu - nevěřil jsem vlastnímu zraku - vidím svého mladíka, který byl zároveň se mnou do zajetí přišel. Teď byl ale již dospělým mužem. Přes čelo měl dlouhou jizvu - ale ne takovou rozevřenou, jako já - byla zacelena - dobře mu slušela - a na prsou se mu třpytil zlaty peníz. Byl bych mu podal ruku na přivítanou, ale co! Myslíl jsem, že je veliký pán a že bych jej tím třeba urazil. - Po jedné straně šla ta stará matička, o které jsem vám mluvil, pamatujete-li se, a na druhé straně u něho byla Cilka s maličkou Cilinkou. Přišli ke mně, on jim ukazoval mne, řka: Vidíte, mé drahé! Na tomto dělu psal jsem matičce a své Cilce starou kulkou psaní! Cilka se na něho usmívala a mne pohladila po zádech. Kterak mi to zalahodilo! Od té doby, kdy mne můj starý přítel dělostřelec opustil, nikdo mne tak nepohladil jako Cilka. Kdyby mne tak byla chtěla také políbit! Ale co! Byl jsem již na líbání tuze starý a mimo to bylo tam tuze mnoho lidí. Byla by se styděla. Malá Cilinka schovávala se za ní a bála se mne. Inu, bylo to dítě a lidské děti nemívají hned takový rozum jako my děla z mládí.

Hledal jsem mezi lidem také svého starého přítele, hluchého dělostřelce, mysle, že se také vrátil jako Cilčín mladík: ale ani sledu po něm. Radost má byla by bývala úplná, kdybych se s ním byl shledal. Věřu, nepomyslel jsem, že na mne tak docela zapomené. Anebo snad nemohl pro tu uraženou hlavu? – Také možná! Kdybych se ho byl aspoň na to zeptal! Kdož ví ostatně, zdali ještě někdy sem ke mně nezabloudí! To bych ho ale již nepustil: musil by zůstat mezi námi.

A – h! Na mne jde jaksi spaní. Poslechněte konec!

Vyčistili mne ze všeho neřádu, propláchli mne a potom mi tahali z těla hřebík. Brr! Bolelo to hrozně. Zarostl mi do masa za tolik let a stálo to nemalé práce, než mne ho zprostiti. Ale přece to tak nebolo, jako když jej co nepřátelé do mne vráželi. Pro přátele bych si byl dal rád krk podržnout, neřkuli, abych krapet bolesti nesnesl.

V krátkém čase byl jsem zase jako nové dělo.

„Mně se zdá, že to dělo nebude dělat dobrotu,“ pravil dělostřelec, pokukuje mi do pánvičky, když mne byl nadobro očistil.

„Zkusíme to!“ ozvalo se hlasů několik.

Byl jsem tomu povděčen, že se zase jednou řádně najím a že je budu moci zahanbiti silou svou. Tentokráte spoléhal jsem se však tuze na sebe. Naplnili mne vonným prachem, zacpali hadry, ale pumu žádnou mi nevstrčili do vnitřností. Doutnák se přiblížil v zadek, puf! – a pohleďte na rozkřápnuté břicho! To jsou následky několikaletého postu. Pukl jsem, ledva se mi dostalo potravy. Leknutím jsem couvnul o několik kroků. Sluhové nejprve uleknutě odskočili, pak si mne notně zase prohlíželi a nakonec se dali do smíchu. Nevím, co je k tomu pohnulo, aby se z neštěstí zasloužilého děla radovali. Mně nebylo do smíchu.

„Vždyť jsem to povídal, že ten křáp za nic nestojí –,“ bylo mi potom slyšeti a zabořilo mne to více nežli ta rána. Takové zásluhy,

taková sláva a takové ponížení – to myslím, nebylo pěkně mluveno. Můj hluchý dělostřelec by mně to jistě nebyl řekl, ani mladík, který na mně psaní s kulkou psal, ani stará matička, ani Cilka, která mě pohladila, ani Cilinka, která se mne bála. Inu, nevděk, pouhý nevděk!

Odvezli mne sem do této ratejny a zde se již povaluji celou věčnost, aspoň se mi to tak zdá. Ani si mne nikdo nevšimne, a kdyby vás zde nebylo, bylo by již dávno po mně. Kdyby mi aspoň to břicho nějak sešili! –

A–h! Již je konec, děla! Pamatujte si dobře: Nevděk, lidský nevděk! Až budete tak stará jako já, a tak zkušená jako já, poznáte, co je nevděk. – A–h! Nevděk!“

A staré dělo povalilo se na zemi na znak, zívalo a: „Nevděk!“ provolávalo.

„Mně zkoprněly nohy; musím se trochu projít,“ zazněl zvučný hlas mladého děla, i vzchopilo se, chvíli se potácelo, jakby státi nemohlo, a potom, podpírajíc se o zeď, do kouta se blížilo, kde jsem seděl. Vlasy se mi v úzkosti ježily, studený pot na čele vyvstával. Chci vstáti – nohy jakoby olověné; namáhám se křičeti – hlas uvízl v hrdle. Náhle cítím studenou ruku na hlavě své. Vzkřiknuv pronikavě, skácel jsem se na podlahu. – – – –

„Příteli, vás děsí snové!“

Prokouknul jsem. Na čele mi spočívala ruka důstojníková. U nohou mých leželo malé dělo. Zvednuv se ze země, na níž jsem roztažen ležel, pohlížím plaše kolem sebe. Ranní slunce se dralo okny a světlo jeho pohrávalo na kovu. Uprostřed menších děl roztrhnutý velikán. Šourem měl ránu, leč po hlavě, rukou a nohou ani u něho, ani u ostatních památky – ležela tu děla, jakých lze vždy spatřiti. Stírám si z čela studené kapky potu.

„Ha, ha, ha -!“ smál se důstojník. – „Mezi takovou branží jste se zajisté dnes poprvé prospal. Jako na smrt jsem včera na vás zapomněl, a teprve dnes ráno, an klíče hledám, napadlo mi, že jsem vám je byl půjčil. Oč, že tam někde usnul? – pomyslím, beru se sem, a vpravdě, sotvaže otevru dvěře –“

„Cože? Dvěře byly otevřeny?“ pronesu kvapně, a na malé dělo v koutě ukazuje, dím: „Ten mladík je přivřel.“

„Aj, mně se u všech všudy zdá, že jste se ještě neprobral ze snění, ha, ha!“ smál se vojín, štípaje mne do tváře. – „A kterak jste ubledlý!“

„Umí děla mluvit?“ pravím na to.

Pohlížel na mne jakby spatra.

Přiblíživ se ku Kotli, pozoruju jej ze všech stran, namáhaje se, bych sebenepatrnější stopy po nějakém údu nalezl. Nadarmo! Jen rána rozevřená byla značná. Sáhnu do ní – studený kov.

„A kam jste sem zalezl mezi to staré haraburdí!“ ozval se zase důstojník. „Na druhém konci zbrojnice jsou vlastní kladby zbraně. Toho chlapíka, na nějž tak bedlivě patříte, co nejdříve slejeme.“

„Nevděk!“ tanulo mi na mysli.

Brali jsme se odtud.

„Víte jistě, že byly dvěře uzavřeny, když jste tam vstupoval?“ dotírám na vojína. „Já je nechal otevřené!“

„I to vám nemusí starost způsobiti. Zde patřte okno rozbité. Průvan je bezpochyby přivřel.“

„Ba nic! Dělo je přivřelo, když tito dva černí mužové, potýkajíce se, hřmot dělali a staré dělo ve vypravování nepokojili.“

„Pojďme, pojďme na sklenici vína!“ tahal mne starý vojín od železných rytířů, jež jsem omakával. „Až mi povíte sny své, provedu vás po zbrojnici. Dnes mi zbývá dost času.“

Šli jsme do vinárny. Červený mok rozproudil ve mně krev, která, jak by sražena, matně mi v žilách obíhala. Vypravuji vše, jak

jsem byl od raněného Kotle slyšel, o starém hluchém dělostřelci, o mladíku, staré jeho matičce, Cilce a Cilince, a starý důstojník tiše poslouchal, přerušuje jen chvílemi řeč mou jednotlivým: hm!

„Nuže,“ ptám se, ukončiv, „co medle myslíte: umí děla mluvit čili nic?“

„Hm! Toť podivné,“ mružel šedivý důstojník, dávaje láhev znova naplniti. – „Cilka – Cilka! Můj soudruh, dobrý přítel, měl ovšem choť Cilku – – ale což? Sny jsou sny. Nic to jiného než sny.“

„Děla mluvila,“ stál jsem urputně na svém.

„Ano, když člověk spí, mluví všechno. – Připijme si na památku té Cilky!“ zvolal a slza se mu zaleskla v oku, padnouc do sklenky.

Připili jsme si.

„Byla to hodná žena!“ pravil šedivec a utíraje si čelo, shrnul stranou vlasy je kryjící. Dlouhá jizva padla mi do očí.

„Vaše Cilka, pane?“ tážu se, chápaje se znova sklenice.

„Chcete-li, ano! Moje Cilka. – Požehnaná buď památka její za hrobem i staré matičky!“ odvětil chvějícím se hlasem.

„Zdráva budiž i Cilinka!“

„Ať žije dlouho pro svého chotě a své dítky!“ volal důstojník vesele a vínko se znovu perlilo ve sklenicích. – „Sny, pouhé sny, mladý muži!“

„Ba, děla mluvila!“ šeptal jsem pro sebe, pohlížeje na jizvu, která zpod šedých vlasů vykukovala, a divné myšlenky křížily se mi v hlavě. –

Nuže, co tomu říkáte? – Říkejte, cokoliv chcete, jen mi nenamítejte, že děla nemluvila!

Děla mluvila!

Dům chudoby

Na podzim loňského roku koupili mu několik klád, aby se o ně podpíratí mohl, a tak ozdoben stojí posud, hlásaje všem mimojdoucím pomíjejícnost všeho pozemského, kdož ví, co mu najednou připadlo, že počal pukati od čela k patě a že tou šedivou hlavou svojí zatřásl, až došky k zemi sršely!

Což se mu pamětníku starých, minulých dob, o kterých se vůbec myslí, že bývaly lepší, ten nynější svět nelíbil, že jako by z omrzelosti tak náhle a k tomu o půlnoci, když už všichni obyvatelé v spánku si hověli, celým tělem pohnul a nájemníky z loží vypudil, polekaje jich k smrti? Či se zatřáslo kamenné srdce jeho, poněvadž byl na vlastní uši zaslechl nářek chudiny, kterou v nitru svém hostil a která si stýskala, že domácí pán znovu přiráží na nájmu? Anebo snad...

Ale nic tak! Chatrný domek, o němž zde řeč, nepomyslí, pukaje, na nic podobného; vždyť byl z kamene a kamenem nepohne slovo lidské, leč přispěje-li mu noha a kámen odkopne. Pak se ovšem odkutálí, není-li příliš veliký a noha slabá, ale aby se lítostí pohnul – nu, nesmějte se, že vykládám takové řeči!

Tak bezděčně připadlo mi na paměť mnohé srdce, o němž lidé říkají, že je z kamene a že jím nehne ni prosba, ni slza, leč notná rána znenadání přišlá, která by jiné citlivé srdce na kousky rozdrtila.

To mně tanulo na mysli, a skoro bych byl uvěřil, že mrtvý kámen, z kterého náš dům chudoby vybudován jest, obživnul a potom teprve pukal, dostav ohromující ránu do kamenného srdce svého.

Povážíme-li však věc zdravým rozumem, nutno ovšem říci, že budova stářím se zachvěla, což ji přinutilo, aby pomocí berel krapet života hynoucího si zachovala, pokud jí na nohy nepomohou. Stane-li se to záhy čili nic, neznámo nám a také na tom mnoho ne-sejde; toť péčí majetníka domu, aniž my se budeme starati o tento nyní opuštěný, pustý dům, ale raději se v něm rozhlédneme za oněch časů, když byly všechny kouty jeho oživeny, když sloužil za útočiště – chudiny!

Tenkrát v něm bylo dosti živo a radost střídala se tam se žalostí, jak se děje vůbec ve světě, kde smích a pláč, jásot i nářek a jiné protivy podle sebe a po sobě se vyskytují a brzy zde, brzy onde stánek svůj rozkládají. Náš dům byl malým obrázkem toho velikého světa, ale světa, v němž není přepychu, leč samé chudoby. Nebydlil tam ani ten, který domek svým nazýval, maje ještě jiný nádherný dům v jedné z nejlidnatějších ulic velikého města, v němž bylo sídlo jeho. V domě chudoby – inu tam, jak dotčeno, byla výhradně chudina.

Chudoba – ba věru časem to dosti perná pilulka, a mnohý, kdo byl uvykl lepší stravě, ne tak snadno jí zažije: uvízne mu třeba v hrdle, a chudák se zalkne, jako na příklad onen...

Však zanechme toho prozatím! Takové obrázky jsou příliš trudné, a mohla by vám zajíti chuť k dalšímu čtení. Podíváme se raději na náš dům chudoby, jak byl vloni, a uzříme prastaré stavení s chocholatou střechou, podobající se třírohému klobouku, za nímž zastrčeno po furiantsku vlající péro – šikmo se klonící komín. Klobouk je už dosti ošumělý, staré to rokoko dle zašlé módy, a vlasů na něm trochu pořádku. Časem zavál vítr, vyškubl jeden, druhý došek – které už v naší matičce co vzácnost poskrovnu se nalézají –, chochol komínový se zlobou rozčepýřil a ještě více se naklonil.

Bledé stěny se záplatovanými okny pohlížely smutně na spoustu, jakéž nepřátelský živel se dopouštěl na vrcholu jejich hlavy, a skle-

něné tabule daly se do smutného bědování. Přišel déšť, opláknul je a bylo zase dobře.

Uvnitř byli rádi, že se jim strop nesesul na hlavu, a sdělovali sobě navzájem, že by domácí pán něco na činži sleviti mohl, poněvadž jsou v stálém nebezpečení, že je dům pohřbí ve svých zříceninách, a přece se nevystěhovali; vždyť byly ty byty, ač dost drahé, přece dosti laciné u porovnání s jinými! –

Štěstí pro našeho starožitníka, že si byl druhdy své stanovisko v tak odlehlém koutě zvolil. Stěsnán jsa mezi dvěma úhlednějšími a zánovnějšími budovami a v popředí maje na tři kroky od sebe jiný dům, stál tu chráněn odevšad proti nepříznivým vlivům všelikých nehod, a jen tomu měl děkovati, že již dávno nebylo po něm. Zdál se také uznávati výhodu tuto a oběma boky mocně se opíral o sousedy své. Ostatně nemusil se za sebe tuze stydět: ač nejchatrnější mezi chatrnými v celé uličce, mohl se přece pyšnit svým stářím, a byť mu bývalo možno mluviti, mnoho, mnoho by byl vyprávěl mladším soudruhům svým.

Čeho se on už byl dožil a co vše byl viděl! – Leč byl němým, a proto nemožno nám z minulého života jeho mnoho sdělit. –

Čas vše mění, ale na něm zůstalo všecko, jak bývalo. Kolem něho tu a tam povstalo něco nového; ulice, druhdy plná jam, byla vydlážděna, na protější stavení osvětlovala olejová lampa pod večer ulici, v níž předtím panovala tma jako v pytli, nepostaral-li se měsíček o nějaké osvětlení, a ledajaká jiná novinka třeba dost nepatrná vznikla v sousedství jeho. Jen on zůstal sobě věrným, netuše, jaká nádhera dále panuje, a mysle bezpochyby, že jest Praha, čím bývala, a že nepokračuje s duchem času.

Opozdil se hodně ten náš dům ve vzdělanosti, byť i nikoli svou vinou, a připadlo mi mimovolně na mysl, že se podobá mému starému strýci, který mne byl nedávno navštívil. Před čtyřiceti roky byl

posledně v Praze, a když jsem s ním po čtyřiceti letech procházel široké ulice, byl jako u vidění, volaje přes tu chvíli: „Ó, jemináčku! Ta Praha se obrátila rubem na rub, a já mám posud svůj starý, šosatý kabát po nebožtíku tatíkoví!“

Tak volal můj starý strýc, a dům chudoby, postavený v úzké uličce v bezprostředním sousedství Židovského města, byl by, tuším, podobně volal, kdyby se byl mohl Kolovratskou třídou přes Příkopy k železnému mostu projít a zde na Františkovo nábřeží pohlédnouti. Inu! To jsou samé kdyby, a proto chyby; - on tam stojí posud jako starý vysloužilce a čeká na poslední ránu, která mu nit života přetrhne.

Vloni tam bylo jinak.

Časně z rána otevřela se vrata jeho a v síni zapěla hadrnicice ranní písničku, volajíc: „Hadry! Hadry!“ - Jinde dodává: „Sklo a kosti!“, ale zde se poptávala jen po hadrech. Zbytečného skla zde nebylo, a kosti - tyť byly vzácnější stříbra neb zlata! Takhle dvakrát, třikrát do roka, na boží hody vyskytne se tu několik kůstek, ale na ty nemůže dělat hadrnicice velikých nároků. Ty se na boží hod do čista oberou, na druhý svátek vaří se z nich polévka a potom se vyvařují denně tak dlouho, až se rozpadly na drobné kousky a více k potřebě nejsou. Nemněte, že snad přeháním! V domě chudoby bývalo bídy, až se člověku vlasy ježily, byl-li svědkem toho. A nejen tam, i jinde by se vyskytlo leccos podobného, byť i budova na čele svém neměla patrného znaku, že jen nuzota se v ní hostí. -

Za hadrnicemi trousili se bradatí i nebradatí synové izraelští, hledíce sobě pilně obchodu, který v těchto končinách se jim dobře dařil. Neminulo dne, aby okno se nebylo otevřelo a hlava vykukující žida k vstoupení dovnitř nevybízela. Prázdný pytel vetešníkův zřídkka se vrátil z domu, aby něco starého zboží, za skrovný peníz

koupeného, v něm nevězelo. Hlad jest ovšem zlá věc, a přistoupí-li k tomu zima, bývá ještě hůře, a v čas největší nouze najde se přece ještě něco nepotřebného, čeho by se postrádati dalo. Žid to odkoupí, a na den neb na dva dny tu opět pomoc. Potom – inu, pak snad přijde odněkud úleva!

To tedy jsou přední navštěvovatelé uličky, ve které náš dům stojí. Ostatně zde málokdo kráčí a bývá tu ticho po celý den až na křik, jakého natropí hejno dětí, prohánějících se sem tam, dovolí-li tomu počasí. Zabloudíš-li tam, mníš se býti někdo mimo Prahu. Jest tu pusto, prázdno. –

Bylo na podzim jednoho dne z rána, když z domku, jež jsme pojmenovali domem chudoby, vyšlo děvče asi šestnácté let čítající. Tváře bledé, vyhublé skrývaly se napolo v starém vlněném šátku, jímž hlava a hořejší část těla přioděny byly. Před vraty se děvče na chvíli zastavilo, zahalilo se těsněji ve vybledlý šat, a vymnouc si z oka slzu, kráčelo pak dále – do města, jak se zde říká. Bylo sychravo, vítr vál, odhalujíc dívce šátek vlněný, pod nímž bylo poznati malý uzlík. I jednotlivé krůpěje padaly z oblohy, šedými mraky pokryté, před nimiž šetrně ukrývala dívka to, co nesla, obávajíc se, by dešť jí to nemokřil. Na rohu druhé ulice stanula před hokynářským krámem, rozmýšlejíc se na chvíli, má-li se odhodlati k vstoupení, neb dále jíti. Rty se jí chvěly zimou a ubledlé tváře byly skoro průhledně namodralé. Nesmělým krokem vstoupila konečně na práh krámu, ve kterém právě tlustá hokyně pečivo z košíku vybírala.

„Paní Mariánko!“ zaznělo jí prosebně z úst.

„Ach, pěkně vítám!“ odsekla jaksi uštěpačně hokyně. „Nese mi panenka dluh? – Už je nejvyšší čas.“

„Prosím, paní Mariánko, počkejte mně ještě jednu housku, v poledne –“

„Co? Počkat? Což myslíte, že kradu, abych vám to zadarmo do huby cpala?“ osopila se nevrle hokyně, přistoupíc na krok blíže k třesoucí se dívce.

„My zaplatíme,“ ozvala se tato a slabý ruměncel rozlil se jí po lících.

„Zaplatte tedy a počkám zase!“

„Až v poledne přinesu peníze, a pak –“

„Pak půjdu s hotovými jinam koupit, není-li pravda?“ vysmívala se paní Mariánka, šermujíc rukama v povětrí. „Pročpak nejde panenka sloužit, he? Musí se doma povalovat a bídu třít? Taková holka a –“

„Ale vždyť je maminka nemocna a malé děti by ji neobsloužily, paní Mariánko! Já dělám, co mohu, a práce že nejde, není má vina.“

„Tedy si vezměte tu housku!“ pohodila hokyně hlavou. „Ale v poledne ať to mám zaplaceno, sice –“

„Ano, paní Mariánko, já zaplatím!“ odvětila dívka, uchopila se housky a rychlým krokem opustila krám, jako by se obávala, aby hokyně jinak se nerozmyslila. Tato vybírajíc opět pečivo z koše mručela něco o žebrotině.

Děvče se vrátilo zase domů, odkud bylo vyšlo. Na schodech potkalo starší ženu, ubírající se dolů.

„Dobrýtro, paní sousek!“

„Děkuju, Barunko! Jakpak je sousek?“ tázala se žena.

„Pořád stejně, milá paní Hniličková! Trochu je slabá –“

„V troubě u mých kamen stojí hrníček bryndy; vezměte to pro maminku, Baruško, a pozdravujte ji! Já musím do díla.“

„Vy jste přece hodná, paní sousek! Zaplat' vám to –“

„I co, vždyť je to jen trochu bryndy. Spánembohem, Baruško!“

„Provázej vás pánbůh!“ volala za ní dívka a vyšla nahoru. Otevřela dvěře jedny a vzala z trouby nádobu s mokem, jejíž sousedka bryndou nazvala a který vůbec kávou jmenujeme, ač nevím, zdali toho jména zasluhovala snídaně sousedčina, smíšenina to modrého mléka s vývarem z cikorie a prázdných zrněk šípkových. Baruška rychle s tím pospíšila do světničky, ve které mimo ni, matku její a tři menší děti ještě dvě rodiny bydlily. Ve výklenku nedaleko okna stála postel, v níž chorá žena ležela.

„Copak to neseš, Barunko?“ promluvila mdle, usednouc na loži.

„Snídani, matičko!“ odvětila dívka. „Sousedka vám posílá trochu kávy a paní Mariánka počkala mně ještě za housku.“

„Probud' tedy děti, já počkám, až přijdeš z ‚amtu‘.“ –

„Jen se posilněte vy, matičko! Ony počkají, až se vrátím,“ domlouvala Barunka nemocné. „Do poledne není tak dlouho, a možná, že přijdu dřív, není-li tam mnoho lidí.“

„Tedy pospěš!“ napomínala ji matka, a Baruška, ukrývající uzel pod šátkem vlněným a políbíc spící tři děti, opustila světnici. Rychlým krokem se ubírala do zastavárny.

Sotva byla z domu, vstala chorá, probudila děti a rozdělila mezi ně svou snídani. Nepatrnou dobu se tyto rozmýšlely, pozírajíce na matku, ale hlad, svírající jim vnitřnosti, nedovolil, aby byly dlouho na rozpacích; snědly nepřiliš velikou část, jaké se každému dostalo, a žena znovu ulehla.

Jednu rodinu z domu chudoby již tedy známe, a teď se podívejme do protějších dveří! Vstoupíme dříve do kuchyně, jejíž okno na schody k půdě vedoucí pohlíží, a to je příbytek dobročinné Hniličkové, která se byla za dílem odebrala. Je to též vdova, jako protější nemocná sousedka, ale má jen jediné dítě – as desetiletého něměho chlapce. Ten sedí nyní v koutě u kamen na lavici a hřeje si ruce na vlažné plotně.

Hniličková je silná, hřmotná žena, do práce jako kůň a dosti dobře ještě se životem protlouká, ale ten chlapec nadělá jí mnoho starostí; vždyť je matka a budoucnost dítěte leží jí jako těžký kámen na srdci. Byltě už sice u hluchoněmých do ústavu přijat, ale chlapec je zároveň trochu jako na rozumu pomaten, směje se každou chvílí a všemu, co mu na oči přichází, a tak nezbývalo jí nic jiného, než že si ho musila zase domů vzítí. –

Tak tedy vypadají věci v kuchyni.

Za kuchyní tou je pokojík a v něm nalézáme nejskvostnější nábytek v celém tom domě, mohli bychom říci, zde že sídlí honorace chudiny. I zde jest příbytek vdovy, a tato jest bohatší než snad všichni druzí nájemníci dohromady. Má tři pěkné na žluto obarvené postele a na těch peřin, že by je na šest postelí rozestlati mohla; potom má skříň takové též barvy a na té stojí celá hromada všelijakých ozdob: sklenic, šálků, dva žluté svícny s pestrými hromničkami a jiných ještě věcí; na stěnách visí něco obrazů tu v černých, tam v křiklavých barvách, a nade dveřmi do kuchyně vedoucími postavena jest ve výklenku lampička pod křížem.

Tak ozdobena není ani jedna světnice v celém domku. Mimo Hniličkovou, která jest napřed v kuchyni, nemá vdova Buršíková u sebe „partaje“, ale – študenty. U ní lze dostati za poloviční plat, jaký by jinde za pouhý byt se dáti musil, i byt, i postel s peřinami, i obsluhu, i teplo v zimě. Dva tam u ní sídlili vždy, pokud se pamatuji, a třeba se s tím žádnému nebyli chlubilí, mohu vám přece za úplnou pravdu svého vypravování ručiti. Znalť jsem dům chudoby docela dobře i nájemníky jeho, pokud byli pohromadě, pokud totiž budova nepukla a obyvatelů svých nevypudila. Kterak mi to známo? – Inu, o tom právě netřeba šířiti slov...

Bylo okolo jedenácté hodiny, když se Baruška bez uzlíku, ale s pecnem chleba a jinou potravou vrátila. Nejstarší chlapec dosko-

čil pro dříví, a zanedlouho praskal oheň vesele v kamnech. Děti skákaly radostí po světnici, takže bylo třeba napomenutí matčina, by nedupaly, poněvadž by dolejší nájemníci přiběhnouti a nezbedům notně vymluviti mohli.

„Baruško! Zaplatila jsi hokyni?“ tázala se chorá žena dcery.

„Ano, matičko, zaplatila,“ odvětila tato.

„Mnoho-li pak ti dali v ,amtě‘ na ty věci?“

„Dva zlaté!“ zněla odpověď Barunčina a slza ukápla holce do mísy, do které právě chléb na úkrop krájela. Byla to slza jediná, ale trpká – slza chudoby! Poslední šat dobrý, jaký byla dívka na zimu šetřila, octnul se v zastavárně, a kdož ví, bude-li možná tak hned jej vyplatiti?!

Pohled na nemocnou vypudil však ihned Barušce vrtochy z hlavy, a pomnění, že se dostane celé rodině dnes teplého oběda, naplnilo jí srdce radostí. Přiložila ještě jednou do kamen a potom sháněla přípravy k jídlu.

Veselo a jako v ráji zdálo se toho dne všem bytí ve světničce, a příčinou celé té blaženosti bylo trochu potravy a tepla. Bože, jak málo potřebuje mnohý člověk, aby byl spokojeným a šťastným! –

Za čtvrt hodiny jedlo pět osob ze zelené mísy a chutnalo jim výborně. A jakž by ne! – Dva dni nebylo sousta chleba v domácnosti, a proto požili všeho z té mísy a chutnalo slzou, která tam Barušce ukápla.

„Baruško! Odpoledne pošli děti do školy! – Na mne jde nějaké spaní,“ promluvila po obědě nemocná a za malou chvíli počala dřímati.

Baruška zasedla k oknu a dala se do šití; děti vyhledaly slabičáře, a uvelebíce se u kamen na podlaze, šeptaly sobě. Z ostatních obyvatelů světničky této nebylo žádného doma. –

Totě kousek obrázku, vykresleného z domu chudoby, a není tak tuze křiklavý. Zato však slyšeti v tomtéž okamžení na pavlači hlučný hovor, a vrískavé hlasy ženské ozývající se po celém domku, že by nebylo divu, aby se chatrné stavení tím křikem nesesulo, jako druhdy zdi města Jericha při troubení Izraelských v rupy se byly obrátily.

Krutá to půtka na pavlači mezi dvěma ženami, a roste čím dál, tím více; málem neuslyšíš ani zvonění, které z nedaleké věže poledne ohlašuje. Dvěře u všech bytů se pootvírají a zvědavě vyhlídají hlavy, aby popatřily, co se děje. I nemocnou sousedku vyburcovala šarvátka tato z poklidného spánku.

Po schodech ubíral se nahoru študent sousedky Buršíkové, a došed místa boje, strčil v smích hůl mezi potýkající se ženy, které již již pěstěmi na sebe dorážeti se chystaly. Ubožák, čeho se to dopustil! Kdyby byl v hnízdo vosí hůl vrazil, právě tak by byl ušel pohromě, jaká se mu nyní na záda svezla. Sousedky amazonky, zanechavše sporu, jednomyslně se obrátily na nepovolaného soudce, a čeho se mu dostalo, netřeba vyprávěti. Nelichotily mu, ani neděkovaly, ale hlasem burácející bouře pověděly mu kapitolu, že chudák se svislou hlavou odtáhl domů, aby se s chutí zasmál výtržce, kterou byl způsobil uprostřed nejlítějšího boje.

Za krátkou dobu ujaly se sousedky slova a opět počalo hromobití. Došlo přece jenom na pěstě, a smích z množství hrdel provázel děj tohoto anglického souboje; ostatní ženy se tomu smály, až se za boky popadaly, ač podobné výstupy v domě chudoby nic neobvyčejného nebyly. Po delší čas bylo vítězství nejisté, pak počala slabší bojovnice podléhati. Vtom se naštěstí tu vyskytli mužové obou žen, dělníci z fabriky, a učinili rvačce konec. Každý se chopil své polovice a odvedl ji do světnice, v níž k veliké nehodě obě rodiny pospolu bydlily. Ženy nemohly sobě posud pokoje přát, a bylo

potřebí důtklivého připomenutí obou manželů, aby vysvětlila se událost celá a mír se navrátil.

Několik malých dítek choulilo se v bázni k sobě, chvějíce se, že utrží za křik, který byl pro ně povstal.

Nastalo vyšetřování. Žaloba stíhala žalobu, až vyšlo konečně najevo, že byl chlapec sousedčin hrnec rozbil, čemuž matka jeho odpírala. Odtud rvačka se svádou.

Chlapci dostalo se od rozzlobeného tatíka vyšlehání, a poznovu rozléhal se po domě pláč a hlučný hovor žen, zastávajících se o své děti a svá práva.

Podivně znělo to mezi tenkými stěnami starého stavení, a v noci by člověk bezvolně připadl na myšlenku, že tam straší. Byl však den, a jaký ošklivý den! Pršelo, jen se lilo, a vítr proháněl se ulicemi velikého města, zabloudil i do uličky blíže Židovského města a řinčel okny u domu chudoby. Došky na střeše popouštěly a chocholatý komín čepejřil se ještě více, jako by nespokojen tím, co se pod ním děje.

V kuchyni u vdovy Buršíkové němý chlapec, klátě hlavou, hučí jednotvárně něco, co by se mohlo podobati nápěvu indiánské písni v některém pralese amerikánském. Neslyšel jsem sice nikdy zpěv indiánů, ale tak asi představuju jej sobě, jako hukot tohoto němého chlapce, podobaje se šumotu větru ve větvích pravěkých kmenů, plnému žele a trudu...

Možná, že se mýlím, ale myšlenky jsou volné -

Ubohý chlapec! Teď dumá a za chvíli bude se hlasitě smáti. Vždyť nemá jiných zvuků k vyjádření toho, co v duši své chová! -

Tak bychom měli druhý kousek obrázku života domu chudoby, a navštívíme-li třetí byt tamto na konci pavlače, získáme opět jednoho. Shýbnouce trochu hlavu, bychom se nenarazili, překročíme práh a čtvero holých stěn padne nám nejprve do očí. Jaká to,

panebože, bída tam! Hruža člověka obchází, a nemusil by ani býti pošmourný den podzimní, aby cit nejhlubšího zkormoucení celou duši ovládl. Žena, sedící tam v koutě na slamníku, svědčí o neblahé pravdě, jak hluboce může klesnouti bytost lidská. Někdy před časem si shrbená ta stařena nepomyslila, že na stará kolena až sem se dostane.

Vždyť byla bohatá, mohla rozhazovati peněz na hrsti, a sousedky ji znaly, vypravují o ní, že dělala paní, že se pýchou nadýmala jako krocan, ani nevědouc, co by činila, – to vše znají druhé ženské v domě a skoro jí přejí, že se zlomila její pýcha, že bohatá někdy paní od domu k domu chodí, aby kus chleba sobě vyprosila, a za peníz, který ta neb ona útrpná duše jí skytne, sklenkou pálenky zvadlé tělo své posilnila.

Před rokem zemřel u milosrdných muž její, dříve zámožný obchodník ve zboží tkalcovském, a snad mu žalem puklo srdce, když se viděl býti odsouzeným k mošně žebrácké. Byl to člověk řádný, ale slabý; vydělával, a co vydělal, prosázela žena v loterii, chtěíc mermomocí pojednou zbohatnouti. Smrt ho zprostila všech útrap, a v domě chudoby říkali, že mu lépe v hrobě, než aby se tak trmácel na zemi. Žena zůstala na živě a trpěla...

Dobře ještě, že s ní bydlí žena mladší, která jí ze slamníku pozvedne, nemůže-li sama na nohy se postavit předčasnou slabostí.

Nazvali jsme ji stařenou, ale možno říci, že mladou jest stařenou – nouze zestará člověka před časem.

Než opusťme raději tento příbytek nejtrpčí bídy! Jsoutě to trudné výjevy, a kdybychom šli ze světnice do světnice, více méně setkáme se s podobnými všudy – vždyť to dům chudoby! – Jediná tu výminka vdova Buršíková a její spolubydlitelé. –

Ale nepůjdeme již dále, nestačilo by ani celé půldne k seznání všech obyvatelů, jichž zde více než v kterémkoli nádherném a pro-

stranném paláci, kde v celých řadách pokojů ani človíčka spatřiti nelze, leda slaví-li se tam nějaký ples, když přecházejí skvostně odění páni a paničky se slečinkami, shlížejíce se v dvousáhových zrcadlech a drolíce mezi zuby něžné cukrovinky. Leč kam jsme to zabloudili z domu chudoby! Mluvili jsme o hojném počtu jeho obyvatelů, a octli jsme se až v paláci. Inu, člověku leckdy tak le-dacos napadne...

Schylovalo se k večeru a černý soumrak rozprostřel se nad Prahou. K domu chudých ubírá se nějaký pán, vzácná to věru návštěva – ale ne, tento pán byl v něm již mnohdykráté. Jestli to okresní lékař a přichází navštívit Baruščinu nemocnou matku. Po tmavých schodech dostal se již nahoru, zaklepal na dvěře a vstoupil do jizby k lůžku choré ženy.

Po delší čas pozoroval mlčky tvář nemocné. S utajeným dechem sledovala Barunka každé jeho mrknutí.

„Matko, vy byste měla raději jít do nemocnice,“ ozval se konečně lékař. „Tam se vám dostane potřebné obsluhy a stravy, jakéž zde míti nemůžete, a nechcete poslechnout dobré rady.“

„Ach, pane doktore!“ povzdechla žena. „Co by si počaly děti samy?“

„Pomůže jim vaše přítomnost?“ namítal lékař.

„Inu nepomůže, ale já bych ráda mezi nimi zemřela.“

„Tak, tak? – Jen se šetřte a varujte se všeho, co by vás tuze dojmouti mohlo!“ radil onen, chystaje se k odchodu.

„Neráčíte nic matičce předepsat, milostpane?“ zastavila Barunka jeho kroky a děsná předtucha svírala jí ňadra.

„Upokojte se, panenke!“ dí lékař. „Pro dnešek není toho třeba, a zejtra ráno sem zase přijdu.“

Baruška a děti políbily mu ruku, a on ubíral se ze dveří, provázen jsa děvčetem, které mu přes schod v až k vratům svítlo.

„Neumře nám, maminka, milostpane?“ osmělila se na cestě dívka se zeptati a oči se jí plnily slzami.

„To je v rukou božích, milá panenka, a přispěje-li on, snad se mne podaří nemocné uleviti,“ zněla útěcha lékařova.

Baruška vracela se domů, potěšena jsouc slovy těmi. Vždyť nepochybovala, že jim otec nebeský zachová tu, bez které by ve světě stáli docela osamotnělí, sirotci chudobní bez otce a matky.

Blahá naděje, která člověka neopouští ani v nejkrutějších dobách života! Kam bychom se poděli bez ní?! -

Byla noc a v domě chudoby ticho jako v hrobě. Teprv o půlnoci vyburácel nájemníky hlas opilého nájemníka, který se ženou se vaditi počal. Brzy však i ten ulehl a umlklo opět vše v stavení. Spánek snesl se na oči umdlené i dal zapomenouti na trampoty pozemské. Na jediné oči se nekladl: byly to mdlé oči choré ženy, která přemýšlela o budoucnosti svých dětí, pakli ji pán povolá k sobě. Mysl se jí kormoutila a v této trudné době vzala útočiště k modlitbě. Krůpěje dešťové šlehaly do oken, provázejíce slova její temným ohlasem. - -

Minulo několik dní a byla neděle, den odpočinku. Již časně z rána vyděsila obyvatele domu chudoby hrozná zpráva, že se jeden z jejich středu o život připravil způsobem samovražděným. Proč? Jak? Kdy? - To byly otázky, které každý na jazyku měl, aniž se hned věděla na ně odpověď.

„Co to jen tomu člověku napadlo?“ divila se jedna sousedka.

„Každý týden vydělal pět zlatých - a zabije se!“ dí druhá.

„Inu, prosím vás, paní sousedko!“ pravila třetí. „Čtyry děti, žena a on šestý - kampak stačí ta pětka?“

„No, no proto se nemusil na sobě prohřešovat,“ vece jiná. „Já nevydělám někdy za celý týden ani dva zlaté, a musím o svoje dvě písklata se starat, činži platit, oděv opatřit a všecko všudy svými

mozoly vydělat. – Ty můj bože! Odpoledne zas přinese d'as toho zatvrzelého hříšníka, aby nám těch několik trpce sestřádaných grošů vyrval na činži. Ten měsíc uplyne jak voda a domácí pán tu bude jako exekuce.“

„A jistě zas na nás přirazí, pamatujte na moje slova!“ ozval se jiný hlas.

„To by ale ten barák se musil na něj sesypat a do smrti ho utlouct,“ rozkvašeně prohodila jiná nájemnice.

„Pomozte si! Přirážejí-li všudy, musí on to také udělat, ten vydřiduch!“ smála se trpce Hniličková.

Nový výjev přerušil rozprávku tuto, poutaje zraky všech. Při zemi otevřely se dvěře a čtyři muži vynášeli nosidla, za kterými běhující žena kráčela, provázena čtyřmi malými dětmi, které hlasitě plakaly.

„Už tu byla komise.“

„Nesou ho do štiftu.“

„Chudáci ty děti!“

Takovými a podobnými výkřiky odlehčovaly shromážděné nájemnice na pavlači stísněným srdcím svým, a rozprávka opět se točila kolem neblahé události. Příchod sousedky z přízemí rozřešil hádanku o případě tom. Vypravovala, že zůstal nebožtík celý tento týden bez práce a nouze nejtrpčí že ho donutila k osudnému kroku. Politovaly jej a vzpomínajíce vlastních útrap, rozešly se, potřásajíce hlavami.

Chudoba – ba věru perná to pilulka a uvázne mnohému v hrdle, že se zalkne, jako onen nešťastník, který násilně se jí zprostil. Trudné to pravdy, leč bohužel! Kdo je změnil?! Trpká chudoba...

Byla neděle, den odpočinku, a v domě chudoby panovalo po celý ten čas hluboké ticho. Ranní nehoda ležela všem jako noční přízrak těžce na mysli, a mimo to očekávali domácího pána, o němž najisto

věděli, že dnes přijde vybírat činži. Byloť prvního, osudný to den pro obyvatele zdejší. V jiných domech zapravuje se nájem čtvrtletně, zde však platilo pravidlo, že se to měsíčně dítí musí, poněvadž snadněji té chudině ustrádat takový pakatýlek, jak se zkušený majitel domu byl vyjádřil. Čestnou výjimku dělala vdova Buršíková, která na lhůty tříměsíční napřed platila. Všudy se tedy počítalo, jen ve dvou světnicích netížila podobná starost nájemníky. Byloť to u ženy nešťastníka, jenž se byl ráno starosti té násilně zbavil, a u nemocné vdovy, která v chorém stavu svém, horšícím se den co den, všechny pozemské myšlénky mimo sebe pouštěla a bezcitně jako napolo mrtvá na loži svém dlela. Tím hůře však bylo v ohledu tom s Baruškou, která všechnu tíži sama snášeti musila. Pokud měla naději, že se matka uzdraví, snášela vše s hrdinskou myslí, doufajíc ještě v lepší budoucnost, ale teď již spustila se všech těch klamných bludiček a horké slzy svlažoval v po celý den ubledlé líce její. Oči se jí zapalovaly, a pustíc ruku s jehlou do klínu, jako socha seděla u okna, necítíc se dosti silnou, aby dodělala práci, od níž veškeru spásu čekala. Jedinou útěchou byla jí soustrast Hniličkové, která jak mohla, ubohou dívku povyraziti hleděla, ujišťujíc ji, že se ještě vše k dobrému obrátí, čemuž však Baruška, vrtíc hlavou, ani již věřiti nechtěla. Byl to trudný čas onu neděli, ačkoli bylo nebe jasné a slunce na nekaleném blankytu jako kdykoli jindy svítilo. Teprv k večeru, když domácí pán svůj majetek navštívil, počalo se nebeské klenutí temnými mraky zahalovati a ostrý vítr zavál, otrásaje vetchou střechou domku v úzké uličce blíže Židovského města. Každým okamžením sílila se burácející bouře, vichřice skučela, vnikajíc roztřepeným komínem do vnitra budovy, kde vše v úzkosti dlelo, křičujíc se a modlíc se, by všeliká nehoda minula chatrný domek, který jako by v tušení toho, co nastati má, v zá-

kladech svých se třásl, hroze jediným hrobem všem, kteří útulku v něm nalézali proti rozkaceným živlům.

Byl to ošklivý den na podzim loňského roku, a domácí pán, nedbaje nebezpečí, že vlastní budova na něho se srotí, chodil od bytu k bytu a dělal pořádnost se svými nájemníky. Zaklepal i na dvěře nemocné vdovy, a vstoupiv, usedl na židlici, aby utrmácenému tělu odpočinku popřál. Vždyť to nebyla malá práce, tolik kumbáلكů proléztí a v každém od tří, čtyř rodin částky na jednotlivce připadající vynucovati a návalům proseb, aby přirážením na činži do krve jich neutlačoval, odolati. To vše musil tlustoučký domácí pán vyříditi, musil nájemníky přesvědčiti, že přidati nutno jest, poněvadž by jim jinak výpověď dáti přinucen byl, a proto není divu, že sedě na lavici, pot si z čela stíral a těžce oddychoval, konejše okrouhlé břicho, které sebou zmítalo, jak by v něm sídlila bouře, která kolem jeho domku se projížděla.

Dvě rodiny byly již zapravily povinnost svou, a přišla řada na nemocnou vdovu.

„Nu, panenke, jak to stojí s činží?“ – ptal se domácí pán.

„Prosím, milostpane, maminka je nemocná –“

„To vidím, panenke, vidím,“ – přetřhl další řeč její, klepaje španělkou na podlahu, milostpán.

„Výdělky jsou špatné,“ – chvějícím se hlasem pokračovala Baruška.

„Jděte ven,“ – pokynul onen ostatním nájemníkům, a ve světnici zůstal domácí pán, Baruška, nemocná a tři malé děti, které však už spaly.

Obrázek se dokonává, ale mimovolně jsem na rozpacích, mám-li jej dokresliti. Pravda, byť i nepřijemná tomu neb onomu, zůstává vždy pravdou, a stín padající na jednoho nezatemňuje i druhého, třetího a více jich. Domácí pán ze stavení chudoby neukáže se nyní sice v tuze skvělém světle, ale zdaž proto by od něho někdo soudil na jiné? Nemyslím, a také k podobnému úsudku nižádného přimět ne-

hodlám. Vždyť je také jen člověkem náš tlustoučkový pán, a člověk, jak známo, jest slabé, křehké stvoření a pokušení bývá mocné, že mu často odolati nelze. Neztracujte, a nebudete ztraceni! – dí Písmo, a tou pravdou proniknutí sledujte slov mých nyní, a možno-li, vinu slabého křehkého člověka, v němž bujná, rozdrážděná proudí krev, za okamžité překvapení v návalu dorážejících pokušení považujte! Bych jinak líčil, nedovoluje skutečný děj, a k tomu cíli vidělo se mi nutným laskavého čtenáře takto osloviti a možné nedorozumění předejiti.

„Máte peníze?“

„Ach nemáme, milosti!“ – odvětila plačtivě Baruška, sepnouc prosebně ruce.

„Já bych vám odpustil na budoucí časy činži, kdyby –“

„Zaplat' vám to tisíckrát otec nebeský!“ – zvolala dívka, a uvrhnouc se před ním na kolena, líbala mu ruce.

„Já myslím ale, jestli tento – no, však víte, co hodlám promluvit,“ – zněla řeč milostpána, který klečící Barušku zvednul a kolem krku ji objal.

Děvče bylo vzdor všem útrapám svěží i v té bledosti a vychudlosti své a snadno mohlo vínem rozháranou smyslnost povzbuditi. Co se mohlo státi, stalo se – domácí pán chtěl děvku políbiti. Ta však seznavše úmysl jeho, s děsným vykřiknutím vyrvala se mu z náručí a skokem octla se u lože choré matky. Žena, z mrákot probuzená, povztýčila se na posteli, pozírajíc mdlým zrakem vůkol sebe.

„Nechceš, holubinko?“ – dí milostpán a blížil se k Barušce.

„Pro milosrdenství boží, matko, ochraňte mě!“ – volala tato a hlas ten pronikal všemi prostorami budovy, přehlušujíc i hluk bouře, která jako hlas pobouřeného svědomí venku zuřila. Zaslechli volání to o pomoc i druzí nájemníci, a nemyslíce jinak, než že nemocná vdova v posledním tažení jest, sbíhali se k jejímu příbytku. Chtěli

vniknouti do jizby – dvěře nepovolovaly. Domácí pán byl moudře za odcházejícími nájemníky zastrčil, by se nemusil báti výtržnosti.

„Co chceš, vilný hříšníku!“ – zadržela nemocná kroky rozplameného pána, vztáhnouc kostnatou pravici hrozebně proti němu, kdežto levice objímala šíji třesoucí se děvy.

„Třes se, bídníku, ať na tě nežaluju na soudu věčném, na který mne pán brzy povolá,“ – zvýšeným hlasem pravila chorá vdova a na smrt bledý obličej se jí polil slabou červeností. – „Moje holka je poctivá, já jí vštěpila do srdce bázeň boží a ta jí bude provázet v celém jejím životě. Ty však, pokušiteli, odstup a opusť tento příbytek nuzné poctivosti! Moje Baruško! – Bůh ti buď opatrovníkem... Žehnám vám děti... Sbohem...!“

Před oknem zadul vítr a tabule v okně řinčely, vyzvánějíce umíráčkem skonávající ženě.

Pláč čtyř sirotek provázel kroky ubíhajícího pana domácího, který nedbaje deště a bláta do nádherného domu v jedné z nejlidnatějších ulic velikého města, kde přecházejí z pokoje do pokoje, k úmyslu dospěl, že se ožení, aby naruživému tělu vyhověl a podobných přehmatů se báti nemusil. To že učiní, pevně ustanovil...

V domě chudoby křísili nájemníci omdlelou Barušku, a když jí k životu přivedli, odebrali se do svých komůrek, kdežto, chvíli lajíce domácímu pánu, pak se spánku v moc dali.

Vdova Hniličková přepustila čtyřem sirotkům své a němého chlapce lože, aby jim pohled na mrtvolu srdce nerozdíral. Sama ulehla se synem na slavník v koutě kuchyně. Byla to soucitná žena.

Venku rostla bouře, ale v domě chudoby vzdor tomu hovělo si snad vše – mimo sirotky po vdově – v klidném spánku. –

Tak minulo několik hodin, přišla půlnoc a dům chudoby pukal, pukal od čela k patě. Obživnul snad, obživnulo snad kamenné srdce jeho, že se lítostí zachvěl a šedivou svojí hlavou zatřásl, vzpomínaje

minulých lepších dob? – I nic! Vždyť byl z kamene a kamenem nepohne bída lidská, leda-li jej přitom noha nakopne. Dům chudoby pukal, poněvadž byl starý, velmi starý...

Z rána musili se nájemníci vystěhovati – všichni i s tou mrtvolou odtáhli z domu, v němž nebylo již lze přebývati v těch drahých a zároveň i laciných jizbách. Rozprchli se na všechny strany, kam kdo mohl: mrtvou odnesli na hřbitov, živí zůstali v městě, a sotva bychom je všechny tak hned shledali. Praha jest veliká...

Pustý dům čeká posud konečného zbourání, ale záhy prý se na jeho místě vypne do výše budova třípatrová v úzké uličce blíže Židovského města, a po domě chudoby nezbude leč upomněnka na něj. Viděl mnoho ten dům chudoby...

Ediční poznámka

Toto e-knižní vydání přebírá text díla *Povídky a humoresky* Eduarda Justa tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Steinhauser a Novák v Praze v roce 1865 jako první svazek edice Žert a pravda – Album zábavného čtení.

Při převodu díla do elektronické podoby jsme provedli aktualizace pravopisu podle současné normy, zejména v oblasti psaní slov cizího původu, velkých písmen a spřežek. Odlišnosti oproti dnešnímu úzu z hlediska kvantity a kvality hlásek a tvarosloví domácích slov povětšinou zachováváme, a to i v případě kolísání (*snídani* i *snídaní*, *dvěře*, *hedbávný* apod.), normalizujeme především psaní předložek a předpon *s*, *z* a *vz* (*vzpomenout* m. *zpomenout* apod.), častá je též úprava zápisu feminin typu *kost* (*nesvornost* m. *nesvornost'* apod.). Úpravy jsme provedli též v oblasti interpunkce, zejména v psaní uvozovek.

Redakce MKP

Eduard Just
Povídky a humoresky

Ilustrace na obálce z Pixabay.com
Korektura Jaroslava Bednářová
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 18. 10. 2024

ISBN 978-80-274-4046-7 (epub)
ISBN 978-80-274-4047-4 (pdf)
ISBN 978-80-274-4048-1 (prc)